

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BALIKÇILIK VE ORTAK BALIKÇILIK
POLİTİKASI KARŞISINDA TÜRKİYE'NİN DURUMU**

Hasan Alper ELEKON

SU ÜRÜNLERİ ANABİLİM DALI

**ANKARA
2007**

Her hakkı saklıdır

Doç.Dr. Hijran YAVUZCAN danışmanlığında, **Hasan Alper ELEKON** tarafından hazırlanan “**AVRUPA BİRLİĞİ’NDE BALIKÇILIK VE ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI KARŞISINDA TÜRKİYE’NİN DURUMU**” adlı tez çalışması **07/03/2007** tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Su Ürünleri** Anabilim Dalı’nda **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Gülcan ERAKTAN

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. Sedat YERLİ

Hacettepe Üniversitesi, Hidrobiyoloji Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. Selçuk SEÇER

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Su Ürünleri

Üye : Prof. Dr. Serap PULATSÜ

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Su Ürünleri Anabilim Dalı

Üye : Doç. Dr. Hijran YAVUZCAN

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Su Ürünleri Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Ülkü MEHMETOĞLU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BALIKÇILIK VE ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI KARŞISINDA TÜRKİYE'NİN DURUMU

Hasan Alper ELEKON

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Su Ürünleri Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Hijran YAVUZCAN

Bu çalışmada, Avrupa Birliği'ndeki balıkçılık sektörü ve balıkçılık politikası tüm yönleriyle değerlendirilmiş, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde olan Türkiye'nin balıkçılık sektörü ve geçerli balıkçılık yönetim sisteminin Ortak Balıkçılık Politikası ile karşılaştırılmalı durumu ortaya konulmuştur. Türkiye'nin tam üyelik sürecinde karşılaşılabileceği güçlüklerle değinilerek, tam uyumlaştırılma yönünde daha etkin uygulamaya dönük bir balıkçılık politikasının oluşturulması için atılması gereken adımlar belirtilmiştir. Politikaların karşılaştırılmasında, politika oluşturma ve sektörel planlama, yasal süreç ve mevzuat yapısı, kurumsal yapılar, yapısal destekler, denetim uygulamaları, pazarlama sistemleri ve üretim sistemleri arasındaki farklılıklar irdelenmiş, gerektiğinde karşılaştırma grafikleri ve çizelgelerden yararlanılmıştır. Topluluk'ta izlenen balıkçılık politikası iç ve dış koşullarla biçimlenen dönemsel değişimler göstermiştir, bağımsız bir balıkçılık politikası oluşturulmasıyla başlayan korumacılığı temel alan iki reform sürecinden geçilmiştir. OBP, balıkçılık kaynaklarının korunması hedeflerini gerçekleştirememiş, bu yönüyle eleştirilmiştir. Türkiye'de balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir işletimini sağlayacak somut balıkçılık politikasının paydaş işbirliğinde oluşturulmasının yanısıra kurumsal ve yapısal gerekli uyumlaştırma düzenlemelerinin aşamalı bir geçişle öncelikler kapsamında yapılması önem taşımaktadır. Topluluk, balıkçı filosunu küçültürken av gücünü azaltmaya yönelik politikasını yapısal yardımlar aracı ile bir planlama kapsamında düzenlemeye çalışmıştır. Türkiye'de de av gücü fazlası bulunmasına karşın bunu düşürmeye yönelik bir politika oluşturulamamış, av türü, alanı ve miktarına dayalı bir avcılık sistemine geçilememiştir. Türk balıkçı filosunun düzenlenmesi, güvenilir veri toplama sisteminin kurulması, denetim konularındaki eksiklikler giderilmelidir. Avcılığın düzenlenmesinde bilimsel stok değerlendirme çalışmalarının esas alınması, avın belirlenmiş noktalardan karaya çıkartılarak kayıt altına alınması, teknelerin uzaktan algılama sistemi aracılığıyla izlenmesi konularındaki öncü çalışmaların yaygınlaştırılması gerekmektedir.

2007, 185 sayfa

Anahtar Kelimeler: Balıkçılık sektörü, ortak balıkçılık politikası, balıkçılık yönetimi, Avrupa Birliği, filo kapasitesi, av çabası, balıkçılık ürünleri

ABSTRACT

Ph.D. Thesis

FISHERIES IN THE EUROPEAN UNION AND THE STATUS OF TURKISH FISHERIES AGAINST THE COMMON FISHERIES POLICY

Hasan Alper ELEKON

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Fisheries

Supervisor: Ass.Prof.Dr. Hijran YAVUZCAN

In this study, the status of fisheries sector and fishery policy of the European Union was thoroughly examined and compared with those of Turkey, a candidate for full membership to the EU. The steps and requirements for formulating and implementing an effective national fisheries policy leading to practical implementation of the Common Fisheries Policy of the EU were indicated, focusing on the challenges and difficulties to be faced in the fisheries area during the harmonization process of Turkey for EU accession. Differences between the EU and Turkey in terms of fisheries policy, decision-making, sector planning, fisheries legislation, institutional structures, structural actions, control and enforcement, marketing systems and production systems were studied for comparison and, where necessary, comparison tables and graphics were utilized. Fishery policy applied in the Community has showed periodic policy changes and trends driven by internal and external circumstances and has evolved to focus more on conservation and sustainable exploitation of fisheries resources by two reforms, the first of which formed a separate fisheries policy. CFP has been criticized for its failure to achieve target on conservation of fishing resources. In Turkey, within the framework of defined priorities, it is important to establish a sound fishery policy to ensure a sustainable fisheries management in collaboration with stakeholders, as well as to complete/finalize required institutional and structural harmonization adjustments with a phased approach. The Community aims to reduce over fleet capacity and fishing effort by means of re-arrangement and re-programming of structural aids. Although there is excess fishing capacity in Turkey, neither a policy targeting to diminish fishing power nor a fishing management regime based on species, area nor quantity has been implemented. Turkey should overcome the problems of fishing fleet, control and enforcement and unreliable data collection system. Furthermore, fisheries should be regulated based on scientific stock assessment surveys. Pilot early initiatives, including record of catch from designated landing ports, surveillance of fishing vessels via remote sensing systems should be extended.

2007, 185 pages

Key Words: Fisheries sector, common fisheries policy, fishery management, European Union, fleet capacity, fishing effort, fishery products

TEŞEKKÜR

Çalıőmam süresince öneri ve yardımlarıyla çalıőmayı yönlendiren ve beni destekleyen danışman hocam sayın Doç. Dr. Hijran YAVUZCAN'a, değerli katkıları ve önerileriyle çalıőmayı önemli ölçüde zenginleőtiren sayın Prof. Dr. Gülcan ERAKTAN, sayın Prof. Dr. Sedat YERLİ, sayın Prof. Dr. Selçuk SEÇER ve sayın Prof. Dr. Serap PULATSÜ'ye, çalıőtığım kurumun olanaklarından istifade etmemi sağlayan, maddi ve manevi desteklerini gördüğüm başta Daire Başkanım sayın Vahdettin KÜRÜM olmak üzere, tüm amirlerim ve çalışma arkadaşlarıma, bu denli kapsamlı bir çalıőmayı hazırlamamda yoğun iş tempolarına rağmen değerli yardımlarını esirgemeyen sayın Uzm. Biyolog Haydar FERSONY'a, çalışma verilerinin temin edilmesi ve değerlendirilmesi aşamalarında katkı ve yardımlarını aldığım sayın Uzman Halil CANYOLDAŐ'a, sayın Uzman Çiğdem CİVANER'e ve sayın Alper GÖKKAN'a, çalıőmalarım süresince büyük fedakarlık göstererek beni destekleyen sayın Canan AKSU'ya ve aileme en derin duygularla teşekkür ederim.

Hasan Alper ELEKON
Ankara, Mart 2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	8
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	15
3.1 Materyal.....	15
3.2 Yöntem	15
4. AVRUPA BİRLİĞİNDE BALIKÇILIK.....	16
4.1 Avrupa'yı Çevreleyen Denizler.....	16
4.2 Balıkçılık Üretimi.....	18
5. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BALIKÇILIK YÖNETİMİ	27
5.1 AB'nin Temel Organları.....	27
5.2 Balıkçılığa Yönelik Karar Alma Mekanizması	27
5.2.1 Karar alma mekanizmasında sektör paydaşları ve bölgesel danışma komiteleri	29
5.2.2 Balıkçılık yönetiminde kurumsal yapılanma.....	30
6. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI.....	31
6.1 OBP'nın Yasal Dayanağı.....	31
6.2 OBP'nın Tarihsel Gelişimi	31
6.3 Ortak Balıkçılık Politikası Bileşenleri.....	35
6.3.1 OBP'nın yapısal eylemler bileşeni	36
6.3.2 OBP kaynak işletimi ve denetim politikası	41
6.3.2.1 Kaynak işletimi ve denetim politikası tarihsel gelişimi	42
6.3.2.2 Kaynak işletimi ve denetim politikası uygulanması.....	44
6.3.3 OBP'nın ortak piyasa düzeni uygulamaları	48
6.3.3.1 OPD uygulamaları tarihsel gelişim	48
6.3.3.2 OPD uygulamaları güncel durumu	49
6.3.4 OBP'nın yetiştiricilik ve çevre boyutu	53
6.3.5 OBP'nda bölgesel ve uluslararası balıkçılık ilişkileri	56
6.3.5.1 Akdeniz'de ortak balıkçılık politikası	57
6.4 OBP'nın Gözden Geçirme Dönemleri.....	59
7. TÜRKİYE'DE BALIKÇILIK SEKTÖRÜ	62
7.1 Balıkçılığın Mevcut Durumu.....	62
7.2 Türkiye'de Balıkçılık Yönetimi Kurumsal Yapısı	68
7.3 Türkiye'de Balıkçılık Yönetimi Mevzuat Yapısı.....	72
7.4 Balıkçılık Sektörüne Yönelik Yapısal Eylemler	74
7.5 Kaynak İşletimi ve Denetim Uygulamaları.....	76
7.6 Türkiye'de OPD ve Pazarlama Uygulamaları	77
7.7 Türkiye'nin Bölgesel ve Uluslararası Balıkçılık İlişkileri	78

8. TÜRKİYE’NİN BALIKÇILIK YÖNETİMİYLE AB’NİN ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASININ KARŞILAŞTIRILMASI	81
8.1 Avrupa Birliği ve Türkiye’de Politika Oluşturulması ve Sektör Yönetiminde Planlama	81
8.1.1 Yasal süreç ve mevzuat yapısı arasındaki farklılıklar.....	96
8.1.2 Balıkçılık sektörüne yönelik kurumsal yapıların karşılaştırılması	101
8.2 Balıkçılık Sektörüne Yönelik Yapısal Eylemlerin Karşılaştırılması.....	102
8.3 Balıkçılık Sektörüne Yönelik Kaynak İşletimi ve Denetim Politikalarının Karşılaştırılması.....	110
8.4. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Uygulanan Balıkçılık Ürünleri Pazarlama Politikalarının Karşılaştırılması.....	128
8.4.1 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri üretiminin karşılaştırılması	130
8.4.2 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri tüketiminin karşılaştırılması	139
8.4.3 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri ihracatının karşılaştırılması	140
8.4.4 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri ithalatının karşılaştırılması	142
8.4.5 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri dış ticaret dengesinin karşılaştırılması.....	144
8.4.6 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri pazarlama standartlarının karşılaştırılması	145
8.4.7 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri pazarlama sistemlerinin karşılaştırılması.....	147
8.4.8 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri dış ticaret rejimlerinin karşılaştırılması.....	151
8.5 Türkiye-AB İlişkilerinde Balıkçılık.....	155
9. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	162
KAYNAKLAR	177
ÖZGEÇMİŞ.....	185

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AB-15	15 Üyeli Avrupa Birliği
AB-25	25 Üyeli Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABF	Avrupa Balıkçılık Fonu
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ACFM	Balıkçılık Yönetimi Danışma Komitesi
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AP	Avrupa Parlamentosu
AT	Avrupa Toplulukları
BDK	Bölgesel Danışma Komiteleri
BİM	Balıkçılık İzleme Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BMDHS	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BYDK	Balıkçılık ve Yetiştiricilik Danışma Komitesi
BYFF	Balıkçılık Yönlendirme Finansal Fonu
CITES	Nesli Tehlikede Olan Türlerin Uluslararası Ticareti Sözleşmesi
COM	Komisyon Belgesi
ÇYYP	Çok Yıllık Yönlendirme Programı
DBKS	Devredebilir Bireysel Kota Sistemi
DEFRA	İngiltere Gıda Tarım ve Kırsal İşler Departmanı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSKZ	Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
EC	Avrupa Komisyonu
EEA	Avrupa Ekonomik Alanı
EFTA	Avrupa Serbest Mübadele Alanı
EUROFISH	Türkiye, Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi Uluslararası Organizasyonu
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Bürosu
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FEOGA	Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu
GÇF	Geri Çekme Fiyatı
GFCM	Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu
GİS	Gemi İzleme Sistemi
GRT	Kayıtlı Gros Tonaj
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GT	Gros Tonaj
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
ICCAT	Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi
ICES	Uluslararası Deniz Kaynakları Değerlendirme Konseyi
ICNAF	Kuzey Batı Atlantik Balıkçılığı Uluslar arası Komisyonu
IIEP	Avrupa Çevre Politikası Enstitüsü
IPA	Katılım Öncesi Destekleme Mali Aracı
IPARD	Kırsal Kalkınmaya Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım
İGEME	İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi

İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
OBP	Ortak Balıkçılık Politikası
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OGT	Ortak Gümrük Tarifeleri
OPD	Ortak Piyasa Düzenleri
OTP	Ortak Tarım Politikası
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MEB	Münhasır Ekonomik Bölge
NAFO	Kuzey Atlantik Balıkçılık Örgütü
NEAFC	Kuzey Batı Atlantik Balıkçılık Komisyonu
RF	Rehber veya Yönelim Fiyatı
SGK	Sahil Güvenlik Komutanlığı
STECF	Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
SUMAE	Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü
SÜDK	Su Ürünleri Danışma Kurulu
TAM	Toplam Avlanabilir Miktar
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ÜD	Üye Devlet
ÜÖ	Üretici Örgütü
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
YKDB	Yasadışı, Kayıtdışı ve Düzensiz Balıkçılık
ZAP	Zararlı Alg Patlamaları

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1 Dünya balıkçılık üretiminde (yetiştiricilik+avcılık) önde gelen ülkeler	19
Şekil 4.2 Dünya balıkçılık üretiminin oransal dağılımı	19
Şekil 4.3 Balıkçılık alanlarına göre AB’ndeki av miktarının dağılımı	20
Şekil 4.4 Toplam avcılık üretiminde üye devlet payları	21
Şekil 4.5 Miktar olarak üye devlet limanlarında karaya çıkartılan balıkçılık ürünleri	22
Şekil 4.6 Parasal değer olarak üye devlet limanlarında karaya çıkartılan balıkçılık ürünleri	22
Şekil 4.7 AB’nde balıkçılık sektöründe toplam işgücü	23
Şekil 4.8 Üye devletlerde balıkçı tekne sayısı dağılımı	23
Şekil 4.9 Üye devletlerde yetiştiricilik üretimi	24
Şekil 4.10 AB-25’de toplam balıkçılık ürünleri ihracatı	26
Şekil 4.11 AB-25’de toplam balıkçılık ürünleri ithalatı	26
Şekil 5.1 AB’nde balıkçılık sektörüne yönelik karar alma süreci	29
Şekil 6.1 AB’de “toplam avlanabilir miktar” kotalarının belirlenmesi süreci	45
Şekil 7.1 Türkiye’de balıkçılık üretimi oransal dağılımı	63
Şekil 7.2 Denizlerden elde edilen balıkçılık üretimi bölgesel dağılımı	64
Şekil 7.3 Balıkçı gemileri boy uzunlukları dağılımı	65
Şekil 7.4 Türkiye’nin balıkçılık ürünleri ihracatında önemli paya sahip ülkeler	67
Şekil 7.5 Türkiye’nin balıkçılık ürünleri ithalatında önemli paya sahip ülkeler	68
Şekil 7.6 Tarım ve Köyişleri Bakanlığında su ürünleri örgütlenmesi	69
Şekil 8.1 AB’de farklı düzeylerde balıkçılık yönetimi	84
Şekil 8.2 Toplulukta mevzuat yapısı ve yasal sürecin işleyişi	97
Şekil 8.3 1990-2005 yılları arasında tonaj olarak AB balıkçı filosundaki durum	111
Şekil 8.4 1990-2005 yılları arasında motor gücü olarak AB balıkçı filosundaki durum	112
Şekil 8.5 Yıllar itibariyle Türkiye ve AB balıkçı filolarındaki tekne sayısı değişimi	113
Şekil 8.6 Yıllar itibariyle Türkiye ve AB balıkçı filolarındaki küçük ölçekli tekne sayısı değişimi	115
Şekil 8.7 AB ve Türkiye’de avcılık üretimleri değişimi	131
Şekil 8.8 Akdeniz’deki üye devletler ve Türkiye’nin avcılık üretimleri değişimi	132
Şekil 8.9 Bulgaristan, Romanya ve Türkiye’nin avcılık üretimleri değişimi	132
Şekil 8.10 AB ve Türkiye’nin yıllara göre yetiştiricilik üretim miktarları değişimi	133
Şekil 8.11 AB ve Türkiye’nin yıllara göre yetiştiricilik üretim değerleri değişimi	134
Şekil 8.12 AB-Akdeniz ve Türkiye’nin yıllara göre yetiştiricilik üretim miktarları değişimi	135

Şekil 8.13 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre yetiştiricilik üretim değerleri değişimi	135
Şekil 8.14 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre deniz levreği üretim miktarları değişimi.....	136
Şekil 8.15 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre çipura üretim miktarları değişimi.....	137
Şekil 8.16 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre gökkuşuğu alabalığı üretim miktarları değişimi.....	137
Şekil 8.17 1985–2004 yıllarında AB ve Türkiye'nin balıkçılık ürünleri tüketimi değişimi.....	139
Şekil 8.18 1985–2005 yıllarında AB ve Türkiye'nin miktar olarak balıkçılık ürünleri ihracatı değişimi	141
Şekil 8.19 1985–2005 yıllarında AB ve Türkiye'nin değer olarak balıkçılık ürünleri ihracatı değişimi	141
Şekil 8.20 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye'de miktar olarak balıkçılık ürünleri ithalatı değişimi	143
Şekil 8.21 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye'de değer olarak balıkçılık ürünleri ithalatı değişimi	143
Şekil 8.22 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye'de balıkçılık ürünleri dış ticaret dengesi değişimi	144
Şekil 8.23 Türkiye'de küçük ölçekli balıkçı tekneleri ile trol teknelerinin ürün dağıtım ve pazarlama zinciri	150
Şekil 8.24 Türkiye'de gırgır teknelerinin ürün dağıtım ve pazarlama zinciri.....	150

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 AB’nde balıkçılık ürünleri tüketimi.....	25
Çizelge 6.1 Fiyat destek ve müdahale mekanizmaları	52
Çizelge 7.1 Türkiye’nin 1994-2000 döneminde balıkçılık üretim değerleri.....	62
Çizelge 7.2 Türkiye’nin bölgelere göre deniz ürünleri üretim değerleri	63
Çizelge 7.3 Türkiye’de yetiştiricilik üretiminin yıllara göre değişimi.....	65
Çizelge 7.4 Deniz ürünlerine göre avcılık miktarı	66
Çizelge 7.5 Türkiye’de balıkçılık sektörüyle ilgili mevzuat.....	74
Çizelge 7.6 Türkiye’nin müzakere ettiği ikili balıkçılık antlaşmalarının durumu.....	80
Çizelge 8.1 Topluluk çok yıllık yönlendirme programlarının değerlendirilmesi.....	105
Çizelge 8.2 AB’nin yapısal fon kaynaklarının kullanım öncelikleri.....	107
Çizelge 8.3 Türkiye ve AB’ndeki kaynak işletimi ve denetim uygulamalarının karşılaştırılması	124
Çizelge 8.4 Belirli balıkçılık ürünlerinde Türkiye’nin uyguladığı 2007 yılı ithalat rejimi	154
Çizelge 8.5 Balıkçılık sektörüne yönelik uygulanan ilk katılım öncesi destek projesinin OBP’na uyum açısından değerlendirilmesi	159

1. GİRİŞ

Balıkçılık yeryüzünde uzun dönemler boyunca sürdürülen bir etkinlik olagelmıştır. Balığın insanlar açısından önemli bir besin kaynağı olması Ortaçağ'dan başlayarak biçimlenen bir balıkçılık ekonomisi yaratmıştır. Kaynaklara bağımlılık, balıkçılığı önemli bir ekonomik etkinlik alanına dönüştürmüş, günümüzde yaklaşık 200 milyon insana işgücü sağlayan küresel çapta bir "balıkçılık endüstrisi" ortaya çıkmıştır. Bu endüstri yoluyla, 2002 yılında küresel çapta insan tüketimine yönelik olarak toplam 101 milyon ton, gıda dışı endüstriyel amaçlarla ise 32 milyon ton balıkçılık ürünü elde edilmiştir (Anonymous 2004a).

Balıkçılık ürünleri, avcılık ve yetiştiricilik olmak üzere başlıca iki yolla elde edilmektedir. Küresel çapta bu iki yolla insan tüketimine sunulan balıkçılık ürünleri, Dünya nüfusuna göre insanlardaki toplam protein kaynağının %6'sını, hayvansal protein kaynağının ise %17'sini oluşturmaktadır (Price 2001). Bu yönüyle, balıkçılık küresel gıda güvencesi açısından büyük önem taşımaktadır. Dünya genelinde üretimin büyük kısmı avcılık yoluyla sağlanmakla birlikte, yetiştiriciliğin toplam balıkçılık üretimi içindeki payı son yıllarda sürekli bir artış eğilimi göstermektedir. Bu artışta, temel etken avcılık yoluyla deniz ve içsu ortamlarından elde edilebilecek su ürünleri miktarında üst sınırlara erişilmiş olunmasıdır. Dünya balıkçılık toplam üretimi 2003 yılında 132,5 milyon tondur. Bu üretimin 90,2 milyon tonu avcılık, 42,3 milyon tonu ise yetiştiricilik yoluyla sağlanmıştır (Anonymous 2005a). Topluluk -2003 yılı değerlerine göre- dünya toplam balıkçılık üretiminde %5, yetiştiricilikte ise yaklaşık %2,5'luk bir paya sahiptir (Anonymous 2006a). Diğer yandan, Türkiye 2003 yılı balık üretim miktarı ile dünya ülkeleri arasında üretimde 29'uncu sırada yer almaktadır (Anonymous 2005a).

Ticari açıdan bakıldığında balıkçılıkta önemli ölçüde mal akışı görülmektedir. Dünya genelinde, 2002 yılında 61 milyar ABD doları tutarında toplam balıkçılık ürünü ithalatı yapılmış, bu tutarın %80'inden fazlası gelişmiş ülkelere gerçekleştirilmiştir. Japonya, toplam ithalat oranında %22'lik payı ile en büyük ithalatçı ülkedir. Bu ülkenin ithalat tutarı 13,6 milyar dolar olmuştur. Balıkçılık ürünlerinin sağlanmasında AB'nin dışalima bağımlı kaldığı görülmektedir. İspanya, 3,9 milyar ABD doları ile dünya da üçüncü

büyük ithalatçı konumundadır (Anonymous 2004a). Öte yandan, kişi başına balık tüketimi, alışkanlıklara göre değişkenlik göstermesine karşın ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde göreceli olarak daha yüksektir. Örneğin, yıllık kişi başına balık tüketiminde dünya ortalaması 1999 yılında 6 kg, Topluluk üyesi ülkelerde ortalama 24,5 kg iken, Topluluğa yeni üye olan Bulgaristan ve Romanya’da ise sırasıyla 4,3 kg ve 2,2 kg olarak gerçekleşmiştir (Anonymous 2003a).

Gözlemler ve bilimsel veriler, kaynaklardaki olumsuz çevresel değişimlerle yaşam alanları giderek daralan balık stoklarında ürkütücü boyutlarda nitel ve nicel bozulmalar bulunduğunu göstermektedir. Balık stoklarının biyolojik güvenilirlik sınırını aşan ölçüde aşırı avlanması ve çevresel bozulmalar balıkların biyolojisinde uyumsal değişikliklere yol açmış, birçok türde olgunlaşma boyunda düşme kaydedilmiştir. Ticari değer taşıyan balık stoklarının %75’i aşırı avcılıkla karşı karşıya bulunmaktadır (Anonymous 2002a). Sözcüleri, morina (*Gadus spp.*), ringa (*Clupeidae*) ve pisi (*Pleuronectes spp.*) gibi ekonomik değerli türlerin av miktarında önemli bir azalma görülmüştür. Yirminci yüzyılın ortalarından sonuna dek geçen 50 yıllık dönemde karaya çıkartılan balık miktarında beş kat artış gözlenmiş, ticari önem taşıyan büyük pelajik stoklar neredeyse %90 oranında azalmıştır (Schorr 2004). Küresel çapta bakıldığında ancak 40 deniz balık türü bol miktarda avlanmaktadır (Price 2001). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) dünya genelindeki balıkçılık kaynaklarının %52’sinde sürdürülebilir en üst düzeyinin zorlandığı bir kullanım, kaynakların %24’ünde tükenme veya tükeniş sonrası toparlamanın gözlemlendiği aşırı kaynak kullanımının bulunduğunu bildirmektedir. FAO, kaynakların ancak %24’ünde üst kullanım sınırlarının altında kaldığını tahmin etmektedir (Anonymous 2004a). Bu uyarıcı göstergeler, kaynakların “sürdürülebilir” kullanımına yönelik balıkçılık işletiminde köklü biçimde yeniden yapılandırmaya gidilmesi gerekliliğini açıkça göstermektedir. Balıkçılık alanında kapasite geliştirmeye yönelik yeni girişimler (Tekne, araç-gereç ve işgücüne yönelik yatırımlar) balıkçılık kaynaklarının işletiminde üretim kapasitelerini önemli derecede aşan av çabasının oluşumuna yol açmaktadır (Anonymous 2003b). Av çabasına düzenleme getirilmesi ile bunun denetiminde karşılaşılan güçlükler balıkçılık yönetiminde karşılaşılan en büyük zorluk olarak görünmektedir (Anonim 1999).

Dünya balıkçılık kaynakları üzerindeki aşırı avcılık baskısı balıkçılıktaki verimlilik kaybında başlıca etken olarak görünmektedir. Balıkçılık teknolojisinde ve avlanma araçlarında 1945 yılından itibaren önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Balık sürülerinin yerini arayan sonar, naylon ve diğer türden yeni ağlar, yeni gelişmiş oltalar, çok güçlü ve donanımlı tekneler balıkçılığın kullanımına girmiştir. Bu teknolojik gelişim yaşanırken, tüketicilerin balıkçılık ürünlerine olan isteği de artış göstermiştir. Artan teknolojik gelişim ve büyüme eğilimindeki piyasa av baskısı yaratarak, aşırı avcılığa doğru bir yönelişi başlatmıştır (Anonymous 2003c). Avcılık yoluyla balıkçılık üretimi 1950-1970 yılları arasında yıllık ortalama %6 oranında artış göstermişken, bu oran 1970-1980 yılları arasında %2 düzeyinde olmuştur. Süreğen bu azalışla birlikte, 1990'lı yıllarda avcılıkta nicel artış neredeyse bitmiştir. Üretimdeki bu düşüş ekonomik alanda etkisini göstermiş, küresel çapta sayısı 15-21 milyon arasında olduğu varsayılan balıkçılardan 100.000'den fazlası işini yitirmiştir. Bazı yerel pazarlarda balık fiyatları çarpıcı biçimde yükselerek düşük gelirli tüketicilerin balıkçılık ürünleri alım gücü azalmıştır (Anonymous 2003b).

Kaynakların tükenebileceğinin ayırımına varılması, sucul doğal yaşam alanlarında hızlanan bozulma "sürdürülebilir" etkin bir "balıkçılık işletim" politikasının ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte uygulanmasını gerekli kılmıştır. Balıkçılığın izlenmesi ve denetimini içeren yönetim-işletim planlarının uygulandığı yönetsel etkinlikler, fiziksel etkinliklerle çeşitli mekanizmalar balıkçılık yönetimi olarak anlaşılmaktadır (Anonymous 1999a). Başta aşırı avcılık olmak üzere, balıkçılık kaynaklarının kötü işletilmesinin doğuracağı sonuçlar yirminci yüzyılın başlarından beri bilinmesine karşın, balıkçılık etkinliklerinin düzenlenmesine yönelik uluslararası çabalar 1990'lı yıllarda ivme kazanmıştır. Öte yandan, kıyı ülkelerin bitişik denizlerde balıkçılığı da içeren kaynak kullanım amaçlı egemenlik istekleri, balıkçılığı uluslararası alanda önemli bir gündem maddesi yapmıştır. Sözgelimi, İzlanda'nın balıkçılık sınırlarını genişletme kararı almasıyla 1952 ve 1958 yıllarında İzlanda ile İngiltere arasında anlaşmazlık yaşanmıştır. Donanma savaş gemilerinin balıkçılara koruma sağladığı bu olay tarihe "Morina Savaşları" olarak geçmiştir (Kılıç 1991). Ülkelerin kıyıdaş bulunduğu bölgelerde kaynakların ortak kullanımı, ticaret ve kaynak koruma gibi hedeflerle oluşturdukları bölgesel örgütlenmelerle, ülkesel sınırları aşan uyumlu bir bölgesel

balıkçılık işletim sistemi aracılığı ile düzenlemeler getirilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda Dünya çapında balıkçılığa ilişkin birçok bölgesel örgüt kurulmuştur.

Kıta sahanlığı¹, karasuları², münhasır ekonomik bölge³, uluslararası sular ya da açık deniz⁴ gibi konulara çözüm arandığı devletlerarası hukukta balıkçılık çıkarları ülkelerin tutumlarına önemli ölçüde etkimiştir. Balıkçılıkta en yüksek birincil ürün ve av verimliliğinin 200 millik münhasır ekonomik bölgelerde gerçekleşmesi, bu alanlarda uluslararası ortak düzenlemeler gerekliliğini öne çıkarmaktadır (Price 2001). Diğer yandan, denizlerde aşırı göçmen ve paylaşılan balık stoklarının ortak işletimi ile Yasadışı, Kayıtdışı ve Düzensiz Balıkçılık (YKDB)⁵ sorunlarının çözümü ile bunlara yönelik düzenlemeler günümüzde uluslararası düzlemde sürdürülmektedir (Yıldız 1996). YKDB, başta uluslararası sular ile münhasır ekonomik bölge (MEB) gibi alanlarda olmak üzere yaygın biçimde gözlenen küresel bir sorundur. Bu etkinlikler sadece dünya denizlerindeki balık stoklarına zarar vermekle kalmayıp, balıkçılık kaynaklarının geleceğini güvence altına almak üzere benimsenen ulusal, uluslararası, bölgesel önlemlerin yaptırım gücünü de zayıflatmaktadır.

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 94üncü maddesi gereğince, bir üye ülkenin bayrağını kullanan bir balıkçı gemisi söz konusu bayrak ülkesine yasal yükümlülükler getirmektedir (Van Houtte 2003).

¹ Kıta Sahanlığı, kıyı devletinin kara ülkesinin deniz dibi ve toprak altında süren uzantısıdır (Sav 2001).

² Karasuları, kıyılara ve içsulara bitişik olan, kıyı devletlerinin egemenliği altındaki, tüm ulusların gemilerinin ise zararsız geçiş hakkından yararlandığı su kemeridir (Sav 2001).

³ Münhasır ekonomik bölge, daha önceden geçerli olan balıkçılık alanı ve "kalıtsal deniz" kavramlarından türemiş olan ve esas hattan başlayarak 200 deniz miline dek uzanan yeni bir deniz alanıdır (Sav 2001).

⁴ Açık deniz olarak adlandırılan sular, denizin, içsular, karasuları, ya da takımadada suları ve münhasır ekonomik bölgeye ait olmayan, tüm devletlere açık bütün parçalarıdır (Sav 2001).

⁵ Yasadışı, Kayıt dışı ve Düzensiz Balıkçılık, bir ülke ya da bölgesel balıkçılık yönetim örgütü yetki sahasındaki sularda yürütülen, belirlenmiş ulusal veya uluslararası koruma ve yönetim önlemlerine uyulmayan, bildirim gereklerine riayet edilmeyen, bundan başka geçerli koruma ve yönetim önlemi bulunmayan deniz bölgeleri ve balık stoklarına yönelik avcılıkta uluslararası hukuk tarafından belirlenmiş kurullarla uyuşmayan nitelikteki, oldukça geniş ölçekte yapılan balıkçılık etkinliklerine verilen isim.

Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) liman devletlerin kendi yetki sahasına giren alanlarda balıkçılık kaynaklarının korunması ile işletilmesine yönelik düzenlemeler getirmesini öngörmesine karşın, balıkçılık kaynaklarının korunmasına ilişkin önlemleri açıkça belirtmemektedir (Hedley and Kengkran 2003).

Öte yandan, 1993 yılında kabul edilen FAO Uyum Antlaşması tüm devletlerin açık denizlerin korunmasında gerekli olabilecek önlemler alınmasında diğer ülkelerle işbirliğinde bulunması veya bayrak devlet sorumlulukları doğrultusunda uygulamalarda bulunmasını gerektirmektedir (<http://www.fao.org/DOCREP/MEETING/003/X3130m/X3130E00.HTM>., 2005)

Birleşmiş Milletler Balık Stokları Sözleşmesi, 1995 yılında kabul edilmiş olup, başta göçücü türler olmak üzere açık denizlerde balıkçılık uygulamalarına ilişkin çeşitli hükümler içermekte ve bayrak ülkeler açısından bazı düzenlemeler getirmektedir. Bunun yanı sıra, YKDB dışında balıkçılık işletimi/yönetimi ile ilgili çözülmesi gereken küresel çaplı temel sorunlar da bulunmaktadır. Bunların başında, balıkçı filosu ve karaya çıkarılan ürünlerle ilgili veri toplama sistemlerinin bulunmaması veya varolan mevcut sistemlerin güvenilir olmaması, balıkçılık işletim politikasında ekolojik yaklaşım eksikliği, kaynakların etkin biçimde korunamaması, önlem ve yaptırım eksikliği, bilimsel verilere dayalı yeterli stok değerlendirme çalışmalarının yapılamamasına bağlı olarak stoklara özgü avlanabilir miktarların belirlenememesi, avcılık araçları ve yöntemlerinde seçicilik eksikliği gelmektedir. Yukarıda değinilen uluslararası düzenlemelerden FAO Uyum Anlaşması ve BM Balık Stokları Anlaşması taraf ülkeler açısından bağlayıcı hükümler içermektedir. Buna karşın, FAO Sorumlu Balıkçılık Yasası ve Yasadışı, Kayıtdışı ve Düzensiz Balıkçılığa Yönelik Uluslararası Eylem Planı bağlayıcı niteliği taşımayan, gönüllülük temeline dayalı balıkçılık düzenlemeleridir (Anonymous 2004b).

Uluslararası sularda yapılan avcılık, sürekli göç eden ve sınır-aşan balık stokları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu tip balıkçılık kaynaklarına yönelik düzenlemeler uluslararası nitelik taşıyan bölgesel balıkçılık yönetim örgütleri tarafından belirlenmektedir. BMDHS gibi uluslararası düzeydeki girişimler, Avrupa Ekonomik Topluluğu⁶ (AET)'nin bir ortak balıkçılık politikası (OBP) geliştirmesinde dolaylı etkide bulunmuştur. BMDHS öncesi ve sonrasında da açık deniz balıkçılığının yönetimine ilişkin bazı uluslararası yasal düzenlemeler getirilmiş olup, bu düzenlemelerden bazıları şunlardır (Kılıç 1991):

- Akdeniz'in Bilimsel Keşfi Uluslararası Komisyonunun kurulması (1919),
- Kuzey Amerika Balıkçılık Araştırmaları Konseyinin kurulması (1920),
- Londra'da toplanan Uluslararası Aşırı Avcılık Konferansı (1946),
- Kuzey Batı Atlantik Balıkçılığı Antlaşması ve günümüzde Kuzey Batı Atlantik Balıkçılık Örgütü- NAFO'ya dönüşen ICNAF balıkçılık komisyonunun kurulması (1949),
- Kuzey Batı Atlantik Balıkçılık Antlaşması ve NEAFC adını alan bir balıkçılık komisyonu oluşturulması (1959),
- Avrupa Balıkçılık Sözleşmesinin imzalanması (1964),
- ICES olarak bilinen Uluslararası Deniz Kaynakları Değerlendirme Konseyi kurulması (1964),
- BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (10 Aralık 1982'de imzalanmış, 16 Kasım 1994'de yürürlüğe girmiştir)
- FAO Uyum Anlaşmasının kabul edilmesi (1993),
- BM Balık Stokları Anlaşması (1995),
- FAO Sorumlu Balıkçılık Yasası (1995),
- Yasadışı, Kayıtdışı ve Düzensiz Balıkçılığa Yönelik Uluslararası Eylem Planı geliştirilmesi (2001).

⁶ Roma Antlaşması ile 1957 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuş, bu antlaşma 1992 tarihinde Maastricht Antlaşmasıyla modifiye edilerek, AET'nin adı Avrupa Topluluğu (AT) olarak değiştirilmiş ve Avrupa Birliği (AB) ortaya çıkmıştır.

Yukarıda anılan antlaşmalardan, FAO Sorumlu Balıkçılık Yasası ile bunun uygulamaya yönelik düzenlemesi olan YKDB Uluslararası Eylem Planı, Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası nitelikte balıkçılık düzenlemelerdir. 14 Avrupa ülkesinin taraf olduğu, 1964 yılında imzalanarak 1966 yılında yürürlüğe giren Avrupa Balıkçılık Sözleşmesi, balıkçılık faaliyetlerini ilgilendiren başlıca iki alan sistemi ortaya çıkartmıştır. Bu alanlardan ilki tamamıyla kıyı devletinin egemenliği ya da denetimi altında bulunan 0-6 deniz mili içerisindeki alan, diğeri ise 6-12 deniz millik alandır. Bu alanda kıyı devleti yanında, geleneksel olarak avcılık yapmakta olan başka devletlerin de balıkçılık hakları bulunmaktadır (Kılıç 1991, Hedley 2001).

AB'nin ortak balıkçılık politikası, Topluluğun taraf olduğu uluslararası ve bölgesel balıkçılık antlaşmalarının bir ölçüde biçimlendirdiği bağımsız bir politika alanı kapsamında düzenleyici kurallar getirmektedir. Balıkçılık kaynaklarının korunarak sürdürülebilirlik temelinde kullanımı, üretici ve tüketici çıkarlarını gözetilen bir ortak piyasa düzeninin kurulması, balıkçılık etkinliği sonucu oluşan çevreye olumsuz etkilerin önlenmesi gibi hedefler içermekte, bu hedeflere ulaşılabilmesi amacıyla uluslararası ilişkiler ve işbirliğini desteklemektedir (Anonim 2003). Türkiye, bir yanda balıkçılık alanında taraf bulunduğu bölgesel ve uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülüklerle, öte yanda Topluluğa üyelik sürecinde gereken uyumlaştırmalarla balıkçılık yönetim ve işletim sistemini yeniden yapılandırma sürecine girmiştir.

Bu çalışmayla, AB'nin balıkçılık işletim ve yönetiminde izlediği güncel politikanın oluşum süreci, tarihsel gelişimi ve uygulamaları ayrıntılı biçimde sunulmaya çalışılarak, AB'nin ortak balıkçılık politikası karşısında, Türkiye'deki geçerli balıkçılık işletim/yönetim sisteminin durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, Türkiye ve AB'nde balıkçılık sektörüne yönelik uygulanan politikaların karşılaştırması yapılmış, OBP'na uyumun Türk balıkçılığına getirebileceği değişiklikler çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Avrupa Birliği'nin ortak balıkçılık politikasını ayrıntılı olarak inceleyen çok sayıda AB Komisyon belgesi ve bilimsel makale bulunmaktadır (Cunningham 1980, Holden 1994, Laurec and Armstrong 1994, Song 1995, Smith 1997, Symes 1997, Aarland and Robinson 1999, Morin 2000, Payne 2000, Cunningham 2000, Hatcher 2000, Hatcher *et al.* 2002, Iglesias *et al.* 2002, Surlis-Regueiro *et al.* 2002, Gray and Hatchard 2003, Shepherd 2003, Hagan 2004, Richartz and Corcoran 2004, Daw and Gray 2005, Symes 2005).

Bununla birlikte, Türk balıkçılığını Avrupa Birliğine uyum açısından ele alan çalışmaların sayısı daha azdır (Kılıç 1991, Yıldız 1996, Anonim 1999, Anonim 2002a, Anonim 2003). Balıkçılık ile karşılaştırıldığında Türk Tarım Sektörünün AB'nin ortak tarım politikasına uyumunu ele alan daha fazla çalışmaya rastlanılmaktadır (Erkan 1998, Konur 1998, Demir 1997, Aktuğ 1997, Özbek 1997, Öztürk 1996, Kuran 1995, Yiğit 1995, Açıkel 1993, Şantay 1991, Tunç 1990).

Avrupa Birliği'nin ortak balıkçılık politikasının açıklandığı bir raporda, OBP'nin yasal dayanağının balıkçılığı ulusal olmaktan ziyade Topluluk düzeyinde ele alınması gereken bir konu olarak tanımlayan ve Avrupa Topluluğunun kuruluşunu sağlayan Roma Antlaşması olduğu ifade edilmekte, OBP'nin balıkçılık sektörü ile ilgili biyolojik, ekonomik ve sosyal unsurları da dikkate alarak başlıca dört ana politika alanı çerçevesinde yapılandırıldından söz edilmektedir (Anonim 2002a). Holden'a (1994) göre, OBP'nin başlangıçtaki üç temel unsuru veya ana politika alanları olan yapısal eylemler, ortak piyasa düzeni uygulamaları ve uluslararası balıkçılık ilişkilerine yönelik politikası, uzun yıllar Topluluğun balıkçılık sanayine oldukça önemli miktarda kaynak sağlayarak kuvvetli bir balıkçılık sanayii yaratmışlardır. OBP'nin temelini oluşturan kaynak işletimi ve denetim politikasının amaçlarıysa, başta balıkçılık kaynakları olmak üzere, ticari bir faaliyet olarak balıkçılığın sürdürülebilir hale getirilmesi ve balıkçılık kaynaklarının üye devletler arasında adil paylaşımını sağlamaktır.

Clay *et al.* (1998) tarafından bildirildiğine göre, OBP'nın başlıca amacı girdilerin denetimi yoluyla av çabasının azaltılması olup, mevcut OBP sisteminde öngörülen balıkçılık yönetimi ise farklı birden fazla hedefin başarılmasına odaklanmıştır. Bundan başka, yürütülen politika etki analizi çalışmaları sonucunda, tek bir politika tedbiri uygulanmasının av çabası azaltımında yeterli olmadığı, hedefe yönelik tüm politika araçlarının birlikte kullanılmasının daha etkili olacağı sonucuna varılmıştır.

Kaynak işletimi ve denetim politikasının en önemli unsurları olan toplam avlanabilir miktar (TAM) ve kota sisteminin değerlendirildiği bir çalışmada, Kuzey Denizi'ndeki demersal balıkçılık incelenmiş, bu yönetim sistemlerinin balıkçılık sanayinin ekonomik gelişmesi üzerinde arzu edilen etkiyi gösteremedikleri tespit edilmiştir. Bu politika önlemlerinin uygulanmasına rağmen, bir çok balık türü için karaya çıkartılan ürün miktarındaki azalış devam etmiş, bundan başka söz konusu önlemlerin politika hedefleriyle örtüşmeyen bir dizi yaygın uygulamayı beraberinde getirdiği de bildirilmiştir (Karagiannakos 1996).

Smith (1997), AB'nde uygulanan balıkçılık yapısal politikasının esas amacının, balıkçılık endüstrisindeki yapıların, avcılık, işleme, pazarlama ve yetiştiricilik alt sektörlerinin üretimi için gerekli araç-gereç ve üretim sürecinin örgütlenmesi olduğunu ve bu yapıların gelişimlerinin, mevcut balıkçılık kaynaklarının durumuyla uyumlu hale getirilerek yönlendirilmesi olduğunu bildirmiştir.

Anonim (2002a), OBP'ndeki yapısal önlemlerin günümüzdeki önceliğinin, AB balıkçılık filosunun kapasitesini değerlendirilebilir deniz canlı kaynakları ile uyumlu hale getirmek, balıkçılık sektörünün yenilenmesine yardım etmek ve filonun yeniden yapılandırılması ile ortaya çıkan ekonomik ve sosyo-ekonomik sonuçlarla ilgilenmek olduğunu bildirmiş ve OBP'nın aşırı avcılık ve filo kapasitesinin indirgenmesine yönelik yeniden yapılandırma aracı olarak "Çok Yıllık Yönlendirme Programları"nı kullandığını ifade etmiştir.

AB'nin balıkçılık ürünlerine yönelik ortak piyasa düzenleri (OPD) uygulamasının başlangıcından 1990'lı yılların ortalarına kadar, OBP'nin bu alandaki politika hedeflerinin büyük ölçüde gerçekleştirildiği, bununla birlikte sözkonusu dönemde Topluluk piyasalarına arz edilen balık miktarında, hamsi (*Engraulis spp.*) ve sardalya (*Sardinella spp.*) gibi bazı pelajik türler hariç, arz ve talep arasında giderek artan bir açık olduğu belirtilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, AB'ndeki balıkçıların ürünlerini yüksek fiyata satamadıkları arz fazlası durumlarla nadiren karşılaştıkları görülmüş, AB'nin tarım alanında uyguladığı fiyat politikalarından farklı olarak, balıkçılık ürünlerine yönelik fiyat politikasının ağırlıklı olarak balıkçılıktan vazgeçilmesini teşvik etmek amacıyla uygulandığı sonucuna varılmıştır (Holden 1994).

AB Komisyonu tarafından, balıkçılık ürünlerine yönelik ortak piyasa düzenlerinin OBP'nin temel hedeflerinden olan sürdürülebilir balıkçılığın sağlanmasına katkıda bulunduğu ve bu politikanın temel amaçlarının, balıkçılık ürünlerinde istikrarlı bir fiyat oluşumu elde etmek, arz ve talep arasında en iyi dengenin sağlanması ve işleme sanayinden kaynaklanan artan talebe zarar vermeyecek şekilde, AB kaynaklı balıkçılık ürünleri ve üretimine öncelik verilmesi olduğu açıklanmıştır. Bu amaçların sağlanmasına yönelik politika hedefleri ise ortak pazarlama standartları uygulamak ve tüketici için doğru türleri seçmek, kuralların üye-olmayanları da kapsamı dahil üretici örgütleri (ÜÖ)'nin kurulmasını sağlamak, gelişmiş pazar planlaması ile arz ve talep dengesini sağlamak, müdahale mekanizmasına dayanan bir fiyat destek sistemi veya telafi mekanizması oluşturmak ve üye olmayan ülkelerle ticaret rejimi oluşturmak olduğu ifade edilmiştir (Anonymous 2002b).

Topluluğun uluslararası balıkçılık ilişkileri politikası, üçüncü Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansında, kıyı devletlerin balıkçılık sınırlarını 200 mil'e çıkarma haklarının gündeme gelmesiyle tetiklenmiş ve 1977 yılında yürürlüğe girmiştir. AET, üye devletlerin birbirleri ile olası rekabetini önlemek amacıyla, üçüncü ülkelerle yapılacak balıkçılık antlaşmalarına yönelik müzakerelerden Topluluğun sorumlu olmasına karar vermiş, ayrıca üye devletlere ait mümkün olduğunca çok sayıda uzak mesafe veya açık deniz balıkçı teknelerinin üçüncü ülke sularında avcılık faaliyetlerini devam ettirmelerini sağlamayı amaçlamıştır (Anonim 2002a).

Cunningham (2000) tarafından bildirildiğine göre, üçüncü ülkelerle balıkçılık ilişkileri ağırlıklı olarak ikili anlaşmalar yoluyla sağlanmaktadır. Anlaşmaların bazıları kaynaklara karşılıklı giriş haklarını kapsamakta olup, AB'nin Norveç gibi bazı Kuzey komşularıyla yaptığı antlaşmalar buna örnek olarak gösterilebilir. Başka bir antlaşma şekli de kuvvetli açık deniz filosuna sahip ve uzak mesafedeki ülkelerin, ilgili sularda avlanma hakkına sahip ülkeye ücret ödemesi yoluyla avlanma hakkını kazanması şeklinde yapılmaktadır. AB'nin, Fas ve Moritanya gibi Güney komşularıyla imzaladığı antlaşmalar bu şekildedir. Bu politikanın uygulanması olumlu sonuçlar getirmiş olmakla birlikte, ekonomik açıdan oldukça maliyetli olmuştur. Bu politika kapsamında, 19 adedi Afrika ülkeleri olmak üzere, 27 adet üçüncü ülke ile yapılan anlaşmalar sonuçlanmıştır (Anonymous 1999b).

AB Komisyonu tarafından yapılan değerlendirmelere göre, OBP, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir biçimde işletilmesini sağlayamamış, kaynakların korunması söz konusu olduğunda, Kuzey Denizi ve Atlantik'te günümüzde çoğu stok güvenli biyolojik limitlerin ötesinde kalmış, özellikle bazı demersal balık stoklarının durumu oldukça tehlikeli hale gelmiştir (Anonymous 2001). Buradaki stoklar aşırı düzeyde kullanılmakta veya çok az miktarda ergin balık içermekte, bazen de her iki olumsuzluk birlikte görülmektedir. Symes (1997), Topluluk sularında balık stoklarının kullanım düzeyinin, AB'nin genişleme sürecine bağlı olarak giderek artması sonucu payın azalması ve balıkçılık işletiminde bilimsel verileri gözönüne almayan politik kararların OBP'nin başarısına olumsuz etkide bulunduğunu ileri sürmektedir.

Avrupa Çevre Politikası Enstitüsü (IEEP) tarafından, OBP'nin gözden geçirme sürecine yönelik yapılan değerlendirmeye göre, OBP'nin günümüzdeki mevcut aksaklıklarının başlıca koruma, ekonomi ve politika alanlarında öne çıktığı bildirilmiş, AB Komisyonunun OBP'nin reformuna yönelik nihai önerisini 2002'de sunmasıyla, bu önerilerin yoğun bir tartışma sürecine yol açtığı ve ortaya çıkan değişikliklerin üye devletlerin büyük çoğunluğunda reforma karşı bir direnç oluşturduğu ifade edilmiştir (Anonymous 2002c).

AB Komisyonu tarafından 2002 tarihinde gerçekleştirilen OBP reformu sonrası, 2003 yılında yeni bir ortak balıkçılık politikası uygulamaya konmuştur. Söz konusu reform sürecinde yayımlanan Yeşil Rapor'da daha etkin bir OBP'nin sağlanabilmesine yönelik daha ileri hedefler ve bunların nasıl karşılanabileceğine dair seçenekler ortaya konulmuştur (Anonymous 2001).

AB'nin ortak balıkçılık politikasının son 20 yılda ortaya koyduğu olumlu sonuçlar ise, üye devletler arasında ve üçüncü ülkelerle yaşanan denizlere ilişkin uyuşmazlıkları büyük ölçüde çözüme kavuşturması, balıkçılık sektöründe bir dereceye kadar kararlılık sağlaması, dünyanın bazı bölgelerinde zaman zaman yaşanan bir olgu olan, balık stoklarının tümden yok olmasını engellemeyi başarmış olmasıdır. Reform sonrası ortaya çıkan yeni OBP, önceki balıkçılık işletim sistemini daha fazla kontrol ve uygulama ile sıkılaştırmıştır. Başlıca değişim alanları, balıkçılık yönetimiyle ilgili konular, filo politikası ve devlet yardımları, sulara ve kaynaklara giriş hakları, kontrol ve uygulama, sektör yönetimine tarafların daha fazla katılımının sağlanması ve bölgesel danışma komiteleri (BDK)'nin kurulması olmuştur (Anonymous 2002c).

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKVV) tarafından yürütülen bir çalışmada, AB'nin ortak balıkçılık politikası ve Türkiye'nin uyumu ele alınmış olup, OBP'nin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile öne çıktığı, politikanın amacının sınır tanımayan, hareketli ve giderek azalan, kıymetli bir doğal besin kaynağı olan balıkçılık ürünlerinin sürekliliğini sağlamak ve balıkçılık sektörünü koruyarak geliştirmek olduğu ifade edilmektedir (Anonim 2003). Anılan çalışmada, ilk defa 1983 yılında oluşturulan OBP'nin gelişen teknolojiler, artan ihtiyaçlar ve azalan kaynaklar karşısında iyileştirilmesi gerektiği ve son bir kaç yıldır devam eden reform çalışmalarının devam eden yıllarda sonuçlandırılmasının beklendiği, OBP'nin reform çalışmalarında daha çok sürdürülebilir bir üretim modelinin oluşturulmasını amaçlayan çevresel kaygıların ön plana çıktığı, bu nedenle Türkiye'nin AB uyum sürecinde yapılacak çalışma ve uygulamaların Türk balıkçılık sektörünün daha verimli bir yapıya kavuşturulmasına ve balıkçı gelirlerinin artırılmasına katkı sağlamayabileceği, bu nedenle uyum sürecinde Türk balıkçılık sektörünün kendine özgü önceliklerinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir

Türkiye'nin, ortak balıkçılık politikasına uyum sürecinde yapılacak çalışmaların değerlendirilmesi sonucunda; Türk balıkçılık sektörü açısından kayıt ve kontrol, bilgi temini ve dağılımı, insan ve hayvan sağlığı açısından daha güvenilir uygulamalar, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir işletimi/ yönetimi gibi konularda olumlu sonuçlar elde edilebileceği, bunun yanında üyelikle birlikte AB üyesi tüm ülkelerin ortak balıkçılık sahalarında belirli kotalar çerçevesinde avlanma hakları doğacağından, bu gibi hassas konularda istisna alınabilmesine yönelik programlarının hazırlanması gerektiği sonucuna varılmıştır (Anonim 2003).

Kılıç (1991) tarafından OBP ve Türkiye balıkçılığının karşılaştırıldığı çalışmada, AB'nin balıkçılık yönetimi için kullandığı araçlar ve ekonomik modeller (Maksimum sürdürülebilir verim, maksimum ekonomik verim) açıklanmış, AB balıkçılık pazarının büyük oranda üçüncü ülkelere ithal edilen ürünlere dayandığı ve bu nedenle Topluluk üreticilerinin korunduğuna değinilmiştir. Aynı çalışmada, Türkiye balıkçılığının en önemli problemlerinin gerek politika üretecek, gerekse bu politikaları uygulayacak alanlarda çalışan nitelikli personelin bulunmayışı ve stok tespit çalışmalarının yetersizliği olduğu ifade edilerek, Türkiye'nin tam üyelik müzakereleri süresince balıkçılığa özel bir önem verilmesi gerektiği ve balıkçılık sektörünün AB'nde mevcut tek pazarla rekabete hazır hale getirilmesinin zorunlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Yıldız (1996) tarafından yapılan çalışmada, OBP ve Türkiye'nin balıkçılık politikası ana hatlarıyla açıklanmış, sektöre uygulanan yapısal koruma yöntemleri değerlendirilmiştir. Türkiye ve AB'ndeki uygulamalar karşılaştırıldığında, bu konuya verilen önem ve destekleme anlayışında birtakım farklılıklar olduğu dikkati çekmiş, Türkiye'deki uygulamaların AB'ndeki uygulamalarla paralellik sağlaması konusunda gerekli önemin verilmesi gerektiği, böylece AB'ne katılımın balıkçılık sektörü üzerinde bir olumsuzluk yaratmasının önlenebileceği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, OBP'nin hedefleri ile Türkiye'nin ulusal çıkarları arasındaki ilişkinin de mutlaka göz önünde bulundurulması gereken bir nokta olduğu belirtilmiştir. Aynı araştırmacı tarafından, AB'ne tam üyeliğin gerçekleşmesi halinde, sektörün AB ile rekabet edebilecek bir niteliğe kavuşturulabilmesi için özellikle sektörde yapısal iyileştirmelerin sağlanması, kooperatif ve üst örgütlere dışarıda etkinlik kazandırılması ve AB'nde olduğu gibi

balıkçılık endüstrisi ve ekonomisini düzenleyen etkin bir balıkçılık politikası oluşturulması gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

AB Komisyonu'nun adaylık başvurusu yapan ülkeler için düzenli olarak yayımladığı Komisyon Görüş Raporları ve Düzenli İlerleme Raporlarında, ilgili aday ülkelerin Topluluk müktesebatına uyumlarıyla ilgili gelişmeler detaylı olarak sunulmakta olup, ABGS verilerine göre, Türkiye'ye yönelik 1998 yılından beri yayınlanan Düzenli İlerleme Raporlarında, balıkçılık sektörüne yönelik idari yapı, mevzuat ve politika uygulamalarının, AB'nin balıkçılık müktesebatını karşılamak açısından yeterli bulunmadığı ifade edilmektedir (<http://www.abgs.gov.tr>,2007).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Çalışmada kullanılan veriler, Türkçe ve yabancı dilde hazırlanmış bilimsel makale, çalışma ve raporlardan sağlanmıştır. Topluluğa ilişkin veriler başta AB Komisyonu'nun yayın ve çalışmalarından elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, Brüksel'deki AB Komisyonu Balıkçılık Genel Müdürlüğü, İsveç'teki Ulusal Balıkçılık Kurulu ve Hollanda'daki Tarım ve Gıda İşleri Bakanlığı yetkilileri ile gerçekleştirilen görüşmelerden de çalışmada kullanılan bilgi ve verilere ulaşılmıştır.

Bu çalışmada yapılan kaynakça araştırmasında, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS), Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi (İGEME), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) ve ilgili diğer Kamu Kuruluşlarına ait yayınlar kullanılmış, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Bilgi İşlem ve Dokümantasyon Merkezinde çalışmalarda bulunulmuştur. Türkiye ile ilgili istatistiksel verilerin kaynağını TKB, TÜİK, DPT, İGEME ve ilgili diğer kuruluşlarla çeşitli ekonomik raporlardan elde edilen veriler oluşturmuştur. AB ile ilgili istatistiksel veriler, AB Komisyonu veritabanları ve yayınları, AB İstatistik Bürosu (EUROSTAT) veritabanı ve yayınlarından elde edilmiştir.

3.2 Yöntem

Çalışma, yapılan literatür taraması ve kaynakların incelenmesine dayanmaktadır. Kaynaklardaki veriler gerektiğinde doğrudan, diğer durumlarda yapılan çalışmanın amacına uygun sayısal değerlendirme işlemlerinden geçirilerek kullanılmıştır. Konuyu tamamlayıcı nitelikte görülen sayısal veriler grafik ve çizelgeler biçiminde verilmiştir. Grafik tasarımında MS Excel ve SPSS paket programları kullanılmıştır.

4. AVRUPA BİRLİĞİNDE BALIKÇILIK

4.1 Avrupa'yı Çevreleyen Denizler

Avrupa'yı çevreleyen bölgesel denizler Kuzeydoğu Atlantik, Kuzey Denizi, Baltık Denizi, Akdeniz ve Karadeniz'dir. Bunlar arasında, Kuzeydoğu Atlantik uluslararası sular bakımından en geniş alanlı denizdir. Avrupa'yı çevreleyen bu denizlerin büyük bir bölümü kıyı devletlerin ulusal yetkileri altında bulunduğundan, bu alanlar içindeki balıkçılık kaynakları ulusal düzeyde yönetilmektedir.

Kuzeydoğu Atlantik'te yıllık toplam su ürünleri av miktarı 10,5 milyon ton olarak tahmin edilmektedir (Richartz and Corcoran 2004). Kuzeydoğu Atlantik'te avcılığı yapılan başlıca balık türleri uskumru (*Scomber scombrus*), bakalyaro (*Gadus poutassou*), ringa (*Clupea harengus*) ile redfish (*Sebastes* spp.) ve derin deniz ortamında yaşayan bazı bentik türlerdir. Özellikle İskoçya ve İrlanda'nın kıyısız sularında yoğunlaşan salmon üretim etkinlikleriyle birlikte, son 20 yılda deniz türlerinin yetiştiriciliği de önemli artış göstermiştir.

Kuzey Denizi bulundurduğu yaklaşık 230 balık türüyle dünyanın en önemli balıkçılık alanlarından birisidir (Richartz and Corcoran 2004). 1999 yılında, farklı türdeki balıkçılık ürünlerine ait toplam karaya çıkartılan ürün miktarı 2,3 milyon ton olmuştur. Yetiştiricilik, üretim maliyetindeki artışlar ve çevresel mevzuattan kaynaklanan kısıtlamalar nedeniyle son yıllarda fazla büyüme kaydetmemiştir. Kuzey Denizi'nde son yıllarda morina (*Gadus morhua*), ringa (*Clupea harengus*), haddock (*Melanogrammus aeglefinus*), merlan (*Merlangius merlangus*), saithe (*Pollachius virens*) ve plaice (*Pleuronectes platessa*) stoklarında azalış görülmüştür. 1999'da Uluslararası Deniz Kaynakları Değerlendirme Konseyi (ICES) tarafından, en önemli 14 ticari balık stokundan 8'inin güvenli biyolojik sınırların dışına çıktığı veya bu sınıra yakın seyrettiği, diğer 6 türün durumunun ise belirsiz olduğu bildirilmiştir. Av dağılımlarına yönelik son çalışmalar, birçok türün avında çekilen genç balık oranının %80'lere vardığını göstermektedir (Richartz and Corcoran 2004).

Yarı kapalı deniz niteliğindeki Baltık Denizi çoğunlukla acısu özelliğindedir. Tuzluluk kuzeyde kimi noktalarda tatlı su niteliğinde iken Kuzey Denizi'ne doğru boğazlarda yoğun acısu (15-20 ppt) niteliği göstermektedir (Kjell 2003). Baltık Denizi'nde balık dağılımı içsu, acısu ve deniz türlerinden oluşmaktadır. Baltık Denizi, sudak (*Stizostedion lucioperca*) ile tatlısu levreği (*Perca fluviatilis*) gibi tatlısu türlerini de içeren 100 dolayında balık türü bulundurmaktadır. Morina (*Gadus morhua*), ringa (*Clupea harengus*), çaça (*Sprattus sprattus*) ve salmon (*Salmo salar*) avcılığı kotalarla düzenlenmektedir. Ticari açıdan en önemli deniz türü olan morinanın av miktarında son yıllarda düşüş kaydedilmiştir (Richartz and Corcoran 2004).

Akdeniz, Avrupa'nın en geniş yarı-kapalı denizidir. Bu denizde bilinen 600 balık türünden 100'den fazlasının avcılığı yapılmaktadır (Richartz and Corcoran 2004). Akdeniz balıkçılığının bu çok türlü doğası, balıkçılığın sürdürülebilir yönetimi ve deniz gıda zinciri açısından önemli etkiye sahiptir. Karışık demersal balıkçılıkta, ağ başına elde edilen üründe 50 farklı balık türüne rastlanabilmektedir. Akdeniz'deki balıkçılık etkinliklerinin %90'ı küçük boyuttaki teknelerle yapılan kıyusal balıkçılık niteliğindedir. Akdeniz'de, geçtiğimiz 10 yıllık dönemde deniz yetiştiriciliğinde %185 oranında hızlı bir artış görülmüştür. Bölgede ağırlıklı olarak kabuklu su ürünlerinden midye yetiştiriciliği yapılmakla beraber, çipura (*Sparus aurata*), levrek (*Dicentrarchus labrax*) ve orkinos (*Thunnus thynnus*) yetiştiriciliği önem kazanmaktadır. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM) 2002 yılı verileri, orkinos, kılıç balığı (*Xiphias gladius*), berlam (*Merluccius merluccius*) ve tekir (*Mullus surmuletus*) stoklarıyla, bölgesel balık stokları olan hamsi (*Engraulis encrasicolus*), istavrit (*Trachurus trachurus*) ve sardalya (*Sardina pilchardus*)'da aşırı avlanmayı göstermektedir. Ticari önem taşıyan birçok demersal balık stoğu güvenli biyolojik sınırların dışında kalmış, bazı pelajik balık stoklarına ait av miktarında ise artış gözlenmiştir (Richartz and Corcoran 2004).

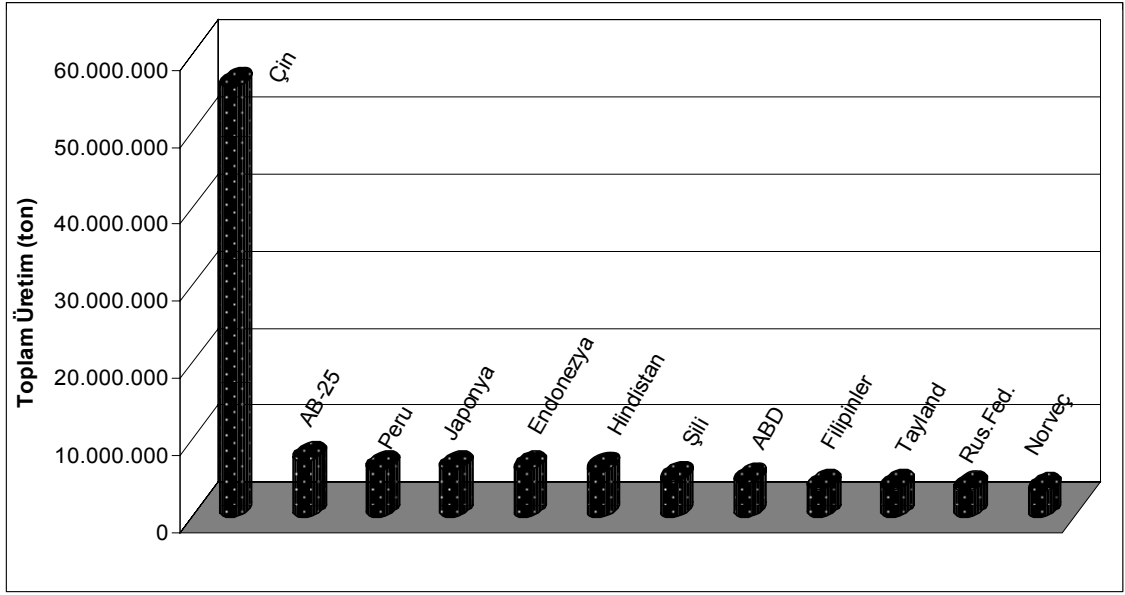
Karadeniz'de 168 balık türü tanımlanmıştır (Richartz and Corcoran 2004). Aşırı avcılığın ötesinde, Karadeniz'deki büyük boyutlu kirlilik çoğu balık stoğuna olumsuz yönde etkide bulunmaktadır. Sonuçta, tür dağılımı ve ortalama balık büyüklüğü değişmiş, küçük boylu balıklar baskın hale gelmiştir. Karadeniz'de uskumru (*Scomber scombrus*), palamut (*Sarda sarda*) ve istavrit (*Trachurus trachurus*) balıkları

göreceli yokoluş sürecine girmiş, 1980 yılında mevcut 26 balık türünden sadece 5'i kalmıştır (Richartz and Corcoran 2004). Bununla birlikte, küçük pelajik balıkların belirli stoklarında iyileşme göstergelerine rastlanmaktadır. Karadeniz kıyısında midye yetiştiriciliği yaygındır.

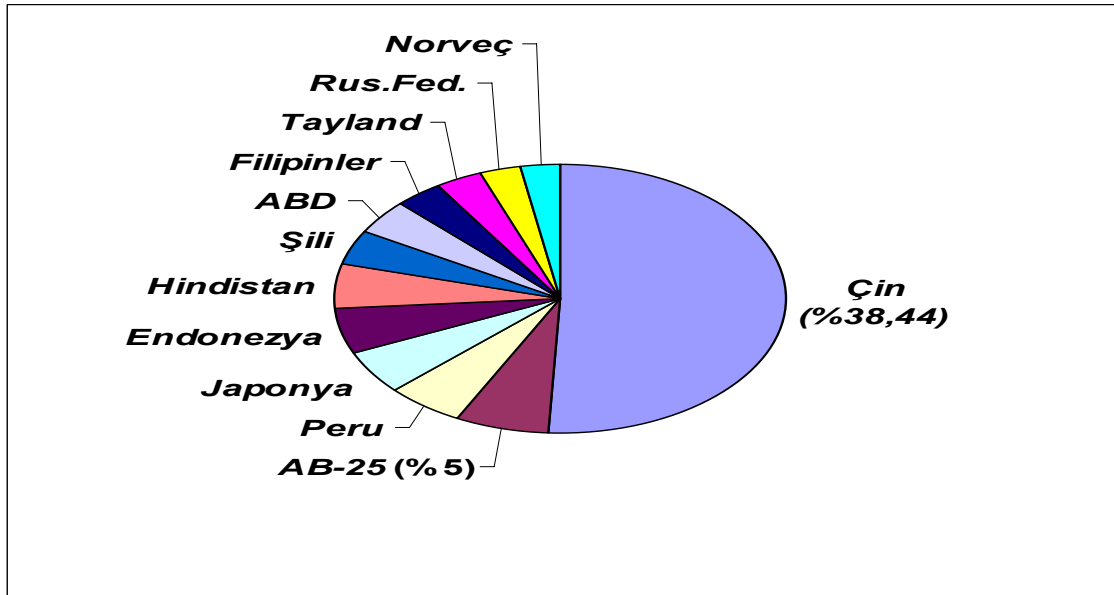
Ekosistem odaklı denizlerin işletim-yönetim politikası, denizel çevre ile balıkçılığı da içeren insan etkinlikleri arasında bütünleşik bir denge kurularak verimliliğin sürdürülmesini hedeflemektedir. Topluluk, bu hedefe yönelik politikalar izlenmesine rağmen, Avrupa'yı çevreleyen tüm denizlerde genelde denizel ekosistemin bozulduğu, sucül çevrenin avcılık, yetiştiricilik, kirlilik, ötrifikasyon, yayılmacı türler gibi etkenlerin olumsuz baskısında bulunmaktadır. Avrupa sularında bulunan ticari balık stoklarının çoğu için değerlendirme yapılamamış olmasına rağmen, değerlendirmeye alınan kimi stoklardaki bulgular, örneğin Kuzeydoğu Atlantik ticari balık stoklarının %33-60'ının güvenli biyolojik sınırların dışında kaldığını göstermektedir. Akdeniz stoklarında bu oranın %10-20 arasında bulunduğu bildirilmiş olmasına karşın bu oranın doğruluğu sorgulanmaktadır (Richartz and Corcoran 2004).

4.2 Balıkçılık Üretimi

Dünya toplam balıkçılık üretiminde %5'lik payı bulunan AB'nde, avcılık ve yetiştiricilikten oluşan balıkçılık sektörünün, Topluluk gayri safi hasılasındaki payı %1'den daha azdır. Bununla birlikte, 2003 yılı rakamlarına göre, toplam balıkçılık üretimi 7 milyon 293 bin ton olup, dünya sıralamasında Çin'den sonra ikinci sırada gelmektedir (Şekil 4.1, Şekil 4.2).

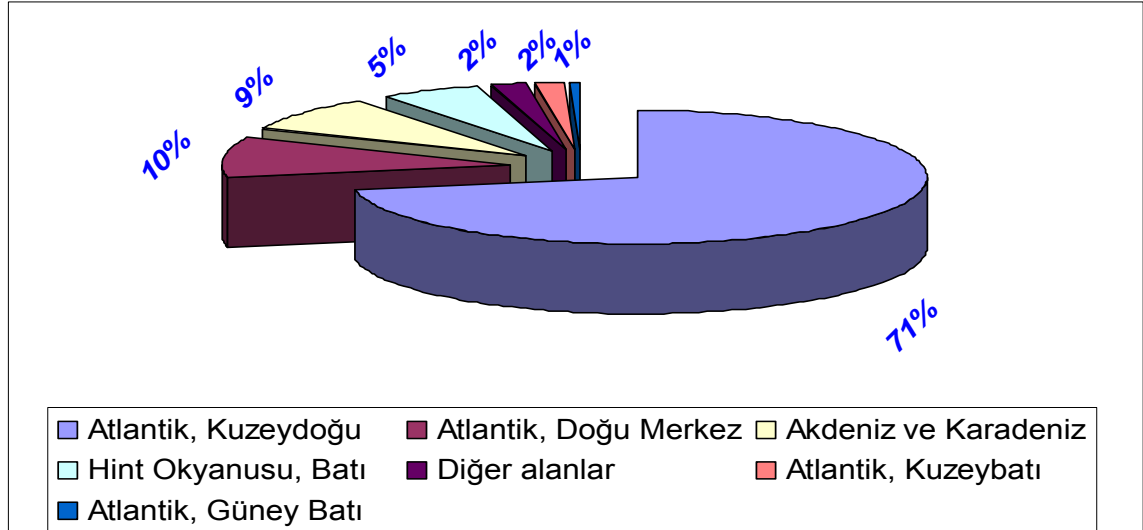
Şekil 4.1 Dünya balıkçılık üretiminde (yetiştiricilik+avcılık) önde gelen ülkeler, 2003, ton (Anonymous 2006a)

Şekil 4.2 Dünya balıkçılık üretiminin oransal dağılımı, 2003 (Anonymous 2006a)

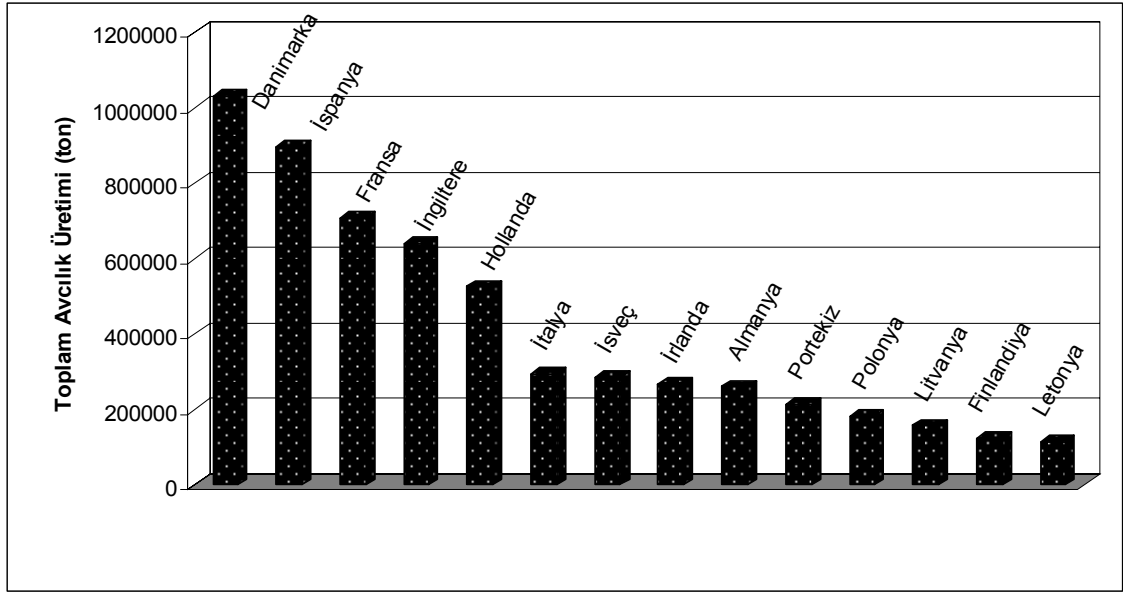
Aşırı avcılık ve balıkçılık kaynaklarındaki bozulmalara bağlı olarak, AB’nde balık avcılığından sağlanan ürün miktarı giderek düşüş göstermektedir. AB’nde en önemli balıkçılık bölgeleri, Kuzey Denizi’ni de kapsayan Kuzeydoğu Atlantik ile Akdeniz’dir.

Toplam avın %71'i Kuzeydoğu Atlantik, %10'u Doğu Merkez Atlantik, %9'u Akdeniz ve Karadeniz'den, kalan bölüm ise AB denizleri dışından elde edilmektedir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3 Balıkçılık alanlarına göre AB'ndeki av miktarının dağılımı, 2003 (Anonymous 2006a)

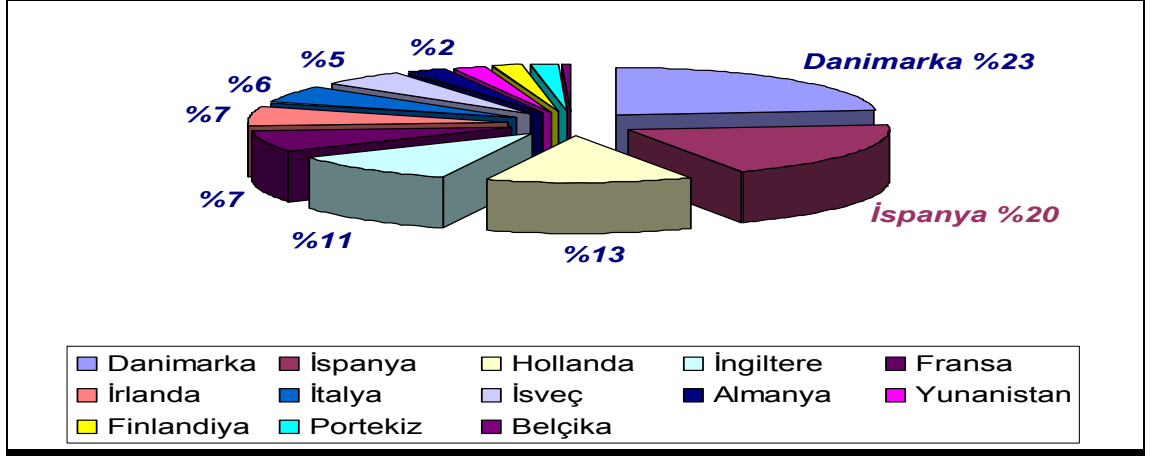
Avcılıkta üyelerin payına bakıldığında, AB'nde en çok avcılık ürünü sağlayan üye devletlerin Danimarka ve İspanya olduğu görülmektedir (Şekil 4.4). İspanya, ulusal politikasında balıkçılığı önceleyen yaklaşımını sürdürmekte, çok büyük filosuyla ikili antlaşmalar kapsamında üçüncü ülke sularında da yaygın bir avcılık gerçekleştirmektedir. Danimarka, İspanya'ya oranla daha az sayıdaki balıkçısıyla yaklaşık 1,5 milyon tonluk bir av gerçekleştirmektedir. Bunda, avlak alanlarının verimliliği, teknelerinin donanımlı oluşu ile işlevsel filo bölümlenmesinin etkisi bulunmaktadır.

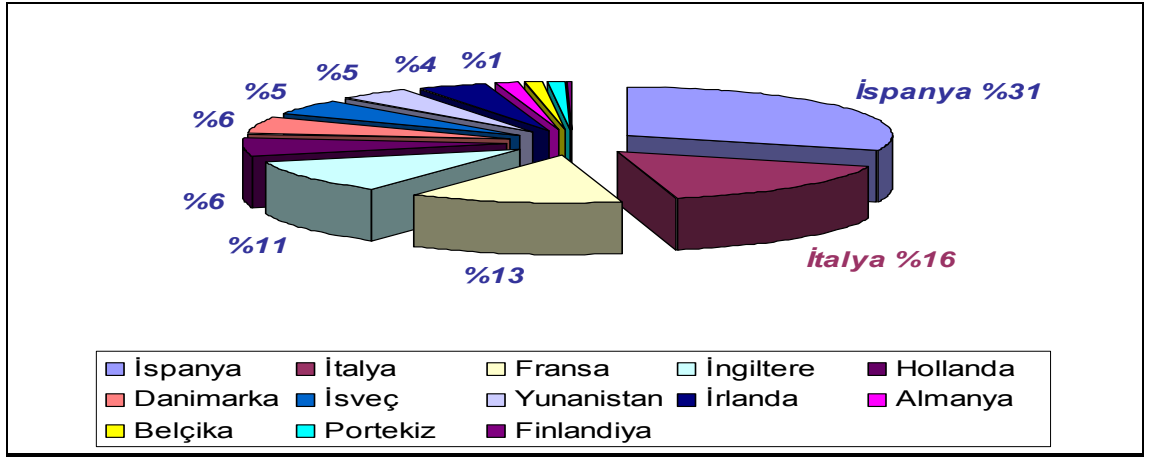
Şekil 4.4 Toplam avcılık üretiminde üye devlet payları, 2003 (Anonymous 2006a)

Topluluk avcılık üretimini oluşturan başlıca türler, çaça (*Sprattus spp.*), uskumru (*Scomber spp.*) ve ringa (*Clupea spp.*) gibi pelajik balıklardır (Anonymous 2004c). Son on yılda, üye devlet (ÜD)'lerde gerçekleşen toplam avcılık üretimi 7.261.000 tondan, 6.247.000 tona gerileyerek yaklaşık %14 oranında azalma göstermiştir. Bu azalma, daha çok morina, haddock (*Melanogrammus aeglefinus*) ve plaice (*Pleuronectes platessa*) gibi demersal türlerin avındaki azalıştan kaynaklanmıştır. Buna karşın, sandeels (*Ammodytes spp.*), ringa ve uskumru gibi bazı pelajik ve bento-pelajik balık stoklarının av miktarlarında artış kaydedilmiştir (Brown and Tyedmers 2004).

Önemli balık stokları üzerinde aşırı kullanım sonucu, Topluluk limanlarında karaya çıkartılan balıkçılık ürünleri miktarında azalım sürmektedir. 2004 yılında karaya çıkartılan ürünler, miktar olarak 2000 yılıyla karşılaştırıldığında, %3 oranında azalma göstermiş, buna karşın parasal değer olarak %9 oranında artış sergilemiştir. Toplulukta karaya çıkartılan avın ÜD'lere göre dağılımı Şekil 4.5'de, ÜD limanlarından karaya çıkartılan balıkçılık ürünlerinin parasal değerine göre dağılımı ise Şekil 4.6'da verilmektedir. Dağılımlarda, teknelerin donanım ve yapıldığı malzemeye göre bir ayırım yapılmamıştır.

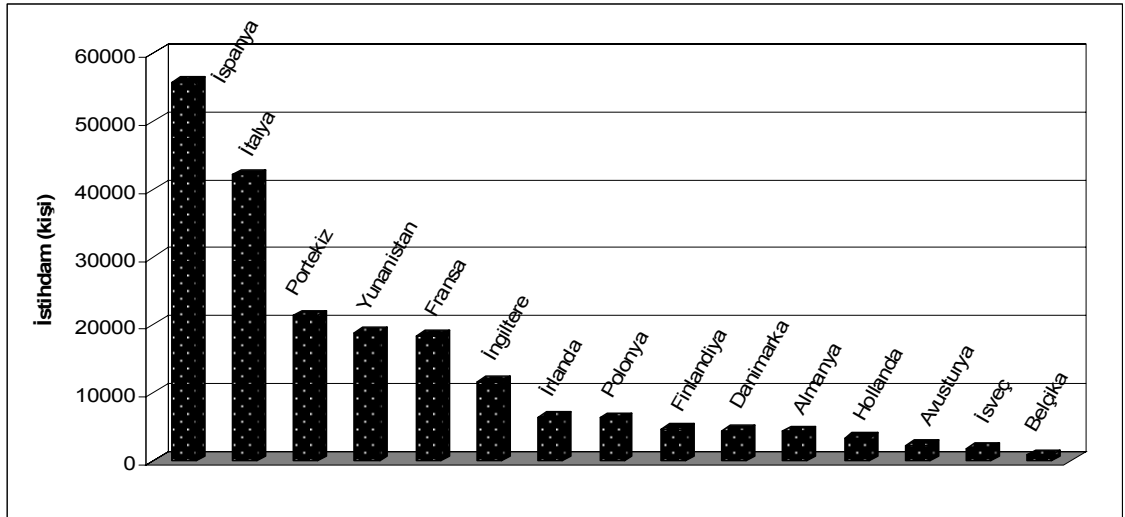

Şekil 4.5 Miktar olarak üye devlet limanlarında karaya çıkartılan balıkçılık ürünleri, 2004 (Anonymous 2006a)

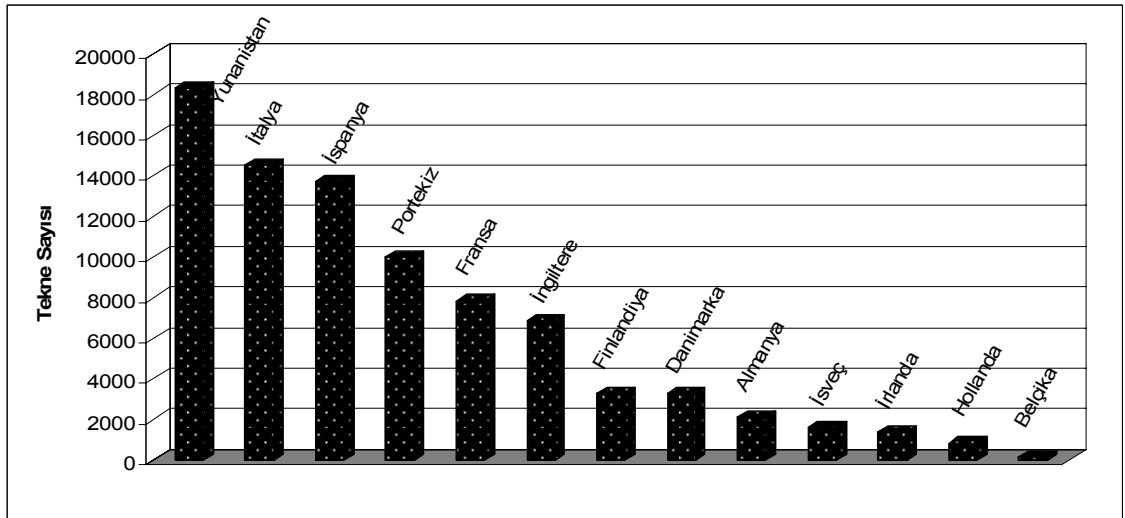

Şekil 4.6 Parasal değer olarak üye devlet limanlarında karaya çıkartılan balıkçılık ürünleri, 2004 (Anonymous 2006a)

Balıkçılık, AB’nde önemli bir işkoludur. 2004 yılı verilerine göre, Topluluk genelinde 526.000 kişi balıkçılık sektöründe çalışmaktadır. Çalışanların yaklaşık yarısı (260.000 kişi) avcılık, %18’i işleme, %11’i yetiştiricilik alt sektörlerinde bulunmaktadır. Kalan bölüm ise pazarlama, dağıtım ve tekne yapımı işkollarında çalışmaktadır. AB balıkçı sayısında son yıllarda gerileme görülmektedir. Yetiştiricilik, çoğunluk kıyı ve kırsal kesimde olmak üzere 35.000 kişiye tam ve 50.000 kişiye yarı zamanlı iş sağlamaktadır. Üye devletlerde balıkçılık alanında çalışanların sayısı Şekil 4.7 ‘de verilmektedir.

Şekil 4.7 AB’nde balıkçılık sektöründe toplam işgücü, 2004 (Anonymous 2006a)

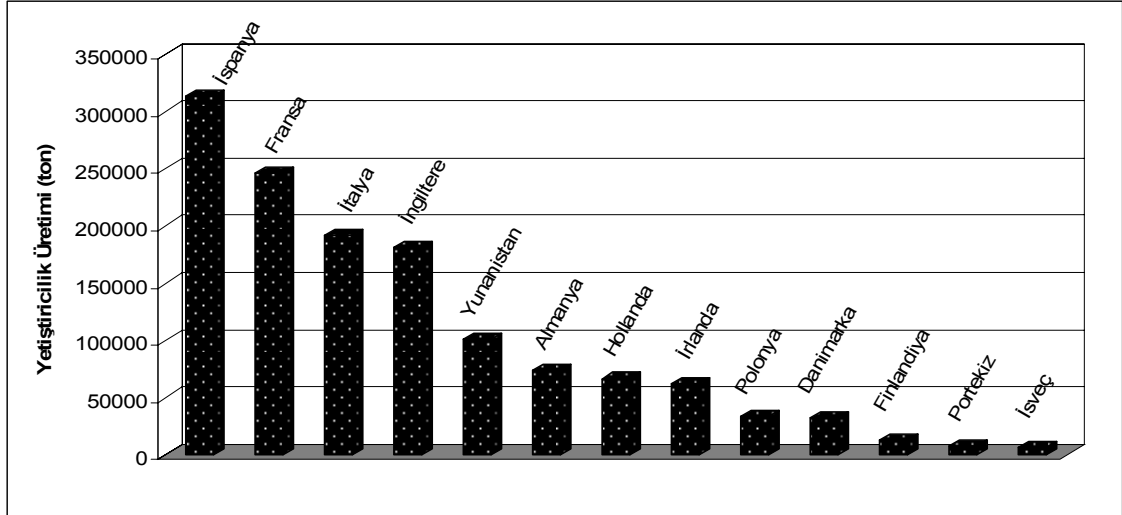

Şekil 4.8 Üye devletlerde balıkçı tekne sayısı dağılımı (Anonymous 2006a)

Genişlemiş 25 üyeli Topluluk (AB-25)’ta, balıkçı filosu, 2004 yılı verilerine göre 89.666 balıkçı teknesinden oluşmaktadır. Yunanistan, İtalya, İspanya ve Portekiz en fazla tekne sayısına sahip ÜD’lerdir (Şekil 4.8). AB filosunun %80’i 12 metreden küçük teknelerden oluşmakta, on yaşın altındaki teknelerin sayısı filonun yüzde 20’sinden azdır ([http://ec.europa.eu/fisheries/fleetstatistics/index.cfm?lng=en# Analysis.htm](http://ec.europa.eu/fisheries/fleetstatistics/index.cfm?lng=en#Analysis.htm), 2007). AB filosuna bakıldığında, İspanya, İngiltere ve İtalya toplam tonaj yönünden, İtalya, İspanya ve Fransa ise motor gücü yönünden sırasıyla en büyük filoya sahip

ÜD'lerdir. Yunanistan'ın balıkçı gemilerinin %93'ü, İspanya'nın teknelerininse %75'i 12 metrenin altındadır.

Filo bölümlenmesi açısından, 1994-1999 dönemine bakıldığında, filo bölümlerinin genelde bir veya iki türün avına özelleştiği, bu türlerle birlikte diğer ticari balık türlerini de avladıkları görülmektedir (Surlis-Regueiro *et al.* 2002). Öte yandan, yetiştiricilik, AB toplam balıkçılık üretiminin parasal değer olarak %30'unu, miktar olarak ise %19'unu oluşturmaktadır. AB'nde en çok üretilen balıkçılık ürünleri arasında, midye (*Mytilus* spp.), gökkuşağı alabalığı (*O.mykiss*) ve salmon (*Salmo* spp.) gelmektedir. Başlıca üreticiler, İspanya, Fransa, İtalya ve İngiltere'dir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 Üye devletlerde yetiştiricilik üretimi (Anonymous 2006a)

ÜD'lerde balıkçılık ürünleri tüketimi, kişi başına yıllık 22,7 kg olup, bu değer gerek Dünya ortalaması, gerekse 7-8 kg arasında değişen Türkiye ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. AB'ndeki balıkçılık ürünleri tüketimi, 2001 yılı itibarıyla, kişi başına 56,5 kg/yıl ile Portekiz'de en yüksek olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 AB’nde balıkçılık ürünleri tüketimi, 2001 (Anonymous 2006a)

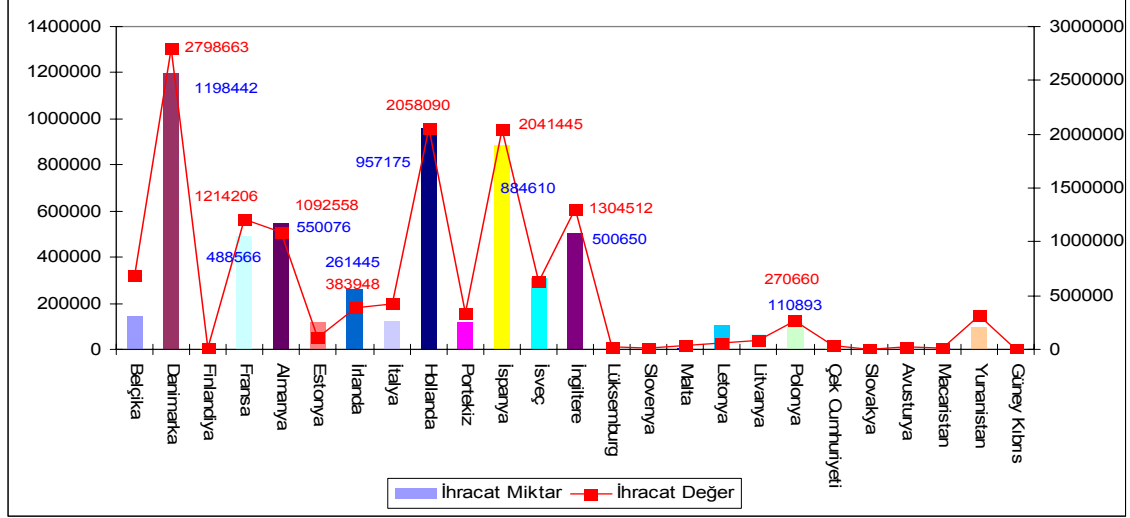
ÜYE DEVLET	Kg/Kişi
Portekiz	56.5
Litvanya	54.5
İspanya	40.5
Malta	39.2
Finlandiya	30.5
Fransa	29.9
İsveç	27.7
Güney Kıbrıs	25.4
İtalya	24.6
Hollanda	23.8
Danimarka	23.2
Yunanistan	23.1
İngiltere	21.1
Almanya	12.3
AB-25 ORTALAMASI	22.7

AB’nin toplam balıkçılık ürünleri ihracatının miktar ve değer açısından sıralamasında Danimarka, Hollanda, İspanya, Almanya ve Fransa ilk beşi oluşturmaktadır. Fransa’nın balıkçılık ürünleri ihracatı Almanya’ninkinden miktar olarak az olmasına karşın, değer olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Fransa’nın sahip olduğu elverişli yetiştiricilik koşullarına bağlı yüksek ürün kalitesinin bunda etkisi bulunmaktadır.

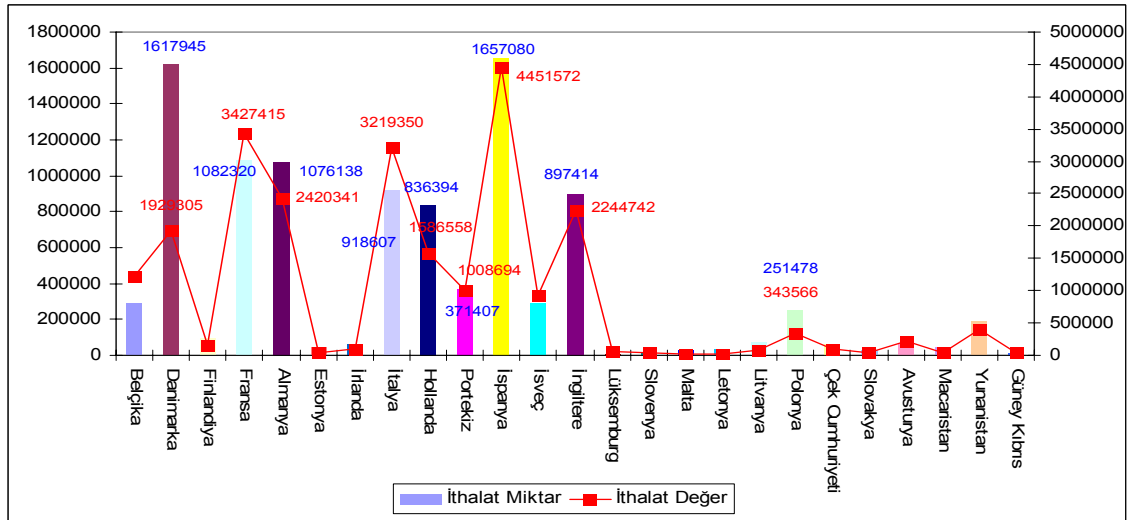
AB içinde gerçekleştirilen balıkçılık ürünleri toplam ithalatında (Gerek miktar, gerekse değer yönünden), ilk beş sırayı İspanya, Danimarka, Fransa, Almanya ve İtalya almaktadır. Daha çok işlenmiş balıkçılık ürünleri, yumuşakça ve kabuklu su ürünleri ithal eden İtalya, toplam balıkçılık ürünleri ithalatında miktar olarak beşinci sırada olmasına karşın, değer olarak üçüncü sırayı almıştır.

AB, ürettiği balıkçılık ürünleri miktarından daha fazlasını dışalım yoluyla karşılamaktadır. AB’nin miktar ve değer olarak toplam balıkçılık ürünleri ihracatı, 2004 yılında sırasıyla 6.3 milyon ton ve 14.191 milyon avro iken, aynı yıl içinde toplam balıkçılık ürünleri ithalatı miktar olarak 9.6 milyon ton, parasal değer olarak 23.791 milyon avro tutarındadır (Anonymous 2005b).

ÜD'lerin gerçekleştirdikleri balıkçılık ürünleri dış ticaretine ilişkin karşılaştırmalı sayısal bilgiler, Şekil 4.10 ve Şekil 4.11'de verilmiştir .

Şekil 4.10 AB-25'de toplam balıkçılık ürünleri ihracatı (miktar=ton, değer=bin avro) (Anonymous 2006a)

Şekil 4.11 AB-25'de toplam balıkçılık ürünleri ithalatı (miktar=ton, değer=bin avro) (Anonymous 2006a)

5. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BALIKÇILIK YÖNETİMİ

5.1 AB'nin Temel Organları

AB'nin yönetim, yürütme ve yasama kurumsal yapılanması beş ana kurumu içermektedir (http://europa.eu.int/abc/index_en.htm., 2005). Bu kurumlar:

- Üye devlet hükümetlerini temsil eden Bakanlar Konseyi,
- Topluluk yürütme organı olan Avrupa Komisyonu,
- Temsilcileri Topluluk vatandaşlarınca seçilen Avrupa Parlamentosu (AP),
- Yasalara uyumu sağlayan, Avrupa Adalet Divanı ve
- Topluluk bütçesinin kurallara uygun ve tutarlı biçimde yönetilmesi görevini üstlenen Avrupa Sayıştayı'dır.

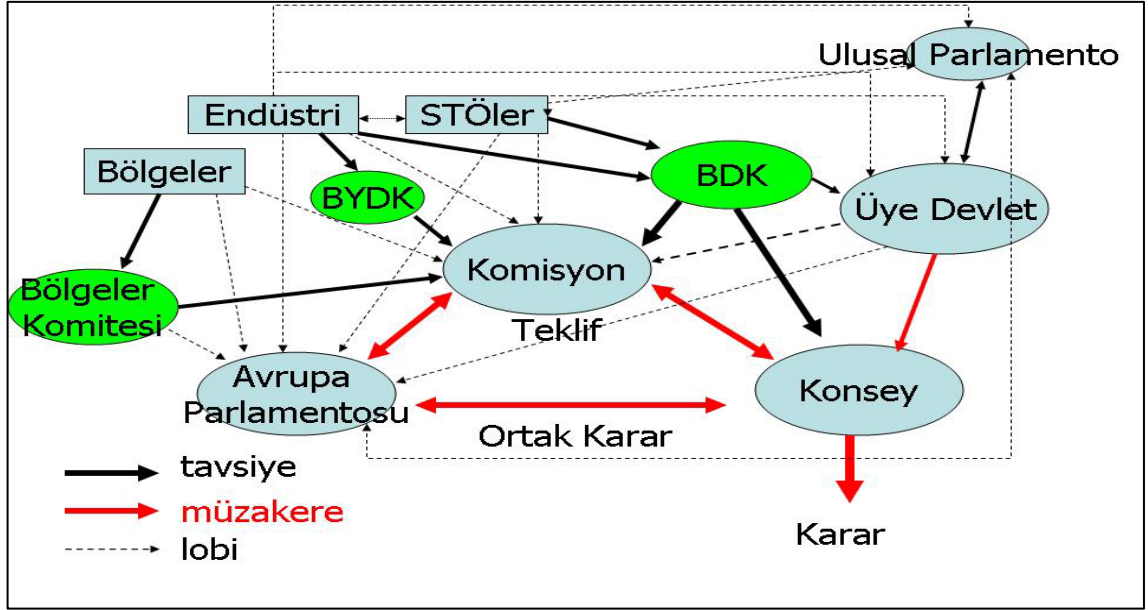
AB'nin temel politika hedeflerinin gerçekleştirilmesinde ana sorumluluk bu kurumlar tarafından paylaşılmakla birlikte, Avrupa Merkez Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi, Avrupa Ombudsmanı gibi kurumsal yapıyı destekleyici diğer kuruluşlar da bulunmaktadır (Anonim 2002b).

5.2 Balıkçılığa Yönelik Karar Alma Mekanizması

AB'nde karar alma sürecinde, genelde Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu ve Bakanlar Konseyi görev almaktadır. Tasarı halindeki yasa önerileri, çoğunlukla Komisyon tarafından getirilirken, AP ve Konsey yasalaşma sürecinde tasarıyı ele alır. Teklif edilen tüm tasarılar, Topluluk Antlaşmalarının ilgili maddelerine gönderme yapılarak, tasarının yasal dayanağı belirtilir. Yasa oluşturulması ve karar alma sürecinde ilgili değişik kesimlerle yapılan yoğun bir danışma uygulaması görülmektedir. Bilim çevresi, balıkçılık sektör temsilcileri ve Topluluk bünyesinde yasa çıkartmakta yetkili kurumların ilgili teknik ve hukuk birimleri danışılanlar arasındadır.

AB’nde yasa yapma ve karar almada karmaşık bir yol izlenmektedir. Komisyon taslak yasalarının, çoğunlukla Konsey önceliklerine göre çıktığı görülmektedir. AB’nde bir yasa tasarısı önerisi, Avrupa Komisyonu’nun konuyla ilgili yetkili Genel Müdürlüğünde hazırlanmaktadır. Biçimlenen tasarılar, Komisyon’un ilgili diğer Genel Müdürlüklerine gönderilerek taslağa ilişkin görüşler alınmaktadır. Son biçimini alan yasa taslağı, Komisyon tarafından kabul edildikten sonra, Komisyon belgesi (COM) olarak, Topluluk Resmi Gazete’sinin “C” dizisinde yayımlanır. İzleyen aşamada, tasarı AP ile Konsey’e gönderilir. Bu süreçte, bu kurumlara taslağın incelenmesi ve karar verilmesi bakımından bir süre sınırlandırılması getirilmemiştir. Tasarının yasaya dönüşmesi, AP ile Konsey’in ortak kararlar ayrı ayrı verecekleri onaylarına bağlıdır. Konsey, AP’ndan başka Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesi ile danışma içindedir. Tasarı, her iki kurum tarafından değişiklik olmaksızın onaylanırsa yasaya dönüşmektedir. İlk aşamada onaylama değişik başka bir biçimde de olabilir; AP, gelen taslağı değiştirir, değiştirilen bu taslak Konsey’den onay görürse yasalır. Konsey, AP’nin değiştirilmiş önerisini aynen benimseyebileceği gibi, gelen taslak üzerinde kendi değişikliklerini de yapabilir. Değişiklik durumunda, bunun oybirliğiyle yapılması gerekmektedir.

Yasalaşma sürecindeki karmaşık işleyiş, AP’nin onayını gerektiren önemli kararlarda görülür. Bu tür karar alma biçimi, parlamentonun etkisini bir ölçüde artıran yeni politika biçimlenmesi sonrası giderek daha yaygınlaşmıştır. Bu karar alma biçiminde, Komisyon’dan gelen bu yöndeki taslaklarda AP değişiklik yapamamaktadır. AP’nin onaylamadığı taslak, Komisyon’a gönderilir. Komisyon, AP’nin önerisini benimsemeyerek ortak duruşa geçerek tasarıyı ikinci defa görüşülmek üzere Parlamento’ya geri gönderebilir. İkinci aşamada uzlaşmaya varılmadığında, uzlaşmanın arandığı üçüncü bir aşamaya geçilir. Kurulan “Uzlaşma Kurulu” bir ortak metin ortaya çıkartabilir. AP ve Konsey’in ikisi bu metni onaylarsa yasa benimsenir. Yasa yapmanın ikinci ve üçüncü aşamalarında, işlemlerin belirli sürede tamamlanması gerekmektedir (Anonim 1999, Anonim 2002b, http://europa.eu.int/comm/codecision/index_en.htm, 2006). AB’nde balıkçılık sektörüne yönelik karar alma süreci, Şekil 5.1’de gösterilmektedir.

Şekil 5.1 AB’nde balıkçılık sektörüne yönelik karar alma süreci (Peuter 2005)

5.2.1 Karar alma mekanizmasında sektör paydaşları ve danışma komiteleri

Çeşitli balıkçı örgütleri, balıkçı dernekleri, Yeşil Barış gibi çevre örgütleri, sendika birlikleri, tüketici örgütleri, ticaret örgütleri, AB’nde balıkçılık sektör paydaşları örneklerindedir. Paydaşların balıkçılık yönetimine ilişkin doğrudan karar alma yetkisi bulunmamasına rağmen, önerilerle yönetim politikasına katkıda bulunurlar (Peuter 2005). Paydaşların katılımını geliştirmek amacıyla ortaya konulan yapılanmanın en önemlisi BDK’dır. BDK, balık stoklarının yönetimi ve koruma önlemleriyle ilgili yeni düzenlemelerin hazırlanma aşamasında, Komisyon ve Konsey’e önerilerde bulunmaktadır. BDK bünyesinde tavsiye kararları, görüş farklılığını özendirme için oy birliği veya oy çokluğu ile alınmaktadır. Konsey ve yönetim kurullarına girebilen hükümet kurumları, hükümete önerilerde bulunan bölge komitelerinde temsil edilebilen bölgesel kurumlar, Komisyon ve Konsey’e bilimsel öneride bulunan araştırma enstitüleri AB’nde sektör paydaşı olarak kabul edilmezler. Bununla birlikte, bu gruplar gözlemci olarak BDK’ne katılabilirler. İlgili ÜD’ler ve AB Komisyonu, BDK’nin yapısı, oluşumu ve temsilcileri konusunda uzlaşma sağlamak zorundadırlar. Toplulukta, Kuzey Denizi, Baltık Denizi, Akdeniz, Kuzey Batı Suları, Güney Batı Suları, Pelajik Stoklar, Açık Denizler/Uzak Mesafe Filosuna yönelik 7 adet BDK’nin kurulması

öngörölmüş, bunlardan dördünün kuruluğu tamamlanmıştır. İlk bölgesel danışma komitesi, 2004 yılında kurulan Kuzey Denizi BDK olmuştur. Aynı balıkçılık bölgesinde bulunan üçüncü ölkelerden, ilgili BDK'ne gözlemci konumunda katılım mümkün olmaktadır (Peuter 2005, Mastracchio and Ferrer 2006).

Komasyon ve Konsey'e resmi öneride bulunabilen bölgesel danışma komitelerinden başka, Balıkçılık ve Yetiştiricilik Danışma Komitesi (BYDK) de karar oluşturma sürecinin içindedir (şekil 5.1). BYDK, balıkçılığa yönelik ekonomik ve sosyal konularda çalışmalar yürüterek öneri sunabilmektedir. BYDK'nde, sadece balıkçılık sektörü temsilcileri yer alırken, diğer sivil toplum örgütleri temsil edilmez.

5.2.2 Balıkçılık yönetiminde kurumsal yapılanma

AB'nin yürütme kurumu olan Komasyon'un temel işlevi politika ve yasa önerileri hazırlamaktır. Komasyon, uygulama, yönetim ve denetim gücünü kullanarak, kurucu antlaşmalara ve Topluluk mevzuatına aykırılıklarda, ÜD'leri Adalet Divanına dava etmesi yetkisini elinde bulundurduğundan, "kurucu antlaşmaların koruyucusu" olarak tanımlanmaktadır. Komasyon bir başkan, iki başkan yardımcısı ve ÜD'lerin her birinden birer bağımsız üyeden oluşmaktadır. Komasyon üyelerinin görevlendirilmesi nitelikli çoğunluk esasına göre, ÜD'lerin uzlaşımıyla, Konsey tarafından beş yılda bir yapılmaktadır. Buna ilişkin olarak, AP'nda bir görevlendirme oylaması yapılmaktadır. Komasyon görevlileri (Komiserler), genel müdürlükler ve özelleşmiş bölümlerden oluşan, Brüksel ve Lüksemburg'da bulunan yönetim birimlerince desteklenirler (http://europa.eu.int/abc/index_en.htm., 2005).

Toplulukta balıkçılık yönetimi, yeni yapılanmayla birlikte, 2004 yılında "Balıkçılık ve Denizcilik İşlerinden" sorumlu Avrupa Komasyonu üyesinin sorumluluğu altına girerek daha önce ayrı iki alan olarak ele alınan balıkçılık ve denizcilik birleştirilmiştir. Balıkçılık Genel Müdürlüğu, çevresel, ekonomik ve sosyal anlamda sürdürülebilir ve daha rekabetçi bir balıkçılık sektörü ortaya konulmasını hedeflemektedir (http://europa.eu.int/comm/dgs/fisheries/missn_en.htm, 2004).

6. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI

6.1 OBP'nın Yasal Dayanağı

AB'nin öncülü AET'yi oluşturan, 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmasının 3 (e) maddesi, ÜD'lerin Topluluğa devretmeyi kabul ettikleri yetki alanlarını belirlemektedir. Bu antlaşmanın 32.-38. maddeleri, AB'nin ortak tarım ve balıkçılık politikasının yasal temellerini oluşturmuştur. OBP, AB'nin ortak tarım politikası (OTP) ile aynı yasal temelde işlemektedir. Bu politikada tarıma ağırlıklı yer verilirken, balıkçılık ikincil bir alan olarak ele alınmıştır. Antlaşmanın 37. maddesi, OBP'nın yasal temelini oluşturmaktadır. Bu antlaşmanın 32. maddesi, ortak pazarın tarım ve tarım ürünleri ticaretini de kapsayacak şekilde genişletileceğini belirtmektedir. Burada geçen tarım ürünleri terimi, balıkçılık ürünleriyle, bunların birinci el işlenmiş biçimlerini de kapsamaktadır (Anonim 2002a, <http://www2.ukie.gov.pl/HLP/files.nsf>, 2003).

Madde 33, OBP'nın hedeflerini belirlemektedir. Bu hedefler, verimliliği arttırmak, balıkçılıkla uğraşan kesimlerin iyi bir yaşam standardına sahip olmasını sağlamak, piyasaları istikrarlı hale getirmek, balıkçılık ürünleri arzının sürekliliğini sağlamak ve üretilen balıkçılık ürünlerinin, tüketicilere uygun fiyatlarla ulaşmasını sağlamaktır. Madde 34, ortak piyasa düzenlerinin oluşturulması, Madde 35, araştırma ve mesleki eğitim alanlarında eşgüdümünün sağlanması, Madde 36, rekabet kurallarının belirlenmesiyle ilgilidir. 37. ve 38. maddeler ise, ortak piyasa düzenlerine ilişkin kuralların belirlenmesine yöneliktir (<http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties>, 2004).

6.2 OBP'nın Tarihsel Gelişimi

Balıkçılıkta, kıyı devletleri arasında geçmişi çok eskilere dayanan anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Balıkçılık hakkı, ekonomisinde balıkçılığın ağırlıklı olduğu devletler açısından daha fazla önem taşımaktadır. Bu konuda, özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde, günümüze dek süren önemli anlaşmazlıklar olagelmiştir (Elbek 1996).

Anlaşmazlıkların yazılı antlaşmalarla çözümlenmesi yönünde uluslararası girişimler, 18. yüzyıldan buyana gündemdedir. Kuzey Denizindeki balıkçılığı düzenleyen ilk antlaşma, 1882 yılında imzalanan Kuzey Denizi Balıkçılık Sözleşmesi olmuştur. Üç millik balıkçılık sınırlarının belirlendiği bu antlaşma, İngiltere, Fransa, Almanya, Danimarka, Norveç, İsveç, Belçika ve Hollanda tarafından imzalanmıştır (Kılıç 1991).

Avrupa Topluluğu, 1964 tarihli Avrupa Balıkçılık Sözleşmesine gözlemci konumunda katılmış, bu dönemde, Topluluk düzeyinde, balıkçılığın önemine ilişkin ilk değerlendirmeler yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, AET'nin altı kurucu üyesi olan Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, İtalya ve Lüksemburg'un öncelikli olarak tarım alanına yöneldiği ve özel olarak balıkçılığa yönelik düzenlemeler oluşturulmadığı görülmektedir (Holden 1994). Avrupa Komisyonu tarafından, 1965 yılında yapılan bir çalışmada, kurucu altı ülkenin balıkçılık sektörlerinin ayrıntılı analizinin yapıldığı, "Ortak Balıkçılık Politikasının Temel Kuralları" başlığını taşıyan kapsamlı bir belge hazırlanmıştır. OBP'nin ilk temellerinin atıldığı bu çalışmada, daha çok yapısal, sosyal, pazarlama ve dış ticaret boyutlarına yönelik konulara değinilmiş, balıkçılık kaynaklarının korunması temel bir sorun olarak ele alınmamıştır (Anonymous 2002d).

Topluluğun ilk yıllarında ortak bir balıkçılık politikası geliştirilememiştir. Bunda, Belçika, Fransa, Almanya, İtalya ve Hollanda'nın 1950'li yıllarda gerçekleştirdiği av miktarının %90'ını üç mile kadar uzanan kendi ulusal balıkçılık sınırlarının dışında yapmaları, bir kara ülkesi olan Lüksemburg'un ortak bir balıkçılık politikası oluşturulmasında çıkarı bulunmamasının etkisi olmuştur. Avrupa Komisyonu'nda balıkçılığın küçük bir birim tarafından yönlendirilmesi ve ortak piyasa düzenlemelerinin tam anlamıyla uygulamaya konulmaması da, ortak bir balıkçılık politikası oluşturulamamasında etken olmuştur (Holden 1994).

Balıkçılık konularının 1970'li yıllarda Topluluk gündeminde giderek daha ağırlıklı yer aldığı görülmektedir. Ortak gümrük tarifeleri (OGT)'nin uygulanması, bunların balıkçılık ürünleri üzerinde de etkileri olduğunun görülmesiyle birlikte, Fransa ve İtalya rekabet güçlerinin artırılması açısından balıkçı filolarının ve balıkçılık alt yapılarının

yenileştirilmesine yönelik yardım içeren mali düzenlemeler yapılması isteği ile Komisyon'a başvurmuşlardır. Bununla, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA)'na, balıkçılık sanayinin yeniden yapılandırılması ve pazarın desteklenmesine yönelik ek fonlar oluşturulması için hükümler eklenmesi önerilmiştir. Diğer yandan, böyle bir fona gerek duymayan Almanya, Hollanda ve Belçika ise öneriye karşı çıkmışlardır. Bu anlaşmazlık, önemli balıkçılık çıkarları ve kaynakları bulunan Danimarka, Norveç, İngiltere ve İrlanda'nın Topluluğa katılma başvurusu yapma sürecinde çözülmüş, başvurular sonuçlanmadan önce, 5 üye tarafından iki temel düzenleme üzerinde görüş birliğine varılmıştır (Holden 1994). Böylece, balıkçılık alanında ilk ortak politika 2141/70 (AET) sayılı tüzük aracılığıyla 1970 yılında getirilmiştir.

Bu ilk düzenlemeler, avlalara giriş hakkı, yapısal eylemler (Filonun yenileştirilmesi) ve pazara ilişkin kuralları içermektedir. Küçük balıkçının korunması amacıyla, bu balıkçıların geleneksel avlama alanlarına yönelik olarak kıyısız bir şerit belirlenmiştir. Aynı yıl yürürlüğe giren 2142/70 (AET) sayılı tüzük ile, balıkçılık ürünlerine yönelik ortak piyasa düzenlemeleri getirilmiştir. Buna karşın, bu düzenleme balıkçılık kaynaklarının korunması ile balıkçılık çabasının sınırlandırılması gibi kaynak korunmasına ilişkin düzenlemeleri (TAM, ulusal kotalar) içermemiştir. Bu konular, 170/83 (AET) sayılı ve 25 Ocak 1983 tarihli Komisyon Tüzüğü ile yıllar sonrasında politika bileşeni haline gelmiştir (González-Laxe 2005). 1977 yılında, ÜD'lerin balıkçılık hakkı 12 deniz milinden 200 deniz miline genişletilmiş, genişleyen Topluluk sularında, başta ÜD'lerin ulusal av payları olmak üzere, balıkçılık konusundaki çözümsüzlükler OBP'nin oluşturulduğu 1983 yılına dek sürmüştür (Hatcher *et al.* 2002). OBP'nin, yapısal ve pazar alanlarına ilişkin yukarıda anılan düzenlemeleri 1970'lerde benimsenmiş olmasına rağmen, balıkçılık kaynaklarının korunması hedefi güden gerçek anlamda bir ortak balıkçılık politikası, AET üyeleri arasında yaklaşık altı yıl süren zorlu görüşmeler sonrasında oluşturulabilmiştir. ÜD'lerin ortak kararı gereğince, uluslararası alanda yapılacak görüşmelerde yetkinin Topluluğa bırakılmasıyla, AB filosunun Topluluk suları dışında avlanma imkanları, uluslararası ilişkiler kapsamında Topluluk tarafından yürütülmektedir.

OBP, uygulamaya konulduğu 1983 yılından bugüne dek önemli değişikliklere uğramıştır. AB'nin genişleme süreci, yeni gelişmeler, teknolojik ilerlemeler, çevresel ve sosyo-ekonomik yeni yaklaşımlara bağlı olarak OBP, ilki 1992, ikincisi 2002 yılında gerçekleştirilen iki reform süreci geçirmiştir. Görüşülüp benimsenmeleri sonrasında, ilk reform 1993, ikincisi ise 2003 yılında yeni OBP olarak uygulamaya girmiştir.

Birinci reform süreci kapsamında, 1993 yılında uygulamaya giren OBP'nın ilkesel hedefleri, 3760/92 (AET) sayılı tüzük, Madde 2'de şu şekilde belirtilmiştir: "OBP'nın genel hedefleri; mevcut ve erişilebilir canlı deniz kaynaklarını korumak ve bunların sürdürülebilir bir temelde, deniz ekosistemi üzerindeki etkilerini, özellikle de hem üreticilerin hem tüketicilerin gereksinimlerini göz önünde bulundurarak, sektör için uygun ekonomik ve sosyal koşullarda, akılcı ve sorumlu bir biçimde kullanılmasını sağlamaktır."

İkinci reform süreci sonunda, 2003-2012 yıllarını kapsayan uygulamadaki yeni OBP (2371/2002 AT), daha öncekilerle aynı temel hedefleri (Kaynakların sürdürülebilir korunumu, tüketicinin yararına işleyen rekabetçi bir balıkçılık endüstrisi, geçimi balıkçılığa dayalı olanlara hakça bir yaşam standardı sağlanması) taşımasına rağmen, hedeflere ulaşılması bakımından izlediği çok yıllık yaklaşım, katılımcılık ve çevresel bütünleştirme ilkeleriyle öncekilerden farklı düşmektedir (Symes 2005).

Bugün, 200'den fazla yasal araçla (Tüzük, yönerge, karar, bildiri) uygulanmakta olan OBP, başlıca aşağıdaki konulara düzenleme getirmektedir:

- Balıkçılık kaynaklarının korunması, yönetimi ve işletilmesi,
- Sulara ve balıkçılık kaynaklarına giriş veya erişim koşulları,
- Balıkçı filo kapasitesine yönelik yapısal politikalar ve bunların yönetimi,
- Balıkçılık etkinliklerinin denetimi ve çevreye olumsuz etkisinin azaltılması,
- Balıkçılık ve yetiştiricilik ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması,
- Ortak piyasa düzenleri, yetiştiriciliğin geliştirilmesi ve
- Uluslararası balıkçılık ilişkileri.

Son OBP'nin temel hedefi, sürdürülebilir ekonomik, çevresel ve sosyal koşulları da içeren bir kaynak yönetimi sağlamak olarak tanımlanmıştır. Bu hedefe ulaşmak için, balıkçılık yönetiminde ekosistem esasına dayalı bir uygulama öngörülmüştür. Bundan başka, balıkçılık etkinlikleriyle geçinenlerin yaşam kalitesini artırmak, tüketicilerin çıkarlarını gözetmek, ekonomik açıdan tutarlı ve rekabetçi bir balıkçılık sanayi oluşturmak, OBP'nin başlıca amaçları olarak belirtilmiştir. Yeni OBP, ekolojik dengeyi gözeterek politikasını uzun dönemli ölçekte ele almakta, iyileştirme planları, işletim-yönetim planları, acil önlemler, av kapasitesinin düzenlenmesi, kaynaklara giriş ve yaptırımlarda yeni düzenlemeler getirmektedir. Kararların alınması ve yönetim alanlarında da yeni açılımlar yapmış, bu bağlamda, yönetişime paydaşların daha etkin ve geniş çaplı katılımı yönünde yapılanma öngörmüştür. AB'nin diğer ortak politikaları ile bütünlük sağlanması da önemsenen bir amaç olmuştur.

6.3 Ortak Balıkçılık Politikası Bileşenleri

OBP, aşağıda sıralan ve birbiriyle bağlantılı başlıca dört alt bileşenden (Alt-politika alanı) oluşmaktadır (http://europa.eu.int/comm/fisheries/pcp/intro_en.htm, 2004):

1. Yapısal eylemler: Topluluk tarafından, balıkçılık alanına sağlanan mali kaynaklarla, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir işletimi çerçevesinde balıkçılık ve yetiştiricilik alanındaki yapıların (Tekne, balıkçı barınakları, işleme tesisleri gibi) yenileştirilmesi, filo yönetiminin (Filo kayıt sistemi, filonun ölçülmesi, filo av gücü) düzenlenmesi ve araştırma alanında destekleyici politikaları içermektedir.
2. Kaynak işletimi ve denetim politikası: Avcılık yoluyla denizlerden yakalanan balık miktarının düzenlenmesi, erginliğe ulaşmamış genç balıklara üreme şansı verilmesi, belirlenen mevsimsel veya bölgesel av yasaklarına uyumun sağlanması ve teknik önlemler yoluyla balıkçılık kaynaklarının korunmasını içermektedir.

3. Ortak piyasa düzeni uygulamaları: Topluluk bünyesinde, avcılık ve yetiştiriciliği içeren balıkçılık ürünlerine yönelik piyasanın, tüm üye devletler için ortak ve sürdürülebilir düzenlenmesini yapmak, üreticiler ile tüketiciler yararına sağlıklı bir arz ve talep dengesinin kurulmasına yönelik düzenlemeler getirmektedir.
4. Uluslararası balıkçılık ilişkileri politikası: Topluluk dışı ülkelerle, balıkçılık alanında kurulan tüm ilişkiler, açık deniz balıkçılığında ortak koruma önlemlerine yönelik bölgesel veya uluslararası balıkçılık örgütleriyle yapılan görüşmeler, çoktarafli veya ikili tüm balıkçılık anlaşmalarını esas almaktadır.

6.3.1 OBP'nın yapısal eylemler bileşeni

AB'nin bu politikası, Topluluk mali kaynakları kullanılarak balıkçılık, yetiştiricilik, pazarlama ve bilimsel araştırma alanlarında teknolojik gelişimleri yakalayan, yenileştirmeci bir yapılanmayı hedeflemektedir. AB'nin 2000-2006 yıllarını kapsayan mali döneminde, balıkçılık alanındaki yapısal eylemler kapsamında yapılan düzenlemeler, Balıkçılık Yönlendirme Finansal Fonu (BYFF) aracılığı ile, çok yıllık yönlendirme programı (ÇYYP) çerçevesinde yönlendirilmiştir.

Yapısal önlemlerin OBP'nın ilk dönemlerindeki asıl rolü, avcılıkta eski teknelerin yenilenmesi, yetiştiricilik alanında ise sektörünün gelişimine katkı sağlamak olmuştur. OBP'nı desteklemek amacıyla BYFF'na, 2000-2006 yılları arasında 1.11 milyar € kaynak aktarılmıştır. Bu miktarın çoğu, AB'nin daha az gelişmiş bölgelerine yönlendirilmiştir. BYFF'den başka, denetimler için ayrı bir fon bulunmakta, bilimsel araştırmalara yönelik olarak da, dönemsel Çerçeve Programlar kapsamında araştırma fonları kullanılabilir. BYFF Tüzüğü olarak bilinen 1263/99 (AT), avcılık, yetiştiricilik ve işleme sanayilerinde, OBP hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunacak yapısal yardımların yönlendirilmesinde kullanılmıştır. ÜD'lerce filo yapılandırma alanında kullanılan BYFF kaynaklarının, belirlenmiş olan çok yıllık yönetim planlarıyla uyumlu olması önkoşulu bulunmaktadır (Anonymous 2003d).

OBP’nda, aşırı av kapasitesinin azaltılmasına yönelik yeniden yapılandırma aracı olarak ÇYYP’ları kullanılagelmiştir (Smith 1997). BYFF kaynaklarını kullanarak filo av gücünde düzenlemeye gitmeyi amaçlayan ÜD’lerin, ÇYYP’ları kapsamında hazırlanan planlarını Komisyon’a sunmaları gerekmiştir. ÇYYP’ları, av çabasını mevcut kaynaklara uygun hale getirmek için küçültme hedefleri belirlemiş, balıkçılık filosunu yeniden yapılandırmayı amaçlamışlardır. ÜD’ler, balık stoklarının avcılığında yapılacak kesintileri, stok gruplarını temel alarak belirlemişler, avcılık etkinliklerini filo bölümlenmesi kapsamında ele almışlardır.

OBP’nın yapısal politika hedefleri zamana ve koşullara bağlı olarak değişim göstermiştir. 1976’da yürürlüğe giren, 101//76 (AET) sayılı düzenleme uyarınca, yapısal politikanın amaçları, “İşular ve denizlerdeki biyolojik kaynakların akılcı şekilde kullanımını sağlamak, genel ekonomi içerisinde balıkçılık sanayinin dengeli, uyumlu biçimde gelişimini desteklemek” olarak tanımlanmıştır. 1986 yılında yürürlüğe giren, 4028/86 (AET) sayılı düzenlemede ise yapısal politika hedefleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- (a) Balıkçı filosunun yeniden yapılandırılması ve yenilenmesi,
- (b) Kıyıya yakın balıkçılık alanlarında amenajmanın iyileştirilmesi amacıyla deniz koruma alanlarının oluşturulması ve yetiştiriciliğin geliştirilmesi,
- (c) Ortak girişimler, yeniden planlama, keşif amaçlı av seferleri yapılması aracılığıyla balıkçılık etkinliklerinin yeniden yönlendirilmesi,
- (d) Teknelerin balıkçılık etkinliklerinden geçici veya kalıcı olarak geri çekilmesi yoluyla avcılık kapasitesinin düzenlenmesi,
- (e) Balıkçılık ürünlerinin elde edildiği veya karaya çıkartıldığı limanlardaki alt yapı koşullarının iyileştirilmesi,
- (f) Üretim fazlası veya hızlı büyüme özelliğine sahip balıkçılık ürünleri ile Topluluk bünyesinde pazar sorunu yaşanan yetiştiricilik ürünlerine yönelik yeni pazar olanakları geliştirilmesi.

AET’de, 1970’li yıllarda, bir çok balık türünün arzında eksiklik bulunduğundan, bu dönemde uygulanan yapısal politikanın temel amacı, yetersiz görülen balıkçılık ürünleri ihtiyacını karşılamaya yönelik, daha fazla balıkçı teknesinin yapımı veya mevcut teknelerin av kapasitelerinin geliştirilmesi yönünde mali destek vermek olmuştur. OTP’nın kendine yetme kavramıyla da uyuşan bu yaklaşım sonucunda, 1976-1986 yılları arasındaki on yıllık dönemde, Topluluk sularındaki balık stokları üzerinde yoğun bir av baskısı oluşmuş, yapısal politikanın bu anlayışla uygulanması giderek artan bir filo büyüklüğü ortaya çıkartmıştır (Holden 1994).

ÇYYP’larının yapısal politikanın başlıca öğelerinden birisi haline gelmesi, 1993 yılında yürürlüğe giren, 2908/93 (AET) ve 3699/93 (AET) sayılı düzenlemelerle sağlanmıştır. Bu düzenlemelere göre, ÇYYP’ları, av çabasının tutarlı ve sürdürülebilirlik temelinde yönetimini sağlayacak hedefler dizisi ve bu hedeflerin başarılmasına eşlik eden önlemler olarak tanımlanmış, temel hedefin, balıkçılık kaynaklarıyla avcılık kapasitesi arasındaki dengenin sağlanması olduğu ifade edilmiştir.

ÇYYP’ları, 1982 yılından itibaren uygulanmakta olup, bu programlara ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmektedir (Anonymous 2001):

- ÇYYP I, 1982-1986 yıllarında uygulanmış, bu alandaki ilk program olmasından dolayı, ÜD’ler tarafından filo dağılımına yönelik bilgiler eksiksiz hazırlanamamış, uygulamada deneyim eksikliği yaşanmıştır.
-
- ÇYYP II, 1987-1991 döneminde uygulanmıştır. Bu program gündeme geldiğinde, özellikle Kuzey Denizi ve İskoçya’nın batısındaki morina ve berlam stokları çökme tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktaydı. ICES içindeki Balıkçılık Yönetimi Danışma Komitesi (ACFM) tarafından yapılan ciddi uyarılar dikkate alınmış, hedefler, Komisyon tarafından bir uzman grubun desteğinde bilimsel temele göre belirlenmiştir. ÇYYP II de etkin şekilde uygulanamamış, ancak ÜD’ler, filonun sınırlandırılması konusunda önlem almaya hazırlanmıştır.

- ÇYYP III, 1992-1996 yıllarında uygulanmış, bu dönemde, ÜD’lerin tekne ölçümlerinde ortak bir yol izlemesi ve gemi kayıtlarının Topluluk bünyesinde tutulması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Daha önceki programların aksine, kesintiler avcılık veya balıkçılık kapasitesi olarak değil, tonaj ve motor gücü olarak ifade edilen, avcılık kapasitesinin denizde geçirilen gün sayısı ile çarpılması sonucu hesaplanan av çabası olarak ele alınmıştır. Bundan başka, ÜD balıkçı filoları bölümlere ayrılmış, her bölüm için ayrı hedefler belirlenmiştir.
- ÇYYP IV, 1997-2001 yıllarında uygulanmış, aşırı avcılık tehlikesi altında bulunan stoklardaki av çabasının düşürülmesi, filo kapasitesinde, tonajda %3, motor gücünde %2’lik azalma hedefleri belirlenmiştir. Hedeflere bir ölçüde ulaşılmış, bu dönem sonrasında, Topluluk tarafından, av çabasının düzenlenmesinde kullanılan temel araç, ÇYYP yanında “Balıkçılığı Terk Etme” kavramı olmuştur.

AB’nde balıkçılığa yönelik yapısal politika çerçevesini oluşturan, güncel yasal düzenlemeler aşağıda verilmektedir (Anonim 2002a):

- Topluluk balıkçı tekneleri kayıt sistemiyle ilgili, 2090/98 (AT) sayılı Tüzük,
- BYFF ile ilgili, 1263/99 (AET) sayılı Tüzük,
- Balıkçılık sektöründe Topluluk yapısal yardımıyla ilgili, 2792/99 (AT) sayılı Tüzük,
- Balıkçılık sektöründe Topluluk yapısal yardımıyla ilgili, 2369/02 (AT) sayılı Tüzük,
- Balıkçı teknelerinin ıskartaya çıkartılmasına yönelik, 2370/2002 (AT) sayılı Tüzük,
- Balıkçılık sektöründe devlet yardımlarıyla ilgili, 1860/2004 (AT) ve 1595/2004 (AT) ve 14.09.2004 tarihli ve 914 sayılı düzenlemeler,
- Avrupa Balıkçılık Fonu’na ilişkin 1198/2006 (AT) sayılı Tüzük,

Topluluk balıkçı gemileri kayıt sistemiyle ilgili düzenleme uyarınca, ÜD’ler, balıkçı teknelerinin donanım ve tanımlayıcı özellikleri hakkındaki bilgiyi Komisyon’a bildirmekle yükümlüdürler. Bu çerçevede, Komisyon’un istediği formatta, ÜD’ler tarafından, kendi balıkçı filolarındaki tekne özellikleriyle ilgili bir veritabanı oluşturulmakta ve güncel tutulmaktadır.

ÜD'lerin günümüzde oldukça modern balıkçı teknelerine sahip olmalarında, OBP'nın yapısal destekleri önemli katkı sağlamıştır. Modern teknolojiyle donatılmış balıkçı teknelerinin yarattıkları av çabası, günümüzde denetim altında tutulmaya çalışılmaktadır. AB'nde, balıkçı teknelerine yönelik kamu yardımı çerçevesinde üç tür önlem bulunmaktadır. Bunlar, balıkçı teknesinin ıskartaya çıkarılması durumunda sağlanacak mali yardım, Topluluğa yeni katılacak ülkeler dışında, teknenin üçüncü bir ülkeye kalıcı olarak aktarımı, balıkçı teknesinin sürekli olarak balıkçılık dışında bir amaç için görevlendirilmesi (Hoof 2005a).

AB'nin bölgesel politikası, çok yıllık kalkınma programlarının ortak finansmanı yoluyla, Topluluk bölgelerindeki yaşama ve rekabet koşullarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bölgesel kalkınma programları, başlıca dört yapısal fon aracılığıyla desteklenmiş olup, bu fonlar, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve BYFF olmuştur (Anonymous 2004d). Avrupa Komisyonu tarafından, 2004 yılında, OBP'nın son reformunun uygulanmasına yönelik olarak, balıkçılık sektöründeki gelişmelerin ortaya çıkarttığı yeniden yapılanma ihtiyacını desteklemek amacıyla, 2007-2013 döneminde geçerli olacak Avrupa Balıkçılık Fonu (ABF) oluşturulmasına yönelik bir Konsey Tüzüğü teklif edilmiş, 2006 yılı sonunda kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Anonymous 2006b).

ABF, 2000-2006 yıllarında geçerli olan BYFF'nun yerini almış, balıkçılık sektöründeki gelişmeleri ve AB'nin son genişleme sürecini göz önünde tutarak, sürdürülebilir balıkçılığın sağlanmasını ve balıkçılık alanındaki ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesine yardımcı olunmasını hedeflemiştir. ABF, ekonomik, çevresel ve sosyal hedeflerin karşılanmasına yönelik aşağıdaki alanlarda mali destek verebilir (<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l66004.htm>., 2006):

- Balıkçılık faaliyetinin uzun dönemde geleceğini ve balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlamak,

- Topluluk filo kapasitesini mevcut balıkçılık kaynaklarıyla uyumlu hale getirmek, balık stokları üzerindeki baskıyı azaltmak,
- İşletmeleri rekabet edebilir hale getirmek, balıkçılık sektöründe ekonomik olarak ayakta durabilecek işletmelerin güçlendirilmesi,
- Balıkçılık kaynakları ve çevrenin korunmasını sağlamak,
- Avcılık ve yetiştiricilik faaliyetlerinden etkilenen kıyısız alanlar, göl ve denizlerdeki yaşam kalitesinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi,
- İnsan kaynaklarını geliştirmek, balıkçılık sektöründe faaliyet gösteren kadın ve erkekler arasında fırsat eşitliğini sağlamak.

OBP'na yönelik yapısal yardımların temel ilkeleri, "Topluluk Stratejik Rehberleri" aracılığıyla belirlenmekte, bu rehberlerin yayımlanmasından sonra ÜD'ler tarafından, kendi balıkçılık sektörlerine yönelik ve Topluluk stratejik rehberleriyle uyumlu bir "Ulusal Stratejik Plan" hazırlanarak Komisyon'a gönderilmektedir. Ulusal Stratejik Plan'da, ABF veya gereksinim duyulan diğer kaynaklardan sağlanacak mali katkı gösterilmekte, alt sektörler bazında hazırlanacak operasyonel programlara yönelik bir çerçeve çizilmektedir (Anonymous 2006b).

6.3.2 OBP kaynak işletimi ve denetim politikası

OBP'nın kaynak işletim ve denetim bileşeni, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına yönelik düzenlemeler getirmektedir. Avcılığın yönetimi (Türlere göre av miktarının belirlenmesi, av kotaları, av çabası ve avcılık ruhsatı) avlanma biçimi ve yöntemine ilişkin teknik önlemler, avlanma hakkı, balıkçı teknelerine yönelik uydu izleme sistemi, karaya çıkarılan avın kayıt edilmesi ve bu yönde ulusal veri tabanı geliştirilmesi gibi konular bu bileşen içinde düzenlenmektedir. OBP, avlanabilir büyüklüğe ulaşmış balıkların uygun avcılık yöntemleri kullanılmasıyla, izin verilen miktarda avlanması temeline göre işlemektedir. Bu çerçevede, balıkçılık kaynaklarının korunması için aşırı avcılığın önlemesine yönelik kurallar getirilmiş, yapısal önlemler çerçevesinde filo kapasitesini denetleyerek av çabasını sınırlamaktadır (Daw and Gray 2005).

6.3.2.1 Kaynak işletimi ve denetim politikası tarihsel gelişimi

Balıkçılık kaynaklarını koruma politikasının temel öğeleri olan, kaynaklara giriş koşulları, teknik koruma önlemleri ve TAM'lara ilişkin düzenlemeler ilk olarak 1970 yılında getirilmiş, 2141/70 (AET) düzenleme kapsamında çoğunlukla yapısal önlemler alanına vurgu yapılmış, ancak etkin bir koruma politikası çerçevesi çizilmemiştir. BMDHS, 1977 yılında, kıyı devletlere balıkçılık sınırlarını 200 mile çıkarma hakkı tanımış, bu hakkı kullanan Topluluk, Akdeniz dışındaki tüm sularda balıkçılık sınırını genişletmiş, böylece OBP kapsamında ortak bir koruma politikası oluşturma ihtiyacı söz konusu olmuştur. OBP'nın uygulamaya konulduğu 1983 yılında yürürlüğe giren 170/83 (AET) sayılı tüzük, kaynak işletimi açısından önemli düzenlemeler getirmiştir. Bu tüzükle, göreceli istikrar, TAM ve kota sistemiyle, kaynaklara giriş prensipleri belirlenmiş, Shetland'ın doğusunda bulunan, "Shetland Kapalı Alan" (Shetland Box) olarak adlandırılan bölgeye girişte kısıtlama getirilmiştir. Bu düzenleme ile avcılık ruhsatlarının sınırlandırılması da söz konusu olmuştur. .

Koruma politikası, 1983 yılında uygulamaya konulmasından on yıl sonra, gereklilikler doğrultusunda gözden geçirilerek değişikliğe uğramıştır. 1992 yılında yürürlüğe giren 3760/92 (AET) sayılı düzenleme ile koruma politikasının hedefleri yeniden çizilmiştir. Burada, gerek Topluluk sularında, gerekse Topluluk dışı sularda mevcut balık stoklarının azalmaya devam ettiği, koruma önlemlerinin iyileştirilmesi, etkin bir denetim sisteminin kurulmasının gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede, koruma politikasının yeni hedefi, "Balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını geliştirmek, bu kaynakların ÜD'ler arasında adil biçimde paylaşılmasını sağlamak" şeklinde belirlenmiştir. 3760/92 (AET) sayılı düzenleme kapsamında, avcılığın yapılacağı sular ve balıkçılık kaynaklarına girişte alınacak önlemler aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

- Avcılık etkinliklerinin yasaklandığı veya sınırlandırıldığı bölgeler oluşturmak,
- Balıkçılık kaynakları kullanım oranlarını sınırlamak,
- Av miktarına sınırlama getirmek, daha seçici avcılık metotlarını özendirmek,

- Avcılıkta asgari balık boyutunu belirlemek,
- Denizde sarfedilen avcılık süresini sınırlamak,
- Avcılık izni alan teknelerin, tür ve sayısını sabitlemek,
- Av gereci ve avcılık yöntemleri konusunda teknik önlemler belirlemek.

OBP'nın koruma politikasına yönelik son düzenleme, 2002 yılında yürürlüğe giren, 2371/2002 sayılı, OBP kapsamında balıkçılık kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik Konsey Tüzüğü olmuştur. Bu düzenleme ile, OBP hedefleri yeniden ve daha ayrıntılı biçimde ortaya konulmuş, kaynakların korunmasına yönelik önlemler, stok geri kazanım planları, balıkçılık işletim/yönetim planları, politika uygulanmasında ÜD'lerin sorumlulukları ve alacakları önlemler yeniden tanımlanmıştır. acil topluluk önlemleri ve ÜD'lerin alacağı önlemler yeniden tanımlanmıştır. Bu düzenleme kapsamında, OBP'nın yeni yaklaşım ve hedefleri şu şekilde sıralanabilir:

- OBP'nın çevresel, ekonomik ve sosyal yönlerinin eşit ölçüde göz önünde tutulması, balıkçılık kaynaklarının sağlam bilimsel görüşlere uygun işletilmesi, avcılık ve yetiştiriciliğin sürdürülebilirlik temelinde yönetimi,
- İyi yönetim ilkeleri ve ilgili diğer AB politikalarının, OBP'yla bütünleştirilmesi,
- Çok yıllık esasa dayalı bir planlama ve balıkçılık yönetimi, çok yıllık planlama kapsamında bulunmayan türlere yönelik, av miktarında kısıtlamalara gidilmesi,
- Topluluk balıkçı filosuna yönelik, artış göstermeyecek bir referans düzeyi belirlenmesi,
- Topluluk düzeyinde bir balıkçılık kontrol ve yürütme sistemi oluşturulması,
- OBP hedeflerine ulaşmakta, birlikte çalışma gereği duyulan, balıkçılar ve sektör temsilcilerinin uygulamaya dönük bilgilerinden yararlanmak, Topluluk sularındaki farklı koşulları dikkate alan BDK'nin kurulması,
- Stok geri kazanım planları ile yönetim/işletim planları hazırlamak ve uygulamak.

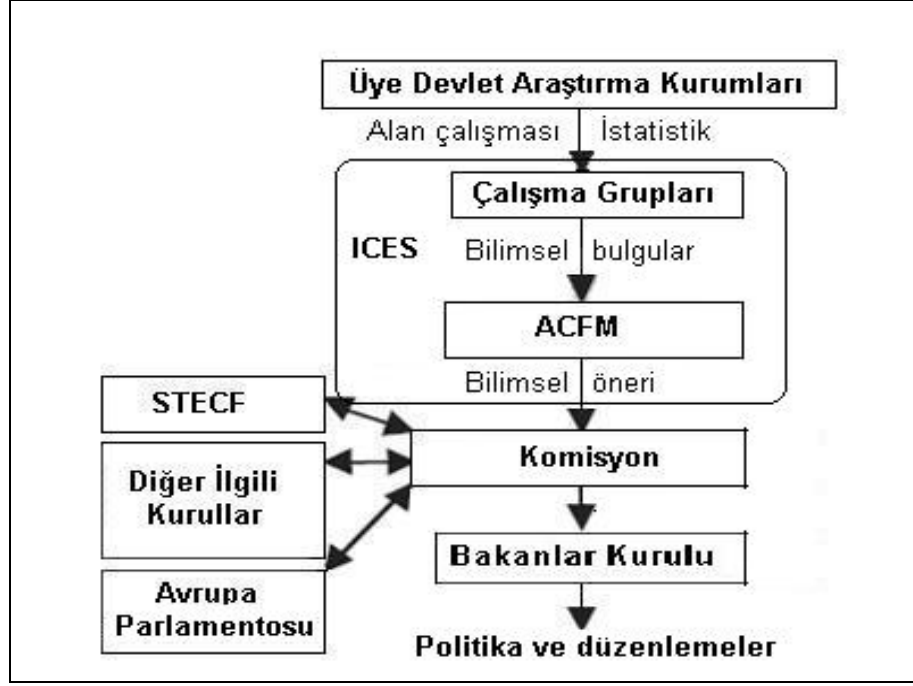
Yukarıda değinilen geri kazanım planlarının hedefi, stokları çökme tehlikesiyle yüz yüze bulunan türlerin güvenilir biyolojik sınırlar dahilinde yenilenmesi veya geri

kazanılmasını sağlamaktır. Yönetim planları ise, balıkçılık yönetiminde özenli yaklaşımı temel almakta, bilimsel çevrelerce belirtilen referans noktalarını göz önünde tutmaktadır. Türlerin sürdürülebilirlik temeline göre işletilmesini sağlayarak, balıkçılık etkinlikleri ve denizel ekosistemin bozulmadan devam ettirilmesi hedeflenmektedir. Bu planlar, tek bir tür veya karışık türlerin işletilmesini kapsayabilmektedir. Konsey tarafından, yönetim planlarında öngörülen hedefler ve bunların uygulanmasında alınan kararlarda, türlerin koruma durumu, biyolojik özellikleri, türlerin avlanma biçimi önlemlerinin ekonomik etkileri gibi hususlar dikkate alınmaktadır.

6.3.2.2 Kaynak işletimi ve denetim politikası uygulanması

Kaynak işletimi ve denetim politikası, TAM ve teknik koruma önlemlerini içermektedir. Yıllık olarak belirlenen TAM'lar ve kota sistemi, genelde baskı altında olduğu düşünülen balık stoklarına yönelik önlemler olup, geçmişte stok düzeylerine ait yetersiz veriler söz konusu olduğunda, önleyici TAM adı verilen ayrı bir kota sistemi de uygulanmıştır. Komisyon, 2003 yılından başlayarak çok yıllık veya çok türülük temeline dayalı daha esnek bir TAM sistemi oluşturmayı hedeflemiştir (Anonymous 1997). TAM uygulamasında Komisyon, Konsey aracılığı ile bilimsel verileri göz önüne alarak, Topluluk sularında önemli türlere yönelik olarak yıllık TAM miktarlarını belirler. Bakanlar Konseyi, her yıl Aralık ayında bir araya gelerek, izleyen yıla ilişkin TAM'ları belirler. Anlaşmaya varılmış kotalar, geleneksel av miktarları dikkate alınarak, ÜD'ler arasında pay edilir. Kota sistemi ticari değeri bulunan türlere uygulanmaktadır. Bu türlerin neredeyse tümünün, biyolojik güven sınırı⁷ dışında olduğu düşünülmektedir (Mardle *et al.* 2002). TAM kotalarının belirlenmesinde izlenen süreç, Şekil 6.1'de verilmiştir.

⁷ Biyolojik güven sınırı, bir balık stokunun tamamen tükenmeden devam etmesini sağlayacak düzeyde yumurtlayan bireyin var olduğu sınır, bir başka ifadeyle, "yumurtlayan stok biyo-kütlesi" olarak ifade edilmektedir (Holden 1994).

Şekil 6.1 AB’nde “toplam avlanabilir miktar” kotalarının belirlenmesi süreci (Daw and Gray 2005)

Bakanlar Konseyi aracılığı ile Komisyon tarafından belirlenen herbir türün av miktarı ve sonrasında paylaşılan kota, kimi çevrelerce eleştirilmektedir. Kararların bir tür pazarlık biçiminde alınması, bilimsel somut verilerden çok siyasal çıkarların öne çıkarılarak kaynakların işletilmesi, OBP’nin en çok tartışılan konuları arasındadır (Daw and Gray 2005). Uygulanan TAM ve kota sisteminin eşitlik sağlayamadığı ve yeterince etkin olmadığı yönünde görüşler bulunmaktadır (Shepherd 2003).

Topluluk ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla, ulusal kotaların kullanım biçimi ve teknik önlemler çerçevesinde kota türlerine yönelik avcılığın düzenlenmesi ÜD’lere bırakılmıştır. Buna bağlı olarak, kota yönetimine ilişkin uygulamalar ÜD’ler arasında birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Kotalar ulusal havuzda tutulabildiği gibi üretici örgütlerine, birliklere ve hatta kişisel olarak gemi sahiplerine tahsis edilebilmektedir. Örneğin, İngiltere’de ulusal kota, yıllık temelde üretici örgütleri, ÜÖ üyesi olmayan 10 metre üzerindeki tekneler, 10 metrenin altındaki tekneler ile pelajik avcılığa yönelik olarak, kimi bireysel teknelere pay edilmektedir (Mardle *et al.* 2002).

Kotaların kiralanması, satılması veya değiş-tokuş edilmesi de söz konusu olmaktadır. Aktarılabılır bireysel kota olarak adlandırılan bu kotalar, Topluluk'ta Hollanda gibi bazı ülkelerde çok kısıtlı şekilde kullanılmaktadır (Anonim 2003). Her ÜD, kota miktarını sürekli olarak izlemek, kota miktarı dolunca avlanmayı durdurmak ve kota kullanım bilgilerini Komisyon'a bildirmekle yükümlüdür.

Topluluk içinde uygulanan teknik önlemler (Avcılık yöntemleri, avcılık düzenlemeleri), üyeler arasında değişiklik gösterebilmektedir (Hatcher *et al.* 2002). ÜD'lerin kendi egemenliklerindeki karasularında, avcılığa ve teknelere yönelik olarak, Topluluk tarafından getirilmiş teknik önlemlerden daha sıkı önlemleri uyguladıkları görülmektedir (Mardle *et al.* 2002). Bu kapsamda, özellikle genç, üreme olgunluğuna erişmemiş balıkların avlanmasının önlenmesine yönelik seçici avlanma yöntemleri getirilmeye çalışılmaktadır. Bazı balık türlerinin yoğun olarak toplandığı üreme veya beslenme ortamlarında, üreme dönemi süresince korunmalarına gerek duyulduğundan, Topluluk sularında avcılığa tamamen kapalı alanlar oluşturulmuştur. Shetland Kapalı Alanı, İrlanda Kapalı Alanı bu alanların iki örneğidir (Anonim 1999).

OBP, koruma alanlarının belirlenmesini de öngörmektedir. Balık stoklarındaki önemli düşüşe ve bilim adamlarının bu yöndeki uyarılarına rağmen koruma alanları yeterince uygulamaya konulamamış, OBP bu yönüyle başarısız kalmıştır (Daw and Gray 2005). AB tarafından kaynakların işletilmesinde temel araç olarak kullanılan TAM'ın, karışık avcılıkta uygulanmasının savurganlık getirdiğı, bu sistemin karışık avcılığa uygun olmadığı yönündeki kimi uyarılara rağmen (Waters 1991), OBP'nda bunlar göz önüne alınmamıştır (Rossiter and Stead 2003). Kotaların paylaşılması aşamasında kota ticaretinin mümkün olması, ortak piyasa düzenleri açısından sakıncalı görülebilmektedir.

Teknik koruma önlemleri ise genellikle avcılık gereci veya donanımın tasarımı ve kullanımına yöneliktir. Bu tür önlemler, anaç stokların korunması veya elde edilen av içerisindeki küçük balık sayısının sınırlandırılmasına yönelmiş olabileceğı gibi, yavru balıkların beslenme alanlarının veya diğer deniz canlılarının korunmasına yönelik de

olabilirler. En küçük ağ gözü açıklığının düzenlenmesi, yan ürün sınırlamaları, karaya çıkartılabilecek balık boyuna ilişkin düzenlemeler, seçici av araçları, avcılığa kapalı alanlar, balıkların büyüme alanlarında mevsimsel yasakların getirilmesi gibi teknik önlemlerin temel amacı, yakalanan küçük boylu balık miktarının en aza indirilmesidir.

OBP'nin başarısı, etkin bir denetim sisteminin uygulanmasına bağlıdır. Başarı açısından koruma ve kaynak işletim önlemlerinin, yapısal önlemlerin ve ortak piyasa düzenlerine ilişkin önlemlerin izlenmesi, üreticiden tüketiciye tüm balıkçılık sektörüne uygulanması gereken bu önlemlerin yürütülmesindeki başarısızlıkların üstesinden gelinmesi gereklidir (Anonymous 1993). Denetim, Komisyon tarafından, ÜD'lerin en önemli yükümlülüğü olarak görülmektedir. Av ve karaya çıkartılan balıkçılık ürünlerinin denetlenmesi için, avcılık yapılan tüm denizlerde, Topluluk balıkçı teknelerinin etkinliklerinin ÜD tarafından izlenmesi, OBP kurallarına uyumun sağlanması gerekmektedir. OBP'nin koruma politikası uyarınca, yakalanan ürünlere ilişkin karaya çıkartma bildirimleri, seyir defteri bulundurulması, satış notları ve nakliye belgeleri düzenlenmesi, bu belge kayıtlarının birkaç yönden karşılıklı doğrulanması önem taşımaktadır. ÜD'ler tarafından toplanan bu bilgiler, daha sonra Komisyon'a gönderilmektedir.

Komisyon tarafından, denetim esnasında belirlenen kuralların çiğnenmesi durumunda, uygulanacak cezai yaptırımlar açısından bir çerçeve çizilmiştir. ÜD'ler, ilgili yasal düzenlemeler çerçevesinde balıkçık etkinliklerinin denetiminden sorumludur. Cezai yaptırım şekli, ÜD'lerin kendi yasal sistemlerine göre belirlenmektedir. Cezai yaptırımlar para cezaları, yasaklanmış av gerecine veya güvertede bulunan yakalanmış avlara el konulması, teknenin kamulaştırılması, teknenin geçici olarak limana bağlanması, ruhsatın askıya alınması veya ruhsatın geri alınması şeklinde belirlenebilir. Diğer yandan, Komisyon, yükümlülüklerini yerine getirmeyen ÜD'lere yaptırım uygulayabilmektedir.

6.3.3 OBP'nın ortak piyasa düzeni uygulamaları

OBP'nın ortak piyasa düzenleri, AB'ndeki üretici ve tüketicilerin çıkarları ve arz-talep dengesine dayalı bir ortak pazar uygulanmasını öngörmektedir. Balıkçılık alanındaki OPD, balıkçılık ve yetiştiricilik ürünlere ilişkin ortak pazarlama standartlarının uygulanması, müdahale mekanizmasına dayanan (Geri çekme fiyatı, işleme ve saklama, yardımı, özel depolama yardımı) bir fiyat destek sistemi veya telafi mekanizması, ÜÖ'leri ve üye olmayan ülkelerle ticaret kurallarına ilişkin düzenlemeler içermektedir. ÜÖ'ler aracılığı ile pazarın yönetimi, yönelim fiyatları ve başlıca ticari balık türlerine yönelik olarak tazelik ve büyüklük sınıflandırmasına göre belirlenen pazarlama standartları hedeflenen bu ortak piyasa düzeninde temel araçlar olarak kullanılmaktadır. OPD, OBP'nın genel hedefleri olan sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması ve sürdürülebilir bir balıkçılık sektörünün güvence altına alınmasına katkıda bulunmaktadır.

6.3.3.1 OPD uygulamaları tarihsel gelişim

Balıkçılık ve yetiştiricilik ürünlerine yönelik OPD, 1970 yılında Bakanlar Konseyi tarafından yürürlüğe koyulan ortak balıkçılık politikasının ilk ögesini oluşturmuştur. Bununla, başlangıçta piyasaya düzen getirilmesi ve balık üreticilerine hakça bir gelir sağlanması amaçlanmıştır. 2142/70 (AET) sayılı tüzük, balıkçılık ürünlerine yönelik olarak, tarımsal ürünlerde uygulananla çoğunlukla benzer yapıda bir pazar destek düzenlemesi öngörmüştür. Bu tüzük, 1992 yılında yürürlüğe giren 3759/92 (AET) sayılı tüzükle yürürlükten kaldırılmıştır. Her iki tüzükte yapılan düzenlemelerde, OBP'nın pazar politikası kapsamında pazarlama standartlarının oluşturulması ve benimsenmesi, pazar fiyatlarının dengede tutulması, fazla ürün oluşumunun önüne geçilmesi, üretici gelirlerinin desteklenmesine katkı sağlanması ve tüketicilerin çıkarlarının korunmasına katkı hedeflenmiştir.

OBP'nın pazar politikası alanındaki yeni temel düzenlemesi, 17 Aralık 1999 gün ve 104/2000 (AT) sayılı Konsey Tüzüğü olmuştur. Bu tüzük yoluyla, balıkçılık ürünleri

pazarına yönelik bir fiyat ve pazarlama sistemiyle, ortak rekabet kurallarından oluşan bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre üretici, ilk elden pazarlama amacıyla çeşitli araçlar kullanarak balıkçılık üretimi yapan gerçek ya da tüzel kişileri, balıkçılık ürünleri ise, denizde ve içsularda avlanan ürünlerle belirli yetiştiricilik ürünlerini kapsamaktadır. 104/2000 (AT) sayılı tüzük ile üretici örgütleri, balıkçılık üretimi ve pazarlamasının planlanması, üçüncü ülkelerle ticaret gibi çeşitli konularda düzenlemeler getirilmiştir.

6.3.3.2 OPD uygulamaları güncel durumu

Balıkçılık ürünleri sınıflandırmasına yönelik, tek bir iç pazar oluşturulması açısından, ortak pazarlama standartları konulması temel bir önkoşul olarak görülmüştür. Bu standartlar, AB içerisinde balıkçılık ve yetiştiricilik ürünlerine yönelik benzer ticaret kurallarının getirilmesini sağlamış, böylelikle ürün sınıflarına yönelik ortak fiyatlar ve kalite düzeyleri belirlenmiştir. Ortak pazarlama standartları, özellikle kalite, boyut, ağırlık, paketlenme, sunum ve etiketlemeye göre yapılan sınıflandırmayı kapsamaktadır. Balıkçılık ürünleri, belirlenmiş standartlara uymadıkları sürece satış amacıyla sergilenemez, satılamaz ya da başka bir biçimde pazarlanamaz. Örneğin, balıkçılık ürünleri uygun işaretleme ya da etiketleme yöntemleri kullanılarak, avlanan veya yetiştirilen türün ticari ismi, üretim yöntemi, yakalandığı alan açıkça belirtilmeden satışa sunulamaz (Anonymous 2002b).

Fiyat müdahale mekanizmaları, OPD'nin önemli düzenleme araçlarıdır. AB'nde balıkçılık ürünleri dış ticaretindeki açık, işleme sanayine hammadde oluşturan balıkçılık ürünlerinin, bu sanayinin rekabet gücünü sarsmayacak fiyatlarla, üçüncü ülkelerden sağlanmasını gerektirmektedir. Bu sistem, OGT ile işletilmektedir. ÜÖ'leri, fiyat müdahale mekanizmalarının uygulanması ve piyasa yönlendirilmesinde düzenleyici rol oynamaktadırlar. ÜÖ'leri, balıkçılık ürünlerine yönelik en uygun piyasa koşullarının oluşması amacıyla, balıkçılar veya yetiştiriciler tarafından gönüllülük esasıyla kurulurlar. Piyasa düzenlemeleri kapsamında yapılan maddi tazminat ve desteklemeler, ÜÖ'leri kanalıyla balıkçılara yönlendirilmektedir. Bir ÜÖ'nün, ÜD yetkili kurumunca resmi olarak tanınabilmesi için etkinlik gücü (İşlettiği balıkçı teknelerinin toplam

kapasitesi ve karaya çıkartılan ürün miktarı ve sıklığı) açısından yeterli konumda olması istenmektedir (Anonymous 2002b). Bundan başka, ÜÖ üyesi olmayan ve bu örgütün temsil ettiği alan içerisinde, ilgi alanına giren balıkçılık ürünlerinden herhangi birini pazarlayan tüm üreticiler, belirli koşullar altında, ÜÖ tarafından konulan üretim ve pazarlama kurallarına uymakla yükümlüdür.

ÜÖ'lerine sağlanan mali yardımlar, 2000-2006 döneminde BYFF aracılığıyla sağlanmıştır. AB'nin sunduğu mali desteğin miktarı, ÜÖ'nün genel masraflarına ve piyasaya kazandırdığı üretim değerine göre farklılık göstermektedir. Mali destek, tanınma hakkı kazanmış ÜÖ veya ÜÖ Birliklerine verilmektedir. Başlangıç yardımı, ÜÖ'nün ÜD tarafından tanınmasından 3 yıl sonra verilmektedir. Birinci, ikinci ve üçüncü yıllarda yapılacak yardımların oranı, ÜÖ tarafından piyasaya sunulan ürünlerin değerinin sırasıyla %3'ü, %2'si ve %1'ini aşmamaktadır (Anonymous 2002b). Buna göre; yardım oranı ilk üç yılda sırasıyla Piyasaya sunulan ürünlerin değeri, üretim değeri ağırlıklı ortalaması ve üretici fiyatı ağırlıklı ortalaması esas alınarak hesaplanan tek bir fiyat üzerinden yıllık olarak belirlenmektedir.

ÜÖ'leri tarafından uygulama programları hazırlanmakta, bunlar aracılığı ile üyelerinin belli balık türlerini hangi oranda avlaması gerektiği önceden planlanmakta, avlanan balıkçılık ürünleri karaya çıkarıldıktan sonra, bunların en çok gelir sağlayacak biçimde pazarlanmasına yönelik yollar aranmaktadır. Bu programlar yoluyla arz ve talep dengesine yönelik stratejiler geliştirilmektedir. ÜÖ'nün avlanma döneminin başlamasından itibaren 1,5 ay içerisinde, uygulama programlarını kendi ulusal yetkili birimlerine sunmaları gerekmektedir. Uygulama programları, her yıl 1 Ocak'tan başlayarak bütün bir yılın balıkçılık etkinliklerini kapsamaktadır. Ürün kalitesini artırmaya yönelik planlar sayesinde, ÜÖ'lerin kendi ürün kalitelerini artırmaları amaçlanmıştır. Denizde avlanma sürelerinin daha kısa tutulması, kasalara daha az sayıda balık yerleştirilmesi, buzlu paketleme yönteminden daha çok faydalanılması ve üretim zincirinde ürünlere olabildiğince az temas edilmesi, ürün kalitesini artırmak üzere tercih edilen uygulamalardır (Anonymous 2002b).

ÜÖ'leri, kendi üyeleri tarafından arz edilen balıkçılık ürünlerini daha aşağı bir fiyattan satmayacakları bir taban fiyat saptayabilirler. Balıkçılara asgari bir gelir seviyesi sunabilmek amacıyla, ÜÖ'leri, balıkçılık ürünlerinin fiyatları belli bir düzeyin altına düştüğünde bunları piyasadan çekebilirler. “Geri Çekme Fiyatı” (GÇF) olarak adlandırılan bu oran, ürün tipi için Komisyon tarafından yıllık olarak belirlenir. GÇF, bir Rehber/Yönelim Fiyatı (RF) esas alınarak tazelik, boyut, ağırlık ve ürün sunumu temelinde tespit edilmektedir. Daha sonra Komisyon önerisi doğrultusunda, Bakanlar Konseyi tarafından yıllık bir fiyata sabitlenir. RF, seçilmiş balıkçılık ürün grupları için avlanma yılının başlamasından önce, Komisyon'un önerisiyle nitelikli çoğunluk esasıyla harekete geçirilen Konsey tarafından belirlenmektedir.

Fiyat belirlenirken, Topluluk balıkçılık ürünlerinin toptancı pazarlarındaki fiyatı veya fiyatın belirleneceği yıldan önceki üç av sezonunda, toptancı pazarlarda veya limanlarda satılan önemli miktardaki ürün için kaydedilen fiyatların ortalaması göz önüne alınmaktadır. Bunun yanı sıra, üretim ve talep eğilimleri, piyasa fiyatlarının istikrara kavuşması ve arz fazlasından kaçınma ilkesi, üreticiler için gelir desteği ilkesi, tüketici çıkarlarının gözetilmesi ilkesi dikkate alınmaktadır (Anonymous 2002b). RF uygulama süresi boyunca, satılan balıkçılık ürünlerine ilişkin olarak, toptancı pazarları ya da limanlarda kaydedilen fiyatlar Komisyon'a bildirilmektedir. GÇF, hiç bir durumda RF'nin %90'ını aşamaz. Maddi tazminata hak kazanmak için, piyasadan çekilen balıkçılık ürünlerinin ortak pazarlama standartlarına uygun olması gerekmektedir. Bunun yanında, geri çekme faaliyetleri, balıkçılık ürünlerinin gereğinden fazla sağlanabildiği durumlarla uygulanmaktadır. Balıkçılık ürünlerine yönelik maddi tazminatın oranı, piyasadan çekilen ürünün miktarı ile doğrudan bağlantılıdır. Piyasadan ne kadar yüksek oranda ürün çekilirse, o kadar az tazminat ödenir. Piyasadan çekilen ürünler doğrudan imha edilmeden, çoğunlukla hayvan yemi üretiminde kullanılmak üzere satılır. Balıkçılık ürünlerine yönelik farklı müdahale mekanizmaları, Çizelge 6.1'de gösterilmektedir.

Referans fiyat uygulaması, üçüncü ülkelerden gelecek rekabete karşı koruyucu nitelikte bir uygulamadır. Her yıl ürün sınıfına göre hesaplanarak belirlenen referans fiyat, yönelim fiyatı esas alınarak tespit edilir. Ayrıca, Topluluk üreticilerinin ithal edilen

ürün fiyatlarından etkilenmesini önlemek amacıyla, asgari ithal fiyatı (Eşik fiyatı) uygulaması da bulunmaktadır (Yıldız 1996).

Çizelge 6.1 Fiyat destek ve müdahale mekanizmaları (Anonymous 2002b)

Fiyat Mekanizması Adı	Ana Özellikler	Uygulandığı Balıkçılık Ürünleri	Destek Oranı	Hedeflenen Değerlendirme Yöntemi
Maddi tazminat	- Balıkçılık ürünü tüketici tarafından tercih edilmediğinde - ÜÖ tarafından GÇF veya üzerinde satıştan geri çekilir - Satılan balıkların %8-%10'una kadar uygulanır	- Küçük ve büyük pelajik türler (Ton balıkları, sardalya, uskumru, hamsi), - Köpek balığı, pisi, morina, mezgıt türleri, kupes, eşkina, karides mürekkep balığı	- Geri çekme < %4, GÇF'nin %85'i - 2003 yılından sonra, geri çekilen ürün miktarı toplam üretimin %4-10'u kadar olduğunda %55 oran tazminat ödenir	- Balık unu- balık yağına sanayine - Gıda sanayine - İşleme - Yardım amaçlı dağıtım
İşleme ve muhafaza yardımı	- Yıllık satış miktarı %18'ine kadar - Bölgesel veya yerel önemli pazarlar için özel koşullar	- Yukarıda sıralanan türlere ek olarak yengeç, istakoz ve dil balığı	- İşleme faaliyetinin teknik ve mali giderleri	- İşleme ve depolama - Piyasada 6 hafta içerisinde satış
Ortalama fiyat yardımı ve depolama primi	- Bölgesel ve yerel öneme sahip balıkçılık ürünlerine uygulanır	- Ton balıkları, mezgıt türleri, yılan balığı, pisi, kefal, kırlangıç, istavrit, dil, izmarit, vatoz	GÇF'den bağımsız, %75'i tutarında sabit fiyat yardımı - Yıllık olarak tespit edilen depolama primi	- Yukarıda sayılan değerlendirme yöntemleri
Özel depolama yardımı	- Balıkçılık ürünü fiyatı, tespit edilmiş satış fiyatı altına düştüğünde, depolama amacıyla ürünün geçici olarak geri çekilmesi	- Güvertede işlenmiş, dondurulmuş balıkçılık ürünlerine uygulanır	- Ürün depolama ve bununla bağlantılı oluşan mali giderler	- Depolama ve piyasada 3 ay içerisinde satış
Ton balığı müdahale desteği	Ton balığı üreticileri için doğrudan yardım	- Ton balığı türleri	- Piyasa fiyatlarına göre değişen destek	- İşleme sanayine yönelik hammadde

Bölgesel veya yerel açıdan önem taşıyan balıkçılık ürünlerinin büyük bölümü, Topluluk fiyat müdahale mekanizmaları kapsamında bulunmamakta olup, bunun nedeni, söz konusu ürünlerin farklı bölgeler arasında önemli fiyat farklılıkları göstermesidir (Anonymous 2002b). Yıllık avlanma mevsiminin başlangıcından önce, Komisyon her ürün için sabit bir Topluluk satış fiyatı belirlemektedir. Bu miktar, rehber fiyatın %70 ila %90'ı oranında olmak üzere Konsey tarafından belirlenmektedir. Dondurulmuş

ürünler, Topluluk satış fiyatından satılmadığı zamanlarda, piyasadan geçici süreyle çekilerek depolanır. Özel depolama mekanizmaları, piyasada daha iyi bir istikrar düzeyi yakalamak amacıyla kendiliğinden devreye sokulur. Bu yardımı sadece, ürünlerini güvertede dondurabilen Topluluk balıkçı tekneleri alabilmektedir. Ton balıklarına yönelik telafi ödeneği, üreticilere doğrudan yardım sunulan tek müdahale mekanizmasıdır (Anonymous 2002b).

6.3.4 OBP'nın yetiştiricilik ve çevre boyutu

Yetiştiricilik, 3760/92 sayılı tüzükle, 1992 yılında OBP kapsamına dahil edilmiştir. OBP, yetiştiricilikte ürün çeşitlerinin çoğaltılması ve pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi yönünde hedefler koymuş, bu konuyu destekleme kapsamına almıştır. Yetiştiricilik ekonomik boyutu ve istihdam açısından da önem taşımaktadır. AB'nin yetiştiricilik stratejisinde konulan hedefler, pazarlama yönünden fiyat dengesizliğinin giderilmesi, tüketicilerin yetiştiricilik ürünlerini satın almalarının sağlanması, çevresel yönden yetiştiricilik etkinliklerinin çevreyi olumsuz etkilemesinin engellenmesi ve çevresel kurallarla uyum olarak belirlenmiştir. Balıkçılıkta iş imkanı bittiğinde, işini yitirenlerin yetiştiricilik alanındaki açık işlere kaydırılması öngörülmüştür (Anonim 2004a).

Yetiştiriciliğin geliştirilmesine yönelik Topluluk düzeyinde alınan önlemler, kırsal ve sahil kesimlerinin güçlendirilmesi, ekolojik ürünlerin özendirilmesi, yüzer kafeslerin kıydan uzak tutulması, üretici-biliminsanı-tüketici eşgüdümünün sağlanması, tanıtım yoluyla toplumun yetiştiricilik alt sektörüne bakış açısını iyileştirmek, sağlam markalar yaratılması, yetiştiricilik ürünlerinin güvenliğinin sağlanması, hijyen kurallarına uyum, hastalıkların denetimi, kalıntı izleme ve ilaç kullanımının denetimi, yetiştiricilikte araştırmanın teşvik edilmesi gibi konuları içermektedir (Vamvakas 2006).

Roma Antlaşması, "Çevresel koruma gereklilikleri, özellikle sürdürülebilir kalkınmayı özendiren bir bakış açısıyla, Topluluk politika ve faaliyetlerinin tanım ve uygulamalarına dahil edilmelidir" hükmüyle, çevre politikasını, AB bünyesindeki diğer

politikaların ayrılmaz bir parçası haline getirmektedir. AB’nde OBP kapsamında ele alınmakta olan ve balıkçılık yönetim sürecine, balıkçılık faaliyetiyle deniz eko-sistemi arasındaki etkileşimleri de dahil eden yaklaşımlar, aşağıda sıralanan Komisyon belgeleriyle zaman içerisinde gelişim göstermiştir (ec.europa.eu/fisheries/publications/studies/indent_2006.pdf., 2007):

- Deniz Çevresinde Balıkçılık Yönetimi ve Doğanın Korunması konulu Komisyon Tebliği,
- Toplam Avlanabilir Miktar (TAM)’ların Belirlenmesine yönelik Çok-yıllı Düzenlemeler ve İhtiyati Prensibin Uygulanması konulu Komisyon Tebliği,
- Çevre Koruma Gerekliliklerinin Ortak Balıkçılık Politikasına Dahil Edilmesine yönelik Strateji Unsurları konulu Komisyon Tebliği,
- Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği, Doğal Kaynaklar, Tarım ve Balıkçılığın Korunması Alanlarında Biyo-Çeşitlilik Eylem Planları konulu Komisyon Tebliği,
- Çevre Koruma Gerekliliklerinin Ortak Balıkçılık Politikasına Dahil Edilmesine yönelik bir Topluluk Eylem Planı Düzenlenmesi konulu Komisyon Tebliği,
- Avrupa Topluluğu Altıncı Çevre Eylem Programı. Bu programa göre, 2001-2010 yıllarına yönelik olarak, OBP reformu süresince, çevresel düşüncelerin politikaya tamamen derç edilmesine yönelik ihtiyaç tanımlanmakta, 2002 yılı sonrasında çevresel sorunların daha büyük oranda dikkate alındığı bir politika revizyonu sağlanmış bulunmaktadır.

OBP’na çevresel konuların entegre edilmesine yönelik Komisyon Tebliğlerinde bildirilen Eylem Planlarına göre, balıkçılık yönetim/işletiminde ekosisteme dayalı yaklaşıma geçilmesi hakkında bir iş programı ortaya konulmakta, bazı yönetim önlemleri ve rehber ilkeler belirlenmektedir. Bunun yanında, belli başlı göstergeler vasıtasıyla, reform geçirmiş OBP’nın, hangi ölçüde çevresel koruma gereklerini bünyesine aktardığı hakkında bir izleme sistemi geliştirilmiştir (ec.europa.eu/fisheries/publications/studies/indent_2006.pdf., 2007):

Çevre sorunlarının artışı ile birlikte yükseliş gösteren kamuoyu baskısı, AB’nde politika oluşturulması sırasında çevresel konuların göz önüne alınması gerektirmiştir. 2003 yılında uygulamaya giren OBP, ekolojiyi gözetken bir politikayı ilke edinmiştir. Çevresel

anlamda sadece balıkçılık ve deniz yaşamı üzerindeki etkiler değil, tüm deniz ekosistemi üzerindeki etkiler de göz önüne alınmaya başlanmıştır. Bundan başka, karadaki tarımsal ve endüstriyel etkinliklere uygulanan çevresel kurallar, balıkçılığı da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Yetiştiricilik ve çevre arasındaki etkileşim söz konusu olduğunda, kültür balıkçılığının yetiştiricilik ortamına potansiyel olumsuz etkileri çeşitli araştırmalarla gösterilmiş, OBP’ni ilgilendiren çevresel değişkenlere yönelik belli başlı üç temel etkileşim bulunduğu tespit edilmiştir (http://ec.europa.eu/fisheries/publications/studies/aquaculture_environment_2006.pdf., 2007):

- Besin Kaynaklarının Sürdürülebilirliği: Deniz yetiştiriciliğindeki gelişim, özellikle salmon, levrek ve mercan/çipura gibi karnivor-etçil türlerin yetiştiricilikte kullanılması, balık unu ve balık yağı kullanımına yönelik talebin artışına neden olmaktadır. Bu durum, Avrupa suları dışında yürütülen balıkçılık faaliyetinde daha belirgin hissedilebilmesine rağmen, endüstriyel balıkçılığın balık stokları üzerine baskı yaratmasına neden olmaktadır
- Ötrifikasyon ve Zararlı Alg Patlamaları (ZAP): Deniz yetiştiriciliği ve ZAP arasındaki muhtemel etkileşimler, özellikle İtalya, Batlık Ülkeleri ve İngiltere’yi kapsayan bazı üye ülkelerde çevresel ve toplumsal açıdan önem taşımaktadır. İnsan ve balık sağlığıyla ilgili olan bu tipte etkiler, yoğun balık kültürü yapılan ortamlarda tüketilmemiş yem, balık dışkısı, metabolik yan ürünler ve atıkların deniz ekosistemine geçişiyle, ya da özellikle çift kabuklu yumuşakça yetiştiricilik sistemlerinde rastlanan ve daha ziyade insan kaynaklı veya doğal etmenlerden oluşmaktadır.
- Doğal Stokların Genetik Bütünlüğü: Doğadan yakalanan yetiştiricilik kökenli balıkların oranı düşük olmasına karşın, örneğin İrlanda’da, yetiştiricilik ortamından kaçarak doğaya karışan türler sonucu yaşanan genetik etkileşimin, doğal stokların kondisyon faktörü üzerinde önemli etkisi olduğu ispatlanmış bulunmaktadır.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (DSKZ)’nde, ekonomik büyümenin çevreye verdiği olumsuz etkilerin en aza indirgenmesine yönelik hedefler ortaya konulmuş, bu

yönde bir dizi eylem planı açıklanmıştır. Buna göre, eko-verimlilik ve daha temiz bir üretime yönelik yatırımın artırılması, kaynak bozunumu, atık ve kirliliğin azaltılması, üretim süreçlerinde ve kaynakların kullanımında verimlilik ve sürdürülebilirliğin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. DSKZ'nin balıkçılığa yönelik en belirgin hedefleri, 2015 yılı itibarıyla, balık stoklarının mevcut durumlarının korunması veya yeniden yapılandırılması, 2010 yılına kadar biyoçeşitlilik kaybında önemli bir azalma kaydedilmesidir (Brown and Tyedmers 2004).

Temel OBP düzenlemesi niteliğindeki 2371/2002 (AT) sayılı tüzük, AB balık stoklarına yönelik olarak çok yıllık iyileştirme ve yönetim planları geliştirme ihtiyacını ve ekosisteme dayalı korumacı bir yaklaşıma duyulan gerekliliği içermektedir. OBP çerçevesinde, balıkçılık faaliyetinin çevreye yönelik etkisini azaltmaya yönelik önlemler için ilk defa bir yasal bir dayanak ortaya konulmuştur. AB Komisyonu tarafından, Mayıs 2002'de, çevresel korumanın OBP ile bütünleştirilmesi doğrultusunda bir eylem planı geliştirilmiştir. Uzun dönemli yönetim planları avcılık ile diğer insan etkinliklerine kapalı yasak alanların oluşturulması, en iyi balıkçılık uygulamalarına yönelik rehberlerin geliştirilmesi, çevresel bütünleşmeye katkı sağlayacak uygulama önlemlerinin özendirilmesi, yetiştiricilik ve çevre arasındaki ilişkilere özen gösterilmesi, söz konusu eylem planında çevre-balıkçılık bütünleşmesini sağlayıcı temel yaklaşımlar olarak ele alınmıştır (Brown and Tyedmers 2004). Ayrıca, Komisyon 2004 yılında çevresel teknolojiler eylem planını benimseyerek, çevreyi gözeten avcılık yöntemlerinin özendirilmesi yönünde bir bildiri yayımlamıştır.

6.3.5 OBP'nda bölgesel ve uluslararası balıkçılık ilişkileri

AB üyesi olmayan ülkelerle balıkçılık anlaşmaları, bölgesel ve uluslararası balıkçılık örgütleriyle müzakereler, sadece Topluluk sularında değil, tüm dünyada aşırı balıkçılığın önlenmesi amacını taşımaktadır. Bu müzakere ve antlaşmalar, AB balıkçılarının uzak denizlerde de balıkçılık yapabilmesini sağlamaktadır. İşbirliğinin gerçekleşmediği durumlarda AB, kurallara uymayan ülkelere karşı ticari yaptırım uygulayarak uluslararası balık stoklarının sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

6.3.5.1 Akdeniz’de ortak balıkçılık politikası

AB balıkçılığında Akdeniz’in önemli bir payı bulunduğundan, OBP’nın Akdeniz boyutu önem taşımaktadır. AB’nin Akdeniz’deki filosu, toplam balıkçı filosunun tonaj olarak %22’si motor gücü olarak da %34’ünü oluşturmaktadır (Anonymous 2004e). Akdeniz’de kota sistemi, belirli balık türleri dışında uygulanmamaktadır. Balıkçılık kaynaklarının korunması için tekne sayısının azaltılması ve balıkçılık süresinin azaltılması gibi önlemlere başvurulmaktadır. Avrupa Komisyonu’nun 2002 yılı sonunda, Akdeniz’deki balıkçılık politikasına ilişkin hazırlanmış olduğu durum raporunda belirlenmiş hedefler şöyle özetlenebilir (Anonim 2004a):

- Akdeniz’e kıyısı bulunan üçüncü ülkelerle balıkçılık yönetim sistemlerinin uyumlaştırılması,
- Göçmen türler, paylaşılan türler ve kıyı balıkçılığına ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması,
- Çevre korunmasına özen gösterilmesi (Kirlenmeyi önleme, tehlikedeki türlerin korunması),
- Akdeniz’deki balıkçı filosunun modernizasyonu,
- ÜD’ler arasında balıkçılık yapılan alanın genişletilmesi.

Komisyon’un Akdeniz’e kıyısı olan ÜD’ler için hazırladığı ve 2004 yılında yayınlanan eylem planı, avcılık (Av çabasının, gemi sayısının ve av süresinin azaltılması, av miktarının sınırlanması, bazı avcılık yöntemlerinde değişikliğe gidilmesi), denetim (Balıkçı gemilerinin denetimi) işbirliği (Bölgesel balıkçık örgütleri arasında, ÜD’ler arasında bilimsel işbirliği ve eşgüdüm) ve karasularının genişletilmesi konularını içermektedir (Anonymous 2004e). Akdeniz’de, ÜD’lerce kaynak işletimi ve denetim uygulamalarındaki başarısızlık, balıkçılık yönetim/işletimiyle ilgili kararlara yönelik veri yetersizliği, denetim ve yaptırım yetersizliği, karaya çıkartılan balığın asgari boyutu gibi teknik önlemlerde uyumsuzluk, Akdeniz’e kıyısı bulunan üçüncü ülkelerle uluslararası işbirliği eksikliği olarak sıralanmaktadır.

Son yıllarda AB'nin, Akdeniz'de OBP'ni yeniden hayata geçirmeye yönelik çaba içerisinde bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Akdeniz'deki balıkçılık kaynaklarının korunmasına yönelik teknik önlemlerin gözden geçirilmesi, kıyı alanlarının geliştirilmesinde bütünleşik bir yaklaşım benimsenmesi, Topluluğun yeni veri toplama sisteminin uygulamaya konulması, denetim ve yaptırımların güçlendirilmesi hedeflenmektedir (Anonim 2004a). Topluluk, GFCM ve "Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi" (ICCAT) gibi bölgesel balıkçılık düzenlemeleri aracılığıyla işbirliğini güçlendirmeyi de öngörmektedir. Buna karşın, Akdeniz'de denizel ortamın korunması gibi devletlerarası işbirliği çerçevesinde yürütülen çalışmalarda, ilgili devletler arasında süregelen ve deniz alanlarının sınırlarına ilişkin anlaşmazlıklar, işbirliğini önler nitelikte olabilmektedir (Sav 2001).

Topluluk tarafından, 2004 yılında Akdeniz eylem planı çerçevesinde başlatılan girişim, ÜD'lerce onaylanarak 21 Aralık 2006 tarihinde yürürlüğe giren, 1967/2006 (AT) sayılı "Akdeniz'de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına Yönelik Yönetim Önlemleri" adını taşıyan tüzükle sonuçlanmıştır. Bu tüzükle, Akdeniz'de sürdürülen balıkçılık etkinliğinin taşıdığı sosyal, ekonomik ve biyolojik önem göz önüne alınarak, bu denize özel bir balıkçılık yönetim sistemi getirilmiştir. Bu güncel düzenleme kapsamında, öne çıkan hedef ve öncelikler şöyle sıralanabilir (Anonymous 2006c):

- ÜD'lerin egemenlik ve nüfuz bölgesi içinde kalan veya Topluluk balıkçı gemilerince Akdeniz sularında yürütülen avcılık faaliyetinde kullanılan av gereci, balık ağlarına yönelik düzenlemeler ve/veya sınırlamalar getirmek,
- Deniz canlı kaynaklarının yönetim/işletimi, erginliğe ulaşmamış balıkların korunması ve aşırı avcılığın önlenmesine yönelik, asgari boy düzenlemeleri dahil teknik önlemler belirlemek,
- Topluluk düzeyinde ve ÜD'ler tarafından ulusal düzeyde, özellikle deniz ekosisteminin, deniz canlı kaynaklarının, genç balıkların toplandığı alanların koruma altına alınması gayesiyle, balık avcılığına kapalı deniz bölgeleri veya av koruma alanları oluşturulması,
- Koruma altındaki tür ve habitatlarla, uygulanacak denetim ve kontrol tedbirlerinin tanımlanması.

6.4 OBP'nın Gözden Geçirme Dönemleri

OBP'nda, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir biçimde işletilmesinde istenilen sonuçların alınamamış olması, Topluluğu politikada bir yön değişikliğine götürmüştür. OBP'nın ilk gözden geçirilmesi 1992 tarihinde yapılan ara değerlendirme sonrası sağlanmıştır. Bu gözden geçirmenin başlıca amacı, kaynaklarla avcılık arasında dengeye göre kaynak yönetimi ve işletimini sağlamak, çeşitli bileşenler arasında daha iyi birliktelik sağlamak, yıllık karar alma süreci ötesinde çok yıllık bir çerçeve belirlemek, daha etkili bir denetim ve izleme sağlamak olmuştur (Laurec and Armstrong 1994).

İlk gözden geçirmeyi izleyen on yıllık dönemde, balıkçılık kaynaklarının korunması ve sektörün geleceğe taşınması açısından yeterince etkin olunamadığı belirlendiğinden, Komisyon tarafından 1998 yılında geniş bir danışma süreci başlatılmıştır. Bu kapsamda, Mart 2001'de daha etkin bir OBP oluşturmaya yönelik hedefler çizen "Yeşil Rapor" yayımlanmıştır (Anonymous 2003e). Bu rapora göre, yeni bir reforma gereksinim duyulmasının başlıca nedeni, çok sayıdaki teknenin sınırlı balıkçılık kaynaklarında avcılığı sürdürmeleri nedeniyle bazı stokların yenilenme şansı bulamaması olmuştur. Özellikle morina (*Gadus spp.*) stokları gibi giderek artan sayıda stok çökme tehlikesiyle karşılaşmış, balıkçıların avcılıktan edindiği kazanç da düşmüştür. Balıkçılık kaynakları azaldığında, balıkçılıkla ilişkili tüm ekonomik zincir de tehlikeye girmektedir.

Yeşil Rapor'da, OBP'nın kendi işleyişindeki sorunlar dışında, reformunu gerekli kılan dış sorunların da var olduğu, OBP'nın tatmin edici yanıtlar bulması gereken güncel sorunlarından bazılarının, AB'nin yakın gelecekteki genişlemesi, ekonominin küreselleşmesi, dünya balıkçılığında çok sayıda gelişmekte olan ülkenin kendi balıkçılık endüstrilerini geliştirme yolundaki çabaları, balıkçılık yönetiminde çevre ve kalkınmayla ilgili politikaların gittikçe önem kazanması ve sivil toplumun balıkçılık konusuna olan ilgisinin gittikçe artması olduğu ifade edilmiştir (Anonymous 2001).

OBP'nın ikinci gözden geçirmesine yönelik öneri 28 Mayıs 2002 tarihinde ortaya konulmuş, bu öneri bir dizi tebliğ ve eylem planıyla desteklenmiştir. OBP'nın bu gözden geçirme süreci, Komisyon tarafından 31 Aralık 2002 tarihinde sonuçlandırılmış, 1 Ocak 2003 tarihinden itibaren yeni OBP, düzenlemeleriyle birlikte yürürlüğe girmiştir. Balıkçılık sektörü aşırı yatırım, hızla artan maliyet ve gittikçe azalan bir kaynak durumu nedeniyle ortaya çıkan bir ekonomik duyarlılıkla ifade edilmekte olup, bu durum kârlılığın az olması ve istihdamın sürekli azalması sonuçlarını doğurmaktadır. AB balıkçılık sektörünün gelecekte de ayakta kalabilmesi için, daha küçük ölçeğe indirgenmesi hedeflenmektedir (Anonymous 2001).

Yeni OBP, balıkçılık kaynaklarının işletilmesinde daha fazla denetim ve yaptırım gerektiren, daha korumacı bir yaklaşım benimsemiştir. Başlıca değişim alanları, balıkçılık yönetimiyle ilgili konular, filo politikası ve devlet yardımları, sulara ve kaynaklara giriş hakları, kontrol ve uygulama, paydaşların sektör yönetimine daha fazla katılım sağlamaları ve BDK'ların kurulması olmuştur (Anonymous 2002c). Balıkçılık yönetiminde uzun dönemli yaklaşım benimsenerek, balıkçılık kaynaklarının işletiminde kısa dönemli yaklaşımın yarattığı olumsuzlukların aşılması öngörülmüştür (Anonymous 2003e).

Reform sonrası ortaya çıkan yeni OBP'nın, aşağıda sıralanan temel kavramlar üzerinde şekillendiği söylenebilir (Anonymous 2003e):

- Balıkçılık etkinliklerinin uzun dönemli (Çok yıllık) yaklaşımla yönetilmesi: Bu yolla stokların yenilenmesine yardımcı olunması, balıkçıların faaliyetlerini daha etkin planlamaları sağlanacaktır.
- Filolara yönelik devlet yardımının yeniden yönlendirilmesi: Yapısal eylemler filo kapasitesinin genişletilmesi yerine, tekne güvertesindeki güvenlik ve çalışma koşullarının geliştirilmesi ve balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik önlemler üzerinde odaklanacaktır.
- Daha etkili, saydam, adil denetim ve yaptırımlar uygulanacaktır.
- Karar alma mekanizmasında balıkçılar ve ilgili diğer grupların katılımları arttırılacak, paydaşlara balıkçılık yönetiminde ortak sorumluluk verilecektir.

Aralık 2002’de kabul edilen önlemler dışında, Komisyon tarafından, OBP’na çevresel koruma gereksinimlerinin dahil edilmesi, Akdeniz balıkçılığı, yasadışı balıkçılıkla savaş, yetiştiriciliğin sürdürülebilir gelişimi, daha gelişmiş bilimsel tavsiye, üçüncü ülkelerle ortaklıkların geliştirilmesi, balıkçılık sektöründe yeniden yapılanmanın sosyo-ekonomik sonuçlarıyla ilişkili önlemleri de kapsayan bazı eylem planları geliştirilmiştir (http://europa.eu.int/comm/fisheries/reform/index_en.htm, 2004).

7. TÜRKİYE'DE BALIKÇILIK SEKTÖRÜ

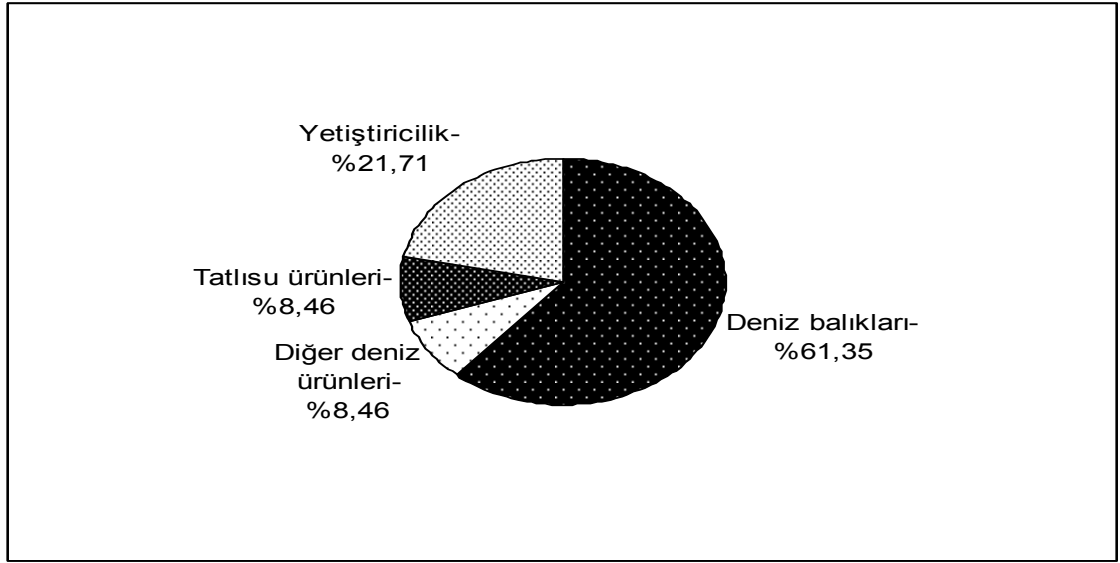
7.1 Balıkçılığın Mevcut Durumu

Bir yarımada konumundaki Türkiye'nin farklı ekolojik özellikteki Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz'e sınır toplam 8.333 km kıyı şeridi bulunmaktadır. Karadeniz'de 247, Marmara Denizi'nde 200, Ege Denizi'nde 300 ve Akdeniz'de 500 civarında balık türü bulunmaktadır. Ancak, ticari açıdan değer taşıyan tür sayısı 100'ü geçmemektedir (Anonim 2001a). Türlerin sayı ve popülasyon büyüklüğüne yönelik bilimsel çalışmaların eksikliği, yukarıda anılan balık tür sayılarının doğruluğunu kuşkuya düşürmektedir. Gözlemler ve av dağılımı tür sayısında önemli düşüşleri göstermektedir.

Türkiye'nin 2005 yılı toplam balıkçılık üretimi 544.773 tondur. Bunun 46.115 tonu içsulardan, 380.381 tonu da denizlerden avcılık yoluyla elde edilmiştir. Yetiştiricilikle elde edilen miktar 118.277 tondur. 1994-2005 dönemindeki balıkçılık üretim değerleri, Çizelge 7.1'de gösterilmektedir.

Çizelge 7.1 Türkiye'nin 1994-2005 döneminde balıkçılık üretim değerleri, ton (Anonim 2005a, Anonim 2006a, Anonim 2007)

Yıllar	İçsu		Deniz		Yetiştiricilik		Toplam Ton
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	
1994	42 838	7.13	542 268	90.21	15 998	2.66	601 104
1995	44 983	6.93	557 138	85.82	21 607	3.33	649 200
1996	42 202	7.68	474 243	86.28	33 201	6.04	549 646
1997	50 460	10.09	404 370	80.83	45 450	9.09	500 260
1998	54 500	10.02	432 700	79.56	56 700	10.42	543 900
1999	50 190	7.88	510 000	80.08	63 000	9.89	636 824
2000	42 824	7.35	441 690	75.84	79 031	13.57	582 376
2001	43 323	7.00	484 410	79.00	67 244	11.00	594 977
2002	43 938	6.99	493 446	78.59	61 165	9.74	627 847
2003	44 698	7.61	416 126	70.80	79 943	13.60	587 715
2004	45 585	7.10	504 897	78.30	94 010	14.60	644 492
2005	46 115	8.46	380 381	69.81	118 277	21.71	544 773

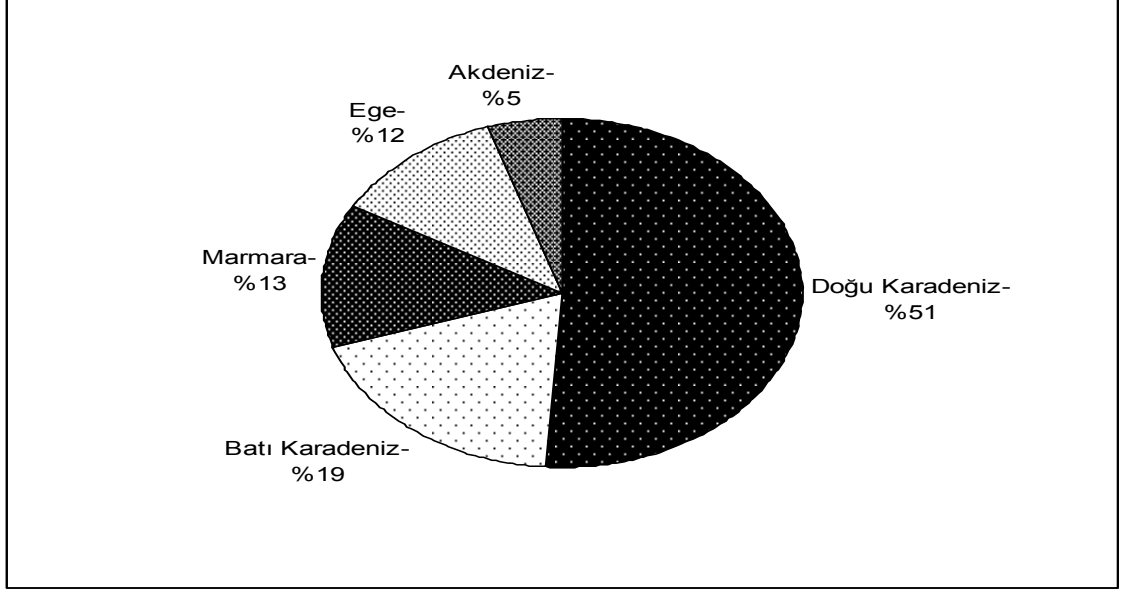
Şekil 7.1 Türkiye’de balıkçılık üretimi oransal dağılımı (Anonim 2007)

Toplam balıkçılık üretiminde, denizlerden avcılık yoluyla elde edilen üretimin payı 1994-2004 döneminde giderek azalma göstermişken, yetiştiriciliğin payında artış gerçekleşmiş, 1998 yılından itibaren içsulardan avcılıkla yakalanan miktarı geçmiştir. Deniz balıkları avcılığında Karadeniz Bölgesi önde gelmekte ve bunu sırasıyla Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri izlemektedir (Çizelge 7.2). Üretimin %90’ından fazlası hamsi, istavrit, kolyoz, palamut, mezgit, sardalya, lüfer, barbunya ve kefal avcılığında elde edilmektedir.

Çizelge 7.2 Türkiye’nin bölgelere göre deniz ürünleri üretim değerleri, ton (Anonim 2005a, Anonim 2006a, Anonim 2007)

Yıllar	Doğu Karadeniz	Batı Karadeniz	Marmara Denizi	Ege Denizi	Akdeniz	Toplam (Ton)
1997	193 696	71 855	52 886	41 735	21 894	382 065
1998	200 019	60 526	63 530	69 210	20 615	413 900
1999	323 328	48 118	81 005	40 548	17 001	510 000
2000	243 417	97 595	46 137	40 242	14 299	441 690
2001	221 690	121 073	68 327	42 996	11 094	465 180
2002	251 818	130 229	68 047	32 559	10 793	493 446
2003	212 290	128 857	68 571	36 250	17 106	463 074
2004	233 084	118 129	60 640	33 946	10 953	456 752
2005	170 841	63 132	44 768	38 774	16 733	334 248

Önceki yıllara benzer biçimde, 2005 yılında deniz balıklarının avcılıkla istihsalinde Doğu Karadeniz en büyük paya sahip olup (%51), bunu sırasıyla Batı Karadeniz (%18,9), Marmara (%13,4), Ege Denizi (%12) ve Akdeniz (%5) izlemiştir (Şekil 7.2).

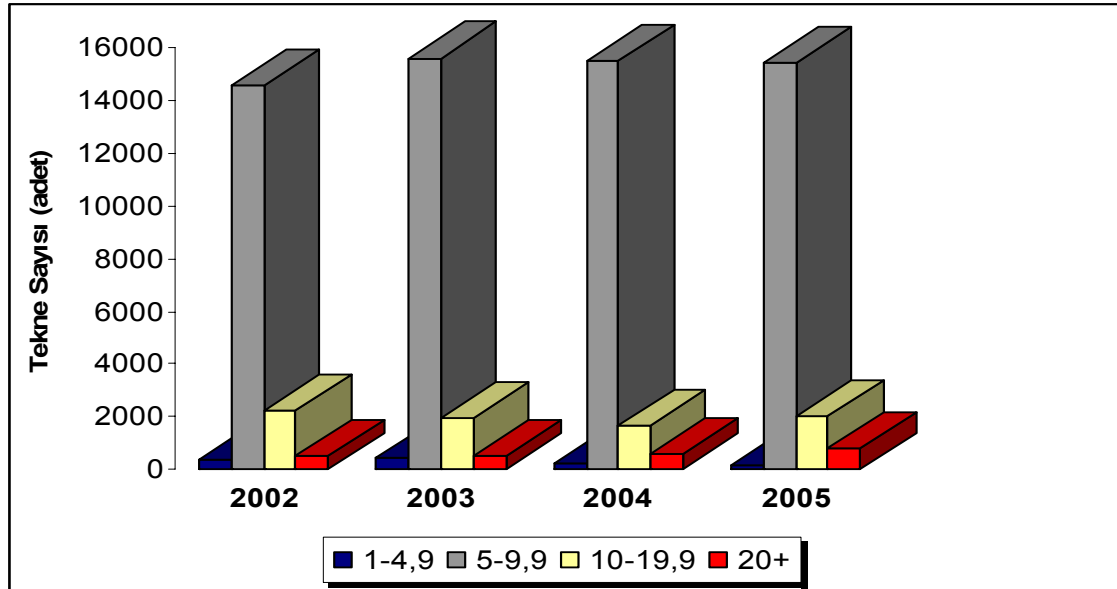
Şekil 7.2 Denizlerden elde edilen balıkçılık üretimi bölgesel dağılımı (Anonim 2006a, Anonim 2007)

İçsulardaki yetiştiricilik üretiminin büyük kısmını gökkuşağı alabalığı (*Onchorynchus mykiss*) oluşturmuştur. Diğer yanda ise denizlerde yetiştirilen çipura (*Sparus aurata*) ve levrek (*Dicentrarchus labrax*) miktarı toplam yetiştiricilik üretiminde önemli pay almıştır (Çizelge 7.3).

Çizelge 7.3 Türkiye’de yetiştiricilik üretiminin yıllara göre değişimi, ton, (Anonim 2006a, Anonim 2007)

Yetiştirme Ortamı	Türler	1990	2003	2004	2005
İçsu	Gökkuşaağı alabalığı	3 212	39 674	43 432	48 033
	Aynalı sazan	1 025	543	683	571
Ara Toplam (ton)		4 237	40 217	44 115	48 604
Deniz	Gökkuşaağı alabalığı	300	1 194	1 650	1 249
	Çipura	1 031	16 735	20 435	27 634
	Levrek	102	20 982	26 297	37 290
	Midye	111	815	1 513	1 500
Ara Toplam (ton)		1 544	39 726	49 895	67 673
Genel Toplam (ton)		5 782	79 943	94 010	118 277

Denizlerde ve içsularda 2005 yılında ticari avcılık faaliyetinde bulunan toplam tekne sayısı 18.396 olmuştur. Bu teknelerin boy sınıflarına göre dağılımları incelendiğinde balıkçı filusunun %84’inin 10 metreden daha küçük teknelerden oluştuğu, endüstriyel balıkçılık yapan 12 metre ve üzerindeki balıkçı gemilerinin ise filonun yaklaşık %10’unu oluşturduğu görülmektedir (Şekil 7.3).

Şekil 7.3 Balıkçı gemileri boy uzunlukları dağılımı, adet, 2002-2005 (Anonim 2005b, Anonim 2006a)

Türk balıkçı filosunu oluşturan teknelerin büyük çoğunluğu, 2005 yılı itibariyle, avcılıkla yapılan deniz balıkları istihsalinin %70'inin sağlandığı Karadeniz Bölgesinde yoğunlaşmış olup bu teknelerin çoğunluğu 5m ile 10m arasındaki küçük teknelerdir.

Türk balıkçı teknelerinin hem motor güçleri hem de uzunluk ve sayılarında, 1989-2005 yılları arasında dikkate değer bir artış kaydedilmiştir. 1989 yılındaki toplam balıkçı teknesi sayısı 8 488 adet iken, bu sayı 2005 yılında 18.396 adete yükselmiştir. Bu teknelerin tonaj ve motor güçleri de büyük bir değere ulaşmıştır. 1989 yılında motor gücü 100 BG 'den büyük yalnızca 1.066 adet tekne mevcutken, 2005 yılında 100 kW motor gücünü aşan balıkçı teknesi sayısı 2.675 olmuştur.

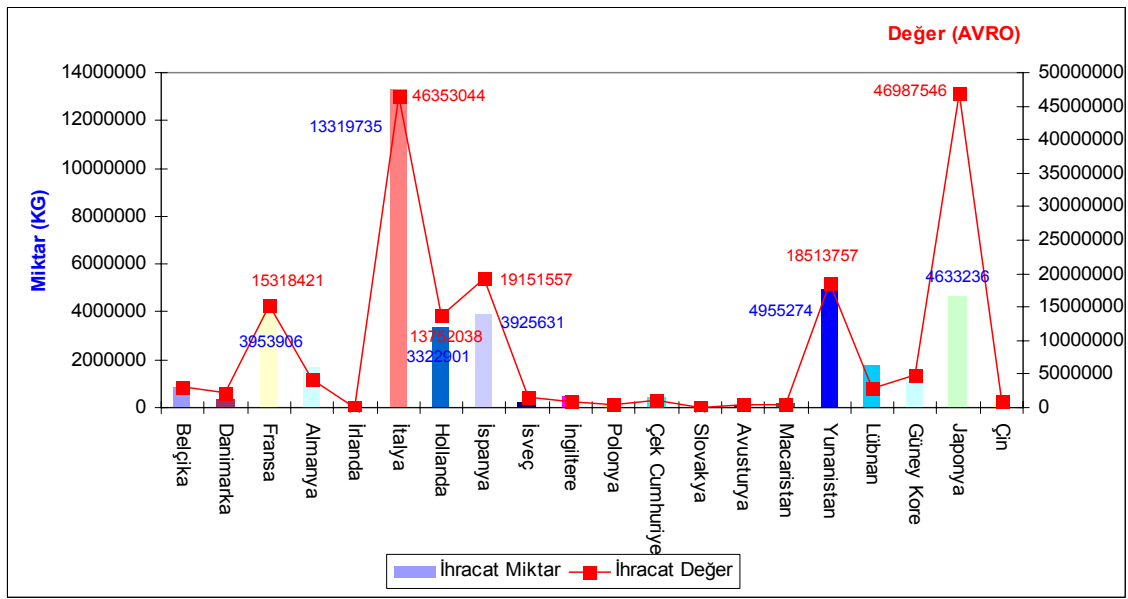
Karadeniz bölgesinde yoğun olarak yapılmakta olan hamsi (*Engraulis encrasicolus*) avcılığının, deniz balıkları toplam avcılık üretimi içindeki payı, 2005'de %41,46 olmuştur. Hamsi üretiminde görülen azalmalar toplam üretime büyük ölçüde yansımakta olup, istavrit, sardalya ve palamut gibi pelajik balıklar deniz avcılığının diğer önemli türleri arasında bulunmaktadır. Deniz ürünlerine göre avcılık miktarı Çizelge 7.4'de görülmektedir.

Çizelge 7.4 Deniz ürünlerine göre avcılık miktarı, ton (Anonim 2006a, Anonim 2007)

Türler	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005
Hamsi	74.035	387.574	280.000	373000	295.000	340.000	138.569
İstavrit	86.140	18.691	22.200	26482	27.000	27.405	13.540
Sardalya	18.808	33.812	16.500	8694	12.000	12.883	20.656
Palamut	14.387	8.380	12.000	6286	6.000	5.701	70.797
Diğer Bal.	58.859	108.681	110.990	78984	76.126	70.763	51.384
Diğer Ürün	44.894	25.472	18.831	29298	46.948	48.145	39.302
Toplam	297.123	557.138	460.521	522744	463.074	504.897	334.248

Türkiye'de kişi başına düşen balıkçılık ürünleri tüketimi, 2003 yılı itibarıyla 8 kg civarında gerçekleşmiş, bu rakam kıyusal bölgelerde 25 kg, iç ve Doğu Anadolu bölgelerinde 1 kg'a kadar azalmıştır (Anonim 2005a).

Türkiye'nin toplam balıkçılık ürünleri ihracatı, 2005 yılında 45 500 ton ve 244,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiş olup bir önceki yıla göre miktarca %13, değerce %14 oranında artış göstermiştir. 2006 yılının ilk 5 ayında gerçekleşen balıkçılık ürünleri ihracatı ise miktar ve değer olarak sırasıyla 14 750 ton ile 72,4 milyon dolar olmuştur Türkiye'nin balıkçılık ürünleri ihracatında en büyük paya sahip ülkeler, 2005 yılında miktar olarak İtalya, değer olarak Japonya şeklinde sıralanmaktadır. İhracat pazarında önemli paya sahip diğer ülkeler sırasıyla Yunanistan, Fransa, İspanya, Hollanda, Lübnan, Almanya ve Güney Kore olmuştur (Şekil 7.4).

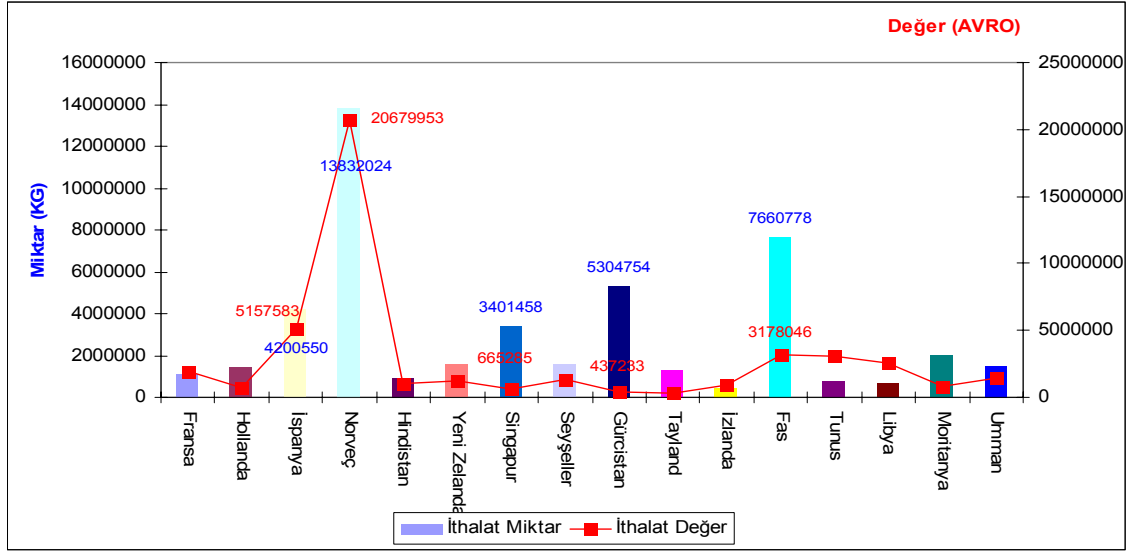
Şekil 7.4 Türkiye'nin balıkçılık ürünleri ihracatında önemli paya sahip ülkeler, 2005⁸

ÜD'lere 2005 yılında gerçekleştirilen toplam balıkçılık ürünleri ihracatı göz önüne alındığında, İtalya'nın %39, Yunanistan'ın %14,6, Fransa'nın %11,6, İspanya'nın %11,5 ve Hollanda'nın %9,8 paya sahip oldukları görülmektedir. Türkiye'nin AB'ne olan balıkçılık ürünleri ihracatının %86,5'ini bu 5 ÜD oluşturmaktadır.

Yine 2005 yılı değerlerine göre, Türkiye'nin toplam balıkçılık ürünleri ihracatında AB'nin payı miktar olarak %75, değer olarak ise %64 olarak gerçekleşmiştir.

⁸ Veriler İGEME ve Dış Ticaret Müsteşarlığı veri tabanlarından temin edilmiştir.

Türkiye'nin balıkçılık ürünleri ithalatında, 2005 yılında bir önceki yıla göre parasal değer olarak %26 oranında artış gerçekleşmiş, yapılan ithalatın miktarca %9,4'ü AB ülkelerinden İspanya'dan gerçekleştirilmiştir. EFTA ülkelerinden Norveç ise miktar ve değerce en çok balıkçılık ürünü ithal edilen ülke olmuştur. Toplam ithalatın miktarca %31'i, değerce %37'si bu ülkeden yapılmıştır (Şekil 7.5).

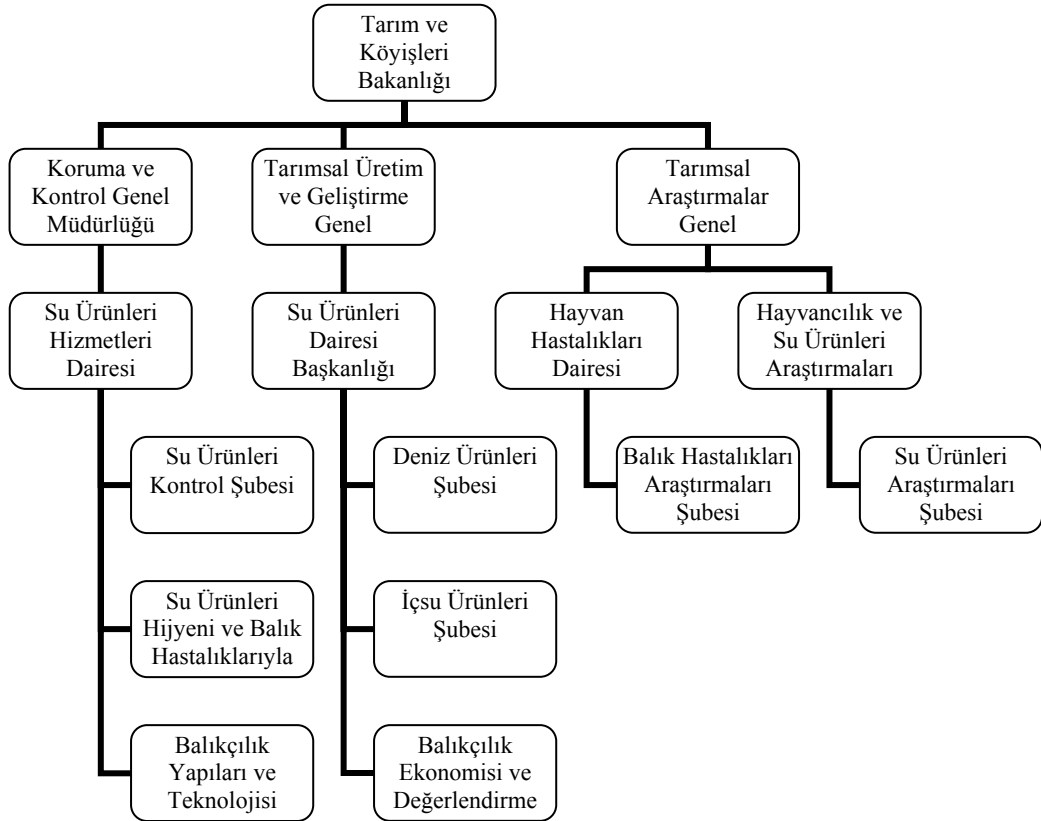
Şekil 7.5 Türkiye'nin balıkçılık ürünleri ithalatında önemli paya sahip ülkeler, 2005⁹

7.2 Türkiye'de Balıkçılık Yönetimi Kurumsal Yapısı

Balıkçılık sektörüne yönelik hizmetler, 1965 yılına kadar Ekonomi Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Maliye ve Ekonomi Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı bünyesindeki balıkçılık faaliyetleriyle ilgili birim veya şube müdürlükleri bünyesinde yürütülmüştür. 1965 yılında, Tarım Bakanlığı'nda "Su Ürünleri Şube Müdürlüğü" kurularak, balıkçılık hizmetleri Tarım Bakanlığı bünyesine alınmıştır. İlk olarak Şube Müdürlüğü düzeyinde ele alınan yapı, daha sonradan Daire Başkanlığı ve 1972 yılında Genel Müdürlüğe yükseltilmiştir. 1980'li yılların başında ise tekrar Daire Başkanlığına dönüştürülmüş, Genel Müdürlük, 1984 yılındaki düzenleme ile ortadan kaldırılmıştır (Arpa 2003).

⁹ Veriler İGEME ve Dış Ticaret Müsteşarlığı veri tabanlarından temin edilmiştir.

Türkiye’de balıkçılık faaliyetlerinin düzenlenmesi açısından yetkili otorite, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB)’dır. Balıkçılık sektörüne yönelik idare, yasal düzenleme, koruma, geliştirme ve teknik yardım hizmetlerinin tamamı, TKB’nın ilgili birimlerince sağlanmaktadır. Avcılık, altyapı, kalite kontrol, işleme-değerlendirme ve pazarlama ile ilgili servisler TKB’nın Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü’nün ilgili dairesi tarafından yürütülmektedir. Buna karşın, içsu ve deniz canlıları yetiştiriciliği ve balıkçılık istatistikleriyle ilgili servisler, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü’nün ilgili dairesi tarafından gerçekleştirilmektedir. Balıkçılık araştırmaları, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, balıkçılık örgütleri (Birlik ve kooperatifler)’ne yönelik destekler, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM)’in sorumluluğundadır. TKB’nın balıkçılık alanındaki mevcut örgütlenmesi Şekil 7.6’da verilmektedir.

Şekil 7.6 Tarım ve Köyişleri Bakanlığında su ürünleri örgütlenmesi¹⁰

¹⁰ Veriler TKB web-sitesi ve kaynaklarından temin edilmiştir.

Su ürünleri alanında TKB'nin başlıca görevleri aşağıda verilmektedir :

- 1380 ve 3288 Sayılı Yasalarla verilen görevleri yürütmek ve temel su ürünleri (yetiştiricilik dahil) politikalarının yürütülmesi,
- Balıkçılık ve yetiştiricilik sektörüne kredi desteği sağlanması,
- Balık ve diğer su ürünlerinin uluslararası kalite standartlarına uygun olarak avlanması, işlenmesi, muhafazası, pazarlanması ve işletilmesini sağlayacak ve düzenleyecek kalite kontrol sistemlerini kurmak,
- Sektörle ilgili araştırma etkinlikleri yürütmek ve su ürünleri araştırmalarında rol almak isteyen özel sektöre teknik destek sağlamak,
- Yetiştiriciler ve balıkçılar için yayım ve mesleki eğitim programları hazırlamak ve yürütmek,
- Doğal stokların üretimini artırmak ve korumak amacıyla özel kuruluşlar, üniversiteler, araştırma enstitüleri ve uluslar arası kuruluşlarla işbirliği yapmaktır.

TKB ile birlikte, Türk balıkçılık sektörüne yönelik faaliyet gösteren veya bu sektörle ilgisi bulunan 10'dan fazla kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bunlar, Çevre ve Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve İl Özel İdareleri, Denizcilik Müsteşarlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Türk Standartları Enstitüsü, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Maliye Bakanlığı'dır.

Balık avcılığına yönelik düzenlemeler, balıkçılık politikasının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. TKB tarafından bu görev, sektör taraflarının bir araya getirildiği "Su Ürünleri Danışma Kurulu" (SÜDK) aracılığıyla yerine getirilmektedir. 1998 yılında kurulan SÜDK ile, TKB, ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak üzere konu ve ürün temelinde danışma kurulları oluşturulmuş ve bunlara işlerlik kazandırılmıştır.

SÜDK, balık stoklarının korunması, balıkçılık kaynaklarının rasyonel işletilmesinin sağlanması, avcılığın düzenlenmesi, av yasaklarının izlenmesi ve denetimi, yetiştiricilik,

istatistik çalışmalar, balıkçılık ürünlerinin kalite kontrolü dahil olmak üzere, balıkçılık sektörüyle ilgili konularda araştırma, eğitim çalışmaları yapmak ve tavsiyelerde bulunmak amacını taşımaktadır. SÜDK'nun üyeleri arasında, kamu kuruluşları, bilimsel kuruluşlar ve balıkçı örgütleri bulunmaktadır.

Sektör örgütlenmesi incelendiğinde, Türkiye'de balıkçılık alanında faaliyet gösteren 461 adet su ürünleri kooperatifinde 24.495 üyenin bulunduğu görülmektedir. Bir üst yapı olan "Kooperatif Birlik" sayısı 11, bunlara ait üye sayısı da 160'dır. Bu birliklerin bağlı olduğu en üst yapı olarak öngörülen "Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliğine" üye 8 adet birlik bulunmaktadır. Merkez Birliğine üye olan kooperatif ortak sayısı 137'dir ([http://www.tedgem.gov.tr/çiftçi organizasyonu](http://www.tedgem.gov.tr/çiftçi_organizasyonu), 2005). 25.10.1988 tarih ve 19970 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 3476 Sayılı Kanunla Değişik 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu uyarınca, kooperatif kuruluşunda 7 ortak gereklidir. Bu ortakların, kooperatifin faaliyet alanında yerleşmiş olmaları ve balıkçılık üretimi, yetiştiriciliği veya avlanmasını meslek edinmiş olmaları, ayrıca, ruhsat teskeresi ve/veya su ürünleri yetiştiricilik belgesine sahip olmaları gerekmektedir. Mevcut sistemde, 7 üretici bir araya gelerek kooperatif, 7 kooperatif bir araya gelerek bölge birliği, 7 bölge birliği bir araya gelerek merkez birliğini oluşturmaktadır.

Sektör örgütlenmesine yönelik diğer yasal düzenleme olan 29.6.2004 gün ve 5200 sayılı tarımsal üretici birlikleri yasası, 06.07.2004 gün ve 25514 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında, 4 adet su ürünleri üretici birliğinin kuruluşu gerçekleşmiştir. Bu birlikler, Muğla Bodrum Su Ürünleri Yetiştiriciliği, Muğla Merkez Alabalık yetiştiriciliği, İzmir Merkez Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Denizli Çameli Alabalık Yetiştiricileri Birliği'dir. Üretici birlikleri, tüzel kişiliğe haiz olmak üzere ortakların belirli ekonomik menfaatlerini, özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküller olarak tarif edilmektedir.

7.3 Türkiye’de Balıkçılık Yönetimi Mevzuat Yapısı

Türkiye’de balıkçılık ve yetiştiricilikle ilgili etkinlikleri düzenleyen temel kanun, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu’dur. 1971 yılında yürürlüğe giren, sırasıyla 1986 ve 2003 yıllarında revize edilen 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu’nda yer alan düzenlemeler aşağıda verilmektedir:

Genel Hükümler

- Su Ürünleri İstihsalı (Su Ürünleri İstihsal Ruhsatı, istihsal yerleri, istihsal yerlerinin sınıflandırılması ve değişiklikler)
- Geliştirme, Teşvik ve Himaye (Etüt ve araştırmalar, Kooperatifleşme, eğitim ve öğretim, teşvik, himaye)
- Yasaklar ve Zabıta Hükümleri (Patlayıcı ve zararlı maddeleri kullanma yasağı, sulara zararlı maddelerin dökülmesi, genel yasaklar, tahdit ve mükellefiyetler)
- Balıkhaneler
- Bilgi ve belge verme, ödenekler, teftiş ve murakabe
- Usul ve Ceza Hükümleri

1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu’na dayanılarak çıkartılan yönetmelikler sırasıyla:

- 1-Su Ürünleri Yönetmeliği (10.03.1995 gün ve 22223 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir),
- 2-Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği,
- 3-Balıkçı Barınakları Yönetmeliği’dir.

Su Ürünleri Yönetmeliği, balık stoklarını korumak ve balıkçılık kaynaklarından ekonomik şekilde yararlanmak üzere, su ürünleri ruhsat tezkereleri, sportif amaçla yapılacak avcılık, istihsal yerlerinin değiştirilmesi, avcılıkta patlayıcı ve zararlı maddelerin kullanılması, su ürünleri istihsal yerlerine dökülmesi yasak olan zararlı ve kirletici maddeleri, istihsal vasıtalarının vasıf şartları ve bunların kullanılması, avcılığın düzenlenmesi, trol avcılığı, arızı olarak istihsal edilen su ürünleri, su ürünleri sağlığı, su

ürünlerinden yapılacak mamul ve yarı mamul maddelerin üretimi, su ürünlerinin pazarlanması ile ilgili usul, esas, yasak, sınırlama, yükümlülük, tedbir, kontrol ve denetimine ait konuları kapsamaktadır. Su Ürünleri Yönetmeliğine dayanılarak hazırlanan genelgeler daha çok su ürünleri sağlığı alanında yoğunlaşmış olup, “Su Ürünleri Kalite Kontrol El Kitabı” adında tek bir yayın haline getirilmiştir.

Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği, 19.06.2002 gün ve 24790 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile su ürünleri toptan satışı, su ürünleri hali kuruluş ve çalışma izinleri, su ürünleri halinin altyapı, fiziksel, teknik ve hijyenik şartları, hal bünyesinde bulunması gereken üniteler ve özellikleri, su ürünleri halinde yer tahsisine ilişkin koşullar, su ürünleri halinde ürün dolaşımına ilişkin şartlar, su ürünleri toptan satış merkezinin kuruluş, çalışma izinleri ve ürün satışı, perakende satış yerleri ve bunlara ilişkin teknik ve hijyen şartlarına ilişkin noktalar belirlenmektedir. Uygulamaya yönelik bazı sorunlarla karşılaşılması üzerine, mevzuatın uygulama geçiş süreci 2002 yılından buyana tadil edilmektedir.

Balıkçı barınakları yönetmeliği ise, 13.12.1996 gün ve 22846 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Balıkçı barınaklarının yer seçimi ve tespiti ile özellikleri, inşaatı tamamlanan balıkçı barınaklarının kiralama, işletme esas ve usulleri, işletmecilerin uygulaması gereken işlem ve tedbirleri, barınaktan yararlanan gemilerin ödemeleri gereken ücret miktarı ve ücretin tahsis şekli, barınağın bakım ve onarımı ile üst yapının gerçekleştirilmesi hususlarında uygulanacak esasları belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Türkiye’de doğrudan veya dolaylı olarak balıkçılık sektörünü ilgilendiren mevzuatın listesi Çizelge 7.5’de verilmektedir.

Çizelge 7.5 Türkiye’de balıkçılık sektörüyle ilgili mevzuat (Çakmak ve Çolak 2004)

İLGİLİ MEVZUAT LİSTESİ	
1- Su Ürünleri Kanunu	12- Çevre Kanunu
2- Su Ürünleri Yönetmeliği	13- Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği
3- Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği	14- Gemi ve Deniz Araçlarına Verilecek Cezalarla ilgili Yönetmelik
4- Balıkçı Barınakları Yönetmeliği	15- Taş Ocakları Nizamnamesi
5- Milli Parklar Kanunu	16- Kıyı Kanunu
6- Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu	17- Karasuları Kanunu
7- Sahil Güvenlik Komutanlığının İdari ve Adli Görevlerine İlişkin Tüzük	18- Doğu ve Orta Avrupa’da Balıkçılığın Geliştirilmesi için Uluslararası Organizasyon (EUROFISH) üyeliği hakkında 15.01.2002 tarih ve 2002/3573 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
8- Turizmi Teşvik Kanunu	19- Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCAT) ile Nihai Senet, Atlantik Ton Balıkçılık İşletmeleri İstatistiklerinin Toplanmasına Dair Karar, Usul Kuralları ve Mali Düzenlemelere Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında 4859 sayılı Kanun
9- Limanlar Kanunu	
10- Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	
11- Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu	

7.4 Balıkçılık Sektörüne Yönelik Yapısal Eylemler

Balıkçılık sektörüne yönelik yapısal eylemlerin en önemli ayağını su ürünleri kredileri oluşturmaktadır. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. mevzuatına uygun olarak kullanılan su ürünleri kredileri ile su ürünlerinin avlanması için ihtiyaç duyulan her türlü araç ve gereçlerin (Deniz motorları, balıkçı tekneleri, ağlar, balık bulucu cihazlar, balık adam takımı, oksijen tüpü v.b. donanımlar) edindirilmesi ve bu tesislerin işletme giderlerinin (Akaryakıt, yağ, işçilerin kumanya ve avans giderleri ile bakım-onarım v.b.) ve ürünün pazarlanmasında gerek duyulan (Sandık, buz, kâğıt, nakliye v.b.) her türlü giderlerin karşılanması amaçlanmıştır (Anonim 2004b). Süs balıkçılığı haricindeki her türlü yetiştiricilik faaliyetinde, işletme giderleri karşılanabilmektedir.

Balıkçılık faaliyetiyle uğraşan üreticilerin finansman ihtiyaçlarının uygun koşullarda karşılanması, üretimin geliştirilerek verim ve kalitenin artırılması amacıyla başlatılan sübvansiyonlu kredi uygulamaları, 2004 ve 2005 yıllarında devam ettirilmiştir. Uygulanan sübvansiyonlu krediler özellikle yetiştiricilik alt sektörünü kapsamakta olup, kredi faiz oranlarından %30 oranında indirim yapılmıştır. Bu kapsamda, yetiştiricilik yapacak üreticilere kafes sistemi, havuz yapımı, alet ve ekipman alımı konularında yatırım kredisi, işletme giderlerinin finansmanı konusunda ise işletme kredisi kullanılmıştır.

Su ürünleri avcılığına yönelik olarak, 2004 yılından itibaren geçerli olan, 16.07.2003 tarih ve 25170 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Kararname ve buna ilişkin Karar uyarınca, Türk Uluslararası Gemi Siciline ve Milli Gemi Siciline kayıtlı, kabotaj hattında münhasıran yük ve yolcu taşıyan gemilere, ticari yatılara, hizmet ve balıkçı gemilerine, miktarı her geminin teknik özelliklerine göre tespit edilmek ve bu akaryakıtı kullanacak geminin jurnaline işlenmek kaydıyla, verilecek akaryakıtın özel tüketim vergisi tutarı sıfıra indirilmiştir.

Bundan başka, 2005 yılında getirilen bir düzenlemeyle, Su Ürünleri Yetiştiricilik Belgesine sahip olan, alabalık, çipura, levrek ile yeni türlerin (Mersin balığı, yılan balığı, kerevit, çizgili levrek, karides, kalkan, fangri, mercan, sinarit, lahoz, sivri burun karagöz, minakop, çift kabuklu ve yumuşakçalar) yetiştiriciliğini yapanlar destekleme ödemelerinden yararlanmaktadır. Yavru balık üreticileri de destekleme kapsamında bulunmaktadır. Bu amaçla, gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait kuluçkahanelerden ve kuluçkahaneli işletmelerden, denizlerde ve iç sularda yetiştiricilikte kullanılmak üzere, çipura, levrek, alabalık, kalkan, mersin balığı, çizgili levrek, fangri, mercan, sinarit, lahoz, sivri burun karagöz, minakop yavrularını satın alarak işletmelerinde büyütenler ile belirtilen yavru balıkları kendi işletmesinde üretip bu yavruları yine kendi işletmesinde büyötmeye devam eden yetiştiriciler desteklenmiştir.

7.5 Kaynak İşletimi ve Denetim Uygulamaları

Avcılık faaliyetlerinin kontrol yöntemleri, TKB tarafından yayınlanan avcılık sirküleri, belirli mevsimsel, bölgesel ve boy sınırlamalarını içermektedir. İki yılda bir yayımlanan avcılık sirküleri, teknik önlemlere yönelik balıkçılık yönetim araçlarıdır. Belirli dönemler arasında trol ve gırgırla avcılığı yasaklayan düzenlemeler, yumurtlayan anaç stokların korunmasını amaçlamaktadır. Kanunla, kıyıdan itibaren 3 deniz mili mesafe içerisinde avcılık yasaklanmıştır. Ayrıca, TKB mevcut eski teknelerin yenilenmesi dışında yeni teknelere ruhsat verilmesini durdurmuştur. Mevcut durumda kota sistemi uygulanmamakta olup, uluslararası bir balıkçılık anlaşması olan ICCAT vasıtasıyla, sadece orkinos balıkları için kota uygulaması bulunmaktadır.

Su ürünleri mevzuatı ile ilgili getirilen düzenlemelerin takip ve kontrolü TKB, Emniyet ve Jandarma Kuvvetleri, Gümrük, Sahil ve Orman Muhafaza Teşkilatı, Belediye Zabıtası, Kamu Tüzel Kişiliğine Bağlı Muhafız, Bekçi ve Korucular, Gümrük, Belediye, Hükümet Veteriner ve Doktorları, Köy Muhtar ve İhtiyar Heyeti Üyeleri tarafından yapılabilmektedir. Denizlerde balık stoklarının korunması amacıyla, avcılığa ilişkin kontrol ve denetim görevleri ise Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK) personeline yürütülmektedir (Anonim 1982). SGK, denizlerde yapılan kontrollerde botlar, helikopterler, uçaklar ve mobil radarlar ile farklı üs ve limanlar kullanılmaktadır.

TKB içinde koruma ve denetim hizmetleri için özel bir idari yapılanma bulunmamakta, hizmetler il ve ilçe müdürlükleri aracılığıyla yürütülmektedir. TKB, balıkçılıkla ilgili denetim ve izlemeleri kontrol tekneleri ile denizde ve iç sularda, ürünün karaya çıkış noktalarında, balıkhanelerde, işleme ve değerlendirme tesislerinde, balıkçı barınak ve çekek yerlerinde, toptan ve perakende satış yapılan yerlerde, soğuk ve donmuş ürün muhafaza depolarında, tüketim merkezlerinde ve ihraç kapılarında gerçekleştirmektedir.

7.6 Türkiye’de OPD ve Pazarlama Uygulamaları

Türkiye’deki balıkçılık ürünleri işleme ve değerlendirme tesislerinin büyük bölümü küçük ve orta ölçekli işletme türündendir. Türkiye ile AB arasındaki balıkçılık ürünleri dış ticaretindeki gelişmelere bağlı olarak, balıkçılık sektöründe AB ile ilişkilerin başladığı ilk alan, işleme sanayinde kalite ve hijyen düzenlemeleri, yani "ortak pazarlama standartlarına" uyum olmuştur. Türkiye’deki balıkçılık sanayinin kapsadığı ürünler, balık konserveleri, balık unu ve yağı, yumuşakça ve kabuklu konserveleri ile kabuklu ve kabuksuz salyangoz ve işlenmiş diğer balıkçılık ürünleridir. İşleme sanayinde dondurulmuş içsu ve deniz ürünleri, pişirilmiş kerevit, ton, hamsi, sardalya, istavrit konservesi, tuzlanmış, salamura edilmiş hamsi, sudak filetosu, tütsülenmiş alabalık, yılan balığı, somon balığı gibi çeşitli ürünler, çeşitli soslar da kullanılarak üretilmektedir. Son yıllarda konserve ve işleme sanayinde büyük yatırımlar yapılmıştır. Yetiştiricilik ve avcılıkla üretim yapan üreticiler iç piyasaya veya ihraç pazarlarına ürünlerini çoğunlukla taze veya soğutulmuş olarak vermektedir (Anonim 2001a).

Balıkçılık ürünleri işleyen ve değerlendiren tesis sayısı yıllar itibariyle artış sergilemiş olup, TKB verilerine göre, 2007 yılı itibariyle toplam 160 adet balıkçılık ürünleri işleme-değerlendirme tesisi bulunmaktadır (Anonymous 2007a). 1996 yılından itibaren, Topluluk tarafından, balıkçılık ürünleri ithalatında çift kabuklu yumuşakçalarla ilgili 91/492 (AET) sayılı karar ile diğer balıkçılık ürünlerine ilişkin 91/493 (AET) sayılı karar uyarınca, bu düzenlemelerde belirlenmiş kalite ve sağlık koşullarını taşımayan balıkçılık ürünlerinin, ilgili üçüncü ülkelerden ithal edilmesi yasaklanmıştır. Balıkçılık ürünlerinin kalitesi ve hijyen alanındaki TKB yasal düzenlemeleri hazırlanırken, çoğunlukla gıda maddelerinin hijyeni hakkındaki Topluluk düzenlemelerinin dikkate alınmış olduğu görülmektedir.

İlgili AB düzenlemeleri doğrultusunda, belirlenen standartlara uygun olan tesisler TKB tarafından onaylanmakta ve bu tesislerden gerek iç pazara satış, gerekse dış pazara ihracat gerçekleştirilmektedir. AB’ne doğrudan balıkçılık ürünleri ihraç etme izni bulunan 101 adet işleme-değerlendirme tesisi bulunmaktadır (Anonymous 2007a). Ayrıca, yine AB’nce belirlenmiş ölçütler doğrultusunda, yetiştiricilik çiftliklerinde

uygulanacak kalıntı veya atık planına ilişkin bir "ulusal kalıntı planı" uygulamaya konulmuştur. TKB tarafından balıkçılık ürünleri pazarlama sisteminin temel unsuru olan su ürünleri hallerine yönelik, su ürünleri toptancı hallerinin altyapısının idaresi, hijyen ve kalite kontrolü, su ürünleri işleme tesislerinin uluslararası gıda güvenlik standartlarına uygunluğunu sağlamak amacıyla, ilgili kurumlarla birlikte gerekli yasal düzenlemeler yapılarak denetim uygulamaları yürütülmektedir.

7.7 Türkiye'nin Bölgesel ve Uluslararası Balıkçılık İlişkileri

Türkiye'nin üyesi bulunduğu FAO bünyesindeki "Balıkçılık Komitesi" toplantılarında, sorumlu balıkçılık ilkeleri, yasadışı avcılığın önlenmesi, göç eden balık türlerinin korunması alanında sağlanan ilerlemeler görüşülmektedir. FAO bünyesinde, 1976 yılından beri bir danışma organı olarak faaliyetlerini sürdüren Akdeniz Genel Balıkçılık Konseyi, AB'ndeki oluşumlara paralel olarak, 1999 yılında komisyona dönüştürülmüştür. GFCM ilgi alanı Karadeniz'i de kapsamakla olup, Karadeniz'e kıyısı bulunan Bulgaristan ve Romanya GFCM üyesi olmuşlardır. 1945 yılında kurulan, bugün 175 adet üye ülkesi bulunan FAO'ya, Türkiye 1948 yılında üye olmuştur. FAO bünyesindeki Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu'na ise 6 Nisan 1954 tarihinde katılmıştır.

Türkiye, Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi Uluslararası Organizasyonu (EUROFISH)'e 2002 yılında üye olmuştur. EUROFISH, bölge ülkeleri arasındaki balıkçılık ilişkilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. EUROFISH kapsamında, balık pazarlama ve ticaretinin iyileştirilmesi, bölgedeki balıkçılık üretiminin geliştirilmesi ve modernizasyonu, daha kararlı balıkçılık kaynaklarının elde edilmesi, altyapı ve insan kaynaklarının geliştirilmesi projelerine teknik destek sağlanmaktadır (Anonim 2004c).

Türkiye, 1973 yılında yürürlüğe giren Nesli Tehlikede Olan Türlerin Uluslararası Ticareti Sözleşmesi (CITES)'ne 1996 yılında taraf olmuştur. Deniz ve içsu canlıları

dâhil, sözleşme kapsamındaki türlerin uluslararası ticareti, CITES hükümleri doğrultusunda yapılmaktadır.

Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCAT) ile Nihai Senet, Atlantik Ton Balıkçılık İşletmeleri İstatistiklerinin Toplanmasına Dair Karar, Usul Kuralları ve Mali Düzenlemelere Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında 4859 sayılı Kanun” 22.05.2003 tarihinde kabul edilmiş ve 28 Mayıs 2003 tarih 25121 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu bağlamda ICCAT kapsamındaki türlerden olan mavi yüzgeçli orkinos (*Thunnus thynnus*)’ların yıllık avlanması kotaya tabi olmuştur. Türkiye’nin ICCAT üyeliğinin getirmiş olduğu yükümlülükler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. ICCAT tarafından belirlenmiş avcılık kotalarına uyulması,
2. Her yıl avlanma izni verilen orkinos ve diğer ton balığı türlerini avlayacak teknelerin ICCAT’a bildirilmesi,
3. Orkinos çiftlikleri hakkında bilgi (Kapasite, yer, mevcut balık miktarı vb.) paylaşımı yapılması,
4. Uydudan Gemi İzleme Sistemi (GİS)’nin kurulması,
5. 10 metreden uzun tekneler için bir avcılık kayıt sistemi kurulması,
6. İhracatta ICCAT belgelerinin düzenlenmesi,
7. ICCAT teknik düzenlemelerine uyulması (Boy, ağırlık, zaman sınırlamaları vb.),
8. Yasadışı ve kayıt dışı avcılığı yapılan balıkların ticaretinin engellenmesi,
9. ICCAT bütçesine yıllık katkı payının ödenmesi.

Orkinos balıkları doğadan canlı olarak yakalanmakta, semirtme havuzlarında çoğunlukla ithal edilen yem balıklarına dayalı olarak besiyeye alınmaktadırlar. Türkiye’nin orkinos ihracatındaki en büyük dış pazarının 2003-2005 yılları için Japonya olduğu görülmektedir. Türkiye, sözleşme kapsamındaki avcılık düzenlemelerine yönelik ICCAT tarafından benimsenen tavsiye kararları ve teknik önlemleri, ticari avcılık sirkülerleri vasıtasıyla kendi iç düzenlemelerine yansıtmaktadır.

Türkiye, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)'nin balıkçılık alanındaki komite toplantıları yanında, 1994 yılında imzaladığı Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi kapsamında oluşturan, "Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu" bünyesindeki "Balıkçılık Danışma Grubu" toplantılarına da katılım sağlamaktadır. Türkiye'nin öncülük ettiği, Karadeniz'i çevreleyen ülkelerle bir "Karadeniz Balıkçılık Antlaşması" imzalanması yönündeki çalışmalar 10 yılı aşkın süredir devam etmesine rağmen, şimdiye kadar herhangi bir sonuç alınamamıştır. İmzalanması yönünde çalışmalar devam eden Karadeniz balıkçılık sözleşmesiyle, bu bölgedeki balık türlerinin korunması, ortak koruma stratejilerin geliştirilmesi, bilimsel araştırmalar ve stok tespit çalışmalarının koordine edilmesi amaçlanmaktadır.

Karadeniz'deki balıkçılık komisyonunun daimi üyeleri Romanya ve Bulgaristan, 2007 yılında AB'ne tam üye olmuşlardır. Bu gelişme sonrasında, AB tarafından ortak balıkçılık politikasının Karadeniz'de etkinleştirilmesi amacıyla, buradaki balıkçılık komisyonu vasıtasıyla girişimlerde bulunması beklenmektedir.

Türkiye'nin Karadeniz, Akdeniz ve bazı Kuzey Afrika ülkeleriyle müzakere ettiği ikili balıkçılık anlaşmalarına ait güncel durum, Çizelge 7.6'da verilmektedir.

Çizelge 7.6 Türkiye'nin müzakere ettiği ikili balıkçılık antlaşmalarının durumu¹¹

BALIKÇILIK ANTLAŞMASI	MEVCUT DURUMU
Türkiye-Ukrayna Balıkçılık Antlaşması	Görüşmeler devam etmektedir
Türkiye-Gürcistan Balıkçılık Antlaşması	
Türkiye-Romanya Balıkçılık Antlaşması	
Türkiye-Moritanya Balıkçılık Antlaşması	İmzalanmamıştır
Türkiye-Yemen Balıkçılık Antlaşması	İmzalanmıştır
Türkiye- K.K.T.C. Balıkçılık Antlaşması	
Türkiye- Fas Balıkçılık Antlaşması	
Özel İkili Antlaşmalar	Gürcistan ve Ukrayna'daki balıkçılık şirketleri ile yapılan ikili anlaşmalar çerçevesinde, bu ülkelerin sularında avcılık yapan 80 civarında Türk balıkçı teknesi bulunmaktadır

¹¹ Veriler TKB kaynaklarından temin edilmiştir.

8. TÜRKİYE’NİN BALIKÇILIK YÖNETİMİYLE AB’NİN ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASININ KARŞILAŞTIRILMASI

8.1 Avrupa Birliği ve Türkiye’de Politika Oluşturulması ve Sektör Yönetiminde Planlama

Topluluk’ta denizciliğin ve balıkçılığın geçmişten gelen bir ağırlığı bulunmaktadır. Topluluğun Mayıs 2004’e dek sahip olduğu 15 üyesinden 13’ü uluslararası sularda "balıkçılık" yapan ülkelerden oluşmaktaydı. Bu tarihten sonra katılan 12 yeni üye ile Topluluk üye sayısı 27’ye çıkmıştır. Bu ülkelerden 22’si denize açılarak balıkçılık yapan ÜD’lerden oluşmaktadır. Dünya toplam deniz avındaki %7’lik payı ile Topluluk, dünyanın en büyük "balıkçılık" ulusudur (Frost and Andersen 2006).

Küresel çapta geliştirilmiş balıkçılık politikaları çoğunlukla benzer hedefleri içermektedir (Mardle *et al.* 2002). Örneğin, çok sayıda ülkenin taraf bulunduğu FAO Sorumlu Balıkçılık Yasası, kaynakların sürdürülebilir geliştirimi temeline dönük iyi bir balıkçılık yönetim-işletim politikasının ilke ve hedeflerini içermektedir. Bu türden bölgesel ve ulusal düzeyde hedeflenmiş iyi politika örnekleri olsa da hedeflerin genelde kağıt üstünde kaldığı, uygulamaların ilke ve hedeflerle örtüşmediği gözlenmektedir (Boude *et al.* 2001). Bunun temelinde, balıkçılık politikalarında ulusal çıkarların kaynakların korunmasından daha ağır basması yatmaktadır. Burkenroad (1953) bu durumu, “balıkçılık yönetimi balığın değil, insanın yararına kurgulanır” sözleriyle vurgulamaktadır. Bu varsayım Topluluk için de geçerliliğini korumakta, Topluluk balıkçılık politikasının sosyo-ekonomik çıkarları gözeterek, kaynakların “sürdürülebilir” işletim ve yönetimine dayandırıldığı görülmektedir. Balıkçılıkta güçlü ülkelerin Topluluğa üyeliklerinin, Topluluk içi karar mekanizmasında dengeleri oynatabileceği durumlarda, güçlü üye konumunun kolaylıkla içselleştirilemediği görülmektedir. Sözgelimi, büyük filosuyla dünyanın önde gelen balıkçılık güçlerinden biri olan İspanya, üyelik başvurusundan ancak 15 yıl sonra Topluluk sularına girebilmiştir. İspanya ve Portekiz’in katılımıyla filosu ikiye katlanan Topluluk, balıkçılık politikasında bazı değişikliklere gitmiştir.

Topluluk'ta, topluluk içi düzenlemelere yönelik oluşturulan politikaların bir bölümü ortak politika olarak benimsenmiştir. Bu ortak politikalara bakıldığında, hepsinin benzer ölçüde karmaşık bir yapıda işlediği görülmektedir. Öte yandan, diğer ortak politikalarla karşılaştırıldığında, OBP'nın başarısının ÜD'lerin bireysel başarılarından öte, üyelerin birlikteliğinde yürütülecek uygulamalara daha çok bağlılık gösterdiği görülmektedir (Franchino 2004). OBP'nın Topluluğun siyasete en açık politikalarından birisi olması uygulamada benzerliği önemli kılmaktadır.

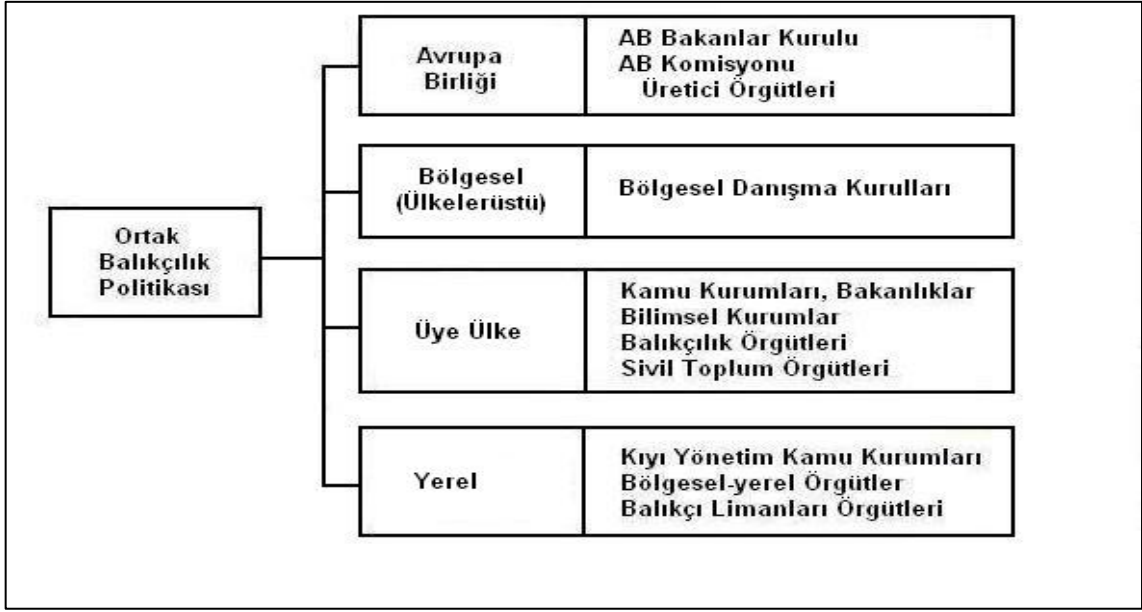
Balıkçılık kaynaklarının kullanımında ayrımcı olunmaması ve stokların avlanabilir toplam miktarına dayalı olarak belirlenen avın ÜD'ler arasında pay edilmesi temeline dayanan göreceli istikrar, OBP'nın iki temel topluluk içi ilkesidir. Bu ilkeler üyelerin siyasal çıkarlarının dengelenmesi gerekliliğiyle oluşturulmuştur (Holden 1994, Payne 2000). ÜD'lerin 200 deniz millik MEB içindeki balıkçılık etkinlikleri ile diğer tüm konulardaki çerçeve OBP ile belirlenmiştir (Akdeniz ve Baltık Denizi MEB kapsamı dışındadır). 2003 yılında yürürlüğe giren 2371/2002 (AT) sayılı tüzükle yeniden biçimlendirilmiş OBP'nda bu ilkeler korunmuştur. ÜD'lerin üyelik öncesi kendi kıyıları dışında yaptığı geleneksel avcılığın sürdürülmesi ve kendi kıyısındaki balıkçığa ilişkin çekinceleri gözönüne alınarak, balıkçılık kaynaklarının bazı kısıtlamalar dışında ayırım gözetmeksizin kullanılmasına yönelik kaynaklara giriş hakkı ilkesi üzerinde anlaşmaya varılmıştır. ÜD'lerin OBP'nın oluşturulduğu 1983 yılından önceki kazanılmış tarihsel hakları (Kıyılarından başlayarak 12 deniz millik alana dek av hakkını elinde bulundurmaları) kısıtlamaların temelini oluşturmuştur.

Ayrımcı olmama ilkesinde, balık hareket eden, sınıra bağlı kalmayan ortak bir kaynak olarak görülmektedir. Koruma önlemlerinin daha etkin uygulanabilirliği ve geleneksel balıkçılık etkinliklerini yürüten kıyı balıkçı topluluklarının çıkarlarının korunması açısından, kıyıların işletimi-yönetimi ÜD'lere bırakılmıştır. Bu bağlamda, AB'nde ÜD'lerin kıyılarından başlayan 6 deniz millik kıyı alanında avlanma hakkını bütünüyle kendilerinde tuttukları görülmektedir. Üyeler, 6-12 deniz mili içindeki alanını da benzer biçimde ellerinde tutmak eğiliminde iseler de bu bölgelerde diğer üyelere kimi ayrıcalıklar verilebilmektedir. Örneğin, İngiltere'nin Yorkshire bölgesindeki belli bir kıyı bölümünde, kıyıdan 6-12 millik sınır içinde Hollanda'ya ringa balığı avlama izni

verilmiştir (<http://www.defra.gov.uk>, 2006). Diğer yandan, AB üyesi olmayan üçüncü ülkelere 12-200 millik alanda avlanma izni verilebilmektedir. Norveç ve Faroe Adaları bu sınırlar içinde İngiltere'nin balıkçılık sınırlarında izinli olarak avlanabilmektedir. AB'nde avlanma hakkı ile avlak alanlarına ilişkin düzenlemeler Komisyon tarafından yapılmaktadır. Komisyon ayrıca belirli kısıtlamalar getirilmiş alanların durumunu gözden geçirmekte, bu yönde gerekli değişikliklere gitmektedir.

Avın "Topluluk Havuzundan" (Kuzey Atlantik ve Kuzey Denizi'nde münhasır alan içinde kalan avlanma bölgesi) üyelere pay edilmesine dayanan göreceli istikrar ilkesi, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir kullanımında uygulanan "kotaya dayalı işletim" sisteminin temelini oluşturmaktadır. AB'ndeki uygulamada, ticari değeri bulunan balık stoklarının toplam avlanabilir miktarları belirlenmekte, Bakanlar Konseyi'nde antlaşmaya varılan miktarlar üyeler arasında belirli oranda pay edilmektedir.

AB, 1983 yılından bu yana ortak bir politika çerçevesinde balıkçılığı ele almakta olup, Topluluk içindeki balıkçılık yönetim sisteminde dördü bir yönetim yapılanması bulunmaktadır: Topluluk düzeyinde yönetim, Bölgesel (Ülkelerüstü) yönetim, ÜD'in ulusal düzeydeki yönetimi ve ÜD içindeki bölgesel-yerel yönetim (Mardle *et al.* 2002). Bu yönetim yapılanması Şekil 8.1'de gösterilmektedir. Politika belirleme sürecinde BDK'lerine yer verilmesi, kimilerince bu uygulamanın üyeleri bölgesel yönetimden dışlamayı amaçladığı yönünde yorumlanmıştır. BDK'nin raporunu doğrudan Komisyon'a göndermesi yönündeki uygulamanın, üyelerin kaygılarında payı bulunduğu görülmektedir (North 2002). Komisyon'un özgün önerisinde Baltık Denizi, Akdeniz, Kuzey Denizi, Kuzeybatı suları, Güneybatı suları ile pelajik stoklara ilişkin altı tane BDK kurulması öngörülmüş, bu önerinin benimsenmesi sonrasında BDK'ne ilişkin temel hükümler Konsey'in 585/2004 (AT) sayılı kararı ile getirilmiştir. BDK'leri, belirlenmiş bölgesel alanlarında biyolojik çalışmaların içine girerek, kendi bölgesine ilişkin uzun dönemli stok yönetimi, ağ gözü büyüklükleri, av araçları, av çabası gibi teknik önlemler ve yürütme gibi konularda önerilerde bulunmaktadırlar.

Şekil 8.1 AB’nde farklı düzeylerde balıkçılık yönetimi (Mardle *et al.* (2002)’den değiştirilerek alınmıştır)

Avrupa Parlamentosu’nun karar almada artan etkisine karşın, Topluluk’ta en önemli karar oluşturucu kurumun Konsey olduğu daha yaygın kabul görmektedir (Heisenberg 2005). Bu bağlamda, AB’nde balıkçılık yönetimine ilişkin kararlar da Konsey tarafından alınmaktadır. Öte yandan, AB Komisyonu’nun balıkçılıkla ilgili genel müdürlüğü, politikaların geliştirilmesi ve izlenmesinden sorumludur. Konsey tarafından 1994–2004 yılları arasında alınan kararlar incelendiğinde, kararların bakanlarca çoğunlukla görüş birliği içinde alındığı, buna karşın tarım ve balıkçılık gibi daha teknik alanlarda yapılan açık oylamalarda, diğer alanlara nazaran daha çok karşı ve çekimser oy kullanıldığı, balıkçılık alanında bir-iki ülkenin bazı konularda karşı tutumlarını koruyarak kararlarda benzer biçimde oy kullanma eğiliminde olduğu görülmektedir. Tarım, balıkçılık ve içpazar konuları üye ülkeler arasında görüş birliğinin sağlanamadığı temel alanlar iken, çevrenin de içinde bulunduğu diğer alanlarda görüş ayrılığı oranı düşmektedir (Hayes-Renshaw *et al.* 2006). Komisyon’un 2000–2004 döneminde sunduğu tartışmalı önerileri irdeleyen Thomson *et al.* (2004), Komisyon’un izleyen aşamalarda değişiklikliliğe uğramaması açısından köklü önerilerden bir ölçüde sakındığını belirtmekte, oylama aşamasına varılmadan önceki karar alma sürecinde Konsey üyelerinin duruşlarında genel bir tutumunun olmadığı, Komisyon’a sürekli olarak yakın

düŖen Konsey üyesinin bulunmadığı, izlenen tutumun Topluluğun Kuzey ve Güney üyeleri arasında bir farklılaşmayı çağrıştırdığı sonucuna varmıştır. Öte yandan, karar almada üyeler arasında tutum yönünden kümelenmeler bulunduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır.

Komisyon tarafından teklif edilen "Tüzük" ve "Yönergeler", Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmesinden sonra ÜD'ler açısından hukuksal bakımdan bağlayıcı niteliktedir. Komisyon tekliflerinin değiştirilmesi ancak Bakanlar Konseyi'nin oybirliği ile aldığı kararla yapılabilmektedir (Payne 2000). Diğer yandan, Avrupa Adalet Divanı anlaşmazlık ve aykırı durumların çözümlenmesinde hukuksal yaptırım gücüyle politikaların uygulanmasına katkı sağlamaktadır. Politikalar AB Komisyonu tarafından düzenlenmesine rağmen, uygulamalar belirlenen çerçeveye bağlı kalınması koşulu ile ÜD'lere bırakılmıştır. OBP'nın siyasal ve ekonomik dengelere göre kurgulanması, uygulamada etkin bir politika oluşturmasını güçleştirmektedir (Crean 2000).

AB'nde balıkçılık alanında hedeflenen politikada, ÜÖ'lerine özel bir önem verildiği görülmektedir. OBP'nın oluşturulduğu 1970 yılından bu yana Topluluk tarafından ÜÖ'lerine yönetimde sorumluluk verilerek bu örgütler desteklenmiştir. ÜD tarafından tanınmayı gerektiren bu örgütlerin bölgesinde belirli oranda balıkçı teknesine sahip olmaları, bunlardan sağlanan ürünün piyasada belirli oranda satmaları gerekmektedir. ÜÖ'leri İngiltere gibi kimi üyelerde, kota sisteminin yönetiminde önemli ölçüde sorumluluk taşımaya karşın, diğer ÜD'lerde bu denli güçlü yapıda olmayabilir (Boude *et al.* 2001).

ÜÖ'leri dışında ÜD'lerde kimi balıkçılık yönetim birimleri (Kurul, birlik, örgüt, federasyon) bulunmaktadır. Bunlar, balıkçılık yönetim ve işletiminde önemli işlevler üstlenebilmektedir. Örneğin, İngiltere'deki ÜÖ'leri kota yönetiminde etkin olarak görev almaktadır. Bunların dışında, yerel resmi kurumlarla balıkçı örgütlerinin eş sayıda temsilcilerinden oluşan, kıyı balıkçılığının düzenlenmesi ve yönetiminde bölgesel düzeyde sorumluluk alan "Deniz Balıkçılık Kurulları" bulunmaktadır. Geçmiş 19. yüzyıla giden bu kurullar o dönemlerde kıyı filosunun yönetimine ilişkin

düzenlemelerde görev almışlardır. Günümüzde bu kurullar, kıydan 6 deniz mili ötesindeki bölgede kabuklu balıkçılık ürünleri ve bazı balık türlerinin korunması ile bunların kullanımının düzenlenmesinde görev almaktadır. Kurul, bu düzenlemeleri yerel içtüzükler aracılığıyla yapmaktadır (<http://www.defra.gov.uk>., 2006).

AB’nde balıkçılık sektöründe ilgili kesimlerin yönetimde yeterince yer almadığı yönünde yaygın görüş bulunmaktadır (Phillipson and Crean 1997). Buna rağmen, balıkçılık yönetiminde ilgili kesimler arasında politikaların yönlendirilmesinde balıkçılar bağlı buldukları örgütleri aracılığı ile çeşitli düzeylerde yönetimde, politika oluşturmada etkili olabilmektedir. İskoç balıkçıları yönetimde sorumluluğun devlet ile balıkçılık endüstrisi arasında paylaşılmasının daha etkin bir yönetim olduğu görüşünü taşımaktadır (Phillipson and Crean 1997). Diğer yandan, İsveçli balıkçılar ülkede bölgesel çapta balıkçılık işletimi ile yönetiminin daha başarılı olacağı inancını taşımasına karşın, 24 metreden büyük tekne sahibi balıkçılarla küçük tekne sahibi balıkçılar arasında yönetim konularına bakış açısından önemli farklılıklar olduğu bildirilmiştir (Eggert and Ellegård 2003). Topluluk’ta, ilgili kesimlerin (Balıkçılar, işleme sektörü, ticaretçiler, tüketiciler, bilim çevreleri, sivil toplum örgütleri) OBP’na çeşitli eleştiriler getirmesi, politikalarda kendilerinin dışlandığını belirtmeleri 2002 reformunda yankısını bulmuş, yeni OBP bu kesimlere politika oluşturulmasında geçmişe oranla bir ölçüde daha ağırlıklı yer vermiştir. Eski politikayla karşılaştırdığında, bir adım daha atılarak bu kesimlere bölgesel düzeye dek yönetime katılmada daha etkin katılım yolu açılmıştır (Gray and Hatchard 2003). Son OBP’nda, balıkçıların politika oluşturulmasında daha etkin katılımı öngörülmüş, bu yönelim kimilerince “tilkinin kümese çağırılması olarak” nitelendirilmiştir (Symes 2005).

Günümüz verilerinden yola çıkıldığında, Türkiye, üyesi olduğunda balıkçılık gücü bakımından Topluluğun beşinci büyük ülkesi konumuna gelecektir (Symes 2005). Bölgesinde ileri gelen bir balıkçılık ve yetiştiricilik ülkesi olmasına rağmen, Türkiye’de balıkçılık yönetimine bakıldığında somut, ilkeleri belirlenmiş bir balıkçılık politikasının oluşturulamadığı görülmektedir. Topluluk’ta OBP’nın oluşturulmasından önce balıkçılığın OTP kapsamında ele alınmış olduğu biçimde, Türkiye’de tarım politikalarının balıkçılıkta ağırlıklı bir yeri bulunduğu görülmektedir. Bu durum iki

noktada çok açık biçimde görülmektedir: Türkiye’de balıkçılığın daha ziyade tarımdan sorumlu idari yapılanma bünyesinde yönlendirilmesi ve kalkınma planlarında balıkçılığın tarımın bir bileşeni olarak ele alınması. Bunun dışında, Türkiye’de balıkçılık yerine "su ürünleri" teriminin kullanılması, balıkçılığı tarımsal gözle gören, balığı ürün olarak algılayan bir bakış açısını göstermektedir. Knudsen (2004), Türkiye’de kullanılan “su ürünleri” teriminin balıkçılığa “ürün” ve “üretim” açısından bakan daha ziyade bürokratik bir yaklaşımı yansıttığını, tarımsal bir terim olan “ürün” sözcüğünün balıkçılığa “tarımsal” yönden bakıldığını gösterdiği görüşündedir. Türkiye’de balıkçılığı düzenleyen kanunun, balıkçılık kanunu yerine su ürünleri kanunu olarak adlandırılması, balıkçılığa tarımsal açıdan bakan bir yaklaşımın yansımasıdır.

Balıkçılık yönetim sistemi, ilgili paydaşların yönetim ve politika oluşturmadaki katılım ölçüsüne göre merkezi, işbirlikçi, özgürlükçü gibi çeşitli terimler altında sınıflandırılabilir (Iglesias-Malvido *et al.* 2002). Bu yönüyle, Türkiye’deki balıkçılık yönetim uygulaması “merkezi” niteliği ile öne çıkmaktadır.

Türkiye’de balıkçılığa ilişkin ulusal düzeydeki temel politika çerçevesi bir ölçüde kalkınma planlarında çizilmekte, balıkçılık yönetimi ile balıkçılık kaynakların işletimi büyük ölçüde TKB’nın sorumluluğunda yürütülmesine rağmen, ulusal balıkçılık politikalarının belirlenmesi, sektör planlaması, balıkçılık stratejisinin belirlenmesi gibi temel konularda yeterince etkin olunamadığı görülmektedir. Türkiye’de kalkınma planlarında balıkçılığa oranla yetiştiriciliğe daha çok vurgu yapıldığı, balıkçılık ve yetiştiricilikte tüketimi karşılar artışlar öngörüldüğü, hedeflerin uygulamada planlara dayandırılmasında zayıf kalındığı, balıkçılığa çoğunlukla ekonomik yönden bakıldığı görülmektedir.

Türkiye’de bölgesel ve merkezi düzeyde çalışan bir SÜDK bulunmaktadır. Uygulamada, bölgesel düzeydeki danışma kurullarından çıkan kararlar, ilgili kamu kurumlarına ve TKB’na iletilmektedir. TKB’nın avlanma dönemleri, avcılık araç ve yöntemleri gibi konularda düzenleme getirdiği ticari avcılık sirkülerinde, balıkçı kesiminin görüşlerinin gözönüne alındığı görülmektedir. TKB başkanlığında yılda iki

kez toplanan SÜDK'nun "Merkezi Danışma Kurulu", bilimsel veriler, gelen istekler, daha önceki dönem uygulamalarının sonuçlarını gözönünde tutarak TKB'na tavsiye kararları vermektedir. Bu kurul, ilgili tüm kesimlerin katılımıyla balıkçılık alanında kararların alındığı bir organ niteliğindedir. Tavsiye niteliğindeki kurulun görüşlerinin uygulanması TKB'na bağlıdır. Ayrıca, balıkçılık tarımla ilgili tüm konuların görüşüldüğü Tarım Şuralarında da görüşülmekte ve tavsiye niteliğinde kararlar alınmaktadır.

AB ile karşılaştırıldığında, Türkiye'de balıkçılık politikasında değişiklikleri nedenleri ile açıklayıcı belgelerin bulunmadığı görülmektedir. Topluluk, OBP'sında köklü değişikliklere gitme gereği duyduğunda, bu yönde gereklilikleri belirten belgeler yayımlamış, ÜD'lerin ve ilgili kesimlerin yazılı görüşlerine başvurarak önerilerini alarak reformlarını yapmıştır. Kaynakların işletimi ve yönetiminde koruma ağırlıklı bir politika hedefiyle yola çıkan, köklü değişiklikler öngören son OBP reformu öncesi, üyelerin görüşü alınmıştır. ÜD'ler bu kapsamda kendi içinde ilgili kesimlerin görüşlerine başvurarak ulusal görüşlerini bildirmiştir. Fransa, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya'dan oluşan ve "avcılık dostları" olarak adlandırılan güneyli ÜD'ler yeni politikanın oluşturulmasının başlangıç aşamasında yenilik girişimlerini sıcak karşılamamışken, kuzeyli ÜD'ler yeni politikaya destek vermiştir. Güney ülkelerinin bu tavrında, filoya yapılan desteklerin düşürülmesi ile Topluluk kuzey sularına getirilen kısıtlamalar öne çıkmaktadır. Kuzey ülkelerinden İngiltere örneğine bakılacak olunursa, bu ülkedeki ilgili balıkçı kesimlerinin, OBP'nda yapılmak istenen değişiklikleri büyük ölçüde desteklediği görülmektedir (Hagan 2004).

Topluluk, stokların avlanabilir miktarına göre belirlenmiş kotaya dayalı bir balıkçılık yönetim-işletim politikası uygulamaktadır. Buna rağmen uygulamada kimi güçlükler bulunmaktadır. Örneğin, küçük ölçekli, geleneksel balıkçılık niteliği ağır basan Akdeniz'de kıyı boyunca çok sayıda tekne bulunması, liman (Karaya çıkış noktası) sayısının fazlalığı, avcılığın genelde çoktürlü oluşu (Çekilen ağda birden fazla balık/kabuklu türüne rastlanması), bu bölgede kota uygulamasını zorlaştırmaktadır.

Türkiye’de ticari balık stoklarına yönelik bir kota uygulaması bulunmamaktadır. AB’ne uyum sürecinde, ticari değeri bulunan önemli türlerde kota uygulamasına geçileceği haberleri basına yansımış olmasına karşın, AB’ne üyelik öncesi dönemde, bu konuda izlenecek politikanın henüz belirlenmemiş olduğu görülmektedir. Topluluk’ta yapıldığı gibi, kotaların belirlenmesinin ilk aşaması, belirli bir geçmiş dönemi içeren güvenilir av kayıtlarına bakılarak yapıldığından Türkiye’nin av bilgileri de içinde olmak üzere, verilerin bir kaç koldan doğrulanabildiği bir balıkçılık bilgi sistemini kurması önem taşımaktadır. Kayıtlar dışında stokların mevcut durumunun açığa çıkarılarak bunların ulusal balıkçılık yönetiminde kullanılması gerekmektedir. Türkiye’de bu yöndeki ilk öncü çalışmalar TKB tarafından AB desteğinde yürütülen, 2004–2007 dönemini kapsayan "Balıkçılık Sektörü- Avrupa Birliği’ne Yasal ve Kurumsal Uyum" adlı katılım öncesi destek projesi kapsamında başlatılmıştır. Bu proje ile avın kayıt altına alınmasına yönelik çalışmaların yapılacağı, bu bağlamda teknelerin avlarını karaya çıkartacakları 30 adet kontrol binası ile balıkçı teknelerinin izlenmesine yönelik bir GIS kurulması öngörülmüştür. Tasarlanan düzenlemelerin uygulamaya konulması, teknelerin avcılık ürünlerini belirlenmiş barınaklardan karaya çıkarmaları, karaya çıkış bilgilerinin toplanması, bunların merkezi bir birime aktarımı, karaya çıkış ve satış bilgilerinin karşılaştırılması benzeri yeni düzenlemeler gerektirmektedir. Ülke çapında yaygınlaştırılması gereken bu temel uygulamalara Topluluk gereklilikleri doğrultusunda işlerlik kazandırılmasında, yaptırım gücü artırılmış, etkin bir denetim sisteminin kurulması önem taşımaktadır. Denetim eksikliği, Türkiye’de balıkçılığa yönelik ulusal politikanın en zayıf noktası olarak görünmektedir.

Kota uygulaması, bilimsel verilere göre oluşturulması ve belirlenmiş karaya çıkartma miktarlarına uyulması durumunda, balıkçılık yönetim sistemlerinde başarılı bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir. Geleneksel kota uygulamasında, belirlenmiş avlanma dönemi ve alanı içerisinde, tekneler arasındaki "av yarışı" özellikle hedef dışı av açısından zararlı sonuçlar doğurmaktadır. Toplam av miktarına ulaşılmadan balıkçının avını bir an önce yakalama isteği, avlanma döneminin açılması ile birlikte başlayan "yarışın", av mevsiminin ilk döneminde çoğu ülkede görülen yoğun avdan dolayı, fiyatlarda düşmelere yol açması bu sistemin diğer bir olumsuz yanıdır. Topluluk’ta İngiltere ve Hollanda gibi üyeler, kotaların işletmesini çok büyük ölçüde

ÜÖ'lerine bırakmışlardır. Bu durum, bu örgütlerin balıkçılıkla ilgili karar alma politikasına artan oranda katılımını sağlamıştır (Valatin 2000). İngiltere'de kotanın ilk uygulamasında, ulusal kota türlere göre aylık olarak pay edilmiş, sektörden gelen baskıyla kotalar sonradan üretici örgütlerine bırakılmıştır. ÜÖ'leri, üyelerinin karaya çıkardığı üç yıllık av miktarını temel alarak kendilerine verilen kotayı üyeleri arasında bölüşürmüştür. ÜÖ'leri başlangıçta pazarın düzenlenmesine katkıda bulunulması amacıyla kurulmalarına karşın, ulusal kotaların işletiminde aldıkları bu görevle balıkçılığın yönetiminde söz sahibi konuma gelmişlerdir (Hatcher *et al.* 2002).

Balıkçılık kaynaklarının yönetiminde, balıkçının kaynakları "sahiplenerek" işletmesinin, sürdürülebilir bir balıkçılık kaynak işletimi açısından önemine vurgu yapan görüşler bulunmaktadır. Sahiplenme ve mülkiyet duygusunun kaynakların sürdürülebilir işletiminde etkili olacağı düşüncesi, kotaya dayalı balıkçılık işletim sistemlerinde kotanın ticaretine izin veren, devredebilir bireysel kota sistemini (DBKS) getirmiştir. Bu uygulama, bir politika olarak ilk kez Yeni Zelanda'da 1986 yılında uygulamaya konulmuş, sonrasında uygulama çeşitli ülkelerde balıkçılık yönetim sistemlerinin önemli bir bileşeni olmuştur. Günümüzde bu sistemin en kapsamlı uygulaması Yeni Zelanda ve İzlanda'da görülmektedir (Stewart 2004). Burada, bir tür için belirlenmiş toplam kotanın bir bölümü DBKS olarak, izin verilmiş kişi veya gruplara yıllık olarak verilmektedir. Bu kapsamda izin alanlar, balıkçılık kaynağını değil karaya çıkarılacak miktar üzerinden belirlenmiş balık türünü avlama hakkı kazanmaktadır. Hak sahibi, devredilebilir bireysel kotanın ticaretini yapabilmekte, hakkını başkalarına kirayla devredebilmektedir. DBKS genelde toplam kota üzerinden yüzde oranı olarak verilmekle beraber, ağırlık cinsinden de verilebilmektedir (Stewart 2004). DBKS uygulamasında, kota sahipleri kuralları gereğince yerine getirdiklerinde devletlerin balıkçılık yönetiminde yaptığı işlerin bir ölçüde daha hafifleyeceği de düşünülmüştür (Davidse *et al.* 1999). Yeni Zelanda'da uygulanan, kaynakların ortak kullanımından kaynaklarda mülkiyete-özelleştirmeye doğru yönelen bu politika değişikliği, balıkçılıkta yaşanan sorunların çözümünde balıkçılık kaynaklarının korunmasında bir seçenek olarak uygulamaya konulmuş, kaynaklar devlet tarafından para karşılığı özelleştirilmiş, stokların belirli düzeyde korunmasına yönelik olarak, 1996 yılında, balıkçılık yasasında düzenlemelere gidilmiştir. Yeni Zelanda'da uygulanan bu düzenleme, ilgili paydaşların

etkin olduğu bir balıkçılık yönetim biçimini ortaya çıkarmıştır (Hughey *et al.* 2000). Buna karşın, başta İzlanda'daki uygulama olmak üzere DBKS'nin başarısız kaldığı yönünde görüşler de bulunmaktadır.

Topluluk'ta, Hollanda, İngiltere, İspanya ve Belçika gibi ülkelerde kota ve balıkçılık ruhsatı bir başkasına devredilebilmektedir (Surlis-Regueiro *et al.* 2002). Hollanda'da uygulanan DBKS, bir anlamda özel mülkiyet olarak nitelendirilecek boyuttur (Valatin 2000). Fransa ve Belçika gibi üyelere ise kullanım hakkının ağırlıklı olarak kamuda olması yönünde bir eğilim bulunmaktadır (Davidse *et al.* 1999). Bu sistemde, balıkçılıktan çekilecek hak sahibinin avlanma hakkını satabilmesi sosyal güvence açısından olumlu bulunmakta, emekliliği özendirerek, filoyu küçültme gibi ülkelerin yapısal önlemler politikasında yükünü azaltmaktadır. Fransa'da balıkçılık ruhsatının devredilmemesi politikasının ardında, gençlerin balıkçığa girişlerinde önlerinin kesilmemesi düşüncesinin de payı bulunmaktadır (Catanzano *et al.* 2000). Öte yandan, balıkçılıktan çekilenlerin kota ve ruhsatlarının özel mülkiyet kapsamında kişilere devredilmemesi, bunun yerine devlete bırakılması yönünde görüşler bulunmaktadır (Bradshaw and Tully 2004).

Topluluk'ta, günümüzdeki uygulanan kota işletiminde "kota peşindelik" olarak adlandırılan bir uygulama görülmektedir. Bu uygulama, ticaret serbestliği ilkesi gereğince serbest işletme kurulmasına izin veren Topluluk mevzuatının açıklardan yararlanılarak yaygınlaşmış bir uygulamadır (Valatin 2000). ÜD'lerden bir tekne işleticisi başka bir ÜD limanına kayıt yaptırarak, kayıt yaptırdığı ÜD bayrağı ile avlanma hakkı kazanmaktadır. Bu durum, liman ülkesinde kayıtlı bir tekneyi satın almasında da geçerlidir. Hollanda ve İspanya teknelerinin kota peşindelik yoluyla İngiltere'de kota kullanmalarının kaygı verici boyutlara ulaşması üzerine, 1988 yılında İngiltere Parlamentosu tarafından çıkartılan bir kanununla, bu ülkede tekne sahibi olmada İngiliz vatandaşı olma koşulu getirmiştir. Teknenin bir şirket tarafından satın alınması durumunda, hisse ve yönetimde çoğunluğun (%75) İngiliz vatandaşlarında olması şartını koymuştur (Valatin 2000). Bu kanunla, 95 İspanyol teknesi İngiltere sularında avlanma hakkını kaybetmiştir. Kanun çıkmasından önce, İngiltere'de kayıtlı teknesi bulunan bir İspanyol şirket kanunla getirilen hükümlerin iptali için dava açmış,

Adalet Divanı 1991 yılında verdiği kararında, İngiltere'nin uygulamasını Topluluk yasalarına aykırı bulmuştur. Adalet Divanı, balıkçılık ruhsatı edinme hakkını sadece kendi vatandaşlarına veren veya tekne sahibi olmada vatandaşlarına ayrıcalık veren ÜD'lerin kimi uygulamalarını da benzer biçimde Topluluk ilkelerine aykırı bulmuştur (Morin 2000).

Türkiye'de avcılık faaliyetinde bulunacak kişiler ile bu amaca yönelik kullanılacak balıkçı gemileri için ruhsat tezkeresi alma zorunluluğu bulunmaktadır. Balıkçı gemisi filosuna yeni tekne girişi ancak benzer büyüklükte bir balıkçı gemisinin balıkçılık etkinliği dışına çıkması ile mümkün olmaktadır. Mevcut balıkçılık yönetim sistemi, belirli bir zaman aralığında (Örneğin üst üste üç yıl) balıkçılık etkinliğinde bulunmayan balıkçı ve teknelerin ruhsatlarının iptal edilmesini içermesine rağmen, uygulamada bu mekanizmayı denetleyen, yani ruhsat sahibi balıkçının veya geminin fiilen balıkçılık etkinliğinde bulunup bulunmadığını kontrol eden etkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Benzer şekilde, Türkiye'de balıkçı teknelerinin sayısını sınırlayarak filoda bir düzenleme yoluna gidilmiş olmasına karşın, filonun av gücünün düzenlenmesine yönelik teknik kısıtlamalar getirilememiş olması, teknelerin kayıtlı motor güçleri ile gerçek değerler arasındaki farklılıklar, teknelerde yenilenme durumunda %20 oranına dek boyda artışa izin verilmesi, filo sayısını sınırlayan düzenlemeyi av gücünün düşürülmesi açısından işlevsiz kılmaktadır. Avlanma dönemi ve avlakların sirkülerle düzenlenmiş olmasına rağmen, av miktarı açısından bir sınırlamamanın yapılmaması, kaynakların sürdürülebilir işletimi açısından sakıncalı bir uygulamadır. Balık kaynaklarının işletimi-yönetimi bilimsel verilere dayalı bir politika yönlendirilmesinde yapılamamış, koruyucu bir işletim-yönetim politikası uygulamaya konulmamıştır. Kaynakların giderek tükenmesi, balıkçılık kaynakları ile av arasında dengeli bir avcılığın gerçekleştirilememesi, denetim eksikliği, Türkiye'de izlenen balıkçılık yönetim sisteminin, balıkçılık kaynaklarının yönetimi-işletiminde yeterince etkin olmadığını göstermektedir.

Türkiye'de kalkınma planlarındaki hedef ve öncelikler ile balıkçılık sektörünün düzenlenmesine yönelik uygulamaların irdelenmesi, balıkçılığa ulusal düzeyde nasıl yaklaşıldığını gösterir kimi bulguları ortaya çıkartabilir. Türkiye'de balıkçılık, 1971

yılında yürürlüğe giren 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile yönetilmektedir. Bu kanun sırasıyla 1986 ve 2003 yıllarında değiştirilmiş, AB'ne uyum çalışmaları kapsamında 2006 yılında hazırlanan bir değişiklik tasarısı taslağı da halen yasalaşmayı beklemektedir. İlk iki kanun değişikliğinde, daha etkin bir balıkçılık politikasına gidildiğinin işareti görülememiş, değişikliğe uğrayan uygulamaların çıkartılacak yönetmeliklerle yapılacağı belirtilmiştir. Tasarı halindeki son düzenleme uyarınca, OBP'nın gerektirdiği temel denetim vasıtalarının uygulamaya sokulması amacıyla bir yasal dayanak oluşturulması hedeflenmiştir. AB'nde avcılığa ilişkin kurallar teknik önlemler kapsamında tüzüklerle yapılırken, Türkiye'de avcılık düzenlemelerinin sirkülerlerle yapıldığı görülmektedir.

Balıkçılık, Topluluk'ta OBP oluşturulmadan önce yapıldığı biçimde, Türkiye'de tarım politikası kapsamında ele alınmaktadır. Türkiye'de balıkçılık, planlama ve kamu yatırımı düzeyinde, DPT tarafından hazırlanan beş-yıllık "Kalkınma Planları" kapsamında belirlenmiş ulusal öncelik ve hedefler çerçevesinde yönlendirilmektedir. Kalkınma Planlarında belirtilen dönemsel hedeflere yönelik yatırımlar, mali programlar kapsamında takvime bağlanmıştır. OBP'nın oluşturulduğu 1983 yılı, Türkiye'de Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1978-1983) uygulamasının son yılına rast gelmektedir.

Planlanma aşamasında DPT eşgüdümünde kurulan "Balıkçılık Özel İhtisas Komisyonu" tarafından kalkınma planlarına temel oluşturan sektör bilgileri derlenmektedir. Bu komisyon, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları ve akademik çevrelerin temsilcilerinden oluşmaktadır. Komisyonun raporları doğrultusunda balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik, strateji, ulusal öncelikler ve hedefler belirlenmektedir. Kalkınma planlarının balıkçılığa genel yaklaşımı, balıkçılık üretiminin artırılması, balıkçılık ürünlerinin dışsatımdaki payının yükseltilmesi, tüketim düzeyinin artırılması olarak belirlenmiştir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), tarımsal ürünlerin dışsatımında yılda ortalama % 9,1 oranında artış hedeflerken, bu artışın yüzde 3,4 ünün su ürünleri yetiştiriciliğinden sağlanmasını öngörmüştür.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın "Politika Esasları" bölümünde, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine kısaca değinilmektedir. Üreticileri destekleyen, üretim artışı öngören bu politika esasları, diğer yanda balıkçılık kaynakların etkin korunumu ve denetimine vurgu yapmaktadır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994), "İlkeler ve Politikalar" bölümünde balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine ilişkin politika aşağıda sıralan temellere dayalı olarak oluşturulmuştur.

- 1- Su ürünleri üretimini artırıcı yönde kaynakların dengeli olarak kullanılmasına ve kullanılmayan kaynaklardan yararlanılmasına önem verilecektir.
- 2- Açık deniz balıkçılığının geliştirilmesi için deneyimli ülkelerle işbirliği özendirilecektir.
- 3- Yetiştiriciliğin içsular ve denizlerde yaygınlaştırılması için gerekli teşvikler sağlanacaktır.
- 4- Uygun avlanma süre ve yöntemlerinin uygulanması, hastalık, parazit ve kirlenmelerin titizlikle izlenmesi ile koruma ve kontrol hizmetlerinin etkinliği artırılacak, uygulama ve izleme sonuçlarına göre gereken önlemler alınacak, su ürünleri stoklarının korunması ve geliştirilmesi sağlanacaktır.
- 5- Balıkçı barınağı, barınma ve çekek yeri gibi altyapı yatırımlarına devam edilecek, üreticilerin teşkilatlanmaları desteklenecektir.
- 6- Su ürünlerinin kalitesinin bozulmadan tüketiciye ulaşması amacıyla ülkede soğuk ve donmuş zincirin etkinlikle kurulması sağlanacaktır.

Yukarıda, balıkçılık ve su ürünlerine ilişkin politika hedeflerinin genel bir çerçevede çizildiği görülmektedir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, öncekiyle aynı ortak ilkeleri bulundurmakla beraber, açık deniz balıkçılığının geliştirilmesi ve su ürünleri yetiştiriciliğinin içsular ve denizlerde yaygınlaştırılmasına destek sağlanması yönünde yetiştiricilik ve avcılık yoluyla ürün artışını öngören bir politika vurgusu yapılmıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1995–2000) geliştirilen kalkınma politikasının, Gümrük Birliği ile doğrudan ilişkilendirildiği görülmektedir. "AT ile gümrük birliğinin gerçekleştiriliyor olması, Türkiye'ye bir yandan yeni fırsatlar yaratırken diğer yandan yeni sorumluluklar yüklemektedir. Bu gelişme ülkemizin yapması gereken değişimin ve yenileşmenin önemini daha da artırmıştır. Yapısal nitelikli kararların hızla alınması ve uygulamasına geçilmesi gerekmektedir. Gümrük birliğinden beklenen faydaların sağlanabilmesi için, tüm kurumlar ve hukuki çerçeve gözden geçirilerek yeniden yapılandırılacak ve rekabet ortamının güçlendirilmesini sağlayacak reformlar gerçekleştirilecektir." Bu planda çizilen balıkçılık ve su ürünlerine ilişkin politika ilkelerinin bir önceki planda belirtilenlerle hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.

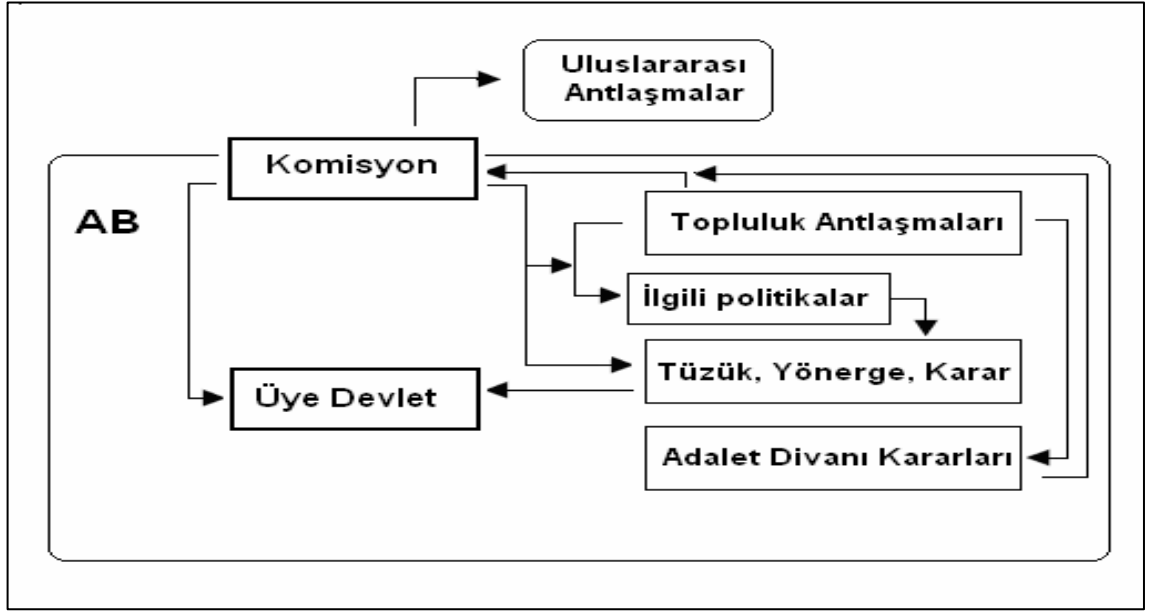
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001–2005 dönemini kapsamıştır. Bu planda, Türkiye'nin AB'ne üyeliğine vurgu yapılmış, planın beşinci bölümünde Avrupa Birliği ile ilişkiler ele alınmış, üyelik hedefinin gerçekleştirilmesine yönelik gerekli adımların atılacağından söz edilmiştir. Bu planda, bölgesel kalkınmanın yanısıra kırsal kalkınma önceliklerine de yer verilmiştir.

AB'ne uyum kapsamında, Türkiye'deki kalkınma planlamasında değişikliğe gidilmiş, planın süresi ve uygulama döneminde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Planlama süresi, AB'ndeki planlama ve mali program süresi olan yedi yıla çıkarılmış, AB'nde izleyen planlama ve mali program dönemine (2007–2013) denk gelmesi için planlama döneminde kayma yapılmıştır. Böylece, 2006 yılı geçiş yılı olmak üzere, izleyen Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007–2013 yıllarını kapsayan yedi yıllık bir dönemde uygulanacaktır. Türkiye'nin en yakın aşamada, 2015 yılı dolayında gerçekleşebilecek tam üyeliğinin, Topluluğa tahminen %2,9 oranında bir ekonomik büyüme katacağı tahmin edilmektedir (Hugles 2004).

8.1.1 Yasal süreç ve mevzuat yapısı arasındaki farklılıklar

Topluluk üç tür mevzuata sahiptir: Temel yasa niteliğindeki Antlaşmalar, Antlaşmalar temel alınarak düzenlenen mevzuat (Tüzük, yönerge, karar) ve Adalet Divanı'nın Mahkeme Kararları (İçtihat Hukuku). ÜD'ler açısından bütünüyle bağlayıcı nitelikteki tüzükler, hukuksal yönden yönergenin üstündedir. Yönergeler, ÜD'leri bağlayıcı nitelikte olmasına karşın uygulama biçimi ÜD'lere bırakılmıştır. Kararlar ise içinde adı belirtilen üyeleri bağlamaktadır (Şekil 8.2).

Topluluk'ta çıkarılan yasaların "Topluluk Antlaşmalarına" dayanması gerekmektedir. Günümüzde Topluluğun 43 politika alanı bulunmakta, bu alanlarda çıkartılan yasalar Topluluk Antlaşmalarındaki 31 maddeden dayanak alarak çıkartılmaktadır (Burns 2005). Maastricht (1992) ve Amsterdam (1997) Antlaşmaları, yasa çıkarılması ve karar almada AP'na yetki vermiştir. Topluluk'ta 1 Mayıs 1999 günü yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile önceki antlaşmada önemli değişiklikler yapılmıştır. Topluluk'ta yasa ve karar alma politikasında izlenen saydamlık ilkesi gereğince, yasa yapma ve karar alma sürecin tüm aşamaları belgelendirilmekte, bu belgeler (Parlamento raporları, Konsey duruş belgeleri, Komisyon görüşleri) her aşamada izlenebilecek biçimde kamuoyunun erişimine açılmaktadır.

Şekil 8.2 Topluluk'ta mevzuat yapısı ve yasal sürecin işleyişi (http://ec.europa.eu/codecision/institutional/statistics2_en.htm, 2006)

Günümüzde Topluluk yasaları Konsey ve AP arasında ortak karar ilkesi doğrultusunda çıkarılmaktadır. Amsterdam Antlaşması sonrası kapsayan dönemde (1 Mayıs 1999 – 31 Temmuz 2003), Topluluk tarafından çıkarılan 290 yasa taslağı göz önüne alındığında, Komisyon tarafından sunulan yasaların %26'lık bölümünün ilk aşamada AP ve Konsey'in her ikisinin onayı ile geçtiği görülmektedir. AP ile Konsey'in ikisinin ortak kararlar onaylamadığı yasa tasarılarının, AP ile Konsey tarafından ikinci kez ele alındığı ikinci aşama, bu dönemde en çok görülen yasalama biçimidir. Anılan dönemde tasarıların yarısı bu aşamada yasalasmıştır. Taslakların %24'lük bölümü ise izleyen uzlaşma aşamasında yasalasmıştır (http://ec.europa.eu/codecision/institutional/statistics2_en.htm, 2006). Topluluk'ta politika değişiklikleri-yönelimleri tüzüklere yansımakta, izlenecek politika uygulaması, teknik düzeyde yönergelerle belirlenmektedir.

Türkiye'deki hukuksal sisteminde birincil mevzuat Anayasa'dır. Balıkçılık açısından bakıldığında, kanun ikincil mevzuat, yönerge, tebliğ ve sirküler üçüncül mevzuat olarak sınıflandırılabilir. Türkiye'de balıkçılık alanında yürütülen yasal çalışmaların, temelde

ilgili kurumun teknik elemanlarınca yürütüldüğü, teknik düzeyde yürütülen yasal çalışmaların hukuksal açıdan yetersiz kaldığı görülebilmektedir. Benzer şekilde, Türkiye'nin taraf bulunduğu bölgesel veya uluslararası nitelikteki balıkçılık antlaşmaları veya sözleşme metinlerinin, konusunda uzmanlaşmış hukukçular tarafından incelenmesi önem taşımaktadır.

Balıkçılık sektörüne yönelik temel düzenleme olan 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi öncesinde, 19. yüzyıldan başlayarak çıkarılan çeşitli kanunlarda balıkçılığa ilişkin aşağıdaki düzenlemeler getirilmiştir (İnan 1976):

- Zabıta-i Saydiye Nizamnamesi (1881),
- İstanbul ve Tevabii Balıkhanesine Müteallik Nizamnamenin Birinci ve Üçüncü Maddesinde Muharrer Rüsüm Tezyidine Dair Kanun (1921),
- Zabıta-i Saydiye Nizamnamesine Bazı Mevad Tezyii Hakkında Kanun (1926),
- Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair 1918 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Tadiline ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun (1956).

Bu kanunlara bakıldığında, Zabıta-i Saydiye Nizamnamesi dışında diğer tüm kanunlarda avcılık hakkının Türk vatandaşlarına bırakıldığı görülmektedir (İnan 1976). İkinci Dünya Savaşı sonlarında, Avrupa ülkeleri ulusal avlanma sınırlarını gerek uluslararası antlaşmalarla gerekse kendi kararlarıyla ile 3 deniz milinden 12'ye, sonrasında 50 ve 200 deniz miline çıkarmışlardır (Scott 2000a, 2000b). Türkiye'de ulusal karasuları sınırları 1964 yılında kabul edilen 476 sayılı Karasuları Kanunu ile belirlenmiştir. Bu kanun, Türk karasularının genişliğini 6 deniz mili olarak belirlemiş, bunun yanısıra karşılıklılık ilkesi (Karasuları sınırını 6 deniz milinden geniş sınırdan belirlemiş kıyıdaş ülkelere yönelik olarak, Türk karasuları genişliğinin kıyıdaş ülkenin belirlediği sınır olması) benimsenmiştir. 1982 yılında yürürlüğe giren 2674 sayılı Karasuları Kanunu'na dayanan 8/4742 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk karasuları Ege'de 6 deniz mili, Karadeniz ve Akdeniz'de 12 deniz mili olarak saptanmıştır.

Türkiye, AB'ne uyum sürecinde mevzuat düzeyinde yapacağı uyumlaştırmayı “AB Balıkçılık Uyum Stratejisi” kapsamında belirlemiş, bunları 2001 ve 2003 yıllarında Türkiye Ulusal Programında yayımlanarak yasa düzeyinde uyumlaştırmayı takvime bağlamıştır. Kimi konuların kısa ve orta dönemde uyumlaştırılması öngörülmüş, kota sistemi, kaynak gerektiren piyasa düzenlemeleri (Piyasadan balık çekilmesi, depolama yardımı, müdahale sistemi) gibi daha köklü yapılanma ve değişiklikler gerektiren alanlarda uyumlaştırma daha sonraya bırakılmıştır.

Topluluk'ta balıkçılık kaynaklarında avlanmaya ilişkin düzenlemeler içeren, ÜD'lere teknik önlemler kapsamında yükümlülükler getiren temel düzenleme 3094/86 (AET), çok sayıda değişikliğe uğramış, 19uncu son değişiklik 3071/95 (AET) sayılı Topluluk tüzüğü ile yapılmıştır. Türkiye'de avcılığın düzenlenmesi Resmi Gazete'de yayımlanan ticari avcılık sirküleri yoluyla yapılmaktadır. Sirküler, 2000-2002 döneminden başlayarak iki yılda bir yayımlanmaya başlanmıştır. Tüzüklerse ülkemiz balıkçılık mevzuatında 1995 yılından sonra uygulanmadan kaldırılmış, bunların yerine yönetmeliklerle düzenleme yapmak yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda çıkarılan ilk Su Ürünleri Yönetmeliği, kaynak işletimi ve denetim önlemleri, yaptırımlar dış ticarete yönelik hükümler içermekte olup sırasıyla 2001, 2003, 2004 ve 2005 yıllarında değişikliğe uğramıştır.

Topluluk üye devletlerinin balıkçılık kanunları ile karşılaştırıldığında, Türkiye'de balıkçılığı düzenleyen 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun kimi yönlerden farklı kaldığı görülmektedir. ÜD'lerin balıkçılık kanunlarında balıkçılıktan sorumlu bakanlık, ilgili bakan, denetçi gibi yetkilendirilmiş kurum ve görevlilerin yetki ve yükümlülükleri ayrıntılı biçimde verilirken, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu bu konularda ayrıntıya girmemektedir. Öte yandan, kanunda karasuları ve münhasır balıkçılık bölgesi tanımı bulunmamakta, içsular için bir tanım yapılmış olmasına rağmen bu tanım devletler hukukunda yerleşmiş içsular kavramı yönünden eksik kalmaktadır (İnan 1976). Genelde, balıkçılık kanunları bu kavram ve tanımlamaları içerirken, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu devletler hukuku kapsamına giren bu konularda farklı bir yaklaşım göstermektedir. İnan'ın (1976) deyişiyle, “Kanun, iç sular, karasuları ve münhasır

balıkçılık bölgesi ayırımı yapmamış, bütün bu kavramları denizler kavramı altında toplamıştır.”

Daha önce değinildiği gibi, Topluluk yasa yapma ve karar vermede saydamlık ilkesi çerçevesinde hareket etmekte, ilgili belgeleri kamuoyunun bilgisine açmaktadır. Sözgelimi, Bakanlar Konseyi'nin ele aldığı yasalar, oturum tutanakları, oylamalara ilişkin bilgi ve özetler, 1999 yılından bu yana elektronik ortam ağ sayfası aracılığı ile kamuya aktarılmaktadır. Diğer yandan, 1997'den bu yana basın bildirimleri yoluyla benzer konularda kamuoyunun bilgilendirilmesi yapılmaktadır (Hayes-Renshaw *et al.* 2006). Türkiye'de yasa taslakları ilgili kamu kurumlarının görüşüne sunulmasına karşın, balıkçılık sektör paydaşlarının ve ilgili meslek kuruluşlarının yasa tasarısının oluşumuna yeterince katkı sağlayamadıkları görülmektedir.

Balıkçılık yönetimine küresel düzeyde bakıldığında, genelde çok sayıda düzenleme bulunduğu görülmektedir. Bu durum Topluluk için de geçerliğini korumaktadır. Topluluk balıkçılık mevzuatı sık biçimde değişikliğe uğramaktadır. Bir yandan politika yönelimleri ve gereklilikler çerçevesinde yeni yönetmelikler yayımlanıp eski yönetmeliklerde değişikliğe gidilirken, diğer yandan yeni yönetmelik ve düzenlemelere ilişkin hazırlık çalışmaları da devam etmektedir. Bu bakımdan, Türkiye'nin tam üyelik öncesinde avcılık, kurumsal yapılanma, sektör örgütlenmesi, destekler, kaynakların korunması, balıkçılık ürünlerinin pazarlanması gibi uygulamalı alanlardaki uyumu büyük çaba gerektirmektedir.

Topluluk'ta doğrudan yetiştiricilik alt sektörüne dönük mevzuatın balıkçılığa oranla az olduğu, yetiştiriciliğin bir ölçüde OBP'ndan bağımsız değerlendirildiği, çoğunlukla ticaret, çevre ve insan sağlığı yönleriyle düzenlendiği görülmektedir. Topluluk'ta yetiştiricilik OBP mevzuatı altında ikincil derecede ele alınırken, Türkiye'de balıkçılık ile yetiştiricilik hem mevzuat hem de “su ürünleri” adı altında terimsel kullanım açısından daha ziyade bir bütün olarak kavranmaktadır.

8.1.2 Balıkçılık sektörüne yönelik kurumsal yapıların karşılaştırılması

Topluluk'ta kurumsal yapılanma bakımından üyeler arasında farklılıklar görülmektedir. Topluluk balıkçılık politikasının temellerini çizerken, uygulamada üyelere geçerli bir yönetim ve kurumsal yapılanma biçimi dayatmamaktadır. Balıkçılığın Topluluk'ta çoğunlukla gıda, tarım, kırsal kalkınma gibi alanları içinde bulunduran idari yapıların sorumluluğunda ele alındığı görülmektedir. Örneğin, İngiltere'de Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı, Hollanda'da Tarım, Doğa ve Gıda Bakanlığı, İspanya'da Tarım, Balıkçılık ve Gıda Bakanlığı balıkçılıktan sorumludur.

Türkiye'de Topluluğa uyumlaşma sürecinde, balıkçılık alanında tüm paydaşların katılımı ve desteğinde yönetsel yapı, mevzuat ve yapısal politikanın güçlendirilmesi önem taşımaktadır. AB'ne uyum çalışmaları ekseninde, TKB'nın yeniden yapılandırılması yönünde yürütülen çalışmalarla bir Balıkçılık Genel Müdürlüğü'nün kurulması beklenmektedir. Kurulacak Genel Müdürlüğün, OBP'nin uygulanmasına yönelik başlıca hizmetleri yürütebilecek şekilde örgütlenmesi yararlı görülmektedir.

OECD verilerine göre, Türkiye ve Yunanistan'daki balıkçılık sektör yapısının benzerlik göstermektedir. Yunanistan'da, balıkçılık sektör politikasının geliştirilmesi ve uygulanması sorumluluğu, Tarım Bakanlığına bağlı Balıkçılık Genel Müdürlüğü'nde bulunmaktadır (<http://www.oecd.org/dataoecd/10/55/34429453.pdf>, 2005).

Portekiz'de, Balıkçılık Genel Denetim Kurumu balıkçılık alanında ulusal yetkili kurum olup, Tarım-Kırsal Kalkınma ve Balıkçılık Bakanlığına bağlı merkezi bir birimdir. Ulusal denetim yükümlülükleri ve balıkçılık faaliyetlerinin denetimi bu birimce yürütülmektedir.

İtalya'da, 2001 yılında, Balıkçılık ve Yetiştiricilik Genel Müdürlüğü'nün merkeziyetçilikten uzaklaştırılması süreci tamamlanarak yetkiler yerel yönetimlere aktarılmıştır. Bu süreç altında, merkezi idarenin verdiği bir yetki olarak, Tarım ve Ormancılık Politikaları Bakanlığı, balıkçı filosu ve ulusal deniz balıkçılık kaynaklarının

yönetimi, planlanması, eşgüdüm sağlanması ve yönlendirilmesi yetkilerini korumuştur. Yerel yönetimler, balıkçılık işleriyle ilgili daha önceden Balıkçılık ve Yetiştiricilik Genel Müdürlüğü'nün sahip olduğu yetkilerin tamamını, örneğin sucul kaynakların geliştirilmesi ve korunması, balıkçı limanlarının bakımı, işleme, ticaret ve içsu balıkçılığıyla ilgili hizmetleriyle ilgili yetkilerle donatılmışlardır. Bu Genel Müdürlük, balıkçılığa yönelik izleme ve denetim çalışmaları dışında bazı idari görevleri de yürütmektedir (<http://www.oecd.org/dataoecd/10/29/34429640.pdf>, 2005).

Hoşsucu vd. (2001) tarafından bildirildiğine göre, Türkiye'de balıkçılık alanında oluşturulmuş kurumsal yapı sektörün sorunlarına çözüm getirecek yapıda değildir. Bu açıdan, etkili ve yönlendirici, kaynakları yönetici ve geliştirici bir idari yapının veya bir kurumun bulunmaması, eğitim, araştırma ve geliştirme etkinliklerinde yetersizlik, üreticilerin yeterli düzeyde örgütlenememesi ve altyapı eksiklikleri balıkçılık sektörünün en önemli sorunları arasında sayılmaktadır (Hoof 2005b). Türkiye'de, AB'nden farklı olarak balıkçılık alanında üretici birliklerine piyasa müdahalesi alanında herhangi bir yetki verilmemiştir. Topluluk gerekliliklerine uygun nitelikte, balıkçılık alanında faaliyet gösteren üretici örgütlerinin kurulması için yasal olarak daha fazla değişikliğe ihtiyaç duyulmaktadır. ÜD'lerdeki BDK'leri bazı yönleriyle Türkiye'deki SÜDK'na benzeşmesine karşın, BDK'lerinin politika belirleme ve uygulamada daha etkili bir rol aldıkları görülmektedir. Balıkçılık politikasının belirlenmesi ve uygulanması alanlarında, yönlendirici bir rol üstlenecek etkinlikte bir balıkçılık danışma kurulu veya bir üst kurulun kurulması önem taşımaktadır.

8.2 Balıkçılık Sektörüne Yönelik Yapısal Eylemlerin Karşılaştırılması

Roma Antlaşmasınının 92, 93 ve 94'üncü maddeleri, rekabeti bozucu yönde devlet yardımı yapılmasını engellemektedir. Buna karşın bazı durumlarda, belirli koşullarda çeşitli sektörlerle yönelik, ÜD'ler arasında ortak pazar ilkelerine ters düşmemek koşuluyla yaşam standartlarının çok düşük olduğu, işsizliğin yüksek olduğu gelişmemiş bölgelerde ekonomik kalkınmanın sağlanması amacıyla devlet yardımına izin verilmektedir. Bu çerçevede, balıkçılık sektörüne yönelik yapısal ilk düzenleme 1970 yılında 2141/70 (AET) sayılı düzenleme ile getirilmiş, bununla ortak ekonomik

kalkınma hedefleri doğrultusunda, yapısal politika kapsamında filolarının desteklenmesi yolu açılmıştır (Hatcher 2000). Destekler ÜD vasıtasıyla endüstriye verilmekte, desteklere alıcılar belirli oranlarda katkı payı sağlamaktadır.

Topluluk içinde devlet yardımlarının izlenmesi Komisyon'un yetkisindedir. Komisyon, devlet kaynakları yoluyla yapılan yardımların 87. madde ile uyuşmadığını ya da bu yardımın yanlış kullanıldığını görürse bu tür yardımın kaldırılmasını veya belirlediği bir dönem içerisinde gerekli değişikliğin yapılmasına karar verebilir. Temel bir diğer sınırlama, devlet yardımının etkisi açısından koruyucu olmaması koşuludur. Bu açıdan devlet yardımı, balıkçılık üretiminin verimliliği ve balıkçılık ürünlerinin pazarlanmasını teşvik etme amaçlarına hizmet etmelidir. Devlet yardımı doğrudan üretime verilmemekte, mali tazminatları veya maliyetleri düşürme ya da kârı arttırma amacına yönelik kullanılmamaktadır. Balıkçılık ürünleri ihracatı veya ticareti için verilen yardımlar, ortak pazar ve rekabet ilkeleri ile uyuşmamaktadır. Bunun dışında, belirli şirketlere yapılan hibeler, vergi indirimleri, sosyal güvenlik katkı paylarındaki indirimler, piyasa değerinin altındaki fiyatlarla satışlar, düşük faizli krediler ve vergi ertelemeleri gibi amaçlarla devlet yardımı kullanılmamaktadır.

Topluluk tarafından balıkçılık sektörüne ayrılan yapısal kaynakların büyük bölümü, filonun düzenlenmesi ile üçüncü ülkelerde avlanmaya yönelik olarak kullanılmıştır. Topluluk'ta 1986–1993 yılları arasında, balıkçılığa yapılan yapısal yardımların %60'ı bu kapsamdadır. Bunun dışında küçük ölçekli kıyı balıkçılığın desteklenmesi, balıkçı barınaklarının geliştirilmesi, sürdürülebilir yetiştiricilik, eğitim, balıkçılığı bırakanlara erken emeklilik gibi sosyal önlemler de yardım kapsamı içine girmektedir.

Öte yandan, Topluluk yapısal fonlar aracılığıyla bölgeler arasındaki farklılıkları gidermeye yönelik bir politikayla, yeni üyelere geçmişte büyük yardımlar yapmıştır. Topluluk tarafından 1989–1993 döneminde İrlanda, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'ya yapılan yardımlar (Yapısal ve uyum yardımları), Topluluk tarafından ayrılan kaynakların 1/3'ünü aşmıştır.

Yapısal politikalar, OBP'nın oluşturulduğu 1983 yılına dek, sosyo-ekonomik hedeflere dönük olarak bölgesel kalkınma sağlanması amacıyla kullanılmıştır. İzleyen dönemde bu kaynak, balıkçılık kaynakların korunması amacı ile kullanılmıştır. Bir yandan bölgesel ekonomik kalkınmanın sağlanmasında teknelerin yapımı ve yenilenmesine yer verilmişken öte yandan kaynakların korunmasının hedeflenmesi, izlenen yapısal politikada bir çelişkiyi göstermektedir (Jensen 1999).

Balıkçılık sektörüne 1970–1983 döneminde yapılan yardımlar, “Topluluk Tarımsal Destek Fonu”ndan sağlanmıştır. İzleyen dönemde balıkçılığa özgü ÇYYP kapsamında balıkçılık yapılarının düzenlenmesi amacıyla uygulamaya konmuş, bununla balıkçılık kaynakları ile filo kapasitesi arasında denge kurulması amaçlanmıştır. Topluluk'ta 1993 yılından başlayarak ÇYYP'ları, BYFF desteğinde yürütülmüştür. Balıkçılığa bağlı bölgelerde daha çok filonun düzenlenmesinde kullanılan BYFF, bunun dışında barınak yapımı, işleme tesisi, yetiştiricilik gibi alanlarda sosyo-ekonomik amaçlarla kullanılmıştır (Brookfield *et al.* 2005). İlk ÇYYP 1983-1986 yılları arasında uygulanmıştır. ÇYYP'ları 2003 ortalarına dek, OBP çerçevesinde balıkçılığın ÜD'ler ölçeğinde yönetilmesinde temel araç olmuştur (Çizelge 8.1). Her ÜD için hedefler belirlenerek, bu programlar aracılığıyla kaynaklarla filo arasında denge oluşturulması hedeflenerek, ruhsatlandırma, filo kapasitesi, av çabası gibi yeni düzenlemelerle kaynaklardaki av baskısının azaltılmasına çalışılmıştır (Bradshaw and Tully 2004). Komisyon'un 1993 yılında yaptığı, yeni tekne yapımına dönük yapısal yardımların bütünüyle kaldırılmasını içeren önerisi o yıllarda kabul görmemiştir (Jensen 1999).

ÜD'lerin balıkçılık alanında yapılan yapısal yardımları kullanmada farklı yaklaşımlar izlediği görülmektedir. Sözgelimi 1986–1993 yılları arasında yapılan yardımlara bakıldığında, İspanya ve Portekiz gibi kimi ülkelerin bu yardımları özellikle birinci öncelik hedefi¹² kapsamına giren bölgelerde kullanmaya yönelik fazla yardım alma eğilimleri yüksek iken, Fransa ve İtalya gibi ülkelerin bu yardımları yeni tekne yapımı veya teknelerin modernleşmesi yönünde kullandıkları görülmektedir. Öte yandan,

¹² Hedef I (Objective I): Bu kapsamda, kalkınmada geri kalmış bölgelerin diğerleriyle aynı seviyeye yükseltilmesi amaçlanmaktadır (Anonymous 2004d)

Danimarka, Hollanda ve Yunanistan tarafından kullanılan yardımlar, ağırlıklı olarak filodan kalıcı tekne çekilmesine dönük kullanılmıştır. Bu farklı yaklaşımlarda üyelerin izlediği ulusal politika ve sağlayacakları katkı payları gibi noktaların etkisi bulunduğu görülmektedir (Jensen 1999).

Çizelge 8.1 Topluluk çok yıllık yönlendirme programlarının değerlendirilmesi (Anonymous 2001, Boude *et al.* 2001)

	Dönem	Temel Hedefler	Sonuç
ÇYYP-I	1983-1986	Filonun yeniden yapılanması	Filo kapasitesinde artış
ÇYYP-II	1987-91	Av çabasında düşüş (tonaj ve motor gücü)	Fransa ve Almanya dışındaki ÜD'ler hedefleri tutturamamıştır.
ÇYYP-III	1992-1996	Filodan teknelerin çıkarılmasıyla yoluyla kapasite düşürülmesi. Tonaj, motor gücü ve çaba'da (GRT ve kW) filo kapasitesinin düşürülmesi	Filoda %7 oranında düşüş (15% GRT, % 9.5% KWs)
ÇYYP-IV	1997-2001	Aşırı avcılık tehlikesindeki stoklarda av çabasının düşürülmesi Filo kapasitesinde tonajda % 3, motor gücünde %2 azalma	Politikada hedeflere bir ölçüde ulaşıldı

Topluluk'ta 2005 yılından başlayarak yeni tekne yapımına ya da üçüncü ülkelere tekne aktarılmasına yapısal yardım fonlarından destek sağlanmasına son verilmiştir. Yardım sadece teknelerde güvenlik ve çalışma koşullarının geliştirilmesi gibi birkaç sınırlı konuda filoya yönlendirilebilecektir. Filodan teknenin kalıcı olarak çıkarılmasına yönelik desteklerde artış yapılmıştır. Filo kapasitesinin düzenlenmesi açısından, dördüncü ÇYYP'ndan başlayarak Topluluğun hedeflerinde son yıllarda bir ölçüde başarı kaydettiği söylenebilir. Buna karşın, Topluluk filo kapasitesinde yaklaşık %40 oranındaki fazlalık devam etmektedir.

Komisyon tarafından 2002 yılındaki OBP reformu tasarısı aşamasında, bilimsel verilere göre av çabasında %30–60 arasında bir indirgenmenin gerekli olduğu belirtilmiş olup, politikanın bundan sonraki başarısı çok yıllık planlara yayılan hedeflerin uygulamada gerçekleştirilmesi ölçüsüyle belli olacaktır.

Topluluk'ta desteklerle filonun büyümesi, balıkçılığa yönelik yatırımların artışı, yüksek tutulan kotalarla biçimlenen balıkçılık politikasının olumsuz sonuçları, özellikle 1990'lı yıllarda belirgin olarak görünmeye başlamıştır. Sektörde 1990–1998 döneminde, avcılık alanında balıkçıların %22'si (60.000 kişi) işinden olmuştur. Fransa'da 1976–1998 döneminde balıkçı sayısı %40 oranında azalmışken, buna benzer şekilde Topluluk üyesi olmayan Norveç'te, 1975–1996 döneminde balıkçı tekne sayısı %50'den daha fazla oranda düşüş göstermiştir (Guillotreau 2004, Hagan 2004). Öte yandan, Topluluk'ta filo verimliliği, ülke ve bölgelere göre önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Topluluğa üye olmayan Avrupa'nın kuzey ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Topluluk'ta filo verimliliğinin daha düşük olduğu görülmektedir (www.fiskeriverket.se/publikationer/andra_publ/economic_performance.htm, 2006).

Topluluk yapısal yardım fonlarından balıkçılığa 1994–1999 döneminde 1,8 milyar avro tutarında bir ödenek ayrılmıştır. İzleyen mali dönemde (2000–2006) bu tutar 5,6 milyar avroya çıkartılmıştır. Bu toplam tutarda, Topluluğun katkısı 3,7 milyar avro olmuştur (Anonymous 2004d). Başta yüksek filo kapasitesi olmak üzere çeşitli sorunların varlığı fonların artırılmasını gerektirmiştir. Filo gücünün artırılmasına önemli ölçüde katkı sağlamasından dolayı balıkçılığa yönelik bu yardım sistemi yoğun biçimde eleştirilmiştir. 2007-2013 mali döneminde geçerli olan ABF'nun, av gücünün düşürülmesine dönük olarak kullanılması, balıkçılık, yetiştiricilik ve işleme alanlarında çevre dostu uygulamalara yönlendirilmesi, balıkçılıktaki işgücü kayıplarının önemli sorunlara yol açacağı bölgelerin öncelikli olarak desteklenmesi öngörülmüştür (http://ec.europa.eu/comm/fisheries/news_corner/press/inf04_30_en.htm, 2004)

AB'nin yapısal alanlara yönelik gerçekleştirdiği parasal desteklemeler, 2000–2006 döneminde üç önceliğe göre tahsis edilmiş, daha çok bölgesel gelişmişliğe dayalı bir

politika izlenmiştir (Çizelge 8.2). 2000 yılında, Topluluk bütçesinden ayrılan yapısal fonların %7'si, Hedef I, Hedef II ve Hedef III alanlarında, balıkçılıkta kullanılmıştır (Casella 2005).

Çizelge 8.2 AB'nin yapısal fon kaynaklarının öncelik hedeflerine göre paylaşımı (Anonymous 2004d, Casella 2005)

Öncelik Başlığı	Kaynağın Aktarıldığı Alan	2000–2006 Mali Döneminde Tahsis Edilen Fon Payı (%)
Hedef I	Az gelişmiş, en yoksul bölgelerin kalkındırılması (AB nüfusunun yaklaşık %22'si)	%64,5
Hedef II	Yapısal yönden güçlükler taşıyan kırsal, kent ve balıkçığa bağımlı bölgelere yapılan kaynak aktarımı (AB nüfusunun yaklaşık %18'i)	%9,5
Hedef III	İnsana yönelik (çalıştırma, bilgi, başarı ve yetenek geliştirici) yatırım alanları (AB nüfusunun yaklaşık %22'si)	%10,5
Balıkçılık	Balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik özel destek önlemleri	%0,5
Bölgesel Girişimler	Sınır aşan ülke veya bölgeler arası işbirliği, kriz/bunalım geçiren şehirler veya yörelerin yeniden canlandırılması, işgücü piyasasındaki eşitliğin teşvik edilmesi, kırsal alanların kalkınmasını teşvik, yenilikçi eylemler kapsamında pilot projelerin desteklenmesi	%5
Birlik Fonu (Cohesion Fund)	En düşük refah seviyesine sahip ÜD'lerdeki çevresel konular ve taşımacılıkla ilgili projelerin desteklenmesi	%10

Yunanistan, 2000–2006 döneminde en fazla desteği Hedef 1 kapsamında almış, sektörel ulusal programına balıkçılığı da ekleyerek, balık stokları ve çevrenin gözetilmesi, balıkçı filosu ve donanım modernizasyonu, balıkçılık üretimin rasyonel hale getirilmesi alanlarında destek almıştır. Benzer şekilde, İspanya'nın Hedef 1 öncelikleri arasında balıkçılık ve yetiştiricilik yapılarının geliştirilmesi yer almış, bu kapsamda balıkçılığa yönelik bir “Çoklu Bölgesel Program” sunulmuştur. Bu programın hedefleri, balıkçılık kaynaklarının filo kapasitesiyle dengelenmesi, sektörün rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesi, balıkçılık ürünlerinin arz ve kalitesinin artırılması, yeniden yapılandırmaya yönelik sosyo-ekonomik desteğin verilmesi olarak belirlenmiştir. İspanya'da Hedef 1 önceliklerinden başka, Hedef 2 ve Hedef 3 öncelikleri, balıkçılık (Balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılması için özel destek önlemleri 225 milyon avroyu bulmuştur), diğer Topluluk bölgesel girişimleri, yenilikçi eylemler kapsamında destek alınmış, ayrıca “Birlik Fonu” kaynakları da kullanılmıştır (Anonymous 2004d).

Yapısal yardımlar, Topluluk'ta av çabasının düşürülmesine yönelik olarak etkin biçimde kullanılmamıştır. Örneğin, 2000–2006 mali döneminde Topluluk tarafından yapılması öngörülen yapısal yardımlarda av çabasının düşürülmesine yönelik yardım tutarı 1.06 milyar avro iken, yeni tekne yapımı ve tekne yenilemeye aktarılan tutar 1.18 milyar avro olmuştur. Öte yandan, ÜD'lere yapılan yardım tutarı ile av miktarı ile tekne sayısı arasında doğrudan bir orantılama görülmektedir. Bunda, Topluluğun yardımlarını bölgelerin gelişmişlik düzeylerine göre belirlenmiş önceliklere göre vermiş olmasının bir ölçüde payı olmasına karşın, yardımların üyelere dağılımında doğrudan bir orantılama görülmektedir.

Türkiye'de balıkçılık sektörünün geliştirilmesi amacıyla verilen desteklemelerin, Topluluğun balıkçılık sektörüne yönelik yapısal düzenlemelerinde¹³ çizilen ilkelerden uzak olduğu görülmektedir.

¹³ 1263/1999 (AT), 2792/1999 (AT), 306/2001(AT), 1595/2004 (AT), 1860/2004 (AT) ve 1198/2006 (AT) sayılı Topluluk mevzuatı.

Topluluk'ta mali ve yapısal destekler bir ödeme kurumu aracılığı ile yapılırken, Türkiye'de bu türden bir yapılanma henüz mevcut değildir. Bununla birlikte, 2007–2013 döneminde, Topluluğa katılım öncesi destek sürecinde yararlanılabilecek “Katılım Öncesi Destekleme Mali Aracı” (IPA) ile “Kırsal Kalkınmaya Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım” (IPARD) kullanımını açısından bir “Tarım ve Kırsal Kalkınma Ödeme Kurumu”¹⁴ oluşturulması öngörülmektedir. TKB'nin OBP'na uyum çalışmaları kapsamında, ulusal ölçekte hazırlanacak IPARD planına balıkçılık konusunun dahil edilmesi sağlanmış, ABF ilkelerine uyumlu bir “Balıkçılık ve Yetiştiricilik Sektörü Ulusal Strateji Planı” geliştirilmiştir (Anonymous 2007b).

Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında 2005/8503 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Uygulama Esasları Tebliğinin altıncı bölümü yetiştiricilik desteklemelerine ayrılmıştır. Bu uygulama kapsamında, çipura, levrek ve alabalık üretiminde yetiştiricilere kilogram ürün başına destekleme primi ödemesi getirilmiştir. Bu destekleme ile balıkçılık ürünleri pazarlamasında yaşanan rekabet güçlüklerini önlemek, avcılık ve yetiştiricilikteki girdi sorunlarının azaltılması, kayıt dışı etkinliklerin önlenmesi hedeflenmiş olmasına rağmen, bu desteklerin doğrudan üretime yönelik olması, Topluluk müktesebatında belirlenmiş devlet yardımları ilkesine ters düşmektedir.

Türkiye'de balıkçılara yönelik olarak 2004 yılında başlatılan indirimli akaryakıt uygulaması kapsamında, deniz yakıtı alabilecek balıkçı gemilerinin gemi siciline kayıtlı olması ve su ürünleri ruhsat tezkeresine sahip olması koşulları getirilmiş, kaçak mazot kullanımı gibi kayıt dışı etkinliklerin azaltılması hedeflenmiştir. Topluluk mevzuatı açısından bakıldığında, bu uygulamanın da doğrudan destekleme kapsamına girdiği görülmekte, diğer yandan balıkçılık kaynakları üzerindeki av baskısını artıran ve "av çabasının düzenlenmesi" olarak ifade edilen OBP ilkesine ters düşebileceği görülmektedir. Topluluk'ta kimi dönemlerde, önemli ölçüde artış gösteren akaryakıt fiyatlarındaki artışlara bağlı olarak, balıkçıların meslekten çekildikleri görülmektedir.

¹⁴ 15.03.2007 tarih, 5603 sayılı “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”

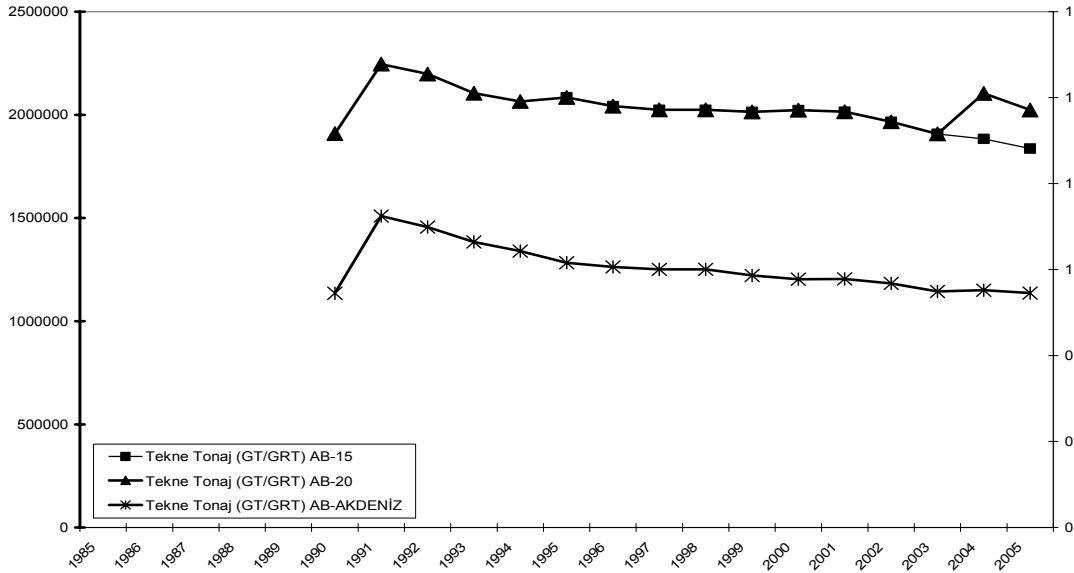
8.3 Kaynak İşletimi ve Denetim Politikalarının Karşılaştırılması

Topluluk'ta, koruma ve kaynakların işletimi politikası, OBP'nin ana bileşenini oluşturmaktadır (Boude *et al.* 2001). Bu politika, OBP içinde en çok tartışılan, eleştirilen, değişime uğrayan bileşendir. OBP'nin ilk yirmi yıllık uygulamasının sürdürülebilir bir balıkçılık politikası değil, tersine “sürdürülebilir aşırı-avcılık politikası” olduğu da öne sürülmektedir (Symes 2005). Cooper (1999), yasallık açısından politikaya “devlet gücünün yansıması” olarak bakıldığında, OBP'nin bir politika olmadığını görüşmektedir.

Topluluğun 1983 yılında oluşturduğu OBP'nde, benimsenen politikanın avlanma hakkı, ortak piyasa düzenleri ve yapısal konulara dayandırılmasına rağmen korumaya yönelik özel bir politikanın oluşturulmadığı görülmektedir. İzlenen politika açısından bakıldığında, AB'nde 1980'li yılların sonuna gelene dek, etkin bir koruma politikasının izlenmediği, bunun ötesinde kimi teknik önlemler aracılığı ile ulusal uygulamaların denetiminde gevşek davranıldığı görülmektedir. Bu dönemin sonrasında, politikanın giderek korumacılığa yöneldiği, Komisyon'un denetim gücünün güçlendirildiği, ÜD'lerin uygulamalarına daha sık denetim getirildiği görülmektedir (Franchino 2004).

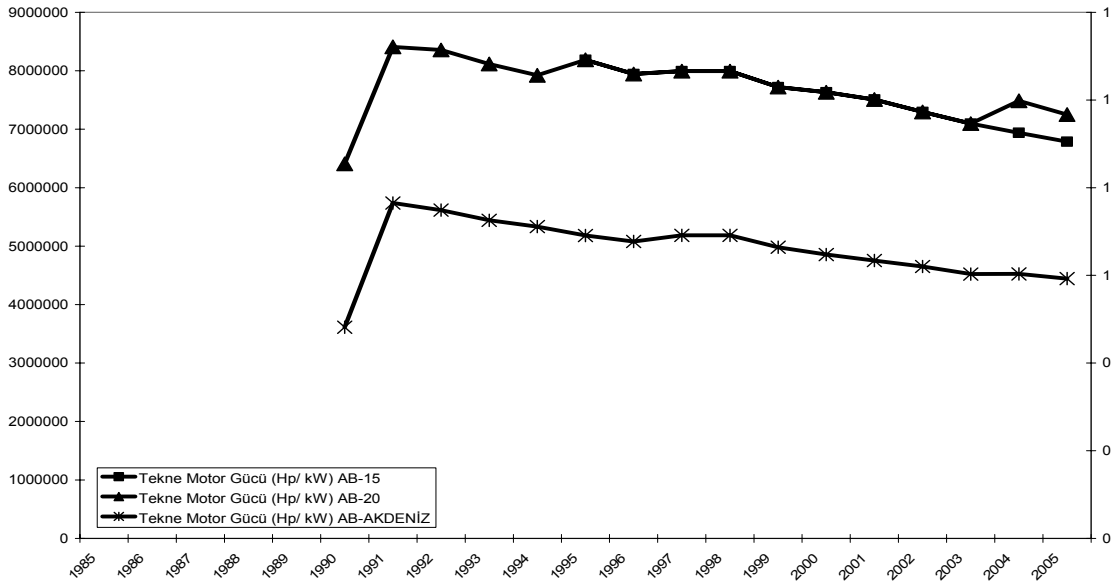
Topluluk, 2930/86 (AT) sayılı tüzük ve bununla ilgili 84/95 sayılı Komisyon kararında, teknelerin tümünde ölçümün GT cinsinden yapılması yönünde düzenlemeler getirmiş, Topluluk'ta bu uyumlaştırmanın aşamalı olarak yapılmasını öngörmüştür. Topluluk'ta, azalan av miktarıyla birlikte, AB balıkçı filosu 1990'ların başından itibaren hem motor gücü hem de tonaj bakımından küçülmüştür. Sadece 1989-2000 dönemi boyunca, AB balıkçı filosu tekne sayısı olarak %10, tonaj olarak %6, motor gücü olarak %12 oranında azalmıştır (Anonymous 2004c). Akdeniz'e kıyısı bulunan ÜD'lerin balıkçı filosundaki tonaj değişim eğiliminin, AB genelindeki değişimi yansıttığı söylenebilir. AB-15 filosundaki toplam tonajın en üst değerine 1991 yılında, en alt değerine ise 2005 yılında ulaştığı görülmektedir. Aynı durum, AB-Akdeniz filosu için de geçerlidir. AB'nin son genişlemesiyle birlikte, 2003 yılından itibaren önemli derecede bir artış gerçekleşmiş, 1993 yılındaki toplam tonaj değerlerine yeniden ulaşılmıştır (Şekil 8.3).

Türk balıkçı filosuna ait toplam motor gücü ve toplam ağırlık tonajı değerleri mevcut olmadığından bir karşılaştırma yapmak mümkün olamamıştır. Söz konusu değerlerin her bir tekne için hesaplanarak balıkçı filosu kayıtlarına aktarılması önemli bir gereklilik olarak durmaktadır.

Şekil 8.3 1990-2005 yılları arasında tonaj olarak AB balıkçı filosundaki durum (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Şekil 8.4’de, AB balıkçı filosunun toplam motor gücünde -tonajda görülen eğilime benzer şekilde- 1990–1991 yıllarında %30’luk bir artış yaşandığı, OBP’nın koruma politikasının gözden geçirildiği 1992 yılından itibaren de giderek azalan bir eğilime girdiği gösterilmektedir. Bu eğilimin, 2003 yılında yeni ÜD balıkçı filolarından kaynaklanan kapasite eklenmesiyle bozulduğu gözükmektedir. AB-Akdeniz filosu, Topluluk balıkçı filosundaki toplam motor gücünün yarısından fazlasını bulundurmaktadır.

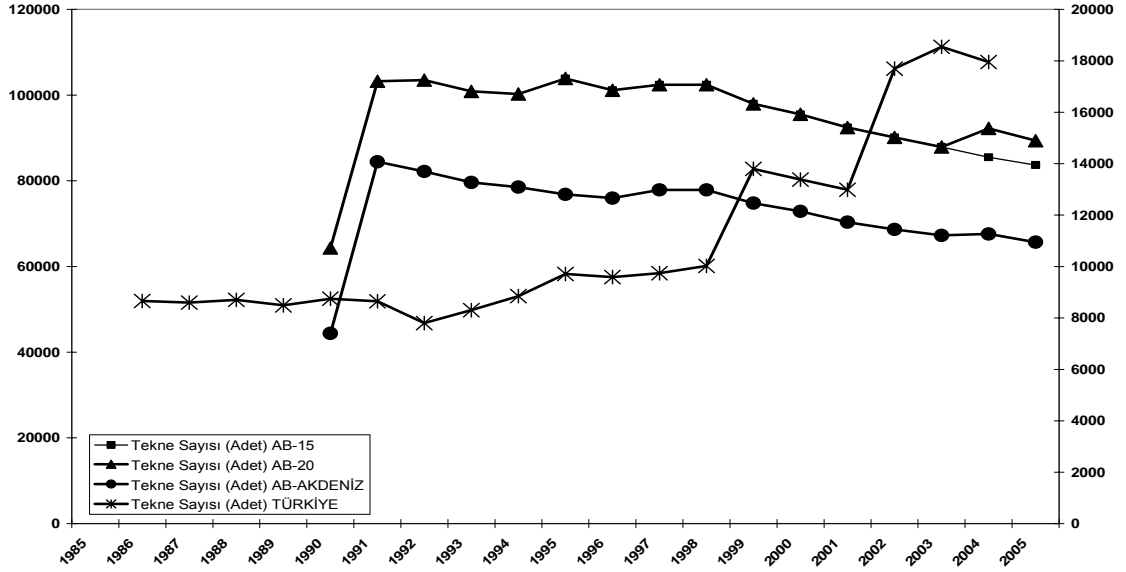

Şekil 8.4 1990-2005 yılları arasında motor gücü olarak AB balıkçı filosundaki durum (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

AB balıkçı filosundaki tekne sayısı değişimi incelendiğinde, 1991 yılında 15 üyeli Topluluk'ta toplam tekne sayısı 103.244 iken, bu değer 2004 ve 2005 yıllarında, 25 üyeli Topluluk'ta sırasıyla 92.222 ve 89.373'a indiği görülmektedir (Anonymous 2005b). Bu düşüşte, balıkçılık sanayinde karlılık oranının giderek azalması ve uygulanmış ÇYYP'ları kapsamında AB filo gücünü düşürme yönündeki politikanın etkili olduğu tahmin edilmektedir. 1990'lı yılların başına kadar artış gösteren filo kapasitesi, Topluluğun avcılığı özendirmek amacıyla sağladığı yapısal desteklerin ürünüdür. Özellikle 1990–1991 yılları arasında, AB balıkçı filosunun yarıdan fazlasını oluşturan Akdeniz'e kıyısı bulunan ÜD'lere ait tekne sayısı artışı %61 olarak gerçekleşmiş, 1992 yılından sonra uygulamaya giren yeni koruma politikası etkisinde bir ölçüde düşüş görülmüştür.

Türkiye'de yeni balıkçı gemilerinin yapımı, 1980 yılından başlayarak çeşitli teşvik politikalarıyla desteklenmiş, 1980'de 6.764 olan toplam tekne sayısı 1986'da 8.661'e çıkmıştır. 1986–1991 döneminde tekne sayısı artışında ciddi bir değişim olmadığı, 1992 yılında ani bir azalış gösterdiği, ancak daha sonraki yıllardan günümüze dek süren bir artış eğilimine girdiği görülmektedir (Şekil 8.5). Özellikle 1998–1999 ve 2001–2002

yıllarında, yıllık tekne sayısı artışının sırasıyla %36 ve %38 olduğu belirlenmiştir. TKB tarafından 1991 yılında filo kapasitesi dondurulmuş, yalnızca 1994, 1997 ve 2000’de kısa dönemlerde sınırlı sayıda ruhsat düzenlenmiştir. 2002 yılından başlayarak yeni balıkçı teknelerine yönelik tüm ruhsat verme işlemlerinin durdurulmuş olmasına rağmen izleyen yıllardaki artışın önüne geçilememiştir.

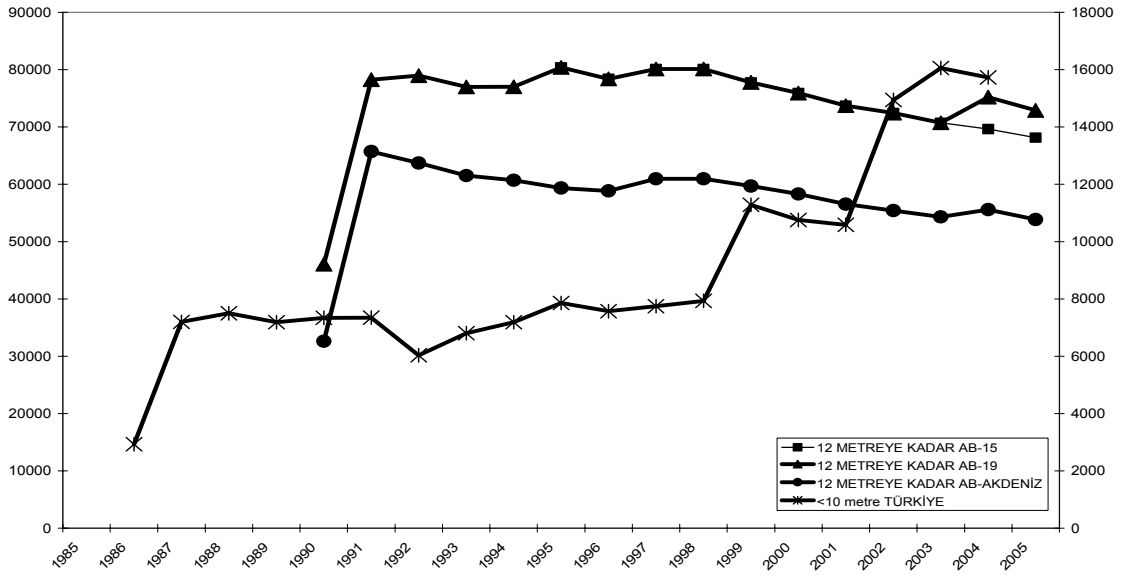
Şekil 8.5 Yıllar itibariyle Türkiye ve AB balıkçı filolarındaki tekne sayısı değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Yeni teknelerin filoya katılmalarıyla beraber, av kapasitesini düşürmek amacı ile motor gücü, avlanma günü, balıkçılık ve tekne ruhsatını balıkçılık türüne ve avlakilara göre verme gibi avcılığa yönelik teknik önlemler, Türkiye’de bir politika kapsamında ele alınmamıştır. AB’nde uygulanan filo ve kaynak işletim politikasının av gücünü azaltmada -hedeflenmiş ölçülerde olmasa bile- son yıllarda olumlu sonuçlar verdiği söylenebilir. Filo av gücündeki artış eğiliminin kesilmesine karşın, daha köklü önlemlere gidilmesi gerekliliği açıktır. Gelişen teknolojinin av araç-gereç ve donanımında getirdiği yeniliklerin av gücünde belirli artışı beraberinde getirdiği düşünüldüğünde, filo av gücünün aşağıya çekilmesinde daha köklü düzenlemelerin uygulanması kaçınılmaz görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de, filo av gücünün düşürülmesine yönelik yapılmış ulusal bir planlamadan söz etmek güçtür. Bunların ötesinde, AB’nde yapıldığı

biçimiyle destekler yoluyla filodan tekne çekilmesi, balıkçılara başka iş olanaklarının bulunarak balıkçı sayısını düşürme veya bazı ülkelerde uygulanan, devletin balıkçılık ruhsatı veya tekne satın alarak filoyu küçültmeyi hedeflediği türden bir politika izlenmemiştir.

Akdeniz ve Karadeniz'deki toplam balıkçı teknelerinin büyük kısmını oluşturan İspanya, Yunanistan, İtalya ve Malta gibi ülkelerde 12 metre, Türkiye'de 10 metrenin altındaki teknelerin yıllık değişimine bakıldığında, AB'ndeki küçük ölçekli balıkçı teknelerinin büyük bölümünü bulunduran AB-Akdeniz filusunda, 1991 yılında 65.707 olan tekne sayısının yaklaşık %22 oranında azalma kaydederek, 2005 yılında 53.859'a indiği görülmektedir. Bu azalmaya rağmen, denetim yönünden Akdeniz'de göreceli bir zayıflığın bulunduğu ifade edilmektedir (Catanzano *et al.* 2000).

Türkiye'de, 2005 yılı verilerine göre 10 metreden küçük teknelerin oranı %87 olarak gerçekleşmiştir. Filo kapasitesinin dondurulduğu 1991–1992 dönemi ve 1999–2001 dönemleri istisna olmak üzere, sürekli artış eğilimi göstererek 1986 yılında 2.929 olan toplam tekne sayısı, 2004'de 15.727'ye yükselmiştir (Şekil 8.6). 1997 yılında TKB tarafından durdurulan yeni balıkçı gemilerine ruhsat düzenleme uygulaması, küçük ölçekli balıkçılığın sosyo-ekonomik açıdan taşıdığı önem de göz önünde bulundurularak, 2002 yılına dek belirli dönemlerde kesintiye uğramıştır.

Şekil 8.6 Yıllar itibariyle Türkiye ve AB balıkçı filolarındaki küçük ölçekli tekne sayısı değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Topluluk'ta, ÜD'ler tarafından uygulanan çok yıllık planlarda, av gücünün düşürülmesi ağırlıklı yer almıştır. Özellikle 2003 sonrasında, filo kapasitesinde belirgin bir düşüş eğilimi görülmektedir. Bu düşüşte, Komisyon tarafından Kuzey ve Baltık Denizi'nde uygulamaya konan, morina, yassı balık (Halibut) gibi türlere yönelik iyileştirme planlarının da katkısı bulunmaktadır. İyileştirme planları, kamuoyu desteğine rağmen Topluluk'ta ancak 2000'li yılların başında uygulamaya konulabilmiştir. İlgili paydaşların uzlaşmasıyla, Komisyon üç değişik bölgede (İrlanda Denizi, Batı İskoçya, Kuzey Denizi) morina, ayrıca Kuzey Denizi'nde berlam balığına ilişkin dört iyileştirme planını, 2002 yılında yayımlanan tüzüklerle arka arkaya uygulamaya koymuştur. Bu düzenlemeleri, iyileştirme planlarına ilişkin acil önlemleri içeren bir dizi tüzük izlemiştir.

Topluluk yapısal yardımlarını yeniden düzenleyen 2369/2002 (AT) sayılı tüzük ile filodan teknelerin çıkarılmasına yönelik yeni düzenlemeler getiren 2370/2002 (AT) sayılı iki tüzük, yeni OBP'nda Komisyon'un çevrebilimi gözetken, diğer politikalarla bütünleşik kaynak kullanım politikasını yansıtmaktadır. Bu iki tüzük dışında, bazı alanlarda filo kapasitesini önemli ölçüde düşürerek sert önlemler getiren yukarıda anılan

dört iyileştirme planı, Topluluk'ta yeni dönemde politika değişimini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

ÜD'lerin tamamında, belirli stokların kötüleşmesine bağlı filo kapasitesi düşüşü yaşanmıştır. Sadece tekne sayısında yapılacak azaltmanın, filo kapasitesindeki fazlalığı düşürmediği görüldüğünden, Topluluk aynı zamanda av çabasını teknik yollarla düşürmek yoluna gitmiştir. Bu kapsamda filo bölümlemesi önem kazanmış, tonaj ve motor gücü, denizde avlanma gün sayısı ile av çabası düzenlenmiş, filo bölümlemesi ve avlak alanlarına göre avlanma ruhsatı verilmiştir. Topluluk'ta avlanma ruhsatı uygulamasına 1995 yılında geçilmiştir. Bunun öncesine, ruhsatlar açısından bakıldığında Topluluk'ta farklı uygulamalar görülmektedir. Örneğin, 1992 yılı dolaylarında İngiltere'de 154 farklı avcılık ruhsatı bulunmakta olup, bu uygulama daha sonra basitleştirilerek 1995 yılından sonra bazıları bir arada kullanılabilen beş farklı avcılık ruhsatı vermeye başlanmıştır (Valatin 2000). Ulusal kota miktarı yıldan yıla değişebildiğinden, ruhsatlarda belirtilen av miktarı yıllara göre değişebilmektedir. Avlanma hakkına ilişkin ağır aykırılıklarda gerek ruhsatı veren ülke gerekse Adalet Divanı avlanma ruhsatını iptal edebilmektedir. Fransa'da trol balıkçılığında ilk ruhsat uygulamasına 1975 yılında geçilmiştir. Fransız balıkçılık sektörünün 1960'lı yıllardan başlayarak karşılaştığı sorunların (Teknolojik yönden gelişmiş yeni teknelerin filoya girmesi ve stoklardaki azalmanın görülmesi) getirdiği kaygılar sonrasında, uygulamaya konulan balıkçılıkta ruhsat sistemine geçilmesine balıkçılar önyak olmuştur (Catanzano *et al.* 2000).

Filo av gücünün azaltılması amacıyla filodan balıkçı teknesi çıkarılması yönündeki politikada, küçük çaplı hedefler etkin sonuçlar getirememektedir. Lindebo *et al.* (2002) tarafından belirtildiği gibi çoğunlukla, ilk olarak eski ve işler olmayan tekneler filodan çekilme eğilimindedir. İşgücü ve kazanç sorunları çekilmenin temel nedenleri arasındadır. Bu türden teknelerin filodan çekilmesi av gücünde kayda değer bir düşüşe yol açmamakta, bunların yerlerini alan daha donanımlı tekneler daha çok avcılık yapabilmektedir.

Balıkçılık kaynaklarında 1950’li yıllardan başlayarak ortaya çıkan, son yıllarda giderek artan sorunlar çok katımlı, etkin, saydam, verimli, diğer politikalarla bütünleşik "sürdürülebilir" bir balıkçılık politikasının izlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yönde geliştirmiş politikalarda günümüzde en ağırlıklı konu kaynakların korunması olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, politikalarda ağırlıklı olarak sürdürülebilir av miktarına dayalı bir kaynak işletimi öngörülmektedir (Mardle *et al.* 2002). Avrupa’yı çevreleyen denizlerdeki balık stoklarının çoğunluğu, günümüzde biyolojik yönden aşırı avcılık tehlikesiyle karşı karşıyadır (Tingley and Pascoe 2003). Türkiye’de de görüldüğü gibi, birçok türde avlardaki "bolluk" geçmişte kalmıştır. İsveç’te avlak alanlarının tarihsel değişimini araştıran bir çalışmada, yaşlı balıkçılardan edinilen bilgilerle saptanmış eski avlak alanlar arandığında, bunların ancak %3 kadarının korunarak avlak niteliğini sürdürebildiği görülmüştür.¹⁵

Hughey *et al.* (2000), küresel çapta balıkçılık kaynakları ve balık stoklarında görülen azalışın birçok kesimce dile getirilmesine karşın, bu kaygıların, çözüm getirici reformlara yansımadağı görüşündedir. Bunun Türkiye açısından da geçerli olduğu görülmektedir. Topluluk’ta balıkçılık kaynaklarının korunması ve işletimine bakıldığında, OBP’nın filo kapasitesini düşürmede ve stokları biyolojik güvenilirlik sınırında korumada başarısız kaldığı genelde kabul edilmektedir. Bu türden başarısızlıkların küresel çaplı olduğu, gelişmiş ülkelerde bile bu yönde başarısız politikaların uygulandığı gözden kaçmamalıdır. Kanada’nın, morina balığı başta olmak üzere Atlantik Bölgesi balıkçılığında geçmişte izlediği politikası bu bağlamda ilginç bir örnektir. Başta Kanada bilim çevrelerinin, 1989–1993 yıllarında morina kotalarında büyük düşüşe gidilmesi gerektiği yönündeki uyarıları dikkate alınmadan sürdürülen balıkçılık sonrasında, Kanada’nın Atlantik morina balık stoklarında büyük çaplı tükeniş görülmüştür. Yanlışlığın anlaşılması sonrası, belirli alanların avcılığa kapatılması türünden getirilen sıkı önlemler, tükenen balık stoklarında beklenen iyileşmeyi sağlayamamıştır (Rice *et al.* 2003).

¹⁵ İsveç- Lysekil’de bulunan Deniz Araştırma Enstitüsü’nde yapılan sözlü görüşme.

OBP’nda kaynakların denetimine yönelik uygulamalar bazı noktalarda zayıf kalmıştır. Teknelerin izlenmesi ve balıkçılık istatistiklerinin toplanması gibi teknolojik sistemlerle kolaylıkla izlenebilen alanlarda balıkçılığın genel anlamda kayıt altına alınmasında başarı görülürken, özellikle av çabasının denetim altına alınmasında zayıf kalındığı görülmektedir (Shepherd 2003).

OBP’nda, TAM uygulamasına göre avcılığın düzenlenmesi çoğunlukla stok değerlendirme çalışmalarına bağlıyken, avcılığı düzenleyen teknik önlemlerin önleyici tedbir anlamında önemli yer tuttuğu görülmektedir (Frost and Andersen 2006). Kota sisteminin "tektür balıkçılık" niteliğindeki balıkçılık işletiminde uygulanabileceği, "çoktürlü balıkçılıkta" beklenen yararları sağlamadığı ileri sürülmektedir (Payne 2000). Bu bağlamda, AB sularındaki balıkçılığın "karışık balıkçılık" (Balıkçının tek avda birden fazla türü avlayabilmesi) niteliğinde olmasından dolayı, tek türe göre yapılan kota düzenlemelerinin etkinliği tartışma konusu olmaktadır. Topluluk’ta kota sisteminde miktar, karaya çıkarılacak av miktarı anlamına gelmekte, ıskarta edilen hedef dışı balıkları kapsamamaktadır. Denize bırakılan ıskarta balık miktarının büyük boyutta olmasının, ıskarta balık miktarını da göz önüne alan bir kota işletim sisteminin uygulanmasını gerektirdiği yönünde görüşler bulunmaktadır.

Karaya çıkartılan av miktarının kayıt edilmesi, av araçları, avcılığa kapalı dönem, her bir türe özgü avlanabilir en küçük boy gibi düzenlemelerle avcılığa getirilen teknik önlemler ise koruma politikasında izlenen ikinci yol olarak değerlendirilebilir. Geniş bir alanı kapsayan Topluluk’ta, özellikle avcılığın düzenlenmesinde bazı güçlükler yaşanmaktadır. Topluluk balıkçılığının, özellikle demersal balıkçılıkta daha belirgin olmak üzere, karışık balıkçılığa yakın niteliği avcılığın teknik önlemlerle düzenlenmesinde diğer zorlaştırıcı etkidir. Bu güçlük gerek ilgili mevzuatın çıkarılmasında gerekse denetimde kendini göstermektedir.

ÜD’leri arasındaki kontrol ve denetimlerde uyum sağlanmasını hedefleyen Komisyon, 28 Nisan 2004 günü yaptığı bir teklifle, Topluluk düzeyinde bir ÜD’lerce ortak bir kontrol merkezi kurulmasını gündeme getirmiş, 2005 yılında merkezi İspanya’nın Vigo

şehri olması öngörülen bir “Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı” kurulmuştur (http://ec.europa.eu/cfca/index_en.htm, 2007). Personeli ÜD’lerden gelen karma denetçilerden oluşan bu birim, AB stratejileri doğrultusunda Komisyon ile ÜD’ler tarafından daha koordineli ve etkin denetimin gerçekleştirilmesi, ÜD’ler, Komisyon ve üçüncü taraflar arasındaki bilgi değişiminin sağlanması, YKDB uygulamalarıyla mücadele, denetçilerin eğitimi konusunda koordinasyon, kontrol ve denetim kaynaklarının organize edilmesi görevlerini üstlenecektir (<http://ec.europa.eu/cfca/pdf/factsheet01.pdf>, 2007).

Komisyon, ÜD’lerin yolladıkları bildirimlerin yanı sıra, doğrudan kendisinin yaptığı denetimler sonucunda, ÜD’lere karşı yazılı uyarıdan Adalet Divanı’na dava etmeye dek uzanan bir dizi yaptırım yoluna gidebilmektedir. Denetim yönünden bakıldığında, ÜD’lerin en çok kendilerine verilen ulusal kota miktarlarının denetiminde yetersiz kaldığı görülmektedir. Komisyon’un 2003 yılına dek Adalet Divanı’na sonuçlanmamış 81 davadan 61’inin ulusal kota miktarının aşılması, 8’inin av miktarlarının bildirilmemesi, 5’inin de teknik koruma önlemlerinde yetersiz denetim gerekçesiyle açıldığı görülmüştür (http://ec.europa.eu/comm/fisheries/scoreboard/index_en.htm, 2006).

Komisyon, kendi ulusal kota payını aşan ÜD’lerin avladıkları fazla miktarları, izleyen dönemde Konsey tarafından belirlenecek kotadan düşürebilme yetkisindedir (Franchino 2004). Topluluk’ta, Komisyon üyelere karşı üç aşamalı bir yolla yaptırım yoluna gitmektedir. ÜD’lerin Topluluk mevzuatına aykırı uygulamaları ve yükümlülüklerini yerine getirmede eksiklikleri gördüğünde, Komisyon resmi bir yazıyla üyeye bir uyarıda bulunarak gerekenin yapılmasını istemektedir. Bu aşamada, ilgili üyeden bu konuda açıklama yapması istenmektedir. Uyarılan ÜD’in yükümlülüklerini yerine getirmediğine kanaat getirildiğinde, Komisyon ikinci aşamada söz konusu ülkeye gerekçeli görüşünü bildirerek, belirlediği bir süre içinde yükümlülüklerin yerine getirilmesini istemektedir. Üçüncü aşamada gerekliliklerin yerine getirilmediğini gören Komisyon, konuyu Adalet Divanı’na götürerek cezai yaptırım uygulanması yoluna gitmektedir. (http://ec.europa.eu/comm/fisheries/scoreboard/index_en.htm, 2006, Valatin 2000).

Türkiye’de avcılıkta yasalara aykırı uygulamalarda para cezası, el koyma, ruhsat iptali gibi yaptırımlara gidilmektedir. Topluluk’ta cezaların sertleştirilmesi, üyelere ceza uygulamalarında benzerlik sağlanması kimi zaman dile getirilmektedir. Türkiye’de denetim eksikliğinin dışında, cezaların genellikle yeterince caydırıcı olmadığı görülmektedir.

Topluluk sularında av baskısının azaltılmasında izlenen diğer bir politika, ikili antlaşmalarla filonun Topluluk suları dışındaki bölgelere yönlendirilmesidir. Bu politikanın Topluluğa getirisi olmasına karşın, bu uygulamada bir ölçüde maliyet artışı söz konusudur. Topluluk filosu, 2003 yılında dördü Avrupa ülkesi (Gröland, İzlanda, Faroe Adaları, Norveç) diğerleri ise Afrika ve Hint Okyanusu ülkeleri olan toplam 21 ülkede ikili işbirliği kapsamında avlanmıştır. İkili antlaşmalarla sağlanan bu avlanma hakkında, Topluluk teknelerinin OBP ilkeleriyle diğer uluslararası yükümlülüklere uymaları ilkesinden hareket edilmesine rağmen, uygulamada Topluluk balıkçıları tarafından Topluluk içi ve dışı sularda yürütülen avcılık etkinliklerinde aşırı avcılık yapıldığı, kaynakların sürdürülebilir kullanımı ilkesinin gözetilmediği yönünde eleştirilerle karşılaşmaktadır. Topluluk suları dışında ikili işbirliğinde yapılan avcılıkta İspanya en büyük pay alan üye durumundadır.

Avcılık kotalarının seçilmiş politikacılarca oluşturulan Bakanlar Konseyi’nce belirlenmesi bu sistemin en çok eleştirilen yönlerinden birisidir. Bilim çevresi, görüşlerinin dikkate alınmadığı, kaynakların dönüşümü olmayan biçimde tükenmeye doğru gidildiğini öne sürerken, başta balıkçılık kesimi olmak üzere kimi çevreler bilim çevrelerinin dayandığı bilimsel bulgularının kesin olmadığını, bunların kaynaklardaki değişik durumları yansıtmadığı yönünde görüşler öne sürmektedir. Örneğin, İskoç balıkçıları kaynaklarının bozulmasında kısmen paylarının olduğunu kabul ederken, yanlış bir koruma politikası izlendiği görüşündedirler (Phillipson and Crean 1997). Süregelen bu tartışmalarda ilgili taraflar balık stoklarının azaldığı, bu azalmanın önemli boyutlarda olduğu noktasında genelde görüş birliğindedir.

Reform sonrası 2003 yılında yürürlüğe giren yeni OBP'nda, denizde avlanma gün sayısına dayalı bir avcılık uygulamasının üzerinde durulmakta, bunun, av çabasının düzenlenmesinde olumlu bir uygulama olacağı düşünülmekte olup, örneğin İsveçli balıkçıların bu seçeneğe genelde olumlu baktığı söylenmektedir (Rossiter and Stead 2003).

OBP'na denetim açısından bakıldığında, koruma alanında Topluluğun hedeflerini başaramamış olmasında, ülkesel düzeyde denetimde uygulanan gevşekliklerin bir ölçüde etkili olduğu görülmektedir. İskoç balıkçılar ülkelerindeki denetimin ağırlığından yakınırken (Phillipson and Crean 1997), avcılık etkinlikleri ile ürünlerin karaya çıkarılışında denetim ve izlemede görülen önemli eksikliklerden dolayı İngiltere ve İspanya Komisyon tarafından 2003 yılında resmi yolla uyarılmıştır. İngiltere'de 2003 yılında yapılan denetimlere bakıldığında, bir teknenin herhangi bir günde denizde doğrudan denetlenme olasılığı %1'den az iken, barınakta denetlenme olasılığı %61 olduğu görülmüştür. Öte yandan, teknenin sunduğu bildirimlerin yetkililerce birkaç kaynaktan (Av miktarı, karaya çıkarma miktarı, satış bilgisi) karşılıklı olarak doğrulanması olasılığının %60–70 olduğu bildirilmiştir (<http://www.defra.gov.uk>, 2006). İngiltere'de denetimden sorumlu yetkili resmi kurum olan DEFRA tarafından denetimlerin caydırıcı olmadığı, cezaların düşük olduğu düşüncesiyle idari cezalara daha fazla ağırlık veren bir uygulamaya geçilmesi gerekli görülmüştür. 2003 yılı verilerine göre, İngiltere'deki balıkçılara verilen para cezalarının ortalama değeri ihlal nedeni ürün değerinin 1,7 katı olduğu bildirilmiştir (<http://www.defra.gov.uk>, 2006).

Topluluk'ta, düzenlemelere aykırı durumlarda uygulanan cezalar ÜD'ler arasında farklılık göstermektedir. Topluluğun yeni OBP'nda kaynak koruması önemli yer tutmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Komisyon'un yeni politikasında balıkçılıkta denetime ağırlık vermesinde, bu korumacı yönelimin de etkisi olduğu görülmektedir. Topluluk'ta denetim eksikliğinden söz edilmesine karşın, ulusal denetçiler yasalarla güçlü kılınmıştır. Örneğin, Hollanda'da yasalarla denetçilere güvenlik kolluk gücü ve mali yaptırım gücü verilmiştir. Ekolojiyi gözeten son OBP hedeflerinin başarılması daha etkin denetime bağlılık göstermekte olup, ÜD'ler arasında farklılık gösteren

denetim uygulamalarının, kurallara uyulmasında gevşekliğe yol açtığı bildirilmektedir (Nielsen and Christensen 2006).

ÜD'ler arasında işbirliği yoluyla kimi düzenlemelere gidilebilmektedir. Balıkçılık işletiminde yeni bir uygulamanın denenmesi yönünde İsveç ile Danimarka'nın işbirliğinde 2007 yılı başında uygulamaya konulan girişim bu türden bir işbirliği örneğidir. İlgili tüm paydaşların ve BDK'lerinin desteklediği bu girişim ile belirlenmiş alanda kota uygulaması olmaksızın, teknelerin haftada bir-iki gün avcılık yaparak sınırlanan av çabası işletiminde yeni bir uygulamanın denenmesi, yakalanan tüm türlerin karaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu yönde geliştirilen balıkçılık işletim/yönetim sistemi olumlu sonuçlar verirse, Komisyon'un da desteğiyle Topluluk düzeyinde yaygınlaştırılması söz konusu olacaktır¹⁶.

ÜD'lerin bazı bilgileri içeren raporları ilgili mevzuatta belirlenmiş sürelerde Komisyon'a göndermesi gerekmektedir. Bu kapsamda, av bildirim, kotanın izlenmesi, av çabası bildirimleri, teknelerin GT cinsinden yeniden ölçümlerine ilişkin bildirim, filo kapasitesi ve av çabası hedeflerine ilişkin bildirim, filo kaydı, belirli filo bölümlerine ilişkin bildirim, yapısal yardım, etiketlemeye ilişkin getirilen izleme bildirimlerini Komisyon'a göndermekle yükümlü ÜD'lerin genelde bu bildirimleri zamanında göndermemiş oldukları görülmektedir. Bildirimleri zamanında ve eksiksiz olarak yollayan ÜD sayısının düşüklüğü göze çarparken, bildirimde bulunmayan ülkelere de rastlanmaktadır (http://ec.europa.eu/comm/fisheries/scoreboard/index_en.htm, 2006).

Topluluk tekne kayıt sistemi düzenlemeleri uyarınca, balıkçı teknesi ölçümlerinin GT cinsinden yapılması gerekmekte olup, tekne ölçümlerine ilişkin uyumlaştırmanın aşamalı olarak yapılarak 2003'de tamamlanması kararlaştırılmıştır. Komisyon tarafından tanınmış bu süreye rağmen, ÜD'lerin çoğunluğu yeniden ölçümleri zamanında tamamlayamamıştır (http://ec.europa.eu/comm/fisheries/scoreboard/index_en.htm, 2006).

¹⁶ İsveç- Lysekil'de bulunan Deniz Araştırma Enstitüsü'nde yapılan sözlü görüşme.

Türkiye’de de 2006 yılı verilerine göre, toplam uzunluğu 12 ile 24 metre arasında olan ve kayıtlı değerleri GRT cinsinden ölçülmüş yaklaşık 800 adet balıkçı teknesi bulunmaktadır. AB’ne uyum gereklilikleri nedeniyle, bu teknelerin tonajlarının GT birimi esasına göre yeniden ölçülmesine gerek bulunmaktadır¹⁷. AB’nin kaynak işletimi ve denetim politikası ile Türkiye’deki uygulamaların karşılaştırılması Çizelge 8.3’de verilmektedir.

¹⁷ 24 Şubat 2006 tarihinde gerçekleştirilen “Balıkçılık Faslı Tanıtıcı Tarama Toplantısı” ile 31 Mart 2006 tarihinde gerçekleştirilen “Balıkçılık Faslı Ayrıntılı Tarama Toplantısı” hazırlık ve sunuş notlarından yararlanılmıştır (TKB ve ABGS kaynakları).

Çizelge 8.3 Türkiye ve AB’ndeki kaynak işletimi ve denetim uygulamalarının karşılaştırılması

POLİTİKA UNSURU	AB’NDEKİ POLİTİKA UYGULAMASI	TÜRKİYE’DEKİ POLİTİKA UYGULAMASI
GENEL	<p>a) Diğer ortak politikalarla bütünleşik bir ortak balıkçılık politikası uygulanmakta</p> <p>b) Uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülükler mevzuata yansıtılmakta</p> <p>c) Birlik suları dışına açılma politikası</p> <p>d) Üye Devletlerde çeşitlilik göstermekle birlikte, Topluluk düzeyinde ortak politika ilkeleri Tüzük’te belirtilmiş</p> <p>e) Yapısal politika kaynak işletim politikası ile bütünleştirilmiş</p> <p>f) Politika köklü reforma açık</p> <ul style="list-style-type: none"> o Ana politika reformlarla değişikliğe uğramakta o Topluluk mevzuatında sıklıkla değişikliğe gidilmekte <p>g) Denizel ekosistem ve ekolojiyi gözetten sürdürülebilir balıkçılık politikası</p> <ul style="list-style-type: none"> o Bilimsel verilere dayalı kota işletim sistemi o Yönetimde paydaş katılımı öngören yaklaşım o Kaynak kullanımda özenli yaklaşım politikası 	<p>a) Balıkçılık politikasının diğer politikalarla bütünleştirilmesi eksik</p> <p>b) ICCAT ve GFCM tavsiye kararları avcılık sirkülerlerine yansıtılmakta</p> <p>c) Uzak mesafe avcılığı yok, ikili balıkçılık antlaşmaları az sayıda</p> <p>d) Politika çerçevesi Kanun, Bakanlar Kurulu Kararı, Yönetmelik, Sirküler, Tebliğ gibi araçlarla çizilmekte</p> <p>e) Yapısal eylemler, kaynak işletim politikasından ziyade, sosyal ve ekonomik sonuçlara odaklı</p> <p>f) Mevzuatta özellikle yasa düzeyindeki düzenlemeler balıkçılık politikasına bağlı yasal değişim süreci çok yavaş işlemekte, en sık “teknik önlemler” değiştirilmekte</p> <p>g) Denizel ekosistem ön planda görünmüyor. Bilimsel verilere dayalı kota sistemi yok. Paydaş katılımı SÜDK ile mevcut, ancak yetersiz</p> <ul style="list-style-type: none"> o ICCAT Komisyon kararları dışında kota uygulaması yok o Balıkçılık politikasında planlama yönü eksik. o İlkelere bağlanmış somut balıkçılık politikası yok, geçerli balıkçılık politikası tarım politikası etkisinde biçimlenmekte.

Çizelge 8.3 Türkiye ve AB’ndeki kaynak işletimi ve denetim uygulamalarının karşılaştırılması (devam)

POLİTİKA UNSURU	AB’NDEKİ POLİTİKA UYGULAMASI	TÜRKİYE’DEKİ POLİTİKA UYGULAMASI
KAYNAK İŞLETİMİ, DENETİM	Av miktarını sınırlandırmak ve toplam avlanabilir miktar (TAM) kotalarına dayanan balık stok işletimi mevcut	Av miktarını sınırlamaya dönük kota uygulaması, ICCAT Sözleşmesi kapsamındaki türler haricinde uygulanmıyor. TAM sistemi mevcut değil.
	Av gücünü düşürücü yapısal düzenleme politikası (destek)	Av gücü denetimi ve buna yönelik yapısal önlem yok
	ÜD’lerin egemenlik alanlarında 12 dm içerisinde yoğunlaşmış/ sıklaştırılmış önlemler	Teknik düzenlemeler ve denizde kontrol uygulaması bulunmakta, uygulamada etkinlik görülüyor
	Stok işletim ve geri kazanım planları hazırlamak ve uygulamak	Mevcut balıkçılık kaynakları stok tespit çalışmaları yapılmamış olduğundan, bu planlar hazırlanamıyor
	Balık türlerine yönelik sürdürülebilir işletim hedefleri belirlemek	Avcılık faaliyetleri için başlıca hedef türlerin stok tahminleri mevcut değil
	Filo bölümlenmesi yapılıyor, Balıkçılıkta kullanılan teknelerin sayısı ve tiplerini sabitlemek	Filo bölümlenmesine dayalı avcılık düzenlemesi yok. Yeni balıkçı gemileri için ruhsat düzenlenmiyor
	Balıkçılık etkinliklerinin yasak veya sınırlandırılması, avlanan türlerin karaya çıkarılmasında asgari ölçüler belirlenmesi	Ticari avcılığı düzenleyen su ürünleri sirkülerleri vasıtasıyla yapılmaktadır
	Avlanma malzemelerinin yapıları, tekne üzerindeki av gereci sayısı, av gereci büyüklüğü, kullanım yöntemleri	
	Su ürünleri yumurtlama bölgeleri korunması, av etkinliklerinin belirli alan ve zaman dilimlerine göre kısıtlanması	
	Daha duyarlı veya daha az tahrip edici etkileri olan avcılık yöntemleri geliştirmek için çeşitli destek mekanizmaları oluşturmak	Bu yönde destek mekanizması mevcut değil

Balıkçılığa ilişkin verilerin toplanması, işlenmesi ve yönetimi, özellikle verilerin çapraz doğrulanmasını, veri tabanlarının oluşturulmasını gerektirmektedir. Bunun yanında, Komisyon tarafından verilerin denetlenmesini sağlamak amacıyla, bu veri tabanlarına bilgisayar üzerinden erişim mümkün olmalıdır. ÜD'lerin denetim etkinlikleri ve ihlaller sonrasında aldıkları önlemler konusunda düzenli olarak Komisyon'a rapor vermeleri gerekmektedir. ÜD yetkili makamlarınca yürütülen denetimler Komisyon tarafından da denetlenmektedir.

OBP'nın koruma politikasının başarısını sağlamak üzere, her ÜD, kendi bölgesinde ve kendi yetki ve egemenliği altındaki sularda, balıkçılık sektöründe tüm etkinlikleri, özellikle balık avlamayı, balıkçılık ürünlerini aktarma, boşaltma, pazarlama, taşıma ve depolamayı, boşaltma ve satış kayıtlarını izlemek, denetlemek ve gözetimini yapmakla sorumludur¹⁸. Topluluk, balıkçılık teknelerinin gezindiği yerlerin, bulunduğu konumunun izlenmesi için uydu tabanlı bir GİS kurulmasını şart koşmaktadır. GİS, toplam uzunluğu 24 metreyi geçen tüm Topluluk balıkçı tekneleri için 1 Ocak 2000 tarihinden beri uygulanmaktadır. GİS ile izleme kapsamına alınan tekne uzunluğu aşamalı olarak azaltılmaktadır (Günümüzde 15 metre). Bunun yanında, üye ülkeler tarafından, balıkçılık ve avlanma etkinliklerini izleyen Balıkçılık İzleme Merkezi (BİM)'ler kurularak işletilmesi zorunlu kılınmıştır. BİM, avlandıkları sulardan ya da buldukları limandan bağımsız olarak, bağlı olduğu ÜD bayrağını taşıyan balıkçı teknelerini izler. Bunun dışında, bir ÜD'in egemenliği altındaki veya yetki sahasındaki sularda avcılık yapan ve GİS'in uygulandığı diğer ÜD bandıralı balıkçı tekneleriyle üçüncü ülke balıkçı teknelerinin izlenmesi de gereklidir.

Topluluk balıkçı teknelerinde yakalanan tüm balıkçılık ürünleri için 2000 yılından itibaren geçerli olmak üzere, 50 kg. canlı ağırlık eşdeğerini aşan tüm av miktarları seyir defterine kaydedilmek zorundadır¹⁹. Karaya çıkartma bildirimleri ise, toplam uzunluğu 10 metreye eşit ya da daha büyük olan tüm AB balıkçı tekneleri için zorunlu olup, teknenin kaptanı ya da kaptanın temsilcisi, her seferden sonra ve karaya çıkartma

¹⁸ 2847/93 (AT), 2244/2003 (AT), 1966/2006 (AT), 1967/2006 (AT) sayılı Topluluk mevzuatı

¹⁹ 2847/93 (AT) Sayılı Konsey Tüzüğü

sonrası 48 saat içinde, boşaltmanın yapıldığı ÜD yetkili otoritelerine bildirimde bulunmalıdır. Gemi kaptanı, boşaltılan miktarları ve ürünün avlanma alanlarını belirten bu bildirim doğruluğundan sorumlu tutulmaktadır.

Balıkçılık ürünlerinin ilk satışından sorumlu olan ve ÜD'ler tarafından yetkilendirilen kayıtlı alıcılar, kayıtlı müzayedeler, diğer organ veya kişilerin, ürün ilk el satışından elde ettikleri yıllık ciro 400.000 avro üzerindeyse, 1 Ocak 2009'dan geçerli olmak üzere satış belgelerini ve devir beyanlarını elektronik olarak kaydetmek ve iletmekle yükümlü olacaklardır²⁰.

Bir ÜD'de karaya çıkartılan balıkçılık ürünlerinin ilk el satışından sorumlu olan, yetkilendirilmiş açık artırma merkezleri ya da diğer tüzel kişi kurumların ilk satış yapıldıktan sonra bölgesinde bu satışın gerçekleştiği ÜD yetkili makamlarına bir satış bildirimini iletmek zorundadır. Satış bildiriminin iletilmesi, ÜD'lerin yetki verdiği açık artırma merkezlerince yapıldığı gibi bu işlem diğer organ veya kişilerin sorumluluğunda da yapılabilmektedir. Satış bildirimleri (Satış notları) en azından aşağıdaki bilgileri içermektedir:

- Balıkçılık ürününe ait tür adı, yakalandığı yer, üretim şekli, boy, ağırlık, görünüm, tazelik ve kalite sınıfı, tür için belirlenmiş avlanabilir en kısa boy,
- İlk satıştaki fiyat ve miktar, satıcının ve satın alanın adları, satışın yeri ve tarihi, satış sözleşmesinin referans numarası.

Satış notları, balığın ilk kez pazarlanmasını izlemekten sorumlu yetkili makamlara, ilgili ürünleri boşaltan balıkçı teknesinin plakası ve adı, teknenin sahibinin ya da kaptanının adı, karaya çıkartma limanı ve işlem tarih bilgileri eklenerek iletilmektedir. Kayıtlı satış arasındaki farklılık belirli bir oranı aşamaz.

Balıkçı teknesinde yapılan denetimler açısından, teknelerdeki kullanılmayan donanımın hemen ve kolayca kullanılamayacak bir biçimde kaldırılması şart koşulmaktadır.

²⁰ 1966/2006 (AT) Sayılı Konsey Tüzüğü

Örneğin, ağlar, ağırlıklar ve benzeri donanım trol tahtalarından, sürüklenme ve atma telleriyle halatlarından sökülmüş olmalı, güvertede ya da üstünde olan ağlar üstyapının bir parçasına sıkıca bağlanmalıdır. Ayrıca, herhangi bir AB balıkçı teknesinde tutulan avlar, aynı sefer süresince farklı en küçük ağ gözü boyutlarına sahip ağlarla yakalanmışsa bu durumun seyir defteri ile karaya çıkartma bildirimine kaydı, farklı koşullarda tutulmuş olan avın her bölümü için tür dağılımının hesaplanması gereklidir.

Türkiye'deki geçerli uygulama, yukarıda anılan Topluluk düzenlemelerine uyumlu değildir. Balıkçılık alanında uyumlaştırmayı hedefleyen çalışmalar kapsamında, avcılık faaliyetlerine ilişkin bilgilerin seyir defterine işlenmesi, avlanan ürünlerin aktarılması, karaya çıkarılması, taşınması, depolanması, satılması ve taşıma etkinliklerine ilişkin tüm kayıtların tutulmasının zorunlu hale getirilmesi amacıyla yasal bir sistem getirilmesi yönünde, TKB ve SGK'nın çoğu ilk kez girilen çalışmaları sürmektedir. Bu çalışmalar kapsamında, belirlenmiş balıkçı barınaklarında karaya çıkış noktaları tesis edilmiş, bir balıkçılık bilgi sistemi ve BİM oluşturulmuş, pilot GIS uygulaması başlatılabilmeye yönelik alt yapı kurulmuş, Topluluk mevzuatı gereklerince tasarlanan satış bildirimleri sistemi pilot uygulaması başlatılmıştır.

8.4 Avrupa Birliği ve Türkiye'de Uygulanan Balıkçılık Ürünleri Pazarlama Politikalarının Karşılaştırılması

Türkiye ve AB'nde uygulanan balıkçılık ürünleri pazarlama politikaları karşılaştırılırken, sırasıyla balıkçılık ürünleri üretimi, tüketimi, dış ticareti ve uygulanmakta olan balıkçılık ürünleri pazarlama sistemlerindeki benzerlik ya da farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir. OBP'ndeki ana politika alanlarından birisi olan pazarlama politikası aşağıdaki hedefleri içermektedir ([http://europa.eu.int/comm/fisheries/doc_et_publ/factsheets/facts/en/pq\)6_1.htm](http://europa.eu.int/comm/fisheries/doc_et_publ/factsheets/facts/en/pq)6_1.htm). 2003):

- Topluluk içindeki veya dışındaki ülkelerden sağlanan balıkçılık ürünlerine yönelik ortak pazarlama standartları getirmek,
- Fiyat müdahale mekanizmaları oluşturmak ve gerektiğinde devreye sokmak,

- Kararlı piyasa dengesi ve etkili balıkçılık yönetimi oluşturmayı amaçlayan üretici örgütlerinin kurulması,
- Topluluk pazarının bağımlı olduğu üçüncü ülkelerden balıkçılık ithalatının aksamadan sürdürülmesini hedefleyen bir ticaret rejimi oluşturmak,
- Balıkçılık ürünlerine yönelik gıda güvenliğini sağlamaktır.

Balıkçılıkta pazarlama açısından son yıllarda küresel çapta bazı yapısal değişiklikler kaydedilmiştir. Bu değişimler yapılandırmayı değiştirmiş, balıkçıyı zayıflatarak ticaretle uğraşan perakendecileri daha güçlendiren bir yapı ortaya çıkarmıştır. Balıkçılık ekonomisi balıkçılık işletim-yönetim sisteminde giderek daha önem kazanmasına rağmen, Türkiye’de bu alana yeterince önem verildiği görülmektedir. Örneğin, iyi bir balıkçılık işletim/yönetim sisteminin oluşturulmasında, pazarlamaya yönelik ekonomik çalışmaların da dikkate alınması gerekmektedir. Bu yönden bakıldığında, özellikle ulusal pazarlama stratejilerine yönelik çalışmalarda büyük eksiklik görülmektedir. Özellikle, dış pazara yönelik araştırmaların daha düzenli ve sık yürütülmesi, araştırma sonuçlarının ilgili kesimlerle paylaşılması gerekli görülmektedir (Anonim 1996, Saraçoğlu vd. 2001).

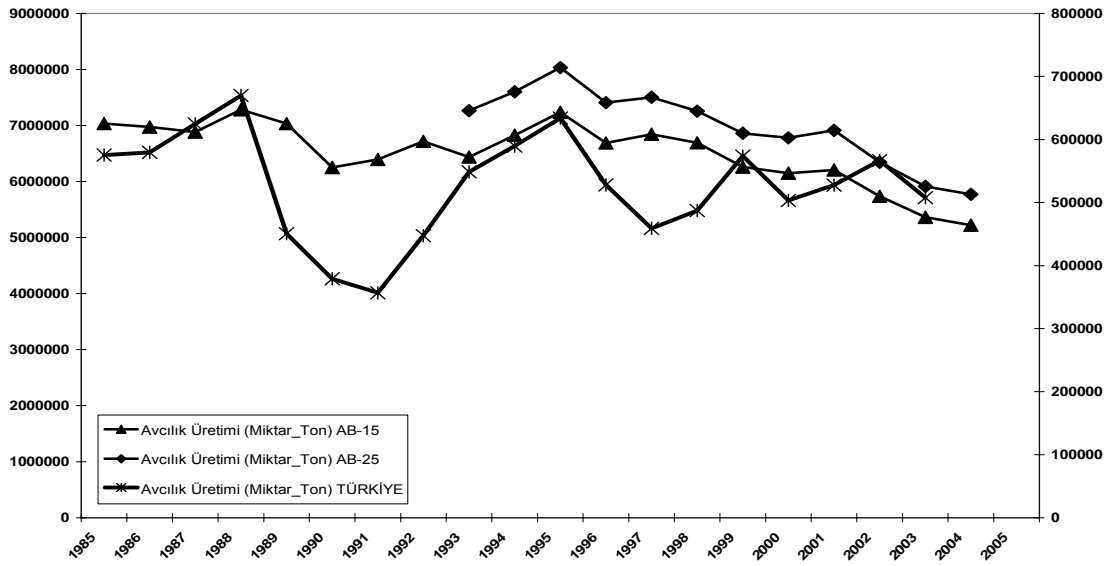
Pazar olanaklarının araştırılması alanındaki AB düzenlemesi, balıkçılık sektöründeki Topluluk yapısal yardımıyla ilgili kural ve düzenlemeler getiren 17 Aralık 1999 tarih ve 2792/99 (AT) sayılı Konsey tüzüğünde belirlenmektedir. Konsey tüzüğüne “Bölüm IV”ü uyarınca ÜD’ler, balıkçılık ve yetiştiricilik ürünleri için yeni pazarlar bulmak ve geliştirmek amacıyla BYFF’den yararlanabilmişlerdir. BYFF altından yeni pazar olanaklarının belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik önlemlere örnek olarak, İspanya’da avlanmaması gereken küçük balıkların tüketilmemesi, Fransa’da halkın taze balık tüketmesini teşvik, İngiltere’de ilk ve orta dereceli okullardaki öğrenci ve öğretmenleri hedef alan bazı kampanya ve eğitim programları sayılabilir (Anonymous 2003d).

Yine balıkçılık ve yetiştiricilik ürünlerine yönelik yeni satış alanlarının belirlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla hazırlanan bazı ortak programlar BYFF kapsamında

desteklenebilmiştir (Anonymous 2003d). Kalite damgası ve sertifikasyonu programı, özendirme kampanyaları, tüketici anketleri, fuar ve sergilere katılım, özellikle Topluluk balıkçılık ürünlerinin üye olmayan ülkelere pazarlanmasına yönelik olmak üzere piyasa araştırması ve ziyaretler, ticari bağlantıların kurulması, danışmanlık ve diğer pazarlama hizmetleri bu destek kapsamına girmektedir. Türkiye’de bu amaca yönelik kullanılabilecek benzeri bir mali araç bulunmamaktadır. Bununla birlikte, balık tüketimini özendirici çeşitli kampanyalar yürütmek TKB’nın görev ve sorumlulukları arasında bulunmaktadır.

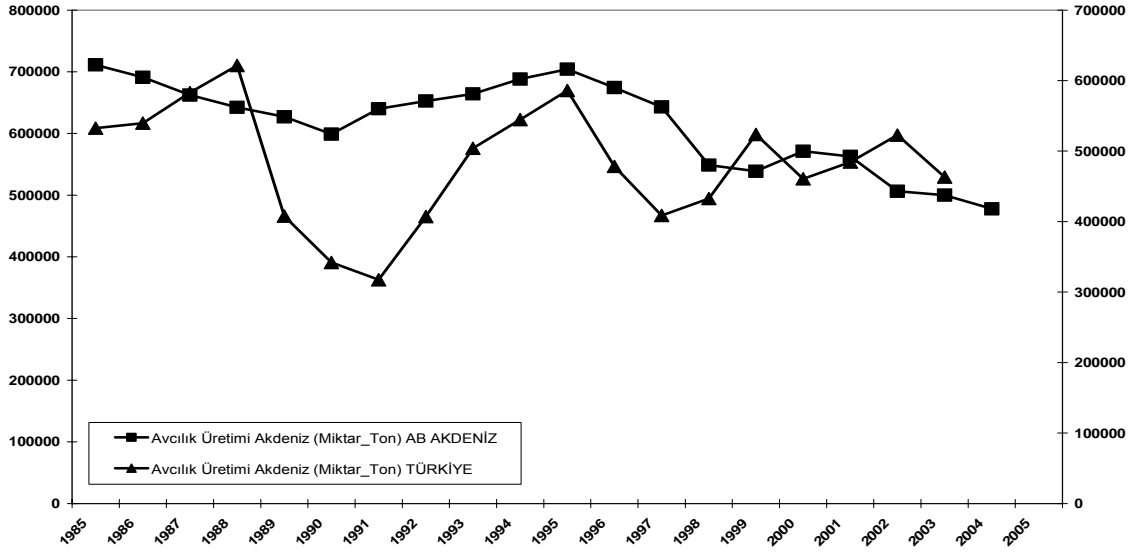
8.4.1 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri üretiminin karşılaştırılması

Yıllar itibariyle Türkiye ve AB’deki avcılık üretim eğilimleri, Şekil 8.7’de verilmektedir. 1985 yılında 7.034.779 ton olan AB’nin avcılık üretimi, 2004 yılında 5.223.333 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de aynı yıllarda gerçekleşen avcılık üretimi değerleri sırasıyla 575.381 ton ve 504.897 ton olmuştur. AB’nin geçirdiği tüm genişleme süreçleri boyunca, avcılık üretimindeki görülen azalış eğilimi değişim göstermemiştir. Türkiye’de toplam avcılıkta en çarpıcı değişimler, 1988–1991 ve 1995–1997 dönemlerinde gözlenmektedir. Birinci dönemdeki azalmanın nedeni, Karadeniz’deki hamsi stoklarında çevresel etkilerle meydana gelen düşüş, ikinci dönemdeki azalmanın ise balık stoklarında 10 yıllık dönemlerle gözlenebilen doğal stok döngüsüne bağlı olduğu tahmin edilmektedir.

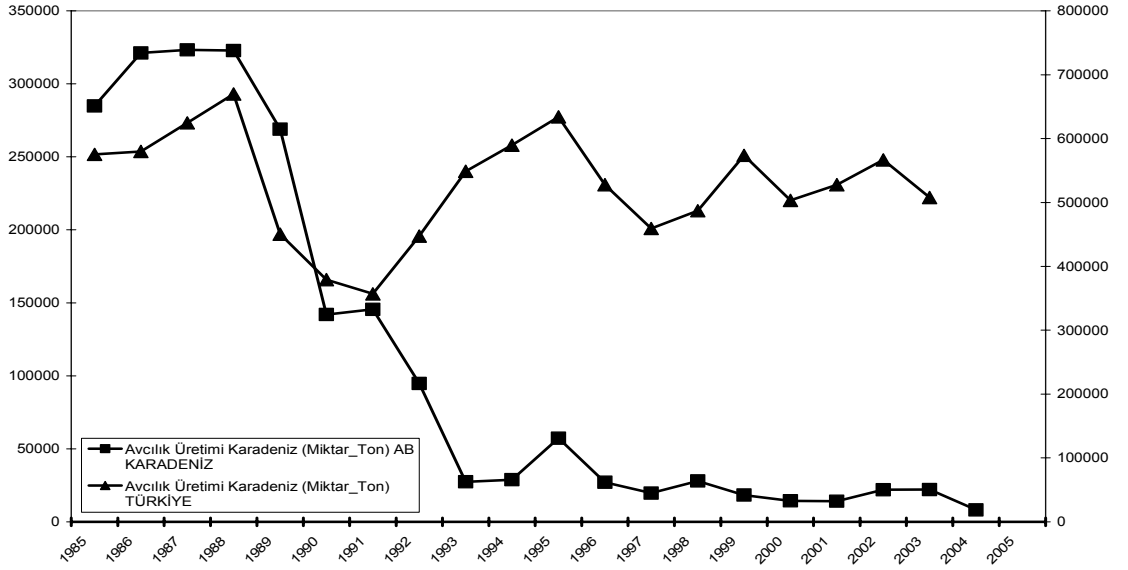

Şekil 8.7 AB ve Türkiye’de avcılık üretimleri değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu.>, 2006)

Akdeniz ve Karadeniz’e kıyısı bulunan ÜD’ler ve AB’ne yeni katılan aday ülkelerin gerçekleştirdiği avcılık üretimlerinin, Türkiye’nin avcılık üretimiyle karşılaştırılması Şekil 8.8 ve Şekil 8.9’da verilmektedir. Bulgaristan ve Romanya’nın avcılık yoluyla elde ettikleri balıkçılık ürünü miktarı, Türkiye’nin üretim değerinden oldukça düşüktür. Bu ülkelerin 1987 yılında 323.193 ton olan avcılık üretimi keskin biçimde azalarak, 2004 yılında 8.230 tona kadar gerilemiştir. Bu gerileme, günümüzde bu iki ülkenin balıkçılığını büyük ölçüde sekteye uğratmıştır. AB’ne tam üyelik sürecinde bu ülkelerin balıkçılıklarına ivme kazandırmaları, yeni açılımlar yapmaları beklenmektedir. AB’nin Akdeniz üyelerinin avcılık sanayinde göreceli kalıcı bir istikrar yakaladıkları görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri, daha verimli av alanlarına sahip olmaları, kuvvetli bir uzak deniz balıkçılığı yapısına sahip olmaları, Topluluk aracılığıyla üçüncü ülkelerle imzalamış oldukları balıkçılık anlaşmaları neticesinde, Topluluk suları dışında da avcılık faaliyetlerini yürütmeleri olarak sıralanabilir.

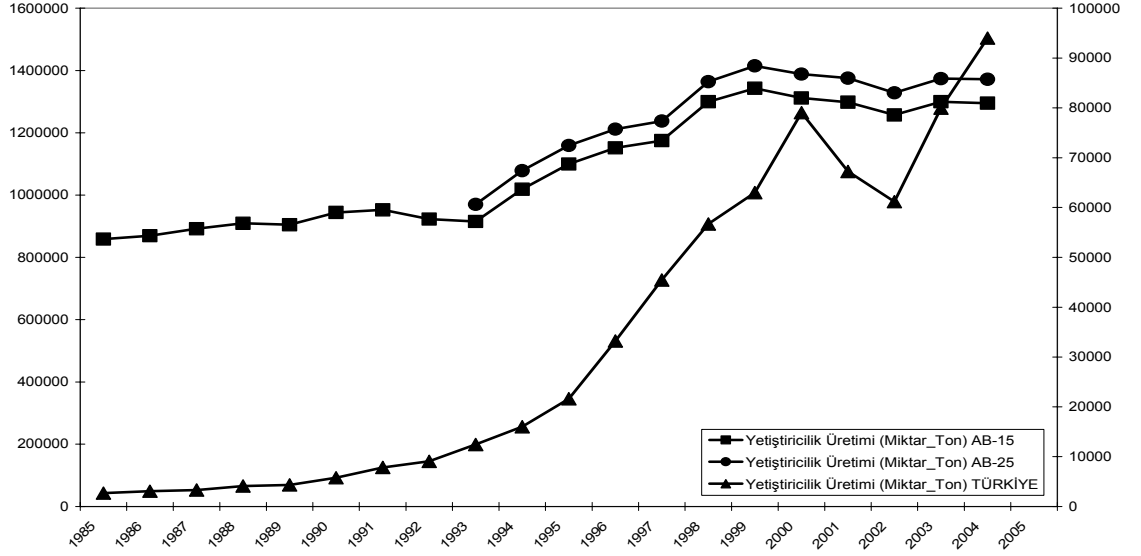
Şekil 8.8 Akdeniz'deki üye devletler ve Türkiye'nin avcılık üretimleri değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Şekil 8.9 Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'nin avcılık üretimleri değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

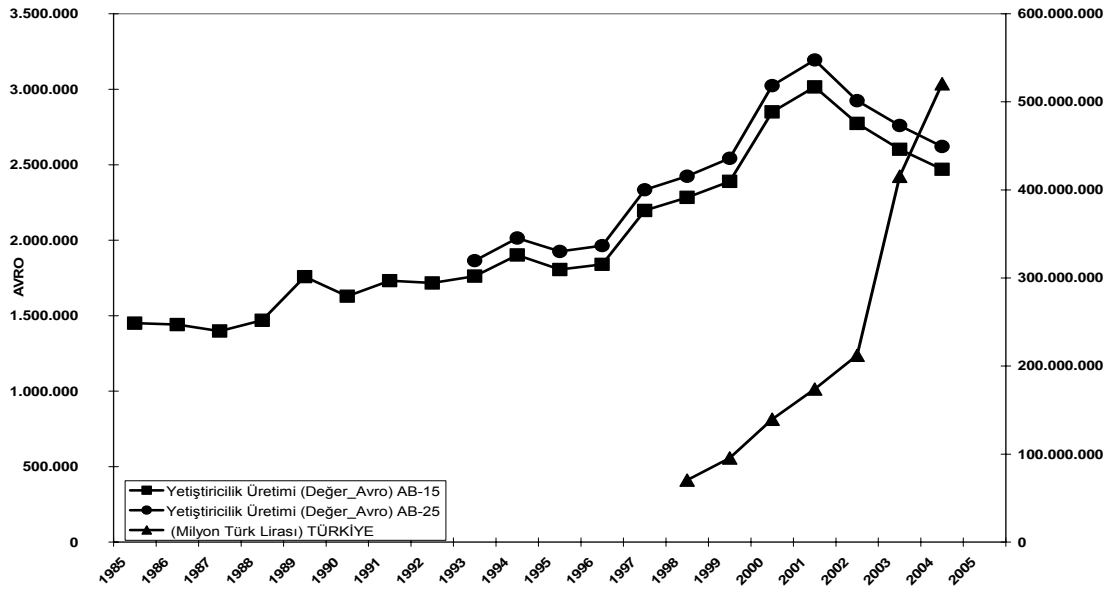
Gerek AB'nde gerekse Türkiye'de toplam balıkçılık üretiminde en büyük payı deniz avcılığı oluşturmaktadır. Yetiştiricilik, AB'nin toplam balıkçılık üretiminin %20'lik bölümünü oluştururken, Türkiye'de de yetiştiriciliğin toplam üretimdeki payı buna çok yakın bir orandadır. Türkiye'deki yetiştiricilik üretim miktarı, 1985 yılından başlayarak

önemli ölçüde artış göstermiştir. Topluluk'ta da benzer bir artış eğilimi olduğu görülmekle birlikte, Türkiye'deki artış daha keskin niteliktedir (Şekil 8.10).

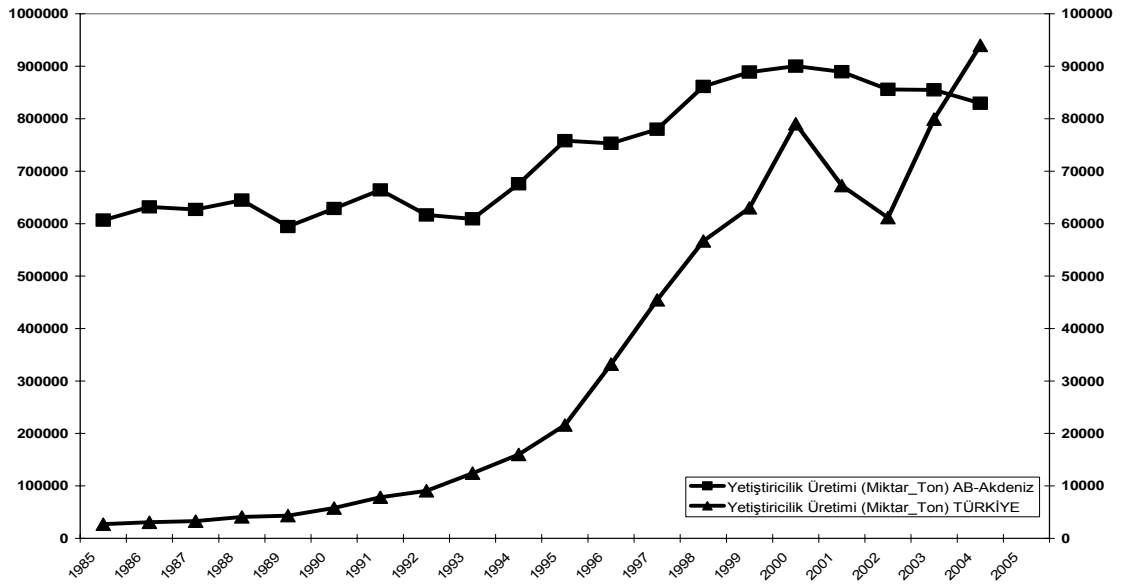
Şekil 8.10 AB ve Türkiye'nin yıllara göre yetiştiricilik üretim miktarları değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>., 2006)

Yetiştiricilik üretim değeri olarak bakıldığında, Türkiye'nin 1998 öncesi verileri bulunamamasına karşın, bu yıldan itibaren kaydedilen değer artışı hızının, AB'ndeki toplam artış hızından yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 8.11).

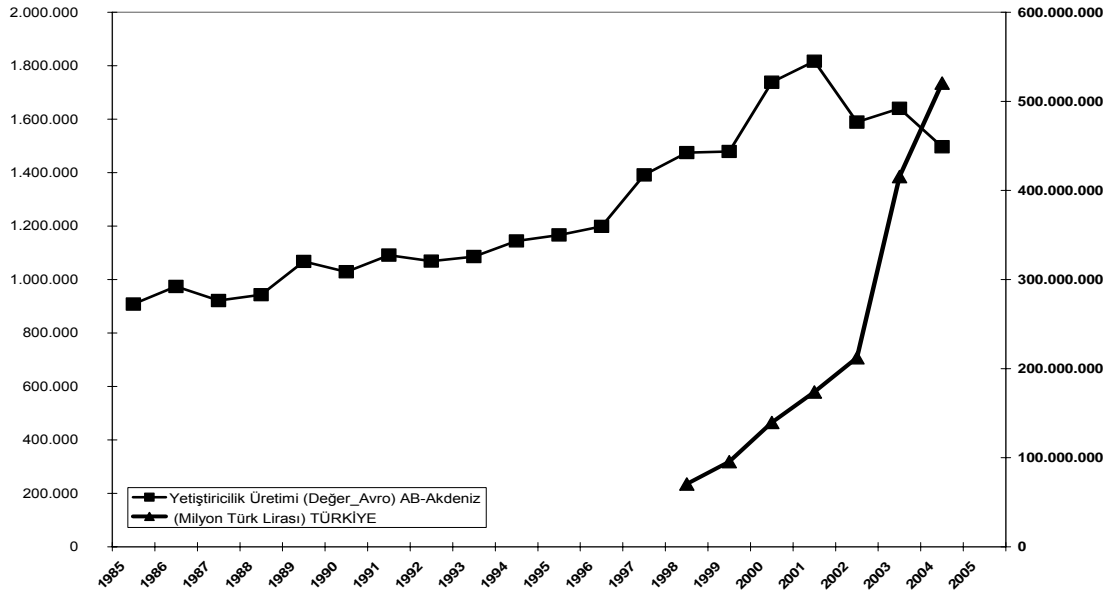

Şekil 8.11 AB ve Türkiye'nin yıllara göre yetiştiricilik üretim değerleri değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Türkiye'de yetiştiricilik 1970'lerin başlarında gökkuşuğu alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) ve sazan (*Cyprinus carpio*) türlerinin yetiştiriciliğe alınmasıyla başlamış, 1985'de deniz levreği (*Dicentrarchus labrax*) ve çipura (*Sparus auratus*)'nın ticari üretimine başlanmasıyla büyük gelişme kaydetmiştir. 1990'lı yıllar boyunca gökkuşuğu alası, deniz levreği ve çipura üretimi hızlı bir artış göstermiş, bu artış Türkiye'nin ciddi bir ekonomik bunalım yaşadığı 2000 yılına dek sürmüştür (Okumuş 2006). Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve Malta'dan oluşan AB'nin Akdeniz grubundaki toplam yetiştiricilik üretiminin, yıllara göre gerek miktar gerekse değer olarak dengeli bir artış sergilediği söylenebilir (Şekil 8.12, Şekil 8.13) .

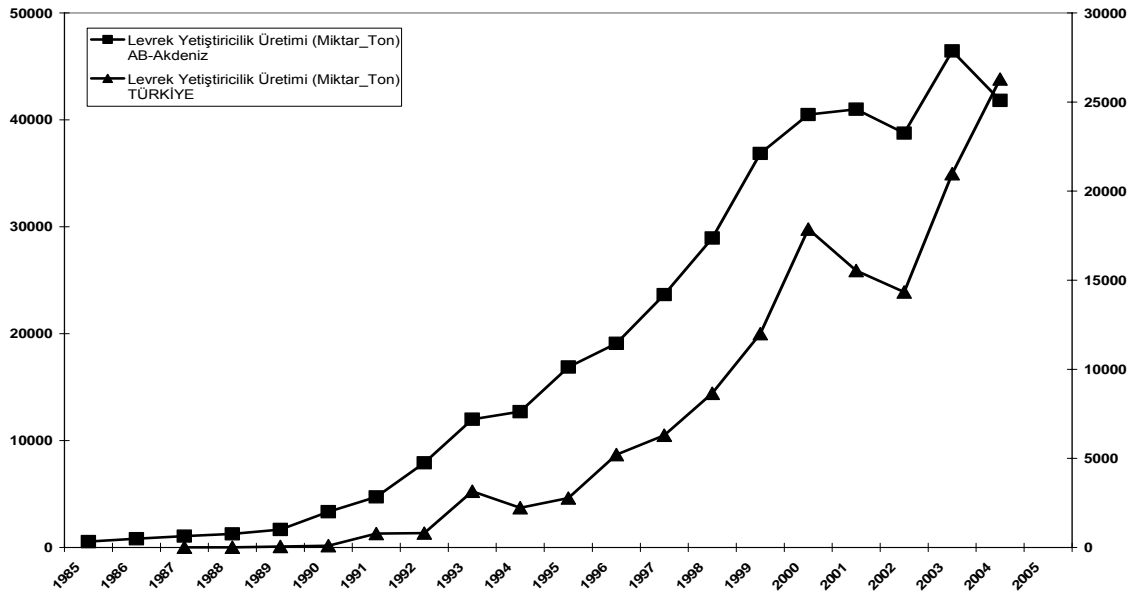
Şekil 8.12 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre yetiştiricilik üretim miktarları değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

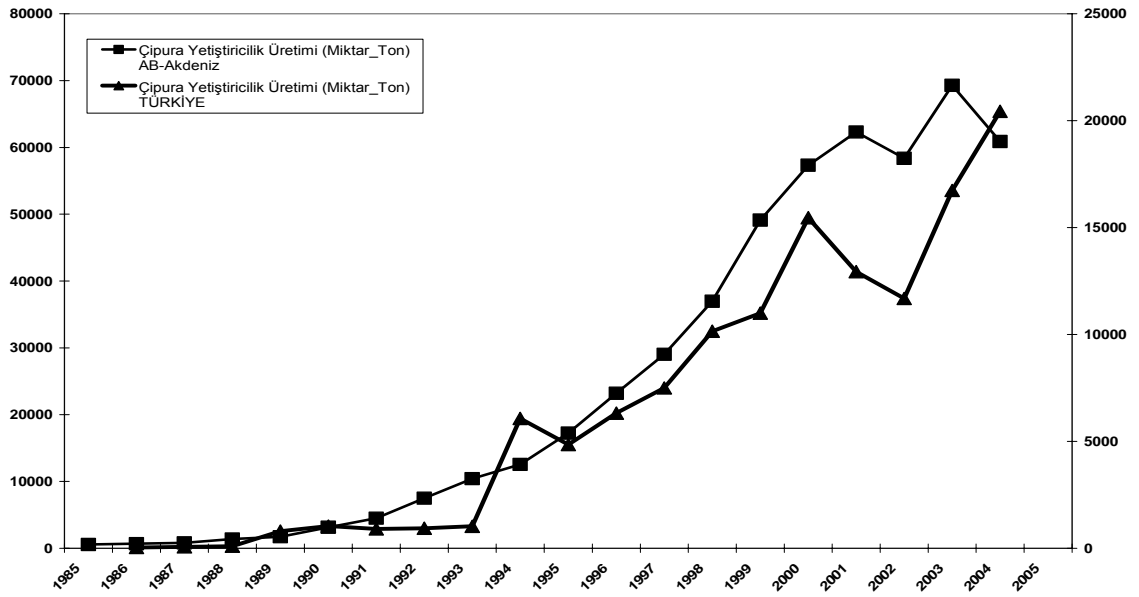
Şekil 8.13 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre yetiştiricilik üretim değerleri değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Anonymous (2006)'ya göre, yetiştiricilik Avrupa'nın birçok bölgesinde önemli sosyo-ekonomik role sahip olan, yükselen bir alt sektördür. Avrupa'da yaklaşık 1,4 milyon ton

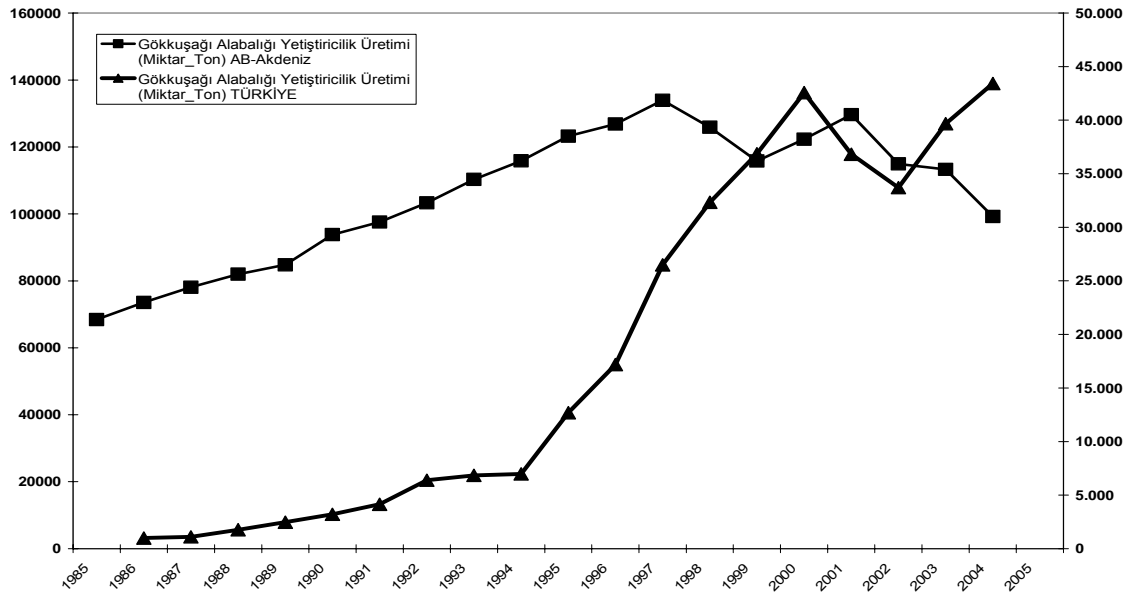
toplam üretimle, 2,8 milyar avro parasal değer yaratmaktadır. AB, alabalık, deniz levreği, çipura, Avrupa yılan balığı, kalkan ve midye üretiminde dünyada ilk sırada bulunmaktadır. Bu türlere yönelik yetiştiriciliğin önde geldiği Akdeniz ülkelerindeki üretim miktarı ile Türkiye'nin üretimi karşılaştırıldığında, yıllara göre deniz levreği ve çipura üretim miktarındaki artış eğiliminin benzerlik gösterdiği görülmektedir (Şekil 8.14, Şekil 8.15). Gökkuşacağı alabalığı üretim eğiliminde de benzerlik görülmüş, 2004 yılında Türkiye'nin üretimi, AB üyesi Akdeniz ülkeleri üretiminin yaklaşık yarısı olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 8.16).

Şekil 8.14 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre deniz levreği üretim miktarları değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Şekil 8.15 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre çipura üretim miktarları değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Şekil 8.16 AB-Akdeniz ve Türkiye'nin yıllara göre gökkuşığı alabalığı üretim miktarları değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

AB'ndeki toplam balıkçılık üretiminin yarısından fazlasını Danimarka, Fransa, İspanya ve İngiltere'nin üretimi oluşturmaktadır. Son genişlemede, Topluluğa katılan on yeni ÜD toplam üretimine yaklaşık %10'luk bir katkı getirmiştir. Topluluğa 2004 yılında katılan

on yeni ülke ile 2007 yılında tam üyelikleri gerçekleşen Bulgaristan ve Romanya'nın balıkçılık üretimlerine bakıldığında Türkiye'nin en yüksek üretime sahip olduğu, tam üyelikle birlikte AB'nin toplam balıkçılık üretimine -2003 yılı değerlerine dayanılarak- yaklaşık %7'lik bir katkı sağlayacağı söylenebilir.

Özetlenecek olursa, AB'nin toplam balıkçılık üretimi özellikle 1995 yılından sonra sürekli bir azalma göstermiş ve 2003 yılında 1990 yılındaki değer altına inmiştir. Bu azalmanın nedeni, Avrupa'yı çevreleyen denizlerdeki balıkçılık kaynaklarının giderek azalması yanında, 1992 yılından sonra uygulanan daha etkili koruma politikası önlemleridir. Başka deyişle, 1992 yılında getirilen ve koruma politikasının yeni amacını oluşturan "balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını geliştirmek" yaklaşımının bu dönemde etkili olduğu söylenebilir.

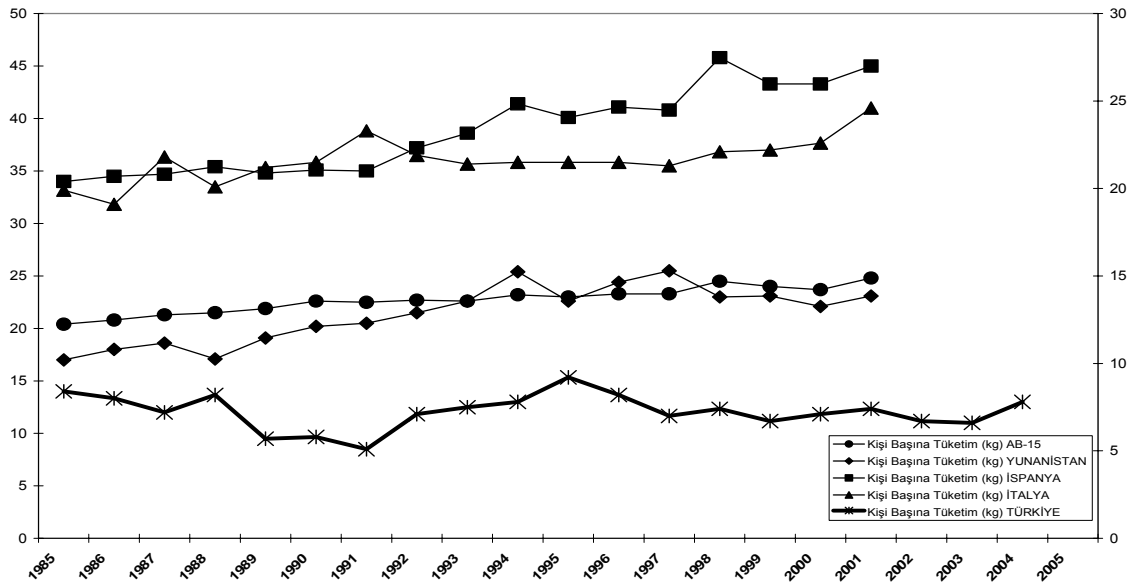
Türkiye'de 1980'li yıllarda balıkçılık sanayinde yaşanan gelişmeler ve getirilen çeşitli teşviklerin de etkisiyle toplam deniz balıkları üretiminde hızlı bir artış yaşanmış, 1990'a gelindiğinde keskin bir azalma ile karşılaşmıştır. Bu dönem görülen azalmanın başlıca nedenlerinin, özellikle geçmiş 10 yıllık dönemde balık unu ve balık yağı fabrikalarının hızla artmasına bağlı hamsi talebindeki artış görülmesi, küçük boylu balıkların da avlanarak fabrikalara satılması ve Karadeniz'deki hamsi yumurta ve larvalarını tüketen *Myniopsis leydi* cinsi denizanası popülasyonunda meydana gelen artış olmuştur. İstatistiksel veriler, 1993 yılından başlayarak deniz balıkları avcılığında yeniden bir iyileşme, 1995 yılından sonra -AB'nde olduğu biçimde- avda azalım, 2000-2003 yıllarında belirli noktada sabitlenmiş bir deniz avcılığını göstermekle birlikte Türkiye'de stok değerlendirme çalışmalarının eksikliği, stokların durumunun doğrulukla ortaya konmasını güçleştirmektedir. Bunun ötesinde, karaya çıkışta avın kayıt altına alınmaması, istatistiksel verilerin güvenilirliğini kuşkuya düşürmektedir. Ava miktar yönünden sınırlandırma getirilmediği de düşünüldüğünde, av miktarındaki dalgalanmaların aşırı avcılıktan kaynaklanması olasılığı yükselmektedir.

İstatistiksel verilere bakıldığında, Türkiye'de 1980'li yılların sonunda 700.000 tonu bulan toplam balıkçılık üretimi, 90'lı yılların başında ani düşüşlerle 400 bin tonlara

gerilemiş, 2000’li yıllarda tekrar 600.000 ton dolayına çıkmıştır. Türkiye’de seçenek av sahaları yaratmak için açık denizlere yönelme, çevreye duyarlı “ekolojik balıkçılık” yöntemleri geliştirme, seçici ve standartlara uygun av takımları yapımı ve kullanımı, stok tespit çalışmaları ve kota sistemine dayalı istikrarlı bir balıkçılık politikası oluşturulamamıştır. Artan tekne sayısı ve av gücüne karşın toplam balıkçılık üretiminde 10 yıllık dönemlerde iniş-çıkışlar olduğu göze çarpmaktadır (Hoşsucu vd. 2001).

8.4.2 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri tüketiminin karşılaştırılması

Yıllar itibariyle Türkiye ve AB’nde balıkçılık ürünleri tüketimindeki değişimler, Şekil 8.17’de verilmektedir.

Şekil 8.17 1985–2004 yılları arasında AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri tüketimi değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

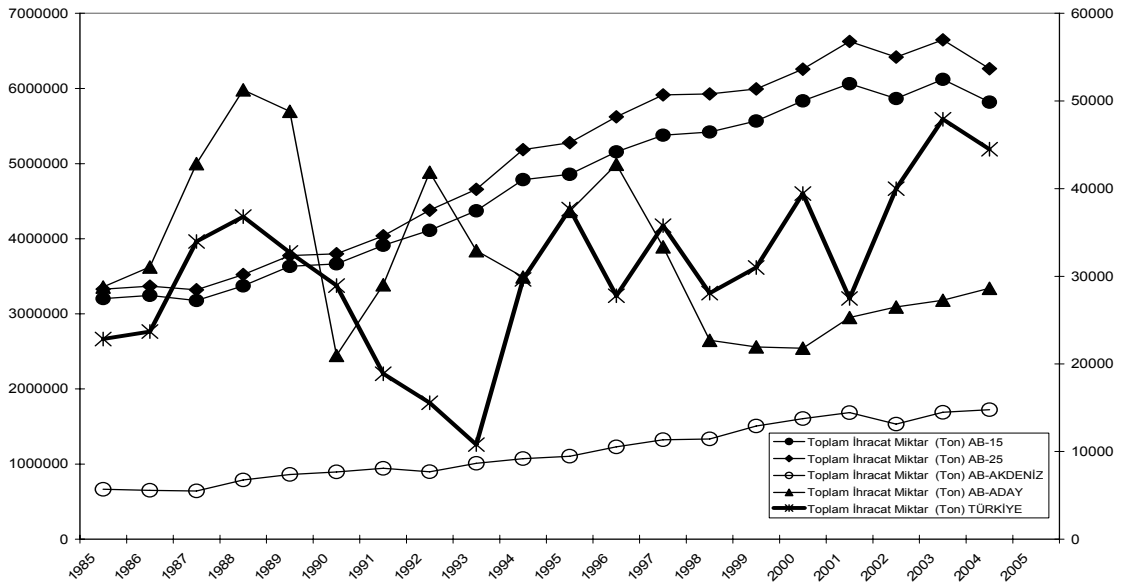
Türkiye’de balıkçılık ürünleri tüketim alışkanlığı, daha çok taze balık tüketilmesi yönünde gelişmiştir. Yapılan bir çalışmada, özellikle düşük gelir grubundaki tüketicilerin geleneksel balık tüketim davranışlarını değiştirmede istekli görünmedikleri, tüketicilerin tatlısu balıklarına oranla deniz balıklarını, dondurulmuş ve konserve balığa oranla taze balıkları tercih ettikleri, çiftlik balıklarına şüpheli bir yaklaşım sergiledikleri,

bununla birlikte balıkçılık ürünlerine güçlü bir gizli talebin bulunduğu ortaya konulmuştur (Anonim 1996). AB’ndeki tüketicilerin ise taze balıkçılık ürünleri ağırlıklı bir tüketimden ziyade, hazır gıdaların hakim olduğu işlenmiş balıkçılık ürünleri tüketimine yöneldikleri görülmektedir (http://europa.eu.int/comm/fisheries/doc_et_publ/factsheets/facts/en/pcp6_1.htm., 2003).

AB ülkelerinde balıkçılık ürünleri tüketiminde artış görülmektedir. Kişi başına balık tüketimi Türkiye’de 7–8 kg dolayında iken, AB’nde bu ortalama Türkiye’nin yaklaşık üç katı kadardır (23 kg) (Çizelge 4.1). Hedeflenmesine karşın, balık tüketiminin Türkiye’de arttırılmadığı görülmektedir. Son büyük genişlemede Topluluğa katılan on yeni üye ile 2007 yılında tam üye olan Bulgaristan ve Romanya’da balık tüketimi Topluluğun önceki üyelerine oranla göreceli düşük değerde olmasına karşın, ekonomik gelişmişliğin balık tüketimini genelde artırması, son üyelere tüketimin artış eğilimine gireceği beklentisini güçlendirmektedir.

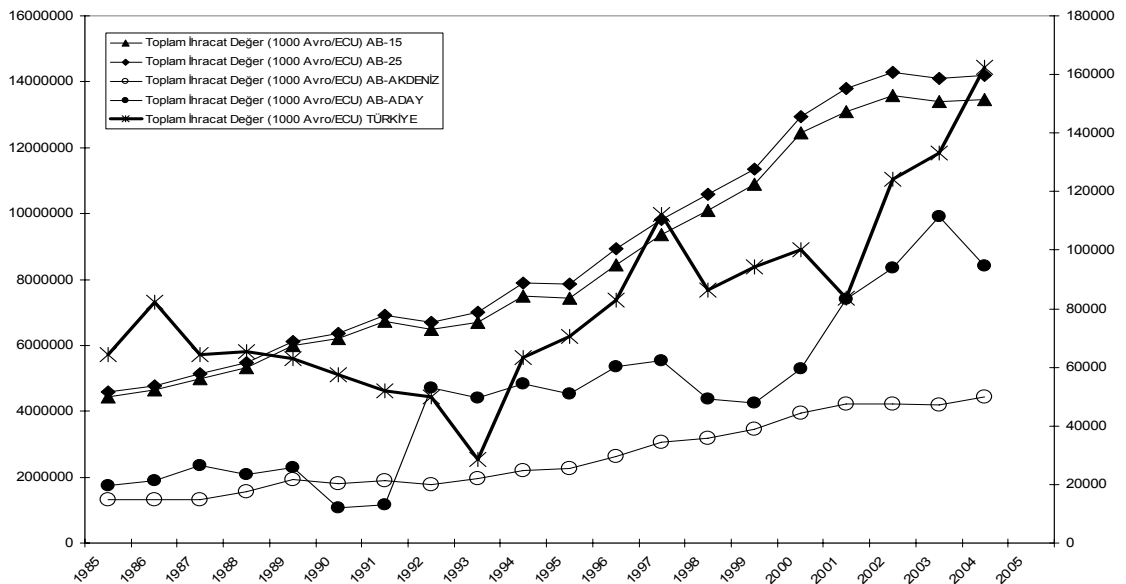
8.4.3 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri ihracatının karşılaştırılması

Yıllar itibariyle toplam balıkçılık ürünleri ihracatı miktar ve değeri, AB’ne yeni katılan Bulgaristan ve Romanya ile adaylık konumundaki Hırvatistan ve Türkiye’de farklı dönemlerde dalgalanmalar göstermiş, AB üyesi ülkelerde ise dengeli bir artış sergilemiştir (Şekil 8.18, Şekil 8.19). AB’nde, 1970’li yıllardan itibaren düzgün işleyen bir OPD mekanizması kurulmuş olması, balıkçılık ürünlerinde arz-talep dengesinin sağlanması, uygulanan dış ticaret rejimine bağlı olarak istikrarlı bir ihracat artışı sağlamıştır.

Şekil 8.18 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye'nin miktar olarak balıkçılık ürünleri ihracatı değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

AB'nin balıkçılık ürünleri ihracatı 1993 yılından bu yana miktar olarak %45 artmış, parasal değer olarak da bunun iki katı kadar bir artış göstermiştir. AB'nin ithalat ve ihracatının büyük kısmını taze, soğutulmuş ve dondurulmuş balıklar oluşturmuştur.

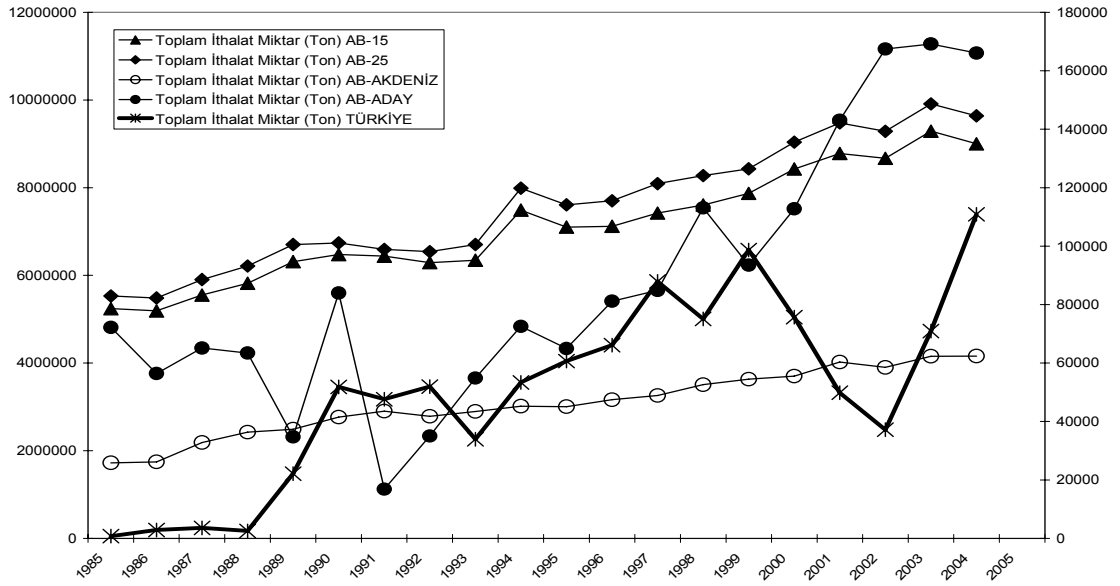

Şekil 8.19 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye'nin değer olarak balıkçılık ürünleri ihracatı değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

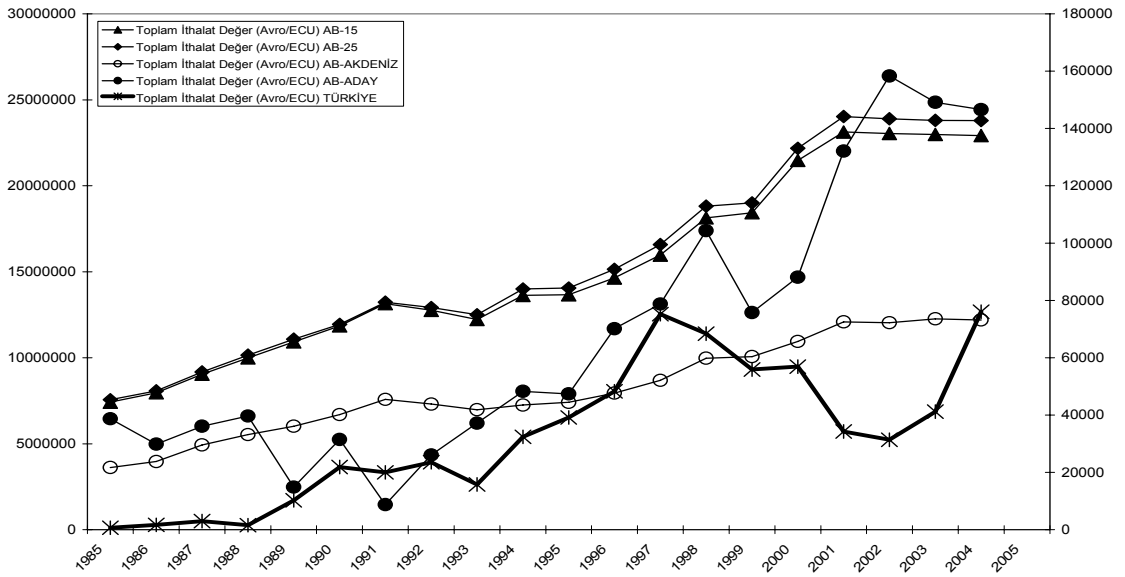
Türkiye’de 1980’li yılların ortalarından itibaren balıkçılık ürünleri dışalım ve dışsatımında artışlar kaydedilmiştir. Bu artış yumuşakçalar, kabuklu su ürünleri, balık unu ve yağı piyasalarındaki gelişmelerle büyük ölçüde bağlantılıdır. Bununla birlikte, yakın zamana kadar dağıtım ve taşımacılıkta yaşanan sorunlardan kaynaklanan balık sunumunda görülen düzensizlikler nedeniyle, Türkiye’nin balıkçılık ürünleri ihracatının iniş-çıkışlar gösterdiği görülmektedir (Kılıç 1991). AB ve Türkiye arasındaki ticaret hacmi, Topluluğun diğer ülkelerle gerçekleştirdiği toplam balıkçılık ürünleri ticareti yanında (1990’lı yıllara kadar) nispeten önemsiz kalmaktadır. Ticarete 1993 ve 2001 yıllarında gözlenen azalışlar, Türkiye’de o dönem yaşanan ekonomik bulanımlarla, 1998 yılındaki ise AB’nin Türkiye’den yapılacak balıkçılık ürünleri dışalımına getirdiği yasakla ilişkilendirilebilir. Tüm bunlara rağmen, Türkiye’nin balıkçılık ürünleri ihracatında AB pazarı önemli bir yer tutmaktadır. ÜD’ler arasındaki en önemli ihraç pazarları İtalya, İspanya ve Yunanistan olmuştur. Türkiye’de sektör paydaşlarına yönelik yürütülen bir anket çalışmasında, gelecekte balıkçık ürünleri için en önemli yurtdışı pazarın AB olmaya devam edeceği görüşü desteklenmiştir (Saraçoğlu vd. 2001).

8.4.4 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri ithalatının karşılaştırılması

Balıkçılık ürünleri ihracatındaki değişime benzer şekilde, 2007 yılı öncesinde AB’ne adaylık konumundaki ülkelerde, toplam balıkçılık ürünleri ithalatı miktar ve değer olarak yıllara göre dalgalanmalar göstererek artış göstermiştir. Bu açıdan Topluluğa bakıldığında, uygulana gelen dış ticaret rejimine bağlı bir ithalat artışı görülmektedir (Şekil 8.20, Şekil 8.21). Bununla birlikte, AB’nin 2000 yılından itibaren uygulamaya soktuğu ve işleme sanayindeki hammadde açığını kapatmayı amaçlayan ithalat rejimi, bazı ürünlerde üçüncü ülkelere daha fazla ayrıcalık tanımış, bunun sonucunda 2000 yılından sonraki dönemde de AB’nin balıkçılık ürünleri ithalatının artarak sürdüğü görülmüştür.

Şekil 8.20 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye’de miktar olarak balıkçılık ürünleri ithalatı değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

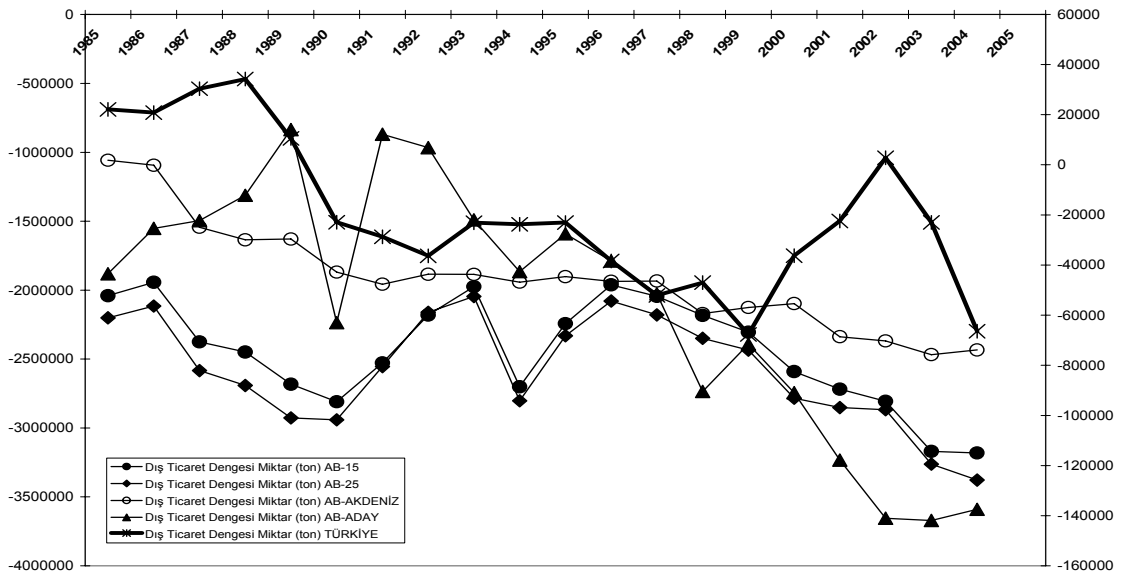
Şekil 8.21 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye’de değer olarak balıkçılık ürünleri ithalatı değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

AB’ndeki toplam balıkçılık ürünleri talebinin %60’ı ithalat yoluyla karşılanmaktadır (http://europa.eu.int/comm/fisheries/doc_et_publ/factsheets/facts/en/pcp6_1.htm, 2003). Türkiye’de balıkçılık ürünleri ithalatında en çarpıcı azalma 1999–2002 döneminde

yaşanmış, yetiştiricilik ve işleme alt sektörlerinde yaşanan olumsuz gelişmeler ithalatı doğrudan etkilemiştir. Türkiye’de balıkçılık ürünleri ithalatı, 2004 yılı değerlerine göre, miktar olarak toplam üretimin %8,8’i kadar gerçekleşmiştir. Türkiye’nin balıkçılık ürünleri ithalatında 2003 yılından bu yana gözlenen artış, önemli ihracat girdisine sahip orkinos balıkları yetiştiriciliğinde kullanılmak üzere yem balığı ithalatı ve işleme sanayine hammadde oluşturan balıkçılık ürünlerinden kaynaklanmaktadır. Toplam balıkçılık ürünleri ithalatında en yüksek payı dondurulmuş balıklar ve yumuşakçalar almaktadır.

8.4.5 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri dış ticaret dengesinin karşılaştırılması

Türkiye’de, 1985–1989 dönemi ve 2002 yılı hariç, miktar olarak dış ticaret dengesi sürekli biçimde açık vermişken, benzer biçimde AB ülkelerinde de 1985’den başlayarak dış ticaret açığı artarak devam etmiştir (Şekil 8.22).

Şekil 8.22 1985–2005 yılları arasında AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri dış ticaret dengesi değişimi (Anonymous 2005b, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2006)

Buna karşın, değer olarak dış ticaret dengesi incelendiğinde, Türkiye’nin balıkçılık ürünlerinde dış ticaret açığı görülmemekte, AB’nin dış ticaret açığı ise artarak devam etmektedir. AB’ndeki bu dış ticaret açığı, özellikle işleme sanayinin gereksindiği

hammadenin sağlanması kaynaklanmaktadır. AB’ndeki işleme sanayinin rekabet edebilir duruma gelebilmek için kesintisiz olarak balıkçılık ürünleri ithal etmesi zorunludur (http://europa.eu.int/comm/fisheries/news_corner/dossinf/info76_en.htm, 2003).

AB’nde balıkçılık ürünlerinde hem miktar hem de değer olarak ortaya çıkan dış ticaret açığı, 1990–2003 süresince devam etmiştir. ÜD’lerden sadece Danimarka, Estonya, İrlanda, Letonya ve Hollanda’nın ihracat gelirleri ithalat gelirlerinden yüksek gerçekleşmiş, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve İngiltere en büyük ithalatçı ÜD’ler olmuşlardır (Anonymous 2005b). AB’nin dış ticaret açığındaki dengesizlik nedeniyle, balıkçılık ürünleri talebinin büyük kısmı üçüncü ülkelerden yapılan ithalatla karşılanmış, talep dışı ürünlerde ithalata kısıtlama getirilmiş, Topluluk üreticileri ithalat vergileri gibi uygulamalarla korunmuştur (Kılıç 1991).

8.4.6 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri pazarlama standartlarının karşılaştırılması

Ortak pazarlama standartları, AB balıkçılık ürünleri pazarına bir takım ürün standartları getirmiş, ürün standartlarına yönelik ortak bir sistemin benimsenmesiyle AB bütününde daha şeffaf pazarlama uygulamaları sağlanmıştır. AB’nin balıkçılık ve yetiştiricilik ürünlerine ortak piyasa düzenlemeleri getiren temel düzenlemesinde, ortak pazarlama standartlarının uygulanmasının üretim kârlılığının iyileştirilmesi amacıyla, tatmin edici kalitede olmayan balıkçılık ürünlerini piyasa dışında tutmaya ve adil rekabete dayalı ticareti kolaylaştırmaya yönelik olması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, getirilen pazarlama standartlarının uygulanması, bunların kapsadığı ürünlerin düzenli kontrolünü gerektirmektedir.

Özellikle taze ve soğutulmuş balıkçılık ürünlerinde, arzın çeşitli bölgelerden sağlanması söz konusu olup, tüketicilere ürünün ana özellikleri konusunda asgari bilgilerin verilmesi gerekli görülmektedir. Pazarlama standartları, başlıca tazelik ve boyut (Pazara arz şekline, boy ve ağırlık) sınıflarını içermektedir. Ortak pazarlama standartlarının

uygulanabilir olduğu ticari balık türleri içerisinde, Türkiye’de önemli miktarda av veren, yurtiçi ve yurtdışına pazarlanan ve ticari değeri taşıyan başlıca bütün deniz balığı türleri bulunmaktadır. Bu türler arasında, orkinos (*Thunnus thynnus*), iri gözlü ton balığı (*Thunnus* veya *Parathunnus obesus*), sardalya (*Sardina pilchardus*), uskumru (*Scomber scombrus*), kolyoz (*Scomber japonicus*), istavrit (*Trachurus* türleri), köpek balığı (*Squalus acanthias* ve *Scyliorhinus* türleri), merlan (*Merlangius merlangus*), mezzit (*Micromestitius poutassau* veya *Gadus poutassau*), hamsi (*Engraulis* türleri), berlam (*Merluccius merluccius*), salpa (*Boops boops*), kırlangıç balığı (*Trigla* türleri), barbunya (*Mullus barbatus*), kefal cinsi balıklar (*Mugil* türleri) ve dil balığı (*Solea* türleri)’dir.

Balıkçılık ürünlerinde tazelik sınıfları belirlenirken, öncelikle “Beyaz Balık” (Mezzit, kırlangıç, barbunya kefal, pisi, berlam gibi türler), “Mavi Balık” (Ton balıkları, lüfer, sardalya, uskumru, hamsi gibi türler), “Kıkırdaklı Balıklar”, “Kafadan Bacaklılar” ve “Deniz Kabukluları” olarak sınıflara ayrılmakta, daha sonra organoleptik muayene yapılarak, her bir sınıf için ‘Ekstra’, ‘A’ veya ‘B’ olarak adlandırılan tazelik ölçütleri belirlenmektedir.

Balıkçılık ürünlerin yakalandığı coğrafi bölge ve bunun alt bölgesi, asgari av boyu da dikkate alınarak, kilogram olarak ağırlığına dayalı bir büyüklük sınıflandırması yapılmaktadır. Bazı kabuklu su ürünlerinde ağırlık yerine kabuk uzunluğu, pelajik türlerde de ise kilogram başına sayı esas alınmaktadır. Ortak pazarlama standartları kapsamında tesis edilen asgari pazarlama büyüklüklerinin, OBP’nin koruma politikası düzenlemelerinde yer alan asgari büyüklük değerleriyle uyumsuzluk göstermemesine, yani iki politikanın tutarlı olmasına özen gösterilmektedir.

Türkiye’de balıkçılık ürünlerinin pazarlanmasında organoleptik ölçümlere dayalı tazelik sınıfları tanımlanmış olup, bazı farklılıklara rağmen (“Mavi” “beyaz” balık şeklinde tür ayrıntıları yerine sadece “balıklar”), AB’ndeki tazelik sınıflarıyla benzer olduğu görülmektedir. AB’nin Türkiye’nin balıkçılık ürünleri ihracatında önemli bir pazar olması, 101 adet balıkçılık ürünleri işleme tesisinin AB’nin yayınladığı 1. No’lu Liste kapsamında ihracat izni bulunması gibi gelişmeler, ilgili kesimlerin OBP’nin ürün

standartlarındaki gelişmeleri yakından izlemelerini ve uyum sağlamalarını kolaylaştırmıştır.

Tüketicilerin bilgilendirilmesi hakkındaki AB uygulaması, 0301–0307²¹ GTİP sayılı balıkçılık ürünlerinde uygun işaretleme ya da etiketleme kullanılarak balık türünün ticari ismi, üretim yöntemi (Denizde ya da iç sularda avlanmış veya yetiştirilmiş), avlandığı bölge bilgilerinin sunulmasını gerektirmektedir. Balıkçılar veya yetiştiriciler tarafından doğrudan tüketiciye verilen küçük miktardaki balıkçılık ürünleri istisna olmak üzere, bu bilgiler bulunmadığında balıkçılık ürünü perakende satışa sunulamaz. Türkiye’de balıkçılık ürünlerinin perakende satışında, bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin teknik hazırlıklarını tamamlayamamış olmaları nedeniyle henüz uygulamaya sokulamamış düzenleme uyarınca, perakende satış yerlerinde alıcıların kolayca görebileceği şekilde açıklayıcı bilgilerin ve tazelik ölçütlerinin belirtileceği tablolar bulundurulması ve sergilenen veya satışa sunulan balıkçılık ürünlerinde, ürünün adını ve fiyatını belirten bir etiketin bulunması şart koşulmaktadır. Mevcut düzenlemenin bu haliyle ilgili AB uygulamasını karşılayamadığı görülmektedir.

8.4.7 AB ve Türkiye’de balıkçılık ürünleri pazarlama sistemlerinin karşılaştırılması

Denizlerden avcılık yoluyla elde edilen balıkçılık ürünlerinin pazarlanmasında, avcılık faaliyetinin kesintisiz olarak denizlerde sürdürülmesi gerekliliği nedeniyle, genellikle ayrı bir pazarlama kuruluşuna ihtiyaç duyulmaktadır (Saraçoğlu vd. 2001). Dağıtım zincirleri, tüketici alışkanlıkları ve fiyatların ciddi farklılıklar sergilediği, geniş bir alanı kapsayan AB’nde pazarlama sisteminde, balıkçılık ürünlerinin üretim ve pazarlaması “üretici örgütleri” olarak anılan tüzel kuruluşlarca yürütülmektedir. ÜÖ’ler gönüllülük esasına göre kurulan, 0301–0307 GTİP numaralı ürün gruplarının üretim ve pazarlanmasıyla ilgilenen ya da balıkçılık ürünlerinin işlemlerini bizzat balıkçı teknelerinde gerçekleştiren balıkçılarca kurulabilirler. Bir balıkçı teknesi belirli bir

²¹ Canlı balıklar, taze soğutulmuş balıklar, dondurulmuş balıklar, balık filetoları ve diğer balıkçılık ürünleri (taze/soğutulmuş/dondurulmuş), balıklar (kurutulmuş/tütsülenmiş/tuzlanmış/salamura edilmiş), işlenmiş kabuklu hayvanlar ve işlenmiş yumuşakçalar gruplarını ifade eden GTİP numaralarıdır.

balıkçılık ürünü veya ürün grubu için tek bir üretici örgütüne üye olabilmektedir. Topluluk bünyesinde faaliyet gösteren 160'ın üzerinde üretici örgütü bulunmaktadır

ÜÖ'lerinin başlıca amaçları, avcılık planları uygulayarak üretimin planlamasını ve talebe göre ayarlanmasını sağlamak, balıkçılık ürünlerinin fiyatlarını kararlı hale getirmek, sürdürülebilir avcılığı sağlayarak kendi üyelerinin ürün satış koşullarını iyileştirmektir. ÜD'ler tarafından, gerek avcılık kotalarının tahsisi ve yönetilmesi, gerekse avcılığa yönelik teknik önlemlerin uygulattırılması yetkisi ÜÖ'lere verilebilmektedir.

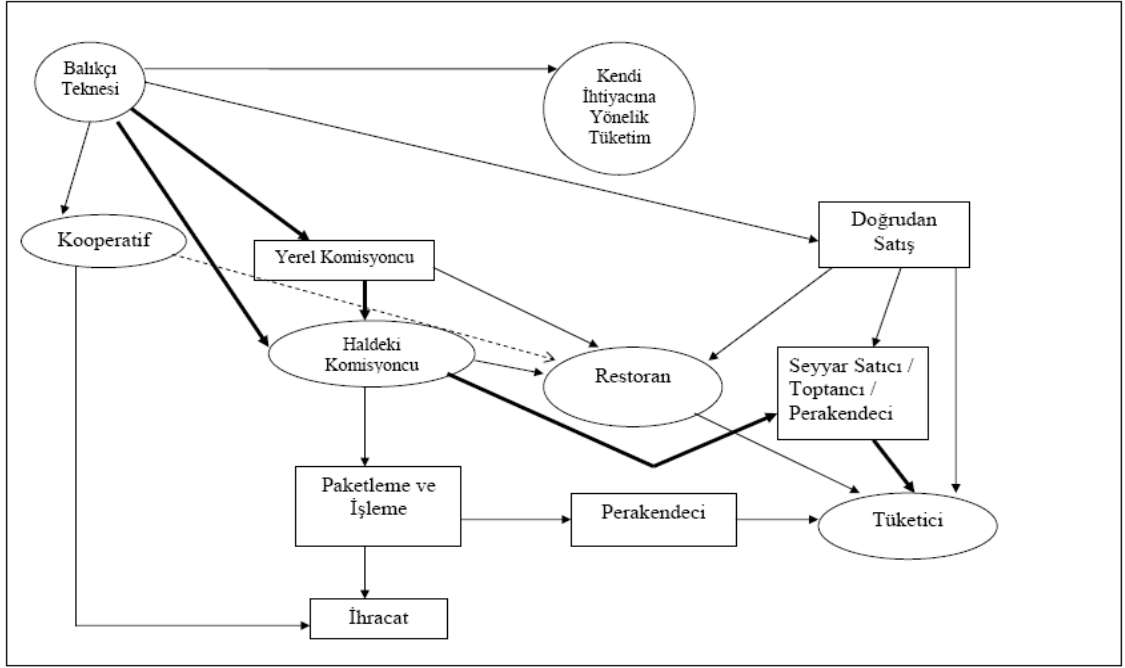
Her avcılık sezonu başında (Avlanma döneminin başlamasından itibaren 7 hafta içinde) ÜÖ'leri, sardalya (*Sardina pilchardus*), uskumru (*Scomber scombrus*), kolyoz (*Scomber japonicus*), istavrit (*Trachurus* türleri), mezgit (*Merlangius merlangus*), hamsi (*Engraulis* türleri), kefal (*Mugil* spp.) gibi türlerin de dahil olduğu ürün grupları için üretim ve pazarlamanın planlandığı bir uygulama programı (Avlanma planı) hazırlamak ve ÜD yetkili makamlarına göndermekle yükümlüdür. Bu biçimde, koruma politikası uygulamalarına da katkı sağlanmaktadır. Levrek (*Dicentrarchus labrax*), çipura (*Sparus aurata*), alabalık (*Oncorhynchus mykiss*, *Salmo trutta*), midye (*Mytilus* spp.), sazan (*Cyprinus carpio*) ve Atlantik somonu (*Salmo salar*) gibi yetiştiricilik türleri içinse üretim planı hazırlanmaktadır.

Alt sektörler arası örgütler, pazarlama sisteminin başka bir ayağını oluşturmaktadır. 1997 yılında başlatılan AB balıkçılık ürünleri pazarının geleceğine yönelik danışma süreci sonucunda, "pazarlama aktörleri arasında işbirliği sağlamak yoluyla, ürün kalitesi ve karaya çıkartma bilgilerinin iyileştirilerek pazarın bütünleşme ve şeffaflığının özendirilmesi" ilkesi benimsenmiş (http://europa.eu.int/comm/fisheries/doc_et/publ/factsheets/facts/en/pcp6_1.htm, 2003), farklı alt sektörler arasında bütünleşme olanaklı hale gelmiştir.

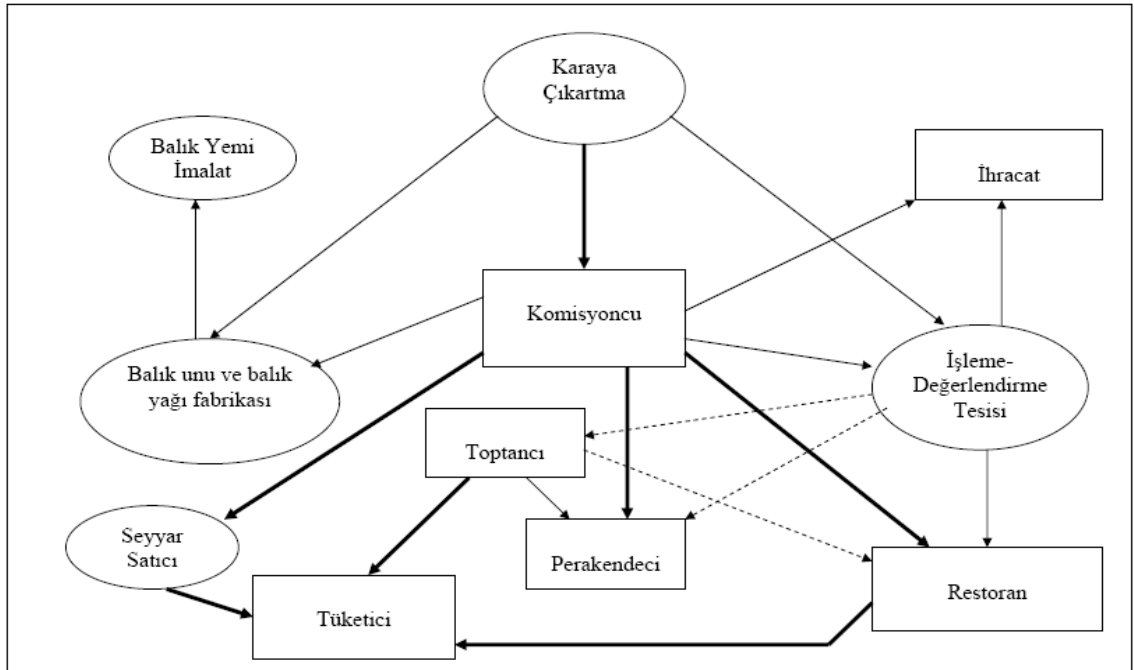
Buna göre ÜD'ler, balıkçılık ürünlerinin üretimi, ticareti ve/veya işlenmesiyle ilgili etkinliklerin temsilcilerinin yapacakları başvuru uygun görüldüğü takdirde, kendi

toprakları üzerinde kurulan bütün tüzel kişilikleri alt sektörler arası örgütler olarak tanıyabilmektedir. Alt sektörler arası örgütler, balıkçılık ürünleri ya da bunlar işlenerek elde edilen ürünlerin üretimi, işlenmesi ya da pazarlanması ile ilgili olan faaliyetlerle fiilen uğraşmazlar. Başlıca amaçları arasında, balıkçılık ürünlerini geliştirmek, ürün kalitesini artırmak amacıyla araştırma ve eğitim programları düzenlemek, üretim ve pazara yönelik bilgi düzeyi ve şeffaflığı arttırmak, pazar araştırmaları yürütmek gelmektedir. Şimdiye kadar Topluluk bünyesinde balıkçılık sektörüne yönelik kurulmuş bir alt sektörler arası örgüt bulunmamaktadır.

Türkiye'deki balıkçılık sektöründe faaliyet gösteren başlıca üretici örgütleri, su ürünleri kooperatifleridir. Su ürünleri kooperatiflerinin başlıca amaçları, (i) üyelerinin avcılık faaliyetlerini düzenlemek, (ii) üyeleri tarafından gerçekleştirilen üretimi piyasaya (veya pazara) hazır hale getirmektir. Bununla birlikte, arz ve talebe bağlı balık fiyatlarındaki mevsimsel değişimler, özellikle 2000'li yıllara kadar gözlemlenen su ürünleri işleme teknolojisinde, dağıtım, depolama altyapıları, soğuk muhafaza kapasitesindeki yetersizlikler nedeniyle, Türkiye'deki üretici örgütleri pazar mekanizmasının dışında kalmıştır (Kılıç 1991, Saraçoğlu vd. 2001). Türkiye'de balıkçılık ürünleri dağıtım ve pazarlama zinciri, Şekil 8.23 ve Şekil 8.24'de gösterildiği gibi gelişmiştir.

Şekil 8.23 Türkiye’de küçük ölçekli balıkçı tekneleri ile trol teknelerinin ürün dağıtım ve pazarlama zinciri (Anonymous 2007a)

Şekil 8.24 Türkiye’de gırgır teknelerinin ürün dağıtım ve pazarlama zinciri (Anonymous 2007a)

Ürün sağlama zincirini düzenleyici önlemler almak amacıyla oluşturulan ÜÖ'lerine dayalı AB pazarlama sisteminden farklılık gösteren bu durum, Türkiye'deki üretici örgütlerinin (veya su ürünleri kooperatiflerinin) hedeflenen amaçlara uygun gelişmemiş veya işletilememiş olduğunu göstermektedir. Toplam balıkçılık ürünleri üretiminde yıllar itibarıyla pazarlama kanalları incelendiğinde, komisyoncu vasıtasıyla pazarlama şeklinin hâkim olduğu 1982–2002 döneminde, 20 yıllık ortalama alındığında, toplam üretimin %72,5'sinin komisyoncular tarafından pazarlandığı görülmektedir. Diğer önemli pazarlama kanalları sırasıyla balık unu ve balık yağı fabrikalarıyla, su ürünleri kooperatif ve birlikleri olmuştur.

Balıkçılık ürünleri üreten ve üretimini bizzat satan kooperatiflere çeşitli kredi kolaylıkları sağlanmaktadır. Kooperatifleşmeyi özendirici tedbirler alınmasına rağmen, su ürünleri kooperatif ve birlikleri pazarlama sisteminde istenilen paya sahip olamamışlar, sadece bazı büyük balık hallerinde ürünlerini satabilmişlerdir.

Sonuç olarak, Türkiye'de pazarlama sistemindeki en belirgin problemler başta yetersiz örgütlenme olmak üzere, dağıtım zincirindeki yetersizlikler ile ürün izlenebilirliğinin bulunmamasıdır. Karaya çıkartılan balıkçılık ürünlerinin perakende satış noktalarına ulaştırılmasında soğuk zincir istenilen ölçüde sağlanamamaktadır. Farklılıklar göstermesine karşın, ÜD'lerdeki karaya çıkartma noktalarında, balıkçılık ürünleri frigorifik kamyonlara alınmakta ve soğuk zincir bozulmadan yeterli alt yapı ve kapasiteye sahip balık mezatlarına sevk edilmektedir. Balık mezatlarında gerçekleştirilen satış sonrasında, yine frigorifik araçlar kullanılarak perakende satış yerlerine ulaştırılmaktadır. Yine ÜD'lerde, balıkçılık ürünlerinin izlenebilirliğini temin etmek amacıyla, avın yapıldığı teknede başlayan ve perakende satış yerinden tüketiciye ulaşıncaya kadar devam eden bir kayıt ve bilgilendirme sistemi uygulanmaktadır.

8.4.8 AB ve Türkiye'de balıkçılık ürünleri dış ticaret rejimlerinin karşılaştırılması

Ortak piyasa düzenlerinin en önemli amaçlarından birisi balıkçılık ürünleri sanayinin rekabet gücünü artırmak olup, "Topluluk Tercihi" ilkesiyle, AB kökenli ürünlere

pazarda öncelik tanınmaktadır. Topluluk tercihi ilkesinin temel uygulama aracı olan ortak gümrük tarifesi, AB balıkçılık ürünleri ithalatının 2/3'ünün özel kurallara tabi olduğu birçok vergi muafiyetini kapsamaktadır. Bu muafiyetler, diğer ülkelerle yapılan ikili antlaşmaların veya Lomé IV Konvansiyonu hükümlerinin ve Avrupa Ekonomik Alanı (EEA)'nın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde Catonou Antlaşması ile ikame edilen Lomé Konvansiyonu, Topluluk ve 71 Afrika, Karayip ve Pasifik ülkeleriyle imzalanan kapsamlı bir ticaret ve kalkınma antlaşması olup, 1990'lı yıllarda Lomé taahhüdü dışındaki ülkelere Topluluğa ton balığı satışında çeşitli kota ve gümrük tarifeleri uygulanmış, bu alanda diğer ülkelere getirilen kısıtlamalardan Türkiye'nin muaf tutulmuştur (Anonim 1996, http://europa.eu.int/comm/fisheries/newscorner/doss_inf/info76_en.htm, 2003).

Bundan başka, “Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi” gibi tek yanlı indirim rejimleri, bağımsız tarife kotaları ve gümrük vergilerinin AB'nce geçici olarak askıya alınabilmesine yönelik uygulamalar da bulunmaktadır. Tarife kotaları kullanılarak belirli miktardaki balıkçılık ürünleri azaltılmış vergi oranlarıyla ithal edilebilmekte, kota miktarı dolduğunda ise gümrük vergisi yeniden işletilmektedir. Gümrük vergilerinin tecili veya geçici olarak askıya alınması halinde ise azaltılmış vergi oranı tatbik edilen bir ürün miktar sınırı olmaksızın ithal edilebilmektedir. AB'ndeki balıkçılık ürünleri işleme sanayi, üçüncü ülkelere rekabet gücünü etkilemeyecek düzeydeki fiyatlarla ithalata ihtiyaç duymaktadır. Balıkçılık ürünleri alanında rekabetçi olduğu ÜD'lerden Türkiye'ye sıkça yöneltilen eleştirilerden birisi, Türkiye'nin balıkçılık ürünleri hammaddelerini ucuza aldığı ve işlenmiş ürünleri AB'ne daha pahalıya sattığı yönündedir. Bununla birlikte, son yirmi yıllık dönem incelendiğinde, Topluluk ihracatının büyük bölümünün kendi içerisinde gerçekleştiği, en büyük ithalatın Akdeniz ülkeleri, EEA ve Lomé Konvansiyonu kapsamına yapıldığı görülmektedir.

AB, işleme sanayine hammadde teşkil eden bazı balıkçılık ürünlerinin ithalinde, miktar kısıtlaması olmaksızın ortak gümrük tarife vergilerini kısmi olarak (Gümrük vergisinde birtakım kesintilere gidilerek) veya tamamen (Verginin %0'a çekilmesiyle) askıya almaktadır. Gümrüksüz ithalat vergilerinin avcılık alt sektöründeki istihdamı olumsuz etkilememesi amacıyla gerekli tedbirler alınmaktadır. Topluluk balıkçılarının çıkarlarını

korumak amacıyla balıkçılık ürünlerine yönelik özel pazarlama standartları getirilmesi de söz konusu olmaktadır.

Türkiye’de uygulanan ithalat rejimi, taraf olunan Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Antlaşması, AB ile ihdas edilen Gümrük Birliği Kararı ve bu karara bağlı olarak muhtelif ülkelerle yapılan serbest ticaret antlaşmaları ile “En Az Gelişmiş Ülkeler”, “Özel Teşvik Düzenlemeleri Ülkeleri” ve bazı “Gelişme Yolundaki Ülkelere” tanınan tercihli rejimler, kalkınma planları ve yıllık programlarda ön görülen hedefler çerçevesinde, belirlenmektedir. Bu şekilde hazırlanan İthalat Rejimi Kararının eki IV sayılı liste balıkçılık ürünlerine ayrılmaktadır. 2006 ve 2007 yıllarına ait kararlar uyarınca, Avrupa Serbest Mübadele Alanı (EFTA) ve Bosna-Hersek Cumhuriyeti’nden yapılacak tüm balıkçılık ürünlerinin ithalatında gümrük vergisi oranının %0 olduğu, AB’nden yapılacak balıkçılık ürünleri ithalatında gümrük vergisi oranlarının ise %0 ile %70 arasında değiştiği görülmektedir.

Türkiye’deki ithalat rejimi kararı uyarınca, balıkçılık ürünlerine ilgili ürün kategorisinin sosyal değerine bağlı olarak ithalat gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu harcı uygulanmaktadır. Türkiye ile AB Komisyonu arasında 6 Mart 1995 tarihinde tesis edilmiş olan Gümrük Birliği Anlaşması açısından bakıldığında, balıkçılık ürünlerinin bu kapsamda yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte, üçüncü ülkelerden yapılacak ithalatla ilgili olarak Türk Tarifeleri, AB’nin OGT’leri ile uyumlu hale getirilmiştir. Bu kapsamda karşılıklı olarak yapılan ithalatlardaki tarifelerde azalma ve mal girişiyle ilgili tercihli maddelerden yararlanma söz konusu olmuştur (Anonim 1996).

Balıkçılık ürünlerinin Gümrük Birliği’ne tamamen dahil edilmesiyle, Türkiye’nin belirlenmiş ürün kategorilerinde Topluluk’la aynı ortak gümrük tarifelerini kabul etmesi zorunlu hale gelecek, örneğin konserve balıkçılık ürünlerinde eski Lomé Konvansiyonu’na imza atmış olan Afrika-Karayip-Pasifik ülkelerinden tarife dışı ve kota dışı ithalatın yapılabilmesi söz konusu olacaktır. Uygulamada bu durumun henüz gerçekleşmediği görülmekte, bununla birlikte belirli ürün gruplarında geçmişte geçerli olan Toplu Konut Vergisi harcının kaldırıldığı, balıkçılık ve yem sanayine hammadde

teşkil eden ürünlerde gümrük vergisi oranının sıfıra düşürüldüğü, 1995 yılında %50'ler dolayına çekilmiş olan ithalat vergisi oranının çoğu üründe %40'ların altına düştüğü görülmektedir (Çizelge 8.4)

Çizelge 8.4 Belirli balıkçılık ürünlerinde Türkiye'nin uyguladığı 2007 yılı ithalat rejimi (<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/>, 2007)

Balıkçılık Ürünü	Tarife Oranı (AB)	Tarife Oranı (Diğer Ülkeler)	Toplu Konut Fonu Kesintisi (AB için)
Canlı (03 01 GTİP)	%0-30	%0-30	%7-25
Taze Soğutulmuş (03 02 GTİP)	%30	%30	%4
Dondurulmuş (03 03 GTİP)	%0-30	%0-30	%13
Fileto (03 04 GTİP)	%0-30	%0-30	%9
Kurutulmuş, Tuzlanmış, İşlenmiş (03 05 GTİP)	%21-37	%25-37,5	%0
Kabuklular (03 06 GTİP)	%25,5-37,5	%37,5	%5,5
Yumuşakçalar (03 07 GTİP)	%37,5	%37,5	%5,5
Konserve Balık (16 04 GTİP)	%64-70	%80-81,9	%0
Konserve Yumuşakça, Kabuklular (16 05 GTİP)	%42	%54-58	%0
Balık Unu (23 01 GTİP)	%0	%2	%0

Dış ticaret verisi olarak bakıldığında, Gümrük Birliği Anlaşması'nın imzalandığı 1995 yılı sonrasında, Türkiye'nin balıkçılık ürünleri ihracatında bir artış eğilimi göze çarpmaktadır (Şekil 8.19).

8.5 Türkiye-AB İlişkilerinde Balıkçılık

Türkiye ile AET arasında 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'nda, tarım ilişkileri çerçevesinde balıkçılığın ayrı bir başlık altında yer almadığı, 1973 yılında yürürlüğe giren katma protokolünse 31'den 35'e kadar olan maddelerinin balıkçılık ürünlerini de kapsayan tarımsal ürünlerle ilgili olduğu görülmektedir (Anonim 1996, <http://www.yunus.sumae.gov.tr/2004/03/05.pdf>, 2007). Katma Protokol ile tarım ürünlerini de kapsayacak gümrük birliğinin tamamlanmasına yönelik esaslar ve geçiş dönemi belirlenmiş, geçiş döneminin sona erdiği 1995 yılında, tarım ve balıkçılık ürünleri dışındaki sanayi ürünlerini kapsayan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Gümrük Birliği oluşturulmuştur.

Türkiye, 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile AB kaynaklı bazı tarım ürünlerine ticari açıdan tercihli uygulama başlatmış, buna karşılık olarak birtakım ürünlerde yeni tavizler almış veya mevcut tavizleri geliştirmiştir. Bu karar ve eklerinde, menşei düzenlemeleri haricinde balıkçılık ürünlerine doğrudan değinilmediği görülmektedir (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/okk1.pdf>, 2007)

Helsinki'de, 11–12 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve Toplantısında, Türkiye'ye adaylık statüsü tanınmış olup, Helsinki Zirvesi'nden sonraki dönemde AB'ne uyum çalışmalarını koordine etmek üzere diğerleri yanında bir "Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi" de kurulmuştur.

Türkiye'nin AB'nin ortak balıkçılık politikasına uyum çalışmalarının çerçevesini, Katılım Ortaklığı Belgesi, Ulusal Program ve Düzenli İlerleme Raporlarında yer alan kararlar çizmektedir. 4 Kasım 1998 tarihli İlerleme Raporunda, Türkiye'nin mevcut balıkçılık sektörü hakkında genel bilgi ve değerlendirme yapılmaktadır. 13 Ekim 1999 tarihli İlerleme Raporunda, eldeki bilgilerin balıkçılık alanında kaydedilen ilerlemeye ilişkin bir değerlendirme yapılmasına imkan vermediği belirtilmiştir. 2000 yılına ait üçüncü raporda, 1999 yılına kıyasla, balıkçılık alanında herhangi bir ilerleme olmadığı bildirilmiştir. Bunun yanında, balıkçılık sektörünün GSMH içindeki payı, toplam

balıkçı teknesi ve istihdam edilen insan sayısı, izlenen genel politika, kamusal düzeyde idari yapılanma ve AB müktesebatına uyum çerçevesinde Türkiye'nin yapması gerekenler hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. 2001 ve 2002 yıllarında yayımlanan ilerleme raporlarında, kaynak yönetimi, kontrol ve denetim, yapısal faaliyetler, pazar politikası, devlet yardımları ve uluslararası balıkçılık anlaşmaları ile ilgili ilerleme kaydedilmediği ifade edilmiştir. Daha sonraki ilerleme raporlarında da, balıkçılık sektörünün AB ile uyumlaştırılması için yapılması gerekenler ve önem verilmesi gereken hususların insan kaynakları, idari yapılanma, tekne kayıtları, sektör örgütlenmesi, balıkçılık istatistikleri olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye'ye ait 9 Kasım 2005 tarihli Düzenli İlerleme Raporunda, Türk balıkçılık sektörüne yönelik idari yapı ve mevzuatın AB müktesebatına uyum durumu, atılması gereken adımlar şöyle ifade edilmiştir: "Türkiye balıkçılık sektöründe hiçbir önemli ilerleme sağlayamamıştır. Bu aşamada Türk balıkçılık mevzuatı müktesebat ile uyum içinde değildir ve idari yapılar henüz OBP'nin şartlarını karşılamamaktadır. Türkiye, gerekli uyum mevzuatını kabul etmeli ve balık stoklarının korunması, kaynak yönetimi ile üretim ve pazarlama yapılarının modernizasyonu konusunda çabalarını artırmalıdır. Türkiye öncelikli olarak idari yapılarını iyileştirmeli, gerekli denetim ve kontrol kapasitelerini güçlendirmelidir."

8 Kasım 2006 tarihli Düzenli İlerleme Raporunda, Türkiye'nin mevzuatını balıkçılık konusundaki topluluk müktesebatına uyumlaştırmada önemli bir gelişme kaydetmemiş olduğu yinelenmekte, Su Ürünleri Kanunu'nun değiştirilmesinde yaşanan gecikmenin, ilan edilmiş olan uygulamaya yönelik mevzuatı ve idari değişiklikleri de etkileyeceği ifade edilmektedir (<http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>., 2007).

Aynı raporda, balıkçılık sektöründeki ehliyet ve yetkilerin farklı bakanlıklar arasında paylaşılmış olduğu, bu nedenle kontrol ve denetim alanlarında etkin olunamadığı dile getirilmekte, TKB'nin, balıkçılıktan sorumlu bir Genel Müdürlük kurulması yönündeki yeniden yapılanmasının gerçekleşmediği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, karaya çıkartılan balıkçılık ürünlerinin kayıt altına alınması amacıyla, yerel düzeyde 30 adet

balıkçılık liman bürosu kurulduğu ve bu yeni yapılara ilave personel alınmasının gerçekleştiği belirtilmektedir.

Türkiye'nin, kaynak ve filo yönetimi, denetleme ve kontrol, yapısal eylemler, hedef türler açısından stokların tespiti ve kaynakların yönetimi bakımından yeterli bilimsel araştırmalar, pazara müdahale sistemi, devlet yardımları alanlarında eksikleri bulunduğu, bu alanlara yönelik ilgili mevzuat konusunda da yeterince gelişme kaydedemediği sonucuna varılmaktadır. Bundan başka, idari yapıların OBP'nın gelecekte uygulanabilmesi için henüz yeterli olmadığı vurgulanmaktadır (<http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>., 2007).

Katılım ortaklığı belgelerinin biricisi 8 Mart 2001 tarihinde, ikincisi 19 Mayıs 2003 tarihinde yayımlanmış olup, bu dokümanlarda kaynak yönetimi politikası, denetim ve kontrol önlemleri, balıkçılık filo kayıtlarının geliştirilmesi vasıtasıyla piyasa, yapısal gelişiminin ve balıkçılık kaynaklarının kullanımının izlenmesi için idari yapıların oluşturulması öncelikli konular olarak gündeme getirilmiştir. Katılım ortaklığı belgesine cevap olarak hazırlanan 24 Temmuz 2003 tarihli, "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nın 8. Bölümü balıkçılığa ayrılmış olup, OBP'na uyum için yasal çerçevenin oluşturulması kapsamında öncelikli alanlar belirlenmiştir. Bu alanlar, yapısal politikalar, koruma ve kontrol politikaları, pazarlama politikası, balıkçı tekneleri kayıt sistemi, bilgi sistemleri ve istatistikler, balıkçılık ürünleri hijyeni ve yetiştiricilik olarak metinde yer almıştır.

Ulusal Program'da, Türkiye'nin OBP uyumunda, başta BYFF ve ÇYYP'ları olmak üzere, temel yönetim mekanizmalarına yönelik idari bir yapı ve mevzuatın bulunmaması, temel sorunlar olarak belirtilmiştir. 2003 yılı katılım ortaklığı belgesinde bir gereksinim olarak vurgulandığı üzere, kısa vadede balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyuma ilişkin Türk mevzuatının AB mevzuatına uyumlaştırılması öncelik olarak ele alınmıştır. Orta vadede ise, balıkçılık yönetiminin kurumsal kapasitesinin yeniden organize edilerek ve güçlendirilmesi, balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyum çalışmalarının AB mevzuatına uyumlaştırılması, AB

mevzuatı ile uyumlu bir bilgisayarlı balıkçı tekne kayıt sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması hedeflenmiştir.

Ulusal Program'da belirtilen önceliklerin gerçekleştirilmesi amacıyla, 2003 yılı mali işbirliği programlaması kapsamında "Balıkçılık Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumu Projesi" uygulamaya sokulmuştur. Projede temel hedefler aşağıdaki gibi verilmiştir:

- Balıkçılık etkinliklerinin denetimi ve izlenmesine yönelik uygulamaları geliştirmek,
- Sektör planlama belgelerine dayalı bir yönetim çerçevesi çizmek,
- Balıkçılık ürünlerinin kalite kontrolünü içeren pazar standartlarını benimsemek,
- Balıkçılık ürünlerine yönelik istatistiksel bilgi sistemi ve fiyat müdahale sistemi tasarlamak,
- Tekne kayıt sistemi ile uyduya dayalı bir gemi izleme sistemi geliştirmek ve işlevsel hale getirmektir.

Balıkçılık sektörüne yönelik uygulanan ilk katılım öncesi destek projesi olan "Balıkçılık Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumu Projesi"nin uygulanmasıyla elde edilen çıktıların, Türkiye'nin OBP'na uyumu açısından ortaya koyduğu faydaya yönelik yapılan değerlendirme Çizelge 8.5'de verilmektedir. .

Çizelge 8.5 Balıkçılık sektörüne yönelik uygulanan ilk katılım öncesi destek projesinin OBP'na uyum açısından değerlendirilmesi²²

OBP'na Uyum Basamağı	Gerçekleşen Proje Faaliyeti
Sektörün Eğitimi ve Bilinçlendirme	İlgili kurumların personeli, balıkçılar ve üreticilere OBP'nın tüm unsurlarını kapsayan eğitimler verilmiştir.
	Sektörün bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi amacıyla çalıştaylar düzenlenmiş, AB mevzuatını tanıtıcı broşür ve video filmleri hazırlanmıştır.
Yasal Uyum	AB mevzuatı ile uyumlu taslak mevzuatın hazırlanmasında destek alınmıştır.
Kaynak Yönetimi/İşletimi ve Kontrol	AB gereksinimleri ve standartlarına uygun olarak işlevsel bir Balıkçılık İzleme Merkezi (BİM) ve pilot Gemi İzleme Sistemi (GİS) kurulmasına yönelik çalışmalar tamamlanmıştır.
	AB standartları ve gereksinimlerine uygun olarak, bölgesel farklılık ve gereksinimleri de dikkate alacak ulusal düzeyde bir tekne kayıt sistemi kurularak test edilmiştir.
	AB standartları ve gereksinimlerine uygun olarak farklı bölgelerde kurulmuş olan 30 adet liman bürosunda tesis edilen iş istasyonlarıyla balıkçılık verilerinin toplanması ve merkeze transfer edilmesini ihtiva eden bir balıkçılık bilgi sisteminin kurulması sağlanmıştır. Buradaki veri/ içsel bağlantı sistemi, av ve karaya çıkartma verileri, satış notları ve pazarlama verilerini içermektedir.
	Karadeniz, Marmara ve Ege'ye yönelik taslak balıkçılık yönetim planları hazırlanmıştır
OPD ve Pazarlama Sistemlerine Uyum	Pilot ölçekte balıkçılık ürünleri satış bildirimlerinin yürürlüğe sokulması konularında destek alınmıştır.
	AB'nin hijyen ve yasal gereksinimlerine uygun olarak bir adet toptan, bir adet perakende ve bir adet birinci-el satış yeri dizaynı/ taslak çizimi hazırlanmıştır.
Yapısal Eylemler	IPA ve IPARD fonları kullanımına yönelik, "Balıkçılık ve Yetiştiricilik Sektör Çalışması" ve buna dayalı "Ulusal Stratejik Plan" taslağı hazırlanmıştır.

²² Veriler TKB'nın Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.

AB Konseyi'nin, 17 Aralık 2004'de Türkiye ile müzakerelerin başlatılabileceği yönündeki kararı sonrasında, balıkçılık faslındaki tanıtıcı tarama toplantısı 24 Şubat 2006 tarihinde Brüksel'de yapılmış, bu toplantıda AB Komisyonu yetkililerince bu alandaki AB müktesebatının son durumu aktarılmıştır. Balıkçılık faslındaki ayrıntılı tarama toplantısıysa 31 Mart 2006 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilmiş, Türkiye'nin balıkçılık alanındaki mevcut uyum düzeyine ilişkin AB Komisyonu yetkililerine bilgi verilmiştir.

Türkiye'nin tüm fasıllardaki tarama süreçlerinin tamamlandığı Ekim 2006 sonrasında, AB Komisyonu tarafından, 8 Kasım 2006'da açıklanan son İlerleme Raporu'na dayanılarak, Türkiye'nin Ek Protokol'de yer alan yükümlülüklerini yerine getirmesi ve limanlarını Güney Kıbrıs'a açması yönünde bir tavsiye kararı almıştır. Balıkçılığında içinde bulunduğu 8 fasılda müzakerelerin askıya alınmasını öneren 29 Kasım 2006 tarihli bu tavsiye kararı AB Konseyi tarafından kabul edilmiş, bundan başka müzakere sürecinin devam ettiği ve teknik hazırlıkların tamamlandığı başlıkların açılacağı da ifade edilmiştir (<http://www.ikv.org.tr/katilimmuzakereleri.php>,2007)

Tam üyelik müzakereleri sürecince, 2004 yılında Topluluğa katılan 10 ÜD'in sunmuş oldukları "Müzakere Duruş Belgeleri"nde, balıkçılık alanındaki Topluluk yapısal destekleri ve mali yardımları kullanmak istedikleri dile getirilmiştir²³. Bu belgelerde, ülkelerin geleneksel avcılık haklarını koruma isteği öne çıkmaktadır (Polonya'nın Baltık Denizinde, Litvanya ve Letonya'nın Riga Körfezinde, bu alanların ekolojik özelliklerini ve geleneksel avcılıklarını gerekçe göstererek sadece kendi balıkçılarının avcılığına açık özel bir balıkçılık yönetim isteği). Öte yandan Malta, önceden ilan ettiği 25 deniz mili karasuları sınırının korunmasını istemiştir. Bu ülkelerin büyük çoğunluğu tarafından, üyelikle birlikte balıkçık alanında Topluluk müktesebatına uyacaklarını taahhüt etmişler, üyelik sonrasında sarkan bir geçiş dönemi isteğinde bulunmamışlar veya herhangi bir istisna talep etmemişlerdir. Malta, Romanya gibi ülkeler tam üyelikleri öncesinde isimlendirdikleri bazı balık türlerinin, Topluluk fiyat müdahale mekanizmasına dahil edilmesini istemişlerdir.

²³ TKB'nca derlenen "Son Üye Olan 9 Ülkenin Balıkçılık Müzakere Pozisyon Belgeleri" başlıklı dokümandan yararlanılmıştır.

Bunun yanı sıra adaylar, Topluluğun üye devletler adına yürüttüğü uluslararası görüşmelerdeki konumunu kabul ettiklerini, duruş belgelerinde önceden yansıtmışlardır.

Topluluğun 2004 ve 2007 yıllarında gerçekleştirdiği genişleme sürecinde, tam üyeliğe geçen ülkelerle karşılaştığında, Türkiye'nin Topluluk'la Gümrük Birliği'ni tamamlayan tek aday olmasına karşın, tam üyeliğinin kabul edilip edilmeyeceği yönünde halen belirsizlikler bulunduğu görülmektedir (Güney 2005). Balıkçılık alanında Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği açısından bakıldığında, bu belirsizliğin, Türk balıkçılık sektörünün OBP'na uyumu açısından bir takım güçlükler yaratması beklenmektedir.

9. TARTIŞMA VE SONUÇ

Topluluk'ta izlenen balıkçılık politikası, iç ve dış koşullarla biçimlenen yönelimlere bağlı dönemsel değişimler göstermiştir. “Birlik” döneminde balıkçılık ticari yönüyle ele alınmış, “Topluluk” döneminin başlarında balıkçık tarımsal politikalarla yönlendirilmiş, kaynaklardaki bozulmanın artışıyla, korumacılığı hedefleyen yaklaşımla ortak bir balıkçılık politikası oluşturulmuş, ekosistemi gözeten ve daha korumacı bir politikayı hedefleyen son OBP reformu ile daha genişlemiş bir Topluluğa doğru yol alınmıştır.

Ülkelerin sosyo-ekonomik nedenlerden ötürü balıkçılık sorunlarını çözmeye köklü çözümlere gitmekte zorlanmaları, av araç-gereçlerinde teknolojik yenileşmenin getirdiği filodaki av gücü artışı ve denetimde eksiklikler küresel çapta yaygınca gözlenen uygulamalardır. Benzer biçimde, Topluluk balıkçılık kaynakların korunması politikasında, hedeflerini gerçekleştirmekte güçlükler yaşamıştır. Bu güçlük, bir yanda tüketiciye balık sunma gerekliliği, öte yanda kaynakların bozulması karşısında köklü önlemler getirilmesinin kaçınılmazlığı arasında bir politika oluşturulmasından kaynaklanmıştır. Topluluk üyelerinin sosyo-ekonomik çıkarlarını öne alarak koruma hedeflerine ulaşmamları OBP'ni zayıflatmıştır. Topluluk'ta, Komisyon'un politikaları, ÜD'ler arasındaki iç dinamiklerin dengelenmesiyle belirlenmektedir. Komisyon yukarıdan politika belirleyici olarak eleştirilse de, politika yönlendirme ve sorunlara çözüm arayışında tasarladığı köklü çözümleri uygulamaya getirmede zorlanabildiği görülmektedir. Son OBP reformunun, Komisyon'u önceye oranla politika belirlemede daha güçlü bir konuma getirmesi, OBP'nda daha ilkeli bir çizginin izlenmesine katkı sağlayabilecektir. Uygulaması üye ülkelere bırakılmış Topluluk mevzuatından doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde, üyeler arasında özellikle denetimdeki farklılıklarla uygulama birliğinin sağlanamayışı, kuralların çiğnenmesi yolunu açarak OBP'nin başarısına olumsuz etki göstermiştir. Topluluk içinde kimi üyeler, Topluluk mevzuatı doğrultusunda sıkı önlemler getirmişler ve bu önlemleri kendi yetki sahalarındaki karasularında daha belirgin uygulamışlardır. Bu sınırın dışına çıkıldığında ise uygulamada göreceli bir gevşeme söz konusu olmuştur.

Topluluk balıkçı filosunu küçülterek av gücünü azaltmaya yönelik politikasını yapısal yardımlar aracılığıyla bir planlama kapsamında düzenlemeye çalışırken, av gücünün azaltılmasına yönelik olarak filodan tekne çıkartılmasında dayatmacı ve zorlayıcı bir uygulamaya girmemiştir. OBP, çelişkili bir uygulamayla bir yanda Topluluk tarafından sağlanan yapısal yardımlarla büyüyen filoda av gücünü artırırken, aynı zamanda kaynakların dengeli biçimde kullanılmasına dönük programları bir arada yürütmüştür. Bu yaklaşım av gücünde büyük ölçüde artışa yol açmış, ticari veya endüstriyel balık avcılığının ekonomikliği açısından da olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Topluluk, filo kapasitesini azaltma politikasında belirlediği hedeflere uzun bir planlama sonrasında bir ölçüde ulaşabilmiş olsa da, filo gücü ve kapasitedeki fazlalık sürmektedir. Benzer biçimde, Türkiye'nin balıkçı filosunun av gücünü küçültmesi gerekliliği açık biçimde ortada iken, bunu düşürmeye yönelik bir politika oluşturulamamış, av türü, alanı ve miktarına dayalı bir avcılık sistemini uygulamaya geçirilememiştir. Sosyo-ekonomik ve politik yönden filoya düzenleme getirmenin güçlüğü, üyelik öncesi Türkiye'de bu yönde bir düzenleme yapılmasının güç olduğunu göstermektedir. Şimdiden el atılması gereken bu öncelikli konunun ertelenmesi, gelecekte bu sorunu daha da büyütebilecektir.

Topluluğun geçmişte izlediği kotaya dayalı balıkçılık yönetimde, av miktarlarının yıllık olarak belirlenmesinde görülen sakıncalar, yeni politikada çok yıllık programlara dayalı bir kota uygulamasına geçilmesine yol açmıştır. Yeni dönemde av gücünde azaltma hedefleri ile yapısal yardımların av gücünü artıracak yönde kullanılmaması, Topluluğun bu dönemde geçmişe oranla daha sıkı bir politika uygulamayı hedeflediğini göstermektedir. Buna karşın, ticari balıkçılık türlerine yönelik uygulanmakta olan TAM sisteminde, her türün avlanabilir miktarı belirlenirken, bunların diğer türlerle ekolojik etkileşiminin göz önüne alınmaması, politikanın eleştirilen noktalarından biri olmayı sürdürmektedir. Son köklü politika değişikliğinde ortaya konulan hedeflere doğru yol alınmasıyla, izleyen süreçte böyle bir uygulamanın gündeme gelmesi olasıdır. Topluluk'ta, karar alma sürecinde ilgili paydaşların daha ağırlıklı katılımını öngören politikalara doğru bir yönelim gözlenmektedir. Kimi yönleriyle eleştirilmesine karşın, Topluluk içinde balıkçılıkta geçmişten gelen iyi bir örgütlenme yapılanması

görülmektedir. Bu çerçevede, kaynak işletimi ve ürünlerin pazarlamasında üretici örgütlerine önemli sorumluluklar verilmiştir.

Türkiye'nin Topluluğa üyeliğinin beraberinde balıkçılıkta kimi değişiklikler getirmesi kaçınılmazdır. Topluluk üyesi olmama yönünde karar alan Norveç ve İzlanda gibi ülkelerde balıkçılık sektörü tarafından dile getirilen kaygıların bir derece etkisi olduğu söylenebilir de, Türkiye'nin Topluluğa üyeliğinde balıkçılık açısından bu denli kaygı verici durum görülmemektedir. Buna rağmen, "Ege Sorunu" ve Türkiye limanlarının Güney Kıbrıs bandıralı gemilere açılması gibi daha çok politik konuların varlığı, Türkiye'nin Topluluğa üyelik sürecindeki kaygıları teknik alandan politik alana taşımaktadır. Kuruluş hedeflerinin büyük bölümünü gerçekleştiren Topluluk, büyük bir içpazar yaratmıştır. Türkiye, balıkçılık ve yetiştiricilik alt sektörlerinde yenileşme, işlenmiş balıkçılık ürünleri çeşitliliğini geliştirmeye yönelik düzenlemelerle, bu iç pazarda daha fazla yer alabilecektir. Topluluk ülkelerüstü bir örgütlenme yapısıyla, balıkçılığı da kapsayan çoğu bağımsız politika alanındaki uygulamaları birbiriyle bütünleşik biçimde yürütmeye çalışmakta, Türkiye ise bu aşamada, birbiriyle tam olarak bütünleştirilmemiş farklı politika alanlarında Topluluk'la uyumlaştırmayı gerçekleştirerek, sonuçta ekonomik ve iç pazar yönü ağır basan yapının bir parçası olmayı hedeflemektedir.

Türkiye'de izlenen balıkçılık politikası, ilkelere bağlılık, iç öğeleri ve çevre gibi diğer politikalarla bütünleşik bir yapı göstermesi yönünden değerlendirildiğinde, bunun gerçekte politika niteliğinde olmadığı sonucu çıkmaktadır. Türkiye'de "balıkçılık" terimi yerine "su ürünleri" teriminin kullanılması, balıkçılığın küresel kavranışına ters düşmekte, politikalardaki bu bakışın etkisiyle balıkçılık daha çok tarımsal bir ürün gözüyle görülmektedir.

Türkiye'nin balıkçılık sektörünün OBP'na uyum sürecini bir reform olarak algılamak mümkünse de, bu sürecin reformla sonuçlanması, Topluluk'ta gerçekleştiği biçimde, balıkçılık politikasının tarımsal politika ağırlıklı bir yapıdan, daha çok ekolojiyi gözeten bir yapıya dönüşümünün gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilecektir. Balıkçılık

politikasında reform geleneği olmayan Türkiye’de, sancılı ve köklü değişimlere birden geçiş yerine, ilkeleri ve yolu belirlenmiş, sektörün değişimleri benimseyerek özümsemiği bir OBP uyumlaştırması gerçekleştirmek önem taşımaktadır. Deniz ve içsu kirliliği, küresel iklim değişikliği gibi etmenlerle giderek daha çok boyutlanması beklenen balıkçılık kaynaklarındaki olumsuz değişimler, balıkçılığın geleceğinin yönlendirilmesini, en azından bu yönde düzenleyici önlemlerin getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum “sürdürülebilirliğin” daha kısa dönemli etkin politikalar ölçeğinde ele alınmasını gerektirebilecektir.

Günümüzde balıkçılık sorunlarının çözümü, daha çok bölgesel ve uluslararası düzleme kayma eğilimindedir. Topluluk, OBP’nın son reformunda ilgili balıkçı kesimlerinin katılımıyla BDK’lerin kurulmasının yolunu açarak OBP’na bölgesel bir açılım getirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’nin balıkçılık alanında yapması gerekenin sadece Topluluk ile uyumlaşmada yatmadığı, Türkiye’nin taraf olduğu bölgesel ve uluslararası nitelikteki balıkçılık antlaşmalarından doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından OBP’na uyum sürecinin başarılması gerektiği açıktır. FAO ile bu örgüte bağlı GFCM ve ICCAT gibi bölgesel balıkçılık örgütlerince çizilen balıkçılık yönetim çerçevesi ve belirlenmiş teknik önlemlerin gerektiğince uygulanması da OBP uyumlaştırma sürecine ivme kazandıracaktır.

Türkiye’nin kıyıdaş bulunduğu Karadeniz ve Akdeniz’e bakıldığında, bölgesel işbirliğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Topluluk’ta balıkçılık alanındaki işgücü ve balıkçı teknelerinin önemli bir bölümü Akdeniz’de yoğunlaşmıştır. Bunda, bu bölgede yürütülen geleneksel kıyı balıkçılığın da payı bulunmaktadır. Topluluk Akdeniz ve Karadeniz’e yönelik etkin bir politika geliştirme çabasını sürdürmekte olup, AB’nin etkinlik gösterdiği FAO altında kurumsallaştırılmış GFCM’in, Doğu Akdeniz’de Türkiye’yi yakından ilgilendiren düzenlemelere gitmesi beklenmektedir. Karadeniz ülkeleri arasında 1999 yılında başlatılan “Karadeniz Balıkçılık Sözleşmesi” girişimi sonuçlanamamıştır. Bulgaristan ve Romanya’nın Topluluğa 2007 yılında katılımıyla Topluluk sınırları Karadeniz’e dek uzanmış olup, yakın gelecekte Topluluğun bu bölgeye dönük olarak balıkçılığı da içeren politikalar geliştirmesi beklenmektedir. Tam üyelik durumunda, av miktarlarının tarihsel verilere dayalı olarak belirlenmesi

Türkiye’de güvenilir veri toplamasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bölgesel işbirliği yoluyla, Topluluk organlarına bilimsel tavsiye verme yetkisi bulunan bölgesel balıkçılık örgütlerinin gözetiminde yürütülecek stok değerlendirme çalışmaları yapılmadan, balıkçılık stoklarının biyolojik durumları bilimsel açıdan ortaya konulmadan ilgili platformlara sunulacak tarihsel av kayıtları, bu verilerin güvenilirliği açısından kuşku doğuracaktır.

Türkiye’nin tam üyeliği yönünden belirsizlikler bulunması, uyumlaştırma süreci açısından da kırımlar yaratmakta, sözgelimi, bu aşamada balıkçılıkta kota uygulamasına dayalı bir kaynak işletim-yönetim sistemine geçilmesi, balıkçılık ürünlerine dayalı bir fiyat müdahale sistemi oluşturulması, üretici örgütlerinin kurularak tanınması gibi daha çok üyelik sonrası gerçekleştirilmesi hedeflenen alanlarda plansızlığa sebebiyet vermektedir. Buna karşın, uyum sürecinin balıkçılığa düzenleme getirilmesi açısından iyi bir ortam yarattığı, bunun kimi noktalarda getirilecek düzenlemelere iyi bir gerekçe oluşturduğu söylenebilir. Örneğin, balıkçılık sektörüne yönelik örgütlenmenin belirlenmesi, balıkçı filosunun düzenlenmesi, balıkçılık kaynakları işletiminin ekolojik temelde yapılması, kurumsal yapılanmalarda değişikliğe gidilmesi, Topluluk’la uyumlaşmanın bir değişim süreci olduğunu bir ölçüde kavramış olan balıkçılık sektörünün desteğinde yürütüldüğünde, kısa dönemli hızlı değişimlere yönelim daha kolay olabilecektir.

Türkiye’de uygulanan balıkçılık politikası merkezi nitelikte olmasına rağmen, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir işletimini sağlamayı destekleyen bir idari yapılanma oluşturulamadığı görülmektedir. Kimi durumlarda, balıkçıların ve balıkçılık sektörünün Türkiye’de siyasi bir baskı gücü oluşturduğu, bunun özellikle avcılığa yönelik düzenleme ve uygulamalarda yansımalarının bulunduğu görülmektedir. Balıkçılıkla uğraşan kesimlerin, sektörün örgütlenmesi ve kurumsallaşma çabalarında doğal olarak kendi çıkarlarını öne çıkarmaları, buna karşın balıkçı örgütlerinin balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir işletim ve yönetimine yönelik planlama sürecine etkin olmayan katılımları, OBP’na uyumun izleyen sürecinde önemli bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır. Örneğin kaynakların hızla tükendiği günümüz koşullarında, avcılık sektörünün kendi geleceği açısından daha bilinçli davranarak sorunun çözümüne

yönelik girişimlerde bulunması, bu yönde kararlı işbirliği yollarını araması beklenirken, uygulamada daha çok av elde etme yarışının sürdüğü görülmektedir.

Balıkçılık kaynakların korunması açısından bakıldığında, Türkiye'nin koruma politikasının Topluluğun OBP'na oranla çok daha zayıf kalmıştır. Örneğin, Türkiye'de filo gücünün düşürülmesi yönünde bir politika izlenmemiştir. Tekne sayısını sınırlayarak filonun sayısal artışını önleme yönünde bir uygulamaya girilmiş olunmasına rağmen, filo av gücüne bir sınırlama getirilememiş olması bu uygulamayı gerçekçi kılmamaktadır. Bunun ötesinde, av döneminde yakalanacak av miktarı bakımından bir sınır olmaması çoğu balık stoğunda, düzeltilemez sonuçlara yol açabilen olumsuz bir uygulama örneğidir. Denetimdeki eksiklik ve yetersizlikler de gözönüne alındığında, izlenen balıkçılık yaklaşımının korumacı olmadığı görülmektedir.

Topluluk'ta OBP'sının korumacılık ağırlıklı son reformu çevresel politikadaki değişim etkisinde oluşturulmuştur. Türkiye'de korumacı bir çevre politikasının uygulamaya sokulamamış olmasının balıkçılık kaynaklarının korunmasındaki başarısızlıkta payı bulunmaktadır. Balıkçılık kesimi ile karar verici birlikteliğinde, sürdürülebilir bir kaynak yönetim ve işletim sistemi kurulamamıştır. Sosyo-ekonomik kaygılar ağırlığında kaynakların tükendiği görmezlikten gelinmiş, uygulamada etkin denetim eksikliği, yasal düzenlemelerle getirilen önlemleri çoğu durumda işlevsiz kılmıştır. Türkiye'de avcılığın ve filonun düzenlenmesi, güvenilir veri toplama sisteminin kurulması, denetim gibi konularda eksiklikler sürmektedir. Yine Türkiye'de, avcılığın düzenlenmesinde bilimsel stok değerlendirme çalışmaları, balıkçılık kaynaklarının işletim ve yönetiminin bir parçası olamamıştır. Avın belirli limanlardan çıkartılarak kayıt altına alınması, teknelerin uzaktan algılama sistemi aracılığıyla izlenmesi gibi Topluluk temel gereklilikleri uygulamaya konulmamıştır. Bu yönde başlatılmış öncü çalışmalara ivme kazandırılarak uygulamaların hızla yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Topluluk ve Türkiye'de yetiştiricilik, avcılık yoluyla sağlanan ürün azalışına karşı bir seçenek oluştururken, getirdiği çevresel sorunlarıyla çeşitli kesimler tarafından eleştiri konusu olabilmektedir. Yeni OBP'nın ekosistem ağırlıklı yaklaşımı yetiştiricilikte daha

dikkatli bir yaklaşım izlenmesini gerektirdiğinden, zararların işletmeci ve balıkçılara ödetilmesine dek varan bir dizi önlemleri beraberinde getirmiştir. Türkiye’de yetiştiricilik üretiminin giderek artış göstermesi, yetiştiricilik işletmelerinin belirli alanlarda yoğunlaşması, dikkatli bir işletim politikasının uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

Topluluk tarafından ÜD’lere verilen yapısal destekler ve mali yardımlar, bölgesel kalkınma farklılıklarını gidermede başarılı olmuştur. 2004 ve 2007 yıllarında gerçekleşen genişlemeler, Topluluk bünyesindeki bölgesel kalkınma farklılıklarını artırmış, yapısal desteklemede “Hedef I” kapsamına giren bölgeler yeniden belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle, AB’nin genişleme süreci yapısal destek kapsamına giren alanlarda artışa sebep olmuştur. 2007–2013 dönemine ait Topluluk bütçesinin onaylanması aşamasında ÜD’ler arasında yaşanan problemler, gelecekte AB’nin, yeni üyelerine sektörler bazında büyük çaplı yardımlar sunamayabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, Türkiye’nin yakın bir gelecekte tam üye olması durumunda, Topluluk yardımlardan sektörün dönüşümü amacıyla yeterince pay alamayabileceği göz önünde tutularak, balıkçılık alanında ulusal yardım ve yatırımlara bir planlama kapsamında artan bir bütçe ayrılması gerekli görülmektedir. Bu arada, ihtiyaç duyulan kurumsal yapılanmaya gecikmeksizin gidilerek, 2007-2013 dönemini kapsayan katılım öncesi mali yardım programlarının etkin biçimde kullanılması, balıkçılık sektörünün OBP’na uyumlu hale getirilmesi açısından katkı sağlayacaktır.

Topluluğa yeni katılımlar sonrasında, kişi başına ortalama gelir ile kişi başına balık tüketimi azalmış olup, bunda yeni katılan Orta Avrupa ülkelerindeki göreceli düşük balıkçılık etkinliğinin payı da bulunmaktadır. Genişleme sonrası ülkelerin bölgesel dağılımına bakıldığında, kuzeydeki üyelerin gelir ortalaması yüksek, güneydekilerin orta, doğudakilerin ise düşük düzeydedir. Topluluğun genişlemesinde sancılı bir süreç yaşanmış, “AB vatandaşlığına” yeni girenlerin edindiği serbest dolaşım hakkı, başta Topluluğun ekonomik açıdan gelişmiş eski üyelerinde olduğu kadar, daha sonra katılan üyeleri arasında da bir ölçüde kaygıya yol açmıştır.

Topluluk’la benzer biçimde Türkiye’de de balıkçılığın ulusal ekonomiye katkısının küçük boyutta olduğu görülmektedir. Balıkçılıkta kazancın, balıkçıdan çok giderek balıkçılık ürünlerinin ticaretini yapan kesim lehine kayması, kaynakların giderek sınırlandığı günümüzde özellikle küçük ölçekli balıkçılık açısından sorun oluşturabilmektedir. Buna rağmen, küçük ölçekli balıkçılığın -özellikle kırsal alanlardaki kesime- işgücü sağlayan bir sektör işlevi yüklediği görülmektedir. Bu yönden, Türkiye’de üretici örgütleri altında biçimlendirilecek bir pazarlama zinciri, daha çok balıkçıların yararına işleyebilecektir. Türkiye’nin OBP ile en fazla farklı düştüğü alanlardan birisinin pazarlama olması, bu alanda önemli düzenlemelere gidilmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan, uyumlaştırma aşamasında bu alanda köklü değişikliklere gidilmesi, avların boylarına ve kalitesine göre derecelendirilmesi, av kayıtları, satış bildirimleri, taşıma belgesi gibi düzenlemeler bu kapsamda öncelikli konular arasına girmektedir. Türkiye’de balıkçılık ürünleri, son tüketiciye seyyar, toptan veya perakendeci vasıtasıyla ulaştırılmakta, genellikle ilk alıcı komisyoncular olmaktadır. Türkiye’de tüketicilerin taze soğutulmuş balıkçılık ürünlerini tercih ettikleri görülmekte, AB’nde ise süpermarketler kanalıyla daha ziyade işlenmiş balıkçılık ürünlerine rağbet gözlenmektedir. AB’nde elektronik açık artırma gibi çok gelişmiş, denetim açısından saydam sistemler uygulamada bulunmasına karşın, Türkiye’de uygulana gelen ilk elden satış-açık artırma sistemi OBP gereklerini karşılar nitelikte değildir.

Topluluk mevzuatına uyumu öngören Türkiye’de, 2001 yılında uygulamaya konulan ve 2003 yılında gözden geçirilen Ulusal Program’la yapılacaklar bir takvime bağlanmıştır. Balıkçılık açısından bakıldığında, uygulamada anılan programın gerisinde kalındığı görülmekte, bu durum Komisyon tarafından yayımlanan Düzenli İlerleme Raporları tarafından da doğrulanmaktadır.

Türkiye’de balıkçılık alanındaki üretici örgütlerinin kurulması, tarımsal üretici birlikleri kapsamında ele alınan “Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu” ve buna ilişkin yönetmelik kapsamında ele alınmıştır. Bu düzenlemeler diğer tarımsal üretici birlikleri yanında, balıkçılık üretici birliklerinin kurulmasına yönelik yasal dayanak oluşturmasına rağmen, AB’nde faaliyet gösteren balıkçılık alanındaki üretici örgütleri yönünden, piyasa/fiyat

müdahale yetkisi, kuruluş aşamasında tanınan yasal statü açılarından bazı uyumsuzluklar göstermekte olup, balıkçılık sektörüne özel bir yasal düzenlemenin geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de yaygın bir teşkilat yapısına sahip “Su Ürünleri Kooperatifleri”, kuruluş tüzüklerinde gerekli düzenleme yapılarak, gelecekte yetkili otorite ve Komisyon tarafından tanınmaları suretiyle bu alanda faaliyet gösteren üretici örgütlerine dönüştürülebilir.

Balıkçılık sektörüne ait kurumsal sorumlulukların özelleşmiş bir idari birim bünyesinde, tek bir çatı altında birleştirilmesi, sektöre ait strateji veya politikaların bu birimde şekillenmesi gerekli görülmektedir. Böylece, sektörel hedefler daha net çizilebilir, ilgili politika alanları (Balıkçılık yönetimi, balıkçılık kaynaklarının korunması, balıkçılık sektörüne yönelik yapısal önlemlerin ve pazarlama politikalarının belirlenmesi, yetiştiricilik, çevre) daha bütünleşik değerlendirilebilir. Bu birim, sektöre yönelik ulusal hedeflerin başarılmasında önemli bir rol üstlenmesi beklenen sektör paydaşlarının işbirliği ve geniş katılımıyla oluşturulacak bütünleşik bir dizi ulusal politika kapsamında, stratejik yönetim planlarının başlatılması ve sürdürülmesinden sorumlu olmalıdır. SÜDK’nun faaliyet alanı ve üstlendiği rolde de bir genişletilmeye gidilmesi gerekmektedir.

Sektörün genelde üyelik sürecini kavrayamadığı, üstbirlikler kurarak uyum sürecine hak edinme ve olası Topluluk yardımı açısından kurumsallaşarak yer edinme eğilimine girdiği gözlenmektedir. Uyum sürecinde balıkçının bireysel beklentilerinin daha öne çıktığı, balıkçıların iş güvenliği ve çalışma koşullarında iyileştirme beklentisine girdikleri söylenilebilir. Diğer yandan, AB’yle ticarete bulunan kesimlerde bilinç ve sezgi düzeyinin göreceli olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna, Topluluğa işlenmiş balıkçılık ürünleri dışsatımı yapan işletmeciler örnek olarak verilebilir. Bu kesimin 1998 yılında karşılaştığı ihracat yasağı sonrasında, ilgili Topluluk mevzuatı gerekleri doğrultusunda yapılanmaya giderek yasaklamanın kaldırılmasında edindiği deneyimin katkısı olduğu düşünülmektedir. Dışsatımda Topluluk gerekliliklerini karşılayacak düzeye gelen sektörün, iç pazarda aynı standartlara yönelmemesi, iç ve dış pazar standartlarının farklılığını göstermesi yönünden dikkat çekicidir.

AB'ne kısa ve orta vadede üyelik olasılığı bulunmayan Türkiye'nin, önündeki ara dönemde balıkçılık alanındaki Topluluk mevzuatına yasal ve uygulama düzeyinde yakınlaşma sağlaması müzakere süreci açısından avantaj sağlayacaktır. Yasal ve teknik açıdan önemli değişiklikler gerektiren yapısal yardımlar, balıkçı filonun düzenlenmesi, bilimsel verilere dayalı avcılık sistemi, pazarlama sürecinin yeniden organizasyonu, balıkçılık ürünlerinin kayıt altına alınması, denetim etkinliğinin artırılması gibi düzenlemelerin bu sürece yayılarak uygulamaya konulması, ara dönemin Türkiye'nin yararına işlemesine yol açacaktır.

OBP'ndaki yönelimleri, değişiklikleri iyi izleyerek bu uzun dönemde uyumlaştırma altyapısını sürekli biçimde geliştirmesi önem taşımaktadır. Topluluğa uyumlu bir kurumsal yapılanmaya gidilmesi, güçlü, işler, koruyucu bir denetim sisteminin uygulanması, OBP'na uyuma ilişkin temel standartların geliştirilmesi ve uygulamaya sokulması ilk aşamada öne çıkan konular arasındadır. Gereken uyumun aşamalı bir geçişle, öncelikler çerçevesinde gerçekleştirmesi beklenmektedir. Topluluğa Mayıs 2004'de katılan yeni on üye ile Topluluk arasında balıkçılık alanında yapılan görüşmelerde, Topluluk adayların bu alanda uyumlaştırmasını tam üyelik sonrasına bırakması yanlısı olmamış, bu adaylara birkaç nokta dışında ayrıcalık tanınmamıştır. Bu açıdan Türkiye'nin talep edebileceği istisnalara yönelik ayrıntılı gerekçe raporları hazırlanmalı, bu raporlar kapsamlı bilimsel ve yasal çalışmalara dayandırılmalıdır.

Türkiye'nin balıkçılık faslındaki müzakereler öncesinde, bir geçiş dönemi isteğinde bulunulacak konuların belirlenmesi veya bir istisna talep edilmesine yönelik önceki aday ülkelerin yaşadığı deneyimi özümseyerek, kendi ulusal öncelikleri ve sektörel ihtiyaçları doğrultusunda hazırlık yapması gerekmektedir. Müzakere sürecinde Türkiye'nin önem vermesi gereken, gündeme taşıyabileceği başlıca konular şöyle sıralanabilir:

- Balıkçılık sektörünün sosyal politikalar açısından taşıdığı önem dolayısıyla, yapısal dönüşümün (Erken emeklilik, meslek değiştirme, balıkçılığı terk etme, vs.) güç olduğunun vurgulanması, sektörün uyumlaştırılmasına yönelik önceki

aday ülkelerin yararlanmış oldukları ölçüde yapısal ve mali desteklerin kullanılmadığından hareketle, balıkçılık alanındaki Topluluk yapısal destekleri ve mali yardımlardan yararlanmak yönündeki isteğin belirtilmesi,

- Topluluk yapısal fonlarından yararlanılmasına yönelik kurumsal altyapının oluşturulması, “Ulusal Stratejik Plan” ve alt sektörler, proje faaliyetleri bazındaki “Operasyonel Planların” hazırlanmasına yönelik çalışmalarda mesafe kaydedilmiş olması,
- Komisyon’un ilgili birimlerine bu gibi taslak planlama dokümanlarının gönderilerek karşılıklı fikir alışverişinde bulunulması, böylece gerçek uygulama sürecine yönelik bir egzersiz olanağı yakalanması,
- Özellikle Karadeniz’de (Kendine has ekolojik özellik gösteren diğer deniz bölgeleri de olabilir) sosyo-ekonomik öneme sahip küçük ölçekli kıyı balıkçılığının kendine has özelliği ve geleneksel avcılık nedeniyle, sadece buradaki balıkçıların avcılığına açık özel bir balıkçılık yönetim sistemi getirilmesi,
- Uluslararası antlaşmalara uyum ve Topluluğa yetki devriyle ilgili olarak, özellikle Ege Denizi’nde balıkçılık sınırları ve avcılığa kapalı alanlar ihdas edilirken, BMDHS’ne taraf olunmaması ve kıta sahanlığı uygulamasından doğabilecek sorunlara karşı bir strateji belirlenmesi,
- Ticari açıdan önem taşıyan balıkçılık ürünlerinin ortak pazarlama standartları ve olası Topluluk fiyat destekleme mekanizmasına dâhil edilebilmesine yönelik isteğin belirtilmesi,
- Balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir temelde işletimi için gerekli stok değerlendirme ve tespit çalışmaları konusunda etkin bölgesel işbirliği ve ortak finansman çerçevesinde Topluluk mali katkısının sağlanması.

Sağlayacağı önemli faydalar yanında, Türkiye’nin balıkçılık sektörünün OBP’na uyum sürecinin belirli riskleri de beraberinde getirebileceği düşünülmekte olup, OBP’na uyum stratejisinin bu riskler dikkate alınarak sürdürülmesi önemli yararlar sağlayabilecektir. Söz konusu riskler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Balıkçılık ürünlerindeki tek pazar ve OGT'ne tam uyum sağlanmasıyla, Türkiye'nin yetiştiricilik ve avcılık üretiminde rekabet gücünün zayıflaması,
- ÜD'lerin balıkçı teknelerinin 6 deniz millik ulusal karasuları dışındaki Topluluk sularındaki av sahalarına eşit erişim hakkını ifade eden "Eşit Giriş Hakkı" ilkesinden hareketle, Karadeniz, Akdeniz ve Ege'deki balıkçılık olanaklarından diğer ÜD'lerce yararlanılmak istenmesi,
- Topluluğun "Akdeniz Tüzüğü" düzenlemesinde, balıkçılığa kapalı alanlar oluşturulması, teknik önlemler yoluyla tür ve av gereci kısıtlamalarına gittiği görülmekte, gelecekte de balıkçılık sınırlarının belirlenmesi türünden düzenlemelere gidebileceği düşünülmektedir. Topluluğun bu tür düzenlemeler getirirken tek taraflı davrandığı ve kıyıdaş ülkelere danışmadığı görülmektedir. Her ne kadar bu gibi düzenlemeler şimdilik Türk balıkçıları açısından bağlayıcı değilseler de, Türkiye üye olmadan önce kabul edilen tüm yasal düzenlemeler uyum sağlanması gereken AB müktesebatı halini almaktadır.
- Başlangıçta balıkçılıkla ilgili getirilen kimi bölgesel ve uluslararası yasal belge veya düzenlemeler, daha sonradan deniz hukuku açısından bakıldığında, düzenlemeyi getiren tarafların "kaynak kullanım amaçlı egemenlik isteklerine" hizmet edebilmektedir. OBP kapsamında getirilen kimi düzenlemeler, ton balığı avcılığının düzenlendiği ICCAT, Akdeniz balıkçılığının düzenlendiği GFCM altındaki üye ülke veya ülke gruplarınca getirilen tekliflerin bu yönde riskler taşıyabileceği unutulmamalıdır.
- Topluluk'ta kota sisteminin uygulanmasında başlangıçta teknelerin geçmişe dönük av miktarları göz önüne alınarak, ÜD'ler arasında tepki uyandırmayan bir bölüşüm yapılmıştır. İstatistiksel verilerin doğruluğu ölçüsünde sistem oturtulabildiğinden, bu kayıtları güvenli olan üye ülkelerde kota dağıtımı açısından bir sıkıntı yaşanmamıştır. Türkiye yönünden bu sistemin uygulanabilirliği ele alındığında, tekne başına av miktarı açısından istatistiksel verilerin bugüne kadar tutulamadığı, balıkçıların vergilendirme korkusuyla bundan kaçındıkları görülmektedir. Öte yandan, avın çoğunluğunun gelişmiş teknolojiyi kullanan az sayıdaki endüstriyel teknelerce avlanıyor olması, kota paylaşımını ve AB'ndeki sistemin uygulanmasını Türkiye açısından güçleştirmektedir. Kota sisteminin uygulanması, büyük ölçekli/endüstriyel

teknelerin payı dikkate alınacak olursa, küçük ölçekli balıkçıların zararına gelişmesi riskini barındırmaktadır.

Türkiye’de, AB’nde olduğu gibi balıkçılık sektörünü etkin biçimde düzenleyen bir balıkçılık politikası oluşturulması, balıkçılık faslında müzakere sürecine hazır hale gelinebilmesi, OBP’na uyum sürecinde yaşanabilecek risklerin önlenmesi gayesiyle, öncelikli olarak aşağıdaki konularda çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir:

1. Gerek OBP’na uyum çalışmaları, gerekse GFCM ve ICCAT düzenlemelerine yönelik çalışmalarda, ilgili kurum veya kuruluşlarca daha ziyade teknik düzeyde götürülen çalışmalara, konusunda uzman hukukçuların dâhil edilmesi, toplantı ve etkinliklere katılım yoluyla bu platformlarda yaşanan gelişmelerin düzenli takip edilmesi,
2. GFCM, ICCAT, Karadeniz Balıkçılık Komisyonu gibi bölgesel balıkçılık örgütlerinde daha aktif rol oynanarak, buradaki teknik düzenlemeler ve tavsiye kararlarında etkiye bulunulması, bu kapsamda özellikle Akdeniz’deki üçüncü ülkelerle daha fazla işbirliği yolunun aranması,
3. Karadeniz’e özgü bir balıkçılık yönetim çerçevesi geliştirmede, Türkiye’nin GFCM’e göre daha etkin olduğu “Karadeniz Balıkçılık Komisyonu” bünyesindeki çalışma ve düzenlemelerin yönlendirilmesi, Türkiye’nin girişimiyle oluşturulan bu komisyona daha fazla işlerlik kazandırılması ve “Karadeniz Balıkçılık Sözleşmesi”nin hayata geçirilmesi,
4. Türkiye’yi çevreleyen Karadeniz, Akdeniz ve Ege’deki balıkçılık fırsatlarının ÜD’ler tarafından değerlendirilmek istenmesi ihtimaline karşı gerekçelerin hazırlanarak istisna talep edilmesi, buradaki belirli deniz bölgelerine özel bir balıkçılık yönetim rejimi getirilmesi (Gerekirse tarihsel av kayıtlarına dayalı kota uygulamasına geçilmesi) yönünde stratejiler geliştirilmesi,
5. Türkiye’nin Topluluk nezdinde en çok eleştirildiği ve en zayıf görülen “stok tespit çalışmaları”nın başlatılması konusunda stratejiler geliştirilmesi, bu kapsamda Türkiye’yi ilave yükümlülükler altına sokmayacak nitelikte bölgesel veya uluslararası işbirliği yollarının aranması,

6. Topluluk tarafından sıkça dile getirilen, filo kapasitesi ve tekne sayısının azaltılması yönünde bir strateji geliştirilerek bu yönde değişmez bir politikanın belirlenmesi,
7. Türkiye’de balıkçılık ruhsatlarının bölge/alan veya av türüne göre düzenlenmesi (Kaynakların işletimi, filonun denetlenmesi ve filo politikası açısından bu öncelikli bir konudur. Kota düzenlemesi getirilecekse, ruhsatlarla ilişkilendirilmiş bir sistem ortaya konulmalıdır),
8. Küçük balıkçılığın sosyo ekonomik anlamda düzenlenmesi (Daha da ötesinde olta balıkçılığının da düzenlenerek kayıt altına alınması sağlanmalıdır),
9. Balıkçılık ürünleri pazarlaması ve yetiştiriciliği alanlarında rekabetçi konumunda bulunan AB’nin Akdeniz’deki üyelerince, Komisyon nezdinde yürütülebilecek faaliyetlere karşı stratejiler geliştirilmesi, yeni pazar olanaklarının araştırılması, konuyla ilgili çalışmalara ağırlık verilmesi, gerekirse Akdeniz’deki ÜD’lerle ikili işbirliği yollarının aranması,
10. AB’ndeki hijyen düzenlemelerine uyumlu hallerin hayata geçirilmesi, ortak pazarlama standartlarına ülke içi pazarlama ve dağıtım uygulamalarında da etkinlik kazandırılması ve soğuk zincirin sağlanması,
11. Pazarlama sisteminde, küçük ve orta ölçekli balıkçılara hak ettikleri kazancı sağlayacak üretici örgütleri sisteminin getirilmesi, yaygın teşkilat yapısına sahip “su ürünleri kooperatiflerinin” ÜÖ’lerine dönüştürülmesi yönünde yasal düzenlemeler yapılması,
12. Bu sürecin tamamlanmasını müteakip, fiyat müdahale mekanizmalarına dayalı bölgesel bir pilot uygulamanın başlatılması,
13. OPD ve ortak pazarlama standartları, koruma, denetim ve kaynak işletimi, yapısal eylemler, yetiştiricilik ve çevre konularına yönelik yasal uyum sürecinin tamamlanması,
14. Türk balıkçılık sektörünün OBP’na uyum sürecinde bir kılavuz ve temel niteliğindeki, “Balıkçılık Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumu Projesi” çıktılarının en kısa sürede işlevsel hale getirilerek, etkin bir balıkçılık yönetim sistemi çerçevesi çizilmesi, özellikle etkin denetim, GİS, karaya çıkış noktaları, satış bildirimleri ve kayıt-bilgi sistemleri uygulamalarının daha da yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

İzleyen süreçte Türkiye'nin balıkçılık alanında göstereceği başarı, etkin bir kurumsal yapılanma ve mevzuat çerçevesinde, başlatılan ve belirli bir aşamaya getirilmiş olan OBP uyum çalışmalarını yaygınlaştırmasına, kâğıt üzerinde yapılacak yüzeysel değişimlerden öte, uygulamada OBP'nin değişim çizgisini yakalayabilmesine ve bu yöndeki çabaları aksatmaksızın sürdürmesine bağlıdır.

KAYNAKLAR

- Aarland, K. and Robinson, K. 1999. National management regimes in European fisheries. CEMARE Mise. Publ., 46, 65-100.
- ABGS, 2007. Web sitesi. http://www.abgs.gov.tr/dokumanlar/ilerleme/Turkiye_Ilerleme_Rap_1999-2002.pdf, <http://www.abgs.gov.tr/indextr.html>. Erişim Tarihi: 31.03.2007
- Açıkel, S. 1993. Avrupa Toplulukları'nda ortak tarım politikasının işleyişi ve Türk tarım politikasının ortak tarım politikası'na uyumu. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Aktuğ, H.1997. Avrupa Topluluğu ortak tarım politikasının Türk tarımına etkileri. Yüksek lisans tezi (basılmamış). İTÜ, İstanbul.
- Anonim. 1982. 2692 sayılı sahil güvenlik kanunu. 13 Temmuz 1982 Tarih ve 17753 Sayılı Resmi Gazete, 5.t. Düstur, c.21 - s.379.
- Anonim. 1996. Türk su ürünlerinin mevcut iç ve dış pazarları ile gelecekteki pazar olanakları üzerinde bir çalışma, 2 Cilt. Mc.Ellister&Eliot, 529s., Ankara.
- Anonim. 1999. Türkiye su ürünleri sektörü ve Avrupa Birliği ile entegrasyonu. İTO yayını, 533s., İstanbul.
- Anonim. 2001a. Su ürünleri ve su ürünleri sanayi özel ihtisas komisyonu raporu. DPT, 142 sf., Ankara.
- Anonim. 2002a. AB ortak balıkçılık politikasına genel bakış. Agrisystems Limited, 33s., İngiltere.
- Anonim. 2002b. OBP, balıkçılık yönetimi ve AB yasal terminolojisi. Agrisystems Limited, 30s.,İngiltere.
- Anonim. 2003. Avrupa Birliğinin ortak balıkçılık politikası ve Türkiye'nin uyumu. İKV, 95s., İstanbul.
- Anonim. 2004a. Türkiye için katılım öncesi teknik yardım programı balıkçılık ve yetiştiricilik politikası semineri. ABGS, Ankara.
- Anonim. 2004b. Tarımsal üretimin geliştirilmesine yönelik düşük faizli yatırım ve işletme kredisi kullanılmasına ilişkin karar ve uygulama esasları tebliği. Bakanlar Kurulu Kararı No: 2004/6840, Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 9).
- Anonim. 2004c. II. tarım şurası sonuç raporu- XI. komisyon raporu - uluslararası tarımsal ilişkiler ve AB'ye uyum. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yayını, 607s., Ankara.
- Anonim. 2005a. Su ürünleri istatistikleri -2003. Devlet İstatistik Enstitüsü, 49s., Ankara.
- Anonim. 2005b. Su ürünleri tekne kayıt sistemi verileri 2005. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, (basılmamış).
- Anonim. 2006a. Su Ürünleri İstatistikleri -2004. Devlet İstatistik Enstitüsü, 65s., Ankara.
- Anonim. 2007. Su Ürünleri İstatistikleri -2005. Türkiye İstatistik Kurumu, (basılmamış).
- Anonymous. 1993. Council regulation (EEC) no. 2847/93 of 12 October 1993 establishing a control system applicable to the common fisheries policy. EC, OJ L 261, 20.10.1993, p.1.

- Anonymous. 1997. The common fisheries policy Beyond 2000; alternative options to the TaCs and quotas system for the conservation and management of fisheries resources. European Parliament, 130 p., Luxembourg.
- Anonymous. 1999a. Requirements and procedures for national and foreign fishing vessels seeking authorization to fish in an EEZ. Regional Workshop on Fisheries Monitoring, Control and Surveillance 1999, pp. 53-92, Malaysia.
- Anonymous. 1999b. Evaluation of fishing agreements concluded by the European Community. European Commission, 167p., Luxembourg.
- Anonymous. 2001. Green paper on the reform of the common fisheries policy, EC, 82p., Brussels.
- Anonymous. 2002a. The state of world fisheries and aquaculture 2002. FAO, 150p., Rome.
- Anonymous. 2002b. The common organization of the markets in fishery and aquaculture products. European Commission, 26, Luxembourg.
- Anonymous. 2002c. Analysis of EU fisheries policy reform proposals and Communications, IEEP Briefing No:1, London.
- Anonymous. 2002d. The common fisheries policy - the road traveled and the challenges ahead. European Commission, 49 p., Luxembourg.
- Anonymous. 2003a. Fisheries yearbook 2003. EC, 67p., Luxembourg.
- Anonymous. 2003b. Fisheries subsidies and overfishing; towards a structured discussion. UNEP, 49 p, Geneva.
- Anonymous. 2003c. Sea fisheries policy. Countryside Council for Wales, 34p., Galler Ülkesi.
- Anonymous. 2003d. Financial instruments for fisheries guidance - instructions for use. European Commission, 47 p., Luxembourg.
- Anonymous. 2003e. Why did we need a new fisheries policy? The new common fisheries policy fact sheet 1. EC, Brussels.
- Anonymous. 2004a. The state of world fisheries and aquaculture (SOFIA) 2004. FAO-FI/FIP, 147p., Rome.
- Anonymous. 2004b. Draft synthesis report on IUU fishing activities. OECD, 27p., France.
- Anonymous. 2004c. Facts and figures on the CFP. European Communities, 40p., Luxembourg.
- Anonymous. 2004d. Regions matter, EU regional policy and structural funds. CD ROM., EC, Brussels.
- Anonymous. 2004e. Communication from the commission to the council and the European Parliament: laying down a community action plan for the conservation and sustainable exploitation of fisheries resources in the Mediterranean sea under the common fisheries policy. Commission of the European Communities, (Brussels, 09.10.2002 COM(2002) 535 final).
- Anonymous. 2005a. Yearbook of fishery statistics 2005. FAO, 664 p., Rome.
- Anonymous. 2005b. Fisheries yearbook 2005; fishery statistics 1990-2004. European Communities, 55p., Luxembourg.
- Anonymous. 2006a. Facts and figures on the CFP 2006. EC, 37p., Belgium.
- Anonymous. 2006b. Council regulation (EC) no. 1198/2006 of 27 July 2006 on the european fisheries fund. EC, OJ L 223, 15.08.2006, p.44.

- Anonymous. 2006c. Council regulation (EC) no. 1967/2006 of 21 December 2006 concerning management measures for the sustainable exploitation of fishery resources in the Mediterranean Sea. EC, OJ L 409, 30.12.2006, p.75.
- Anonymous. 2007a. Fisheries and aquaculture sector study final report. Agrotec Spa. Fisheries Acquis Group, 176p., Ankara.
- Anonymous. 2007b. Draft national strategic plan for the fisheries and aquaculture sector final report. Agrotec Spa. Fisheries Acquis Group, 70p., Ankara.
- Arpa, H. 2003. Türkiye'de su ürünleri sektöründe kamu örgütlenmesi. AB'ne Üyelik Sürecinde Su Ürünleri Sempozyumu, s.54-59, Ankara.
- Boude, J. P., Boncoeur, J. and Bailly, D. 2001. Regulating the access to sheries: learning from European experiences. *Marine Policy*, 25 (2001); 313-322.
- Bradshaw, M. and Tully, O. 2004. Use of private access rights in fisheries: effective management through public transferability. *Marine Policy*, 28 (2004); 411-418.
- Brown, J. and Tyedmers, P. 2004. Production on fish. Discussion paper on Sustainable EU Fisheries: Facing the Environmental Challenges Conference, 23p., Brussels.
- Brookfield, K., Gray, T. and Hatchard, J. 2005. The concept of fisheries-dependent communities, a comparative analysis of four UK case studies: Shetland, Peterhead, North Shields and Lowestoft. *Fisheries Research*, 72 (2005); 55-69.
- Burkenroad, M. D. 1953. Theory and practice of marine fishery management. *Rapp. P.-v. Reun. Cons. Inter. Explor. Mer* 18; 300-310.
- Burns, C. 2005. Who pays? who gains? how do costs and benefits shape the policy influence of the European Parliament? *Journal of Common Market Studies*, 43(3); 485-505.
- Casella, A. 2005. Redistribution policy: a European Model, *Journal of Public Economics*, 89 (2005): 1305-1331,.
- Catanzano, J., Cunningham, S. and Rey, H. 2000. Fishery management in the Mediterranean: an evaluation of French effort-based management systems. IIFET 2000 Proceedings.
- Clay, P.L., Revell, B.J. and Fousekis, P. 1998. Input substitution and conservation: a case study of the effects of policy on fishing effort in the Scottish inshore fishery. *European Association of Fisheries Economists Bioeconomic Modelling Workshop*, no.39, pp. 25-33.
- Cooper, M-P. 1999. The Common Fisheries Policy of the European Union - A Lesson in How Not to Make Policy. *Blackwell Synergy, Politics* 19 (2), 61-70.
- Crean, K. 2000. The influence of boundaries on the management of fisheries resources in the European Union: case studies from the UK. *Geoforum*, 31(2000); 315-328.
- Cunningham, S. 1980. EEC fisheries management: a critique of common fisheries policy object. *Marine Policy*, 4(3), 229-235.
- Cunningham, S. 2000. Fishing agreements: trade and fisheries management, international relations and the common fisheries policy. *CEMARE Mise. Publ.*, no. 49, 255-271.
- Çakmak, S., Çolak, H. 2004. Su ürünleri mevzuatı ve yaptırımlar açısından değerlendirilmesi. *Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Güzelleştirme ve Geliştirme Derneği*, 413 s., Ankara.

- Davidse, W.P., McEwan, L.V. and Vestergaard, N. 1999. Property rights in fishing: from state property towards private property? A case study of three EU countries. *Marine Policy*, 23(6), 537-547.
- Daw, T. and Gray, T. 2005. Fisheries science and sustainability in international policy: a study of failure in the European Union's common fisheries policy. *Marine Policy*, 29(3), 189-197.
- DEFRA, 2006. Web sitesi. <http://www.defra.gov.uk>, Erişim Tarihi : 05.05.2006.
- Demir, T. 1997. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olması halinde tarımsal yapı ve politikalarında meydana gelecek muhtemel değişimler. Yüksek lisans tezi (basılmamış). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- DPT, 2007. Web sitesi. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/okk1.pdf>. Erişim Tarihi : 27.02.2007.
- DTM, 2007. Web sitesi. <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/>. Erişim Tarihi : 07.02.2007.
- EC, 2003. Web sitesi. http://www2.ukie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/5F8A4FF3A163C31BC1256E840036A2F9/Sfile/042_Fisheries_reform_ENG.Pdf. Erişim Tarihi: 07.02.2003.
- EC, 2003. Web sitesi. http://europa.eu.int/comm/fisheries/doc_et_publ/factsheets/facts/en/pcp6_1.htm. Erişim Tarihi: 28.03.2003.
- EC, 2003. Web sitesi. http://europa.eu.int/comm/fisheries/news_corner/doss_inf/info76_en.htm. Erişim Tarihi: 28.03.2003.
- EC, 2004. Web sitesi. http://ec.europa.eu/comm/fisheries/news_corner/press/inf04_30_en.htm. Erişim Tarihi 20.09.2004.
- EC, 2004. Web sitesi. http://europa.eu.int/comm/fisheries/pcp/intro_en.htm. Erişim Tarihi: 09.10.2004.
- EC, 2004. Web sitesi. http://europa.eu.int/comm/dgs/fisheries/missn_en.htm. Erişim Tarihi: 20.10.2004.
- EC, 2004. Web sitesi. http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/C_2002325EN_003301.html. Erişim Tarihi: 24.12.2004.
- EC, 2004. Web sitesi. http://europa.eu.int/comm/fisheries/reform/index_en.htm. Erişim Tarihi: 05.11.2004.
- EC, 2005. Web sitesi. http://europa.eu.int/abc/index_en.htm. Erişim Tarihi: 29.01.2005.
- EC, 2006. Web sitesi. http://ec.europa.eu/comm/fisheries/scoreboard/index_en.htm. Erişim Tarihi: 16.01.2006
- EC, 2006. Web sitesi. http://ec.europa.eu/codecision/institutional/statistics2_en.htm. Erişim Tarihi : 11.08.2006.
- EC, 2006. Web sitesi. <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l66004.htm>. Erişim Tarihi: 17.10.2006.
- EC, 2006. Web sitesi. http://ec.europa.eu/codecision/index_en.htm. Erişim Tarihi: 21.10.2006.
- EC, 2007. Web sitesi. <http://ec.europa.eu/fisheries/fleetstatistics/index.cfm?lng=en#Analysis.htm>. Erişim Tarihi: 11.01.2007.
- EC, 2007. Web sitesi. http://ec.europa.eu/cfca/index_en.htm. Erişim Tarihi: 15.02.2007.
- EC, 2007. Web sitesi. <http://ec.europa.eu/cfca/pdf/factsheet01.pdf>. Erişim Tarihi: 15.02.2007.
- EC, 2007. Web sitesi. ec.europa.eu/fisheries/publications/studies/indent_2006.pdf. Erişim Tarihi: 27.02.2007.
- EC, 2007. Web sitesi. http://ec.europa.eu/fisheries/publications/studies/aquaculture_environment_2006.pdf. Erişim Tarihi: 27.02.2007.

- Eggert, H. and Ellegård, A. 2003. Fishery control and regulation compliance: a case for co-management in Swedish commercial fisheries. *Marine Policy*, 27; 525-533.
- Elbek, A.G. 1996. Deniz hukuku. Ege Üniversitesi Basım Evi, 112 s., Bornova-İzmir.
- Erkan, S. 1998. Türk tarım politikası ile Avrupa Birliği tarım politikasının uyumlaştırılması. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- EUROSTAT, 2006. Web sitesi. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136206,0_45570467&dad=portal&schema=PORTAL. Erişim Tarihi: 14.10.2006.
- FAO, 2005. Web sitesi. <http://www.fao.org/DOCREP/MEETING/003/X3130m/X3130E00.HTM>. Erişim Tarihi: 27.03.2007
- FISKERIVERKET, 2006. Web sitesi. www.fiskeriverket.se/publikationer/andra_publicationer/economic_performance.htm. Erişim Tarihi: 12.08.2006
- Franchino, F. 2004. The powers of the union: who does what and why in the European Union. University College London, 359p., London.
- Frost, H. and Andersen, P. 2006. The common fisheries policy of the European Union and fisheries economics. *Marine Policy*, 30; 737-746.
- Gonzalez-Laxe, F. 2005. Transferability of fishing rights: the Spanish case. *Marine Policy*, 30(4); 379-388.
- Gray, T. and Hatchard, J. 2003. The 2002 reform of the common fisheries policy's system of governance. *Marine Policy*, 27 (2003), 545-554.
- Guillotreau, P. 2004. How does the European seafood industry stand after the revolution of salmon farming: An economic analysis of fish prices. *Marine Policy*, 28(2004); 227-233.
- Güney, A. 2005. The future of Turkey in the European Union. *Futures*, 37; 303-316.
- Hagan, R. 2004. Europe's new common fisheries policy. *OceanLaw On-Line Paper No. 20*, <http://www.intfish.net/ops/20.htm>, Erişim Tarihi: 05.09.2006.
- Hatcher, A. 2000. Subsidies for European fishing fleets: the European Community's structural policy for fisheries 1971-1999. *Marine Policy*, 24,129-140.
- Hatcher, A., Julian, F., Sean, P. and Kate, R. 2002. "Quota-hopping" and the foreign ownership of UK fishing vessels. *Marine Policy*, 26, 1-11.
- Hayes-Renshaw, F., Van Aken, W. and Wallace, H. 2006. When and why the EU Council of ministers votes explicitly. *Journal Of Common Market Studies*, 44 (1); 161-194.
- Hedley, C. 2001. 1964 Fisheries convention. internet guide to international fisheries law, <http://www.oceanlaw.net/texts/fish64.htm>. Erişim Tarihi: 31.03.2007.
- Hedley, C. and Kengkran, L. 2003. FAO expert consultation on port state measures to combat IUU Fishing. IFLPR, pp. 32-37.,Rome.
- Heisenberg, D. 2005. The institution of 'consensus' in the European Union: formal versus informal decision-making in the Council. *European Journal of Political Research*, 44; 65-90.
- Holden, M. 1994. The common fisheries policy. Blackwell Scientific Publications, 274 p.,U.K.
- Hoof, L.V. 2005a. OBP'den sektör planlama. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı- Balıkçılık Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumu Projesi, 18-20 Nisan 2005 tarihli çalıştay notları ve görev raporu (basılmamış), Ankara.

- Hoof, L.V. 2005b. Sekizinci beş yıllık kalkınma planı gözden geçirmesi. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı- Balıkçılık Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumu Projesi, 17-21 Nisan 2005 tarihli çalıştay notları ve görev raporu (basılmamış), Ankara.
- Hoşsucu, H., Kınacıgil, T., Kara, A., Tosunoğlu, Z., Akyol, O., Ünal, V. ve Özekinci, U. 2001. Türkiye balıkçılık sektörü ve 2000'li yıllarda beklenen gelişmeler. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 18 (3-4); 593-601.
- Hugles, K. 2004. Turkey and the European Union: Just Another Enlargement? Exploring the Implications of Turkish Accession. Friends of Europe Working Paper, European Policy Summit, 41p.
- Hughey, K., Kenneth, F.D., Cullen, R. and Kerr, G.N. 2000. Stakeholder groups in fisheries management. Marine Policy, 24; 119-127.
- Iglesias, M.C., Garza-Gil, D. and Varela-Lafuente, M. 2002. Management systems in the EU fisheries. Marine Policy, 26 (2002), 403-413.
- İnan, Y. 1976. Devletler hukuku bakımından kıyı suları balıkçılığı ve sorunları. Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayınlan No. 96., Ankara.
- İKV, 2007. Web sitesi. <http://www.ikv.org.tr/katilimmuzakereleri.php>. Erişim Tarihi : 25.02.2007.
- Jensen, C.L. 1999. A critical review of the common fisheries policy. Working Papers No 6/99, University of Southern Denmark, Department of Environmental and Business Economics.
- Karagiannakos, A. 1996. Total Allowable Catch (TAC) and quota management system in the EU. Marine Policy, 20(3), 235-248.
- Kılıç, M. 1991. The common fisheries policy 1992 and Turkish fisheries. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Marmara Üniversitesi, 46s., İstanbul.
- Kjell, G. 2003. Better integration of environmental and fisheries science for management advice. Estuarine, Coastal and Shelf Science, 56; 411-413.
- Knudsen, S. 2004. From Tax to Proteins: State Fishery Policy and the Disregard of Tradition in Turkey. Middle Eastern Studies, 40(5); 109-157.
- Konur, M. 1998. Türk tarımının AB tarımıyla rekabet gücü. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Kuran, G. 1995. Avrupa Topluluğu ortak tarım politikası ve Türk tarımının ortak tarım politikasına uyumu. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Laurec, A. and Armstrong, D. 1994. The European common fisheries policy and its evolution, American Fisheries Society Symposium, Vol. 20., 61-72.
- Lindebo, E., Frost, H. and Lökkegaard, J. 2002. Common fisheries policy reform A new fleet capacity policy. FodevareØkonomisk Institut Rapport . 141.
- Mardle, S., Pascoe, S., Boncoeur, J., Le Gallic, B., Garcia, J., Herrero, I., Jimenez-Toribio, R., Cortesc, C, Padilla, N., Nielsen, J.R. and Mathiesen, C. 2002. Objectives of fisheries management: case studies from the UK, France, Spain and Denmark. Marine Policy, 26(2002); 415-428.
- Mastracchio, E. and Ferrer, M.G. 2006. Sözlü görüşme. Avrupa Komisyonu Balıkçılık Genel Müdürlüğü Sektörle ilişkiler Bölümü, Brüksel, Belçika.
- Morin, M. 2000. The fisheries resources in the European Union, the distribution of TAC, principle of relative stability and quota-hopping. Marine Policy, 24(2000), 265-273

- Nielsen, J.R. and Christensen, A-S. 2006. Sharing responsibilities in Danish fisheries management—experiences and future directions. *Marine Policy*, 30(2006); 181-188.
- North, R. 2002. A tale of two reforms - CFP & CAP. Part I an analysis of the 2002 review of the common fisheries policy - the death of British fishing. <http://www.warmwell.com/june17cfp.html>. Erişim Tarihi 16 Haziran 2002.
- OECD, 2005. Web sitesi. <http://www.oecd.org/dataoecd/10/55/34429453.pdf>. Erişim Tarihi: 24.11.2005.
- OECD, 2005. Web sitesi. <http://www.oecd.org/dataoecd/10/29/34429640.pdf>. Erişim Tarihi: 24.11.2005.
- Okumuş, İ. 2006. Turkey's aquaculture industry on the rise again. *Eurofish Magazine*, 3/2006; 28-30.
- Özbek, Ö. 1997. Türkiye'nin tarım politikasının Avrupa Birliği ortak tarım politikasının uyumu. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, F. 1996. Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ortak tarım politikasına uyumu ve Gümrük Birliği'nin Türk tarım sektörü üzerine olası etkiler. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Payne, D.C. 2000. Policy-making in nested institutions: explaining the conservation failure of the EU's common fisheries policy. *Journal of Common Market Studies*, 38(2), 303-324.
- Peuter, G. 2005. AB su ürünlerinde paydaş katılımları. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı-Balıkçılık Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumu Projesi, 16-18 Mayıs 2005 tarihli çalıştay notları ve görev raporu (basılmamış), Ankara.
- Phillipson, J. and Crean, K. 1997. Alternative management systems for the UK fishing industry. *Ocean & Coastal Management*, 35(2-3); 185-199.
- Price, A.R.G. 2001. The marine food chain in relation to biodiversity. *Scientific World Journal.*, 579(1), 87.
- Rice, J.C., Shelton, P.A., Ghislain, D.R., Chouinard, A. and Frechet, A. 2003. Recovering Canadian atlantic cod stocks: the shape of things to come? *Ocean & Coastal Management*, 33(2); 165-177.
- Richartz, S. and Corcoran, E. 2004. The state of Europe's regional seas-are we meeting conservation targets?. Discussion Paper on Sustainable EU Fisheries: Facing the Environmental Challenges Conference, 28p., Brussels.
- Rossiter, T. and Stead, S. 2003. Days at sea: from the fishers' mouths. *Marine Policy*, 27 (2003); 281-288.
- Saraçoğlu, B., Aydoğuş, O., Köse, N. ve İşgören, D. 2001. Türkiye'de su ürünleri sektörü: üretim, talep ve pazarlama. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı-Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, 64sf., Ankara.
- Sav, Ö. 2001. Akdeniz deniz çevresinin korunması ve bölgesel bir düzenleme örneği, Turhan Kitapevi yayını, 228 s., Ankara.
- Schorr, D.K. 2004. Healthy fisheries, sustainable trade - crafting new rules on fishing subsidies in the WTO. World Wide Fund (WWF), 178 p., Washington DC.
- Scott, A. 2000a. Five stages in the evolution of the market-oriented fishery. IIFET 2000 Conference Pages., <http://oregonstate.edu/Dept/IIFET/2Q00/papers/scotta.pdf>.
- Scott, A. 2000b. Moving through the narrows: from open access to ITQs and self-government in use of property rights in fisheries management. FAO, Fisheries Technical Paper 404/1, Rome.

- Shepherd, J.G. 2003. Fishing effort control: could it work under the common fisheries policy?. *Fisheries Research*, 63 (2003), 149-153.
- Smith, W. 1997. Common fishery policy and national fisheries management. *Marine Resource Economics*, 12(4), 355-359.
- Song, Y.H. 1995. The EC's common fisheries policy in the 1990s. *Ocean Development & International Law*, 26(1), 31-55.
- Stewart, C. 2004. Legislating for property rights in fisheries. FAO, 83 p., Rome.
- SUMAE, 2007. Web sitesi. <http://www.yunus.sumae.gov.tr/2004/03/05.pdf>. Erişim Tarihi : 12.02.2007.
- Surlis-Regueiro, R., Juan, C, Manuel, M., Varela-Lafuente, M. and Dolores, G. 2002. Profitability of the fishing fleet and structural aid in the European Union. *Marine Policy* 26 (2002), 107-119
- Symes, D. 1997. The European Community's common fisheries policy. *Ocean & Coastal Management*, 35(2-3), 137-155.
- Symes, D. 2005. Altering course: future directions for Europe's fisheries policy. *Fisheries Research*, 71(2005), 259-265.
- Şantay, Ö. 1991. Çeşitli yönleriyle Avrupa Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun ortak tarım politikası. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- TEDGEM, 2005. Web sitesi. [http://www.tedgem.gov.tr/Ciftci Organizasyonu](http://www.tedgem.gov.tr/Ciftci%20Organizasyonu). Erişim Tarihi: 20 Ekim 2005.
- Thomson, R., Boerefijn, J. and Stokman, F. 2004. Actor alignments in European Union decision making. *European Journal of Political Research*, 43(2); 237-261.
- Tingley, D. and Pascoe, S. 2003. Estimating the level of excess capacity in the Scottish fishing fleet: Final Report, CEMARE Report 66. CEMARE, University of Portsmouth, UK.
- Tunç, H. 1990. AT-Türkiye ilişkileri çerçevesinde Avrupa Topluluğu'nun ortak tarım politikası ve Türk tarımı. Doktora tezi (basılmamış). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Valatin, G. 2000. Fisheries management institutions and Solutions to the "black fish" problem, *Misc. Publ.*, no. 48; 101-118.
- Vamvakas, C. 2006. Sözlü görüşme. Avrupa Komisyonu Balıkçılık Genel Müdürlüğü Yetiştiricilik, İşleme, Pazarlama Bölümü, Brüksel, Belçika.
- Van Houtte, A. 2003. Report of the expert consultation on fishing vessels operating under registries and their impact on illegal, unreported and unregulated fishing. Miami-Florida, 23-25, USA.
- Waters, J. R. 1991. Restricted access vs open access methods of management: toward more effective regulation of fishing effort. *Marine Fisheries Review* 1991(53); 1-10.
- Yıldız, S. 1996. Türkiye'de ve AB ülkelerinde su ürünleri politikaları ve sektöre yönelik koruma politikaları. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Ege Üniversitesi, 99s., İzmir.
- Yiğit, U. 1995. Avrupa Topluluğu ortak tarım politikası. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Ankara Üniversitesi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hasan Alper ELEKON

Doğum Yeri : Ankara

Doğum Tarihi : 28.03.1976

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Özel Arı Fen Lisesi (1994)

Lisans : Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü (1999)

Yüksek Lisans : Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Su Ürünleri Anabilim Dalı (2001)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü
Araştırma Görevlisi (1999-2002)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü
Ziraat Mühendisi (2002-...)